

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

בשלה

בלשון הקודש

ואידיש

756

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

חק לישראל

פרשת בשלח

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

החפץ על המלך מכלות עי פירושיהם של
 לנאמלי אשר לא ידע עוד במעט הנה פלוקו מנהל
 ספרים והקדמה בו יתעב ספר. ואלו מי תעבי
 העוקב בו מי על (יקרא) ואלו מי תעבי
 חק נדיים פתענענען (מבין).

(א) על ספר שרד השו"ם נקוב בשם שרד שלמה
 (ב) על ספר רות נקוב בשם יואם דוד.
 (ג) על ספר אבות נקוב בשם קנות דימות.
 (ד) על ספר קבלת נקוב בשם חבלי העולם.
 (ה) על ספר אבות נקוב בשם סדר הדנים.
 (ו) לקיים קריים על חיים מנהלים אשר שם.
 (ז) משלים שיהם וקיימים על כל החיים.
 (ח) תרומם שני על מלאת אסור.
 (ט) פתענען חתוב על תרומם שני בחקן מלא.
 (י) חקוק קיים מתירס שני בחסות התקנים.
 (יא) ביום כהן כל סוד המלה חל.
 (יב) גם החסון קטור יחייב המנהלים להמלא.
 (יג) נביאים עם שרשי המדות דוד.
 (יד) בחובות עם שרשי המדות דוד.
 (טו) חלוצות עם בחסות קיסי חו"ל ביום
 מברר עם חסות התקנים.
 (טז) בראי עם שרשי העוקב על זמן אזה ודבר
 חסות.
 (יז) חלוצה פוקה עם חקוקים עם.
 (יח) חסות עם חקוקים עם.
 (יט) חסותם לומר הכל חסות חסות ממות ממות
 חקוק הקוסום.
 (כ) אריות חיים חסותם על.
 (כא) האריות חיים חסותם על חקוק עם לחקוק עם.
 (כב) אריות חסותם לומר חסותם חסותם.

(א) חן ה' גרמה בשלום עם המדות חסות ממות
 עם חקוקים
 (ב) חן עם על חסות
 (ג) חן לשני בשלום עם מי חסות חן.
 (ד) מי שפתי חכמים חסות חסות חסות.
 (ה) מי השבים לל בני רשע חל.
 (ו) מי בעל חסותם חסות בעל חסות חסות.
 (ז) מי דעת חסותם חסות חסות חסות.
 (ח) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (ט) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (י) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יא) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יב) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יג) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יד) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (טו) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (טז) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יז) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יח) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (יט) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (כ) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (כא) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.
 (כב) חסות חסות חסות חסות חסות חסות.

מי אלק מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסף, הלכה, איבערזעט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיס שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

גרויס גינארין דער נאמען פון הקב"ה אויף דער
 נועלמט און אלע מענטשן האבן גענואקט וויא
 גרויס איז די ליבשאפט פון אברהם צו הקב"ה,
 און וועלכע טובות האט געט גיטאהן צו
 אברהם אבינו האבן אלע מענטשן גינאנט
 אברהם איז נוערט ביי הקב"ה ער זאל אים טאהן
 דיא טובות, אז עס איז אנועק גענאנגען פיל
 יאהרין אונ דער גס איז אביסול פארגעסן
 גינארין האט הקב"ה נאך אמהל געוואלט נייזין
 ווי גרויס איז די ליבשאפט פון אברהם אבינו צו
 הקב"ה האט ער אים געהייסן מקריב זיין פאר
 אברהם זיין ויהן יצחק, אונ אברהם האט דאס
 אויף גיטאהן מיט דער פראגע האט הקב"ה
 געווינען אויף דער נועלמט ווי אזוי אטענשט דארף
 דיגען הקב"ה, צו אפפירען זיין לעבן אונ זייגע
 קינדערס לעבן פאר די אמונה אין הקב"ה אונ
 אים נים פארלייקענען אויף דער נועלמט, אונ די
 אמונה האט אברהם אבינו איינגינארצילט אין
 זייגע קינדער דאס זענען אלע יודין ביז צום סוף
 אלע דורות, אונ אזוי איז גינען אין מצרים ווען
 משה רבינו האט נאר דערמאנט צו די יודין דעם
 נאמען פון הקב"ה, האבן זיין בארד געגלויבט
 אלץ וואס משה האט זיין גינאנט, אונ ווען דיא
 יודין זענען ארויס גענאנגען פון מצרים אונ
 הקב"ה האט זיי אנגעהויבן פירען אין דער מדבר
 וואס אלע יודין צו זאמען מיט נויבער אונ
 קינדער זענען גינען מער וויא צוויי מיליאן
 מענטשן אונ זיי האבן נים גיפרעגט וואס זעלן
 מיר עסין וואס וועלן מיר טרונקען, ווי הקב"ה
 אליין לויבט די יודין מיט די מדה פון זייער פאר-
 זיכערונג אויף הקב"ה, ווי עס שטייט אין פסוק
 הקב"ה האט גינאנט צו די יודין זכרתי לך חסד
 געזונד אהבת פלולומד, איך געדיינג דיר דעם
 חסד פון דיין זיגענר די ליבשאפט וואס די האקט
 געהאט צו מיר ווי אפלה צו אהתן, לקפה אחרי;

במדבר בארץ לא ורועה, די ביזש גענאנגען נאך
 מיר אין דער מדבר אין אלער וואס נוערט נים
 גענוים, וואס די האקט גענואקט אז מיט דער
 נאטור וועסטו דארט גיין זאמלן געפונען, פון
 דעסקטוועניו זענען די יודין גענאנגען מיט דעם
 פארזיכערונג אויף הקב"ה גענוים וועט ער זיין
 שפייזן אין דער מדבר אויף, אונ ווען דיא יודין
 זענען געקומען צום ים, אונ דער ים האט
 געשטרעמט פון דעם מורה ווינט וואס האט אין
 אים גיבלאזן אנאנצע נאכט אונ הקב"ה האט
 גינאנט צו משה זאג דיא יודין זיי זאלן גיין אין
 ים, זענען זיי גענאנגען מיט די פערזיכערונג פון
 הקב"ה זיין וועלן נים דערטרונקען ווערין, דיא
 אמונה איז געקליבען בייא יודין אויף אייביג,
 דריבער איז דאס פארשריבען גינארין אין דיא
 תורה בשלח פרעה את העם, ווען פרעה האט
 ארויס געשיקט די יודין פון מצרים, האט הקב"ה
 זיי געפירט דורך דער מדבר אונ דורך דעם ים,
 אונ עס איז פארשריבען גינארין דיא אלע נסים
 וואס מיט זיי איז גיטאהן גינארין ביי דעם ים,
 אונ אין דער מדבר נאנצע פערציג יאהר, מיט קן
 אונ שלו אונ מיט דעם וואסער פון שטיין אונ די
 וואלקינס וואס האבן זיין ארוםקערנינגלט, דיא
 יודין וואס וועלן זיין אויף דער נועלמט זאלן
 וויסען צו האבן אמונה אונ בטחון אויף הקב"ה,
 אונ זאלן אנועק געבן זייער לעבן אונ דאס
 לעבן פון זייערע נויבער אונ קינדער פאר
 דיא אמונה אונ ליבשאפט צו הקב"ה וויא
 אברהם אבינו האט גיטאהן אונ היא משה
 רבינו האט געשריבען אין די תורה ואהבת
 את ה' אלהיך, זאלסט ליבען הקב"ה בכל
 לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, דאס איז דער
 עיקר פונה פון די סדרה וואס זיא דערציילט
 אונ די אלע נסים וואס הקב"ה האט גיטאהן
 מיט דיא יודין;

בשלה יום א תורה

אונקלוס

לחמשיך שמת דניא יהוה נפשי יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה היה יחידה ר' דמייל יודך אי שם ב'ן שבעשיה בניקוד חולם :

י יהוה כד שלח פרעה ית עמא ולא דברינון י אורח ארע פלשתאי י קריבא הוא ארי

י ויהי בשלח פרעה אתיהעם ולא נחם אלהים בך לאמר פלשתים כי קרוב הוא כי אמר

תולדות אהרן ויהי בשלח מנילה לא :

בער המורים

(י) ויהי בשלח. את העם. כג'מע' גם ערכ רכ :

לנהחום הך ארין פלשתים כי קרוב הוא דרך ישר ליכנס שפתי חכמים

(י) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נחם א כמו (שמות לב) לך נחה את העם (משלי ו) כהתהלך תחמה אומך: כי קרוב הוא. ונחם לשונ בלחותו הדרך למלטים ב ומדרשי אגדה יש ב הרבה:

ויהי קרוב על כי קרוב הוא אל על ולא נחם אלהים וגו' דעת וקנים מבצלי והחוסרות

(י) כי קרוב. כלומר העם קרוב של הקב"ה שנאמר לבני ישראל עם קרובו. ולכך לא הגדירים כמנהגו של עולם. דא כי אם פלשתים קרובים הם למצרים שאמר ומצרים ידר וגו' אשר יצאו ממש פלשתי. פן ינחם העם שיפלטו מים ואחר זה יסובו למלטים. כי כן אמר לו משה דרך שלשת ימים נלך במדבר ותמיד אמרו לו שמהיה הלוכחם כמדבר.

פירוש לתורת אלהים

(י) ויהי בשנה את עם אי גיועון ועון פרעה האט ארוים געשיקט דאם פאלק ישראל פון זיין לאנד ויא האט זיין נאם גים גיפירט צו ארץ ישראל בך מיט דעם וועג ארץ וואס גייט דארך דעם לאנד פלשתים כי קרוב הוא ווארום דאם איז אנהאקער וועג אונ עם איז גיפירט אום צו קערין זיך מיט דעם וועג נאך מצרים. ארער אזוי איז דער פשט כי קרוב הוא אפילו דארך דעם לאנד פלשתים איז געהאקער צו ארץ ישראל ויא מיט

פרקי רבבי אליעזר

(י) ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. שלמה המלך האט גיזאגט שלחך פרס דמונים. ויא פענשין וואס די

בבורים האבין דיא מצרים תרפא געהאט וואס זיי האבין ארויס געשיקט דיא זיידן פון מצרים. ויא האבין גיזאגט משלי חכמים

רובל: פאר דעם מיטלען ברילאנס ויא סיל וילקסו, זאגט ער שינף סויענדר רובל, ויא דער פענשט האט דאס גיזען, האט ער צוריסען זינע קליינער אונ האט גיזאגט דאס נאנצע פארר פענין איז דאך גיזען אין סיינ האנט אונ איך האב דאס אויפק גיבען דעם פענשט גאר אמוינס, זיי צו דעם פענשט וואס ער האט פון זיין זאגט ארויס גיבען אזוי אפארפענין, אזוי איז גיזען ביאא פרעזע, ער האט געהאט אין זיין האנט דאס ברילאנס ברילאנס, דאס זענען דיא זיידן, אונ ער האט זיין פון זיין לאנד ארויס געפירט ער האט גיזאגט צו משה זייא ארויס מיט דיא זיידן פון זיין לאנד, ויא משה איז ארויס געגאנגען מיט דיא זיידן אונ מצרים האט ער זיין געצויגט, דערער שבת בונדער, אונ די זיידן זענען גיזען זיין אונ זיין אויגעצויגט, ויא פרעה האט אייגט דעזינען ויא זיידן האט ער זאגט ויא צו סיד וואס האב איך גיטאדן איך האב אנהאקט פענשין ארויס געשיקט פון זיין לאנד :

ולא נחם אלהים וגו'. בך מדרש זאגט דמשל איהן פון אפלק איז געפאנגען גיווארן אז דיא פרברים, אונ זיין האבין

רשבים

(י) ויהי בשלח פרעה את העם. ונחכוון הקב"ה להבואם לארץ כנען ולא רצה הקב"ה לנהחום הך ארין פלשתים כי קרוב הוא דרך ישר ליכנס שפתי חכמים

א וימים נחם הוא כתיב ולא למד הפעל והוא מענין הנהגה ולא משלון מנהגה ולא מענין נהגה: ב דק"ל דכל כי כנענקה נחמה טעם והכא מלי טעם הוא אנהגה ארצה ה"ל לכתותם בדרך קרובה ל"ס ונה לטוב כי כונו שמועט נמי אהריו הסבוק כי אמר אלהים לומר ומה הוא הסנה שטובו כי אמר אלהים וגו' כראותם עלמיה והנהגתה הוא הסנה: ג ר"ל שיה דרשו על כי קרוב הוא כע"ל ולפיכך ז"ל כי אמר אלהים שליחת פרעה את העם

(י) ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. כח מהיר"א שזכר הכתוב וכן ג' סבות גדולות שפעטורס לא נחם אלהים את ישראל כמנהג עמו לכת לארץ כנען בדרך ארץ פלשתים. אע"פ שקרוב הוא לפי שטראל ואלו מונדרס כלילות פרעה והכחו וידוע שהוא שחם לעבוד את אלהים במדבר שלשת ימים ואחר זה יסובו למלטים. כי כן אמר לו משה דרך שלשת ימים נלך במדבר ותמיד אמרו לו שמהיה הלוכחם כמדבר.

קקושים על התורה

(י) ויהי בשלח פרעה את העם וגו'. דער אלשיך שבייבט ווא עם שטייט אין איין פלשה דער ווארט העם געפין גיי ישראל, מיינט פון העם דעם ערב ישראל בך מיט דעם וועג ארץ וואס גייט דארך דעם לאנד פלשתים איז געהאקער צו ארץ ישראל ויא מיט דער פשט כי קרוב הוא אפילו דארך דעם לאנד פלשתים איז געהאקער צו ארץ ישראל ויא מיט

ספר הישר

יהי בשלח פרעה את העם. נאקדעם ויא פרעה האט ארויס געשיקט ארין פון מצרים אונ עם איז שוין גיזען נאקדעם ויא דיא מצרים האבין גיזאגט זייער בבורים האבין דיא מצרים תרפא געהאט וואס זיי האבין ארויס געשיקט דיא זיידן פון מצרים. ויא האבין גיזאגט משלי חכמים

(י) ויהי בשלח פרעה וגו'. דער מדרש פקענס ווער האט געשינען זיי, עפעטער דער מדרש פרעה האט געשינען זיי, דמשל איינער האט געשינען איינגעבונדן אין אנהאקען, ער האט נחם געזאגט וואס דאס איז, האט ער גיזאגט איינעם אין וועג האט ער זאגט צו אים נחם פון סיד וואס ביסל שפיירליך, האט ער גיזאגט וואס סובי סיד דאס ביסל שפיירליך, זאגט ער פון דעסאנענין נחם זיי, איך דערל זיין דיא זיי גים סאנען זענען וואס זאגט וואס זאגט וואס זאגט ער זיין נחם פון אים, ויא ער איז אריין געקומען אין שפאט האט ער גיזען דאס איז ברילאנס, האט ער זיי אויפגעקליבן דיא זיידן געקליינט בוינדער מיטענען בוינדער, אונקער, אונקער איז אריין געקומען אין שפאט דער פענשט וואס האט אים גיזען דיא ברילאנס, האט ער גיזען ויא דער פענשט שפייט אין זאם אונ פון קוקט צו אים קויפן דיא שפיירליך ויא ברילאנס, פון פקענס ביא אים ויא סיל וילקסו פאר דעם קליינעם ברילאנס, זאגט ער סויענדר רובל, פאר דעם גיזען ברילאנס ויא סיל וילקסו, זאגט ער זענען סויענדר

אמר יי דלמא יועון עמא
 במחזיוהון קרבא ויתובון
 למצרים: יה ואסתר ייית
 עמא אורח מדברא למא
 דסוף ומרזין סליקו בני
 אלהים פני ינתם העם בראתם
 מלחמה ושבנו מצרימה: יה ויסב
 אלהים את העם דרך המדבר ים
 סוף וחמשים עלו בני ישראל

בעל הטורים

(יה) ויסב אלתיס את העם דרך המדבר. ערך לפס שלחן והסיקן לאכול כדילא היילן אל לערוך שלחן כמדבר: וחמושים. מוויס על פס חמסס כלי זין וזכורים כספוק מנן וזכס וומח ויסב את העם דרך המדבר ארץ רחוקה. כדכתיב אחד בין מצרים ובין ארץ כנען. כמו שבוכיב ביצחק שהיה מפני הרעב עד שאמר לו הקב"ה גור בארץ הזאת. וישב ויצחק בגרר: (יה) וחמושים. בכלי זין שהיו הולכים

רשביים

יתגו ראש וישוכו למצרים. כמו שעשו כמה פעמים כדכתיב הלא טוב לנו שוב מצרימה. נהנה ראש ונשובה מצרימה. וכווננו את הרבה אשר נאכל במצרים. לפיכך עשר יום מחורב וגו'. אבל פלשתיים לברם היו כפסיקין יורד מארץ כנען ללכת דרך ארץ פלשתיים לארץ מצרים וישב ויצחק בגרר: (יה) וחמושים. בכלי זין שהיו הולכים

רש"י

בראותם מלחמה. כגון מלחמת (כמדבר יד) וירד העמלקי ד והכנעני וגו' (מכילתא) אם הלכו דרך ישר היו חוריים ומה אם כשהקיסם דרך מעוקס אמרו נתנה ראש זה ונסוכה למרימה אם הולכיכס כפסוק' ערכי'. (לפי סדר הכחוב נראה רשימות מהופכים ועיין בראש"י ובג"א ובמ"י יישוב כגון ע"י): פן ינחם. יתסכו ומתסכה על שילאו ו יחתנו לכ לשיב: (יה) ויסב. הסיכס מן הדרך הפסוקה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף וסוף הוא לי אגס ז שגלדים בו קנים. כמו ותסס כסוף. קנה וסוף קמלו: וחמושים. אין חמושים אלא מווייעים (לפי שהסיכות כמדבר גרס להם שעלו חמושים שאלו היה דרך יישוב לא היו מחמושים להס כל מה שצרכין אלא כאלס שטובר ממקום לתקום וכדעתי לקנות סס מה שילסרך אבל כשהוא פורס למדבר לדרו לזמן כל הדרך וכתוב זה לא נכתב כי אם לשכר את האזון שלא תאמר כמלחמת

דעת וקנים מבלי התוספות

עבסם על דבר אשר ברהו מתחת יד מצרים קרוביכם. ושבנו מצרימה וישיב למצרים. אמר הרב דוד קוני של הרב משה שארץ פלשתיים מארץ ישראל היתה שהרי לא מצינו שיצא ויצחק חרובה יראץ וגר בארץ פלשתיים שנאמר

אלתיס ללנת אל ארץ כנען כדרך ארץ פלשתיים שהיט קרוב

פירוש התורה אלהים

דעם וועג ונאם גאמ האמ ייזא גיפירמ האמ ער זיי פארמ גימ גיואלמ פירען דארך דעם וועג פי ווארום נאמ האמ גיפראקמ פן סאקער וועמ זיך פארשאפען דאם פאלק ישראל אונ וועלין תרסה

האבין וואם זיי וענען ארוים גינאנגען פון מצרים פאר וואם בראותם ווייל זייא וועלין דער ועהן אטלחקה פלוקר אז דיא פלשתיים וועלין מיט זיי וועלין מלחמה האלטען ושבנו וועלין זייא זיך אום קערין צו מצרים ווייל עם איז אנהאקער וועג דרום: (יה) ויסב האמ נאמ גימאקמ ארום רינגלען דאם פאלק ישראל דארך דארך דער מצרץ ים סוף וועלין זייא גימ גאנען גרנג אום קערין ונקשים אונ גיוואפנימ מיט פלי זיין. עיי וענען אויף גינאנגען די קינדער ישראל פרוקי דרבי אליעזר

נאקס ארום געשעמ פון מצרים ווענען זייא גינאפין מיט פיל גרויסקן. אזוי וויא דער פרנס איז פיל מיט בויםער וואם אויף נאך דרייא טעג. מארגין פריה וועלין קור גיין צו די יודין

משלי חכמים
 דאבין מיט אים שווער נאכרעם, נאכרעם איז בעגאנגען דער פלך אונ האם גינעסעם זיין ווען פון זייערע הענט. האם דער געמיינע

שפתי חכמים

כלומר וטוד פסח אחרת שלא נאמתי כי אמר אלתיס וגו' ומה לא נחם: ד ולא פסח מלחמה שהרי ראו מלחמת עמלק וזע"פ שנלחמו היט להס לחזור כסיותם קרובים למצרים שמחר שאר מלחמות. פרא"ס כסם מכלילא. ומפרש"ל פירס סא ללא נקט ויכא עמלק דכסמו דכדאוחה מלחמה נלחו וישראל את עמלק ולא היט לחוס כל כך ליתן לב לשוב למצרים אבל בני וירד העמלקי כתיב ויכוס ויכוסו היט לחוס שיתנו לכ לשוב: די כלי שכיבן הסרון ראש הם אינס חורין כיון שסדרך רחוק לריכיס לראש אבל כסיותם להס כלס פשיטא שהיו חורין אפי"ס שהיו רחוקים מארץ מצרים כלס כסיותם קרובים ודרך פשוטה שאין לריכיס לראש סיו חורין. ומפרש"ל פירס מה אם כשהקיסם אמרו נתנה ראש וכו' אפי"ס שמתעטו על עמלק לזכ ששטמו ממרגלים אם הולכים כפסוקם וממלחמתם פלגה לז אחת כסם וכמה שיחזרו לגמרי: ו ללשון ינחם סוף מתסכה הוא היינו לפי ד"ס שפי" לעיל כפרסת כראשית אבל לפי ס"י ראשון ינחם לי נתמה הוא כמו שפרסם סס: ז ללית סהוא לשון קן וכו' פירושו שנסעו לסוף היט לכן ס"י סוף לי אגס וכו' ויט הוא מלא אגס לכן פ"ל עמלק וכמלחמות סיוון ועוג ומדין מהיכן היו להס פלי

שליחה פרעה את העם

ומפי זה לא הולכים פ' כדרך ארץ פלשתיים פן יאמרו פרעה משכ כדלי סוף וישראל אל ארץ פלשתיים הולכים לא נחמו כמדבר. ועל זה אמר ויכי כאלה פרעם את העם פ"ל ולא נחם אלתיס דרך ארץ פלשתיים. ר"ל בעבור שיראל יאלו כליחות פרעה ודברתו ומכידוועו שיהי לחוב כמדבר. לכן לי נחם למצרים ותיכף יחשוב פרעה שהולכים להתגורר בארץ פלשתיים.

לקוטים על התורה

רב, ואמר רי תורה וי"ה פרעה האמ געליקט ס"י ענקישין פון זיין פאלק מיט דיא יודין. זייא זאלין ועהן וואם די יודין וועלין שיהיו אין דער מצרץ. אונ וועלין אין דרייא טעג זיך אויפקערין צוריק אין מצרים מיט אפע יודין צו נאקען.

האבין וואם זיי וענען ארוים גינאנגען פון מצרים פאר וואם בראותם ווייל זייא וועלין דער ועהן אטלחקה פלוקר אז דיא פלשתיים וועלין מיט זיי וועלין מלחמה האלטען ושבנו וועלין זייא זיך אום קערין צו מצרים ווייל עם איז אנהאקער וועג דרום: (יה) ויסב האמ נאמ גימאקמ ארום רינגלען דאם פאלק ישראל דארך דארך דער מצרץ ים סוף וועלין זייא גימ גאנען גרנג אום קערין ונקשים אונ גיוואפנימ מיט פלי זיין. עיי וענען אויף גינאנגען די קינדער ישראל פרוקי דרבי אליעזר

ספר הישר

איינער צום אנדערין משה מיט אהרן האבין דאך גינאמם צו פרעה סען וועט גיין דביי טעג אין דער מצרץ אונ סען וועט שעקבשו קרבנות צו אהרן גאמ, אונ עם איז שוין אויב דיא יודין וועלין גיין צוריק אין מצרים אנדערשין טוא משלי חכמים
 פלך גינאמם צו זיין ווען עם איז בייא מיר אנדרייע שקהת וואם איך האב דיר גיעשעט פון זייערע הענט. איך בין אכער נאך גיט געמיינע

מֵאַרְיָן מְצַרִּים: יֵט וְיִקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׁבִיעַ אֶת יָבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד תוֹרָא וְיִקַּח מֹשֶׁה . פְּסוּלִים מ :

יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם: יֵט וְאִסְיִק מֹשֶׁה יֵט גְרָמִי יוֹסֵף . עֵמִימָה אַרְי אֹמְרָאָה אוֹמִי יֵט בְּגוּי יִשְׂרָאֵל דְּמִימְר מְדַבֵּר יִדְבֵּר יֵי

בעל הטורים

וחלום ומקל די : (וט) השבע השביע . כ' במסוף הכה ואיך בני שאלו השבע השביע אכ"ך את העם כדדרשין סכא מלמד שהשביע את אחיו שישיבו לנביאם אף החם נמי השביע לעם שישיבו אף לאחוס שלא היו עם כשהשביעם ולכן נלמד יהונתן אפי"ס שלא

רש"י

זיון שהכו ישראל בחרב ברש"י (טן) וכה"ל (ואשע א) ואלתם תעברו חמושים . וכן תרגם אונקלוס מזרזין כמו (בראשית יד) ויקח את חכיו וזיו . ד"ל חמושים מחמושים אחד מחמושה וילאו וד' חלקים מתו בשלשת לנביאם (מכילתא) ולמה לא השבוע בניו שיטאוהו לארץ

דעת וקנים מבלי התוספות

ויגר יצחק בנדר והרב משה ארץ שרצויה היתה יוצאה מארץ פלשתיים כעצמה כי הכתוב קראה ארץ פלשתיים ד"א כי קרוב ישראל בעצמה כי הכתוב קראה ארץ פלשתיים ד"א כי קרוב

והוא היה הפכה הראשונה מפני שהיה יליאם כליותו פרעה . והפכה השנייה שמש הקב"ה שלט ילכו בדרך ארץ פלשתיים הקרוב אליהם לא יתנו הפלשתיים אותם לשבור כאלהם ויערכו חתם מלחמה וישראל לא היו למחויב ככך ולא יעזרו כח להלחם עם הפלשתיים והיוצאם בדרך קרוב למחויב ויבנו עמה ויתמכרו לעבדים ולשפחות . וזו היא הפכה השנייה . והפכה הג' היא היותר עמומה ולכתיבת מהם מפני שלא היה יום כדרך ארץ פלשתיים והוא ית' היה חפץ לנקות את הים לפני ישראל ולהטביע

רש"י

לירש את ארץ כנען כמו שכתוב למעלה ואומר מעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגומר . וכן תעברו חמושים דיהושע :

שפתי חכמים

ים סוף כמו לים סוף . מהרס"ל : ח לפרסות ראשון קשה אך מוכיח ראיה דהתם ח"ל לפרס כנעני חמר לכן פירש ד"ל חמר ח"ן המקרא ויאל מודי פסועו שגם הוא לשון ורזו : ט (מ"ח) לניכא למומר דכרה חורה בלשון בני אדם וכי עלתה על סדעת

ימי חסילה : (וט) השבע השביע . השביעם שישיבו

שליחת פרעה את העם

והוא היה הפכה הראשונה מפני שהיה יליאם כליותו פרעה . והפכה השנייה שמש הקב"ה שלט ילכו בדרך ארץ פלשתיים הקרוב אליהם לא יתנו הפלשתיים אותם לשבור כאלהם ויערכו חתם מלחמה וישראל לא היו למחויב ככך ולא יעזרו כח להלחם עם הפלשתיים והיוצאם בדרך קרוב למחויב ויבנו עמה ויתמכרו לעבדים ולשפחות . וזו היא הפכה השנייה . והפכה הג' היא היותר עמומה ולכתיבת מהם מפני שלא היה יום כדרך ארץ פלשתיים והוא ית' היה חפץ לנקות את הים לפני ישראל ולהטביע

לקושים על התורה

דריבער האם נאמט גיט געפירט דיא יודין דורך דעם לאנד פלשתיים , וועגן צווייטן פלשתיים , איין פלשתיס איז די קרוב דיא . ווייל דיא וועג וואס מען גייט צו פלשתיים איז נאמט צו מצרים וועלן דיא מצריים בארן זעהן אז די יודין וועלן אנטאייפן / ווארום משה אונ דיא יודין האבן גינאמט זיי וועלן גיין דרייבן שטע אין דער מדבר , אונ איצט גייען זיי פון איין דער מדבר גאר צו דיא פלשתיים , נאך אטעם איז גיין ויחם דעם בראזום מלחמה זייבן מצריקה . טאקער וועלן די פלשתיים מלחמה האלטן מיט דיא יודין , אקער דיא מצריים וועלן קומען מלחמה האלטן מיט דיא יודין , מיט דער ערב רב בראקשין מיר זענען דאך גיט קענקט אין מצרים , צו וואס מיר אמלחקה מיר וועלן גיין צוריק אין מצרים , אונ אז דער ערב רב וועלן לויפן צוריק אין מצרים , וועלן דיא יודין זיך דערשעקען אונ וועלן גיט וויסען וואס זייא וועלן טאהן , דריבער האט נאמט געפירט אלע יודין מיט דעם ערב רב דורך דער מדבר געבן ים סוף , זאגט דיא תורה דיא יודין אללין האבן גיט טורא געהאט פאר אמלחקה , ווארום זייא וועגן גענאנגען גענואסיגט מיט שווערדין אונ מיידן אונ זענען ארויס גענאנגען פון מצרים זייא זאלן גיט צוריק גיין , אין מצרים ווארום משה האט מיט גענוקען דיא בייגמי פון יוסף מיט זיך , אז מען זאל מיניגען צוריק גיין אין מצרים , צו וואס האט משה מיט גענוקען דיא בייגער פון יוסף , נאך אטעם

ספר האזר

משה האט גינאמט אונ גוש אויב זייא וועלן גיט גיין צוריק וועלן מיר מיט זייא האלטן מלחמה אונ מיט בלן וועלן מיר זייא צוריק בריינגען אין מצרים , מארגין פריה זענען ארויס גענאנגען פון מצרים די שטרים פון פריעה מיט זיבען מאקל הונדערט טויזענד מענטשן מצריים , אונ זענען געקומען פון צו דעם ארט דיא יודין האבן גערוהט , האבן דיא מצריים גענוקען אונ זענען ברייליק , האבן די מצריים גינאמט צו דיא יודין אונ האט דאך גינאמט מיר וועלן גאר גיין דרייבן שטע אין דער מדבר אונ מיר וועלן שעקשין מקרינות צו

משלי

געקייט מיט דעם רעסונג ביו אף וועל מיט זייא אזוי שווער ארבעטן , וויא זייא האבן מיט דיר געארבעט , בייא דיא יודין איז אויך אזוי גייען , ווען די יודין זענען גינען אין מצרים , האבן דיא מצריים מיט זייא געארבעט מיט ליים אונ ציגול ,

פרקי דרבי אריעזר

זייא ניאקשין פרוקשין , אזוי זענען דיא יודין ארויס גענאנגען פון מצרים פוהל מיט אקעם אונ נכבות , רבן במלואי זאגט די מצרים האבן געיאמט נאך דיא יודין צו זים ים סוף , אונ דיא יודין זענען גייען אין מיטשן צווישען דעם ים אונ דיא

זייא ניאקשין פרוקשין , אזוי זענען דיא יודין ארויס גענאנגען פון מצרים פוהל מיט אקעם אונ נכבות , רבן במלואי זאגט די מצרים האבן געיאמט נאך דיא יודין צו זים ים סוף , אונ דיא יודין זענען גייען אין מיטשן צווישען דעם ים אונ דיא

אונ נאם האט זייא ארויס גענוקען פון מצרים , אונ עס איז גייען ביי נאם אנהייב שפחה וואס ער האט זיי ארויס גענוקען פון מצרים , האט נאם גינאמט פון דעקסוועלן פרוקשין אף מיר נאך גיט , ביו אף וועל זיי פירען צום ים אונ וועל זיי דעקפייגן קען

אֱלֹהִים אֲתַכֶּם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת-
עֲצַמְתֵי מִזֶּה אֲתַכֶּם: כִּי יִסְעוּ מִסַּכַּת
וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:
 כִּי יִהְיֶה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעֵמּוּד
עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעֵמּוּד
אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם

יתכון ותסקון את גרמי
 מכא עמכו: ונשלו
 מסכות ושרו באתם
 בסמר מדברא: כא וי
 מדבר קדמיהון ביממא
 בעמודא דעננא
 לדברותהון באורחא
 ובלייליא בעמודא
 דאשתיא לאנהרא
 להון למיול ביממא

ת"א ו' סוף קידושין ל' בעל הטורים

רשבים
 (כא) ו' הולך. מלאך שה' מוליך לפני ישראל עמוד
 האש ועמוד הענן: יומם וליילה. שכשישמע פרעה
 יאמר בורחים הם וירדפו אחריהם:

שמוע את הסנועה: (כא) וליילה בעמוד אש. וליילה ו' במסורה.
 הכא. ואלוך וליילה אור בעדני. וליילה כיום יאיר. וליילה ולא
 דומים לי. וליילה כאור להדגן. וליילה לליילה ומה דעת. וזהו
 וליילה כאור להדגן כשנלו ו' השגות וכאור להדגם וליילה אור
 פעדני וכיום יאיר לי בעמוד אש ע"כ וליילה ולא דומים לי

שאמרתי לפני שירה. וליילה לליילה ומה דעת שגילה זה מחוה

שפתי חכמים

שאחזו הדור יעלו ממזרים והלא היה להם להיות כמזרים ת' שנה
 ולפחות דל"ו שנה ועוד מה נתינת טעם הוא חלף שהשיעם וכו'
 ודלא כהרא"ם: י' פירוש ולא היה לריך להשיעם שישביעם אחרים
 וחי' אמר יוסף וכו' וכוז מופשט למה לא הקשה רש"י הקשות
 על הסקס ולא על פירוש ועוד למה לא הקשה זה כפרשת וחי
 במקום עיקר הסנועה (דכ"ט): ב' פירוש בני יעקב -
 ולאמר פקוד ופקוד אלהים אתכם את בניכם שהם במקומכם.

רש"י
 כענין י מיד כמו שהשביע יעקב את ארם יוסף חני שלטע הייתי

המזרים כיום סוף שהיה כדרך הסוף. וע"ז אמר יוסף אלהים את
 העם דרך המזכר ים סוף. ולתה דע דין שז"ל ויבט הוא כמו
 ולהסכ. ר"ל וזה היתה הסנה המלכותית להסכס דרך המזכר
 כענין ים סוף:

במזרים וזהו ספק בזרע עקוב אבל בני לא יעיוסו
 ומזרים לשנות לכך השביעם לכשינאלו ויאלו משם שיטאוהו
 (סוטה יג): והעליתם את עצמותי מזה אהכם.
 לאחיו השביע כן ב' למדנו שאף עצמות כל רשעים העלו
 עמהם שאמר אתכם: (כ) ויסעו מבטת. ביום השני
 שיהי כראשון כלא ומרעמסם לבכות: (כא) לנחותם

שליחת פרעה את העם

דעת זקנים מבעלי התוספות

כו המזרים ולכן סוללך להולוך את ישראל דרך המדבר לעשות
 מעשהו כיום סוף שהיה כדרך הסוף. וע"ז אמר יוסף אלהים את
 העם דרך המזכר ים סוף. ולתה דע דין שז"ל ויבט הוא כמו
 ולהסכ. ר"ל וזה היתה הסנה המלכותית להסכס דרך המזכר
 כענין ים סוף:

הם שירשו להנענעם את הארץ בדחיב דודו רביעי ושוב
 הנה ועריון לא היה להם דור רביעי לסיכך הקיסר המלכה
 במדבר מ' שנה. ועוד אמר הקב"ה אם אני מוליכה דרך
 הישר עשיו מהותיקן אש בשדרו ובכרתי ומבטלין תלמוד
 תורה אבל אני אוליכם ארבעים שנה דרך המדבר ויאכלו
 חסן וישוה מ' באר ותחישב נתנון. ועוד כשישבינו ויאכלו
 שישראל יצאו ממצרים אמר עכשו באין עלינו וננוטין
 אני הכסחתי לאברהם להכניס בניו אל ארץ מלאה כל טוב
 יסרתו אתכם במדבר לחוק את ורועתם וג':

קטורים על התורה

איז פאר וואס משה האט מיט גענוקען דיא ביינער פון
 יוסף, ונייל משה האט געוואקט אז גאט וויל דערשרייקען
 די מצרים אין ים און דער ים נעמט זיך גישפאלטן און רועט
 מאכטן אנוועג דיא יודן ואלין דורך גיין פרוקין, ונייל גאט
 האט געמאכט אהנאי מיט דעם ים ער זאל גישפאלטן
 ווערין פאר דיא יודים וועגין ווען זייא וועלן ארויס גיין
 פון מצרים, דער ים זאל ניט אנוין גאט האט גינאגט דיא
 יודן וועלן זיין אין מצרים פיר הונדערט יארה און אייט
 איז נאר צוויי הונדערט מיט צעהן יארה גייט איר ארויס
 פאר דיא צייט, דאך איך נאך גיט גישפאלטן ווערין.

פירוש לתורת אללהים
גידעקען אלהים גאט אהכם אויף העליתם ואלט איר
אויף בריינגען מיינע ביינער פון דאנען מיט
אויף: (כ) ונסע אונ וי'א האבין גיצויגין פון סוכות
 ויהי אונ זיי האבין גערוהט אין דעם ארמ איהם
 בקצה אין עק מדבר: (כא) וי' אונ גאט הוילך גייט
 לפניהם פאר זיי יוסף במואן בעמד עין מיט דער נייל
 פון וואלקען נחותם ער זאל זיי פירען אויף דעם
 וועג וואס זיי וועלן זיין וזייה אונ ביי נאכט האט
 ער זיי גימירט בעמד אש מיט דער נייל פון פיינער
 גהאיר צו לייקטען צו זיי עס זאל זיי זיין לעקטיג בייא נאכט צו גיין זככת וי'א זאלין קאנען

ספר הישר

אונזער גאט און מיר וועלן קומען צוריק אין מצרים. עס
 איז דאך שוין פינף טאג פאר וואס גייט איר גיט צוריק אין
 מצרים, האט משה מיט אהרן גינאגט צו די מצרים אונזער
 מיר וועלן גיין צום מאך קנען, וי'א די מצרים

פרוקי רבי אליעזר
 מצרים, דער ים איז גינען פאר דיא יודן, אונ דיא מצרים
 נענען גינען אינשער דיא יודן, וי'א דיא יודן האבין גינען
 גאט האט אהן גינאמין מיר זאלין גיט גיין צוריק אין מצרים

משלי חכמים

סאכער וועלן דיא יודן נען וי'א די מצרים וועלן קומען מיט
 זייא האלשין מלחמה וועלן זייא דערשרייקן ווערין פאר דיא
 מצריים

קען, דריבער האט גאט גיט גינאמל פירען די יודן דורך דעם
 זאגן פלשתים ונייל דאס לאנד פלשתים איז נאגם צו מצרים,

וְלִילָהּ: כִּבְּ לַאֲיִמִישׁ עֲמוּד הָעֵנָן וְיִמִּים וְעֲמוּד הָאֵשׁ לִילָה לְפָנֵי הָעָם: פ

תרא לא ימיש : שכת כב :

דעת ללול מלחמת סוסרס סיהיה ג"כ בלילה שנאמר הכוכבים ממחולותם נלחמו עם סוסרס ואומתו כוכבים נראים בלילה : (כב) לא ימיש עמוד הענן וימים עמוד האש וגו' . עמוד האש משמע שלפעמים היו שניהם לפני העם : לא ימיש . ז' כחס' היו משלימים זה לזה כך עשה יהושע מחכים בנזקק כבוד עמד הענן והייתו לא ימיש עמוד האש שהענינו דלא תמו כן יהושע לא וזה לילך לפני העם :

רשבים הקב"ה לשון מפעיל מבייש את אחרים . אבל לא יבוש ספר התורה . לשון פועל : משלים לעמוד הענן מדכתיב לפני העם ולא כתיב מלפני העם הכל ואירך ביהושע לא ימיש מתוך האש כמו שהענינו עמוד האש למנוח ולערכ הקדים ולמד כבוד עמד עמוד האש מתוך האהל וע"כ

רש"י

א) לראותכם בדרך אשר תלכו נה שהוא כמו להראותכם אף כאלו להנחותם ע"י שילח ל ומי הוא השליח עמוד הענן והקב"ה שכתבו בו מוליכו לפניהם . ומ"מ את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו שהרי ע"י עמוד הענן הם הולכים . עמוד הענן אינו לאורה נ אלא להורותם הדרך : (כב) לא ימיש . הקב"ה א את עמוד הענן וימים עמוד האש לילה . מנוד ששמו הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן (שכת כב) שער שלא ישקט ע זה עולה זה :

עמוד האש גם כן היה להורותם דכתיב ללכת וימים ויליה : ע דאס לא כן לא ימיש וגו' ל"ל דאס כתיב ויה' הולך וגו' :

פירוש לתורת אלהים

גיון בייא מאג אונ בייא נאכט : (כב) לא ימיש נאמט ביה המ נים אפניקטאון עמיד דעם עמוד הענן ביי מאג נמסיד אונ דעם עמוד אש ביי נאכט לפני העם וי' וענען גיגאנגען פאר דעם פארק ישראל :

דיא מצינים פאר די צייט נאכט איד מינע ביינער גיט מיט זעקטן . נאך וייסיין מיר דעד קאסטין וואס איגווייניג וענען זילענין דיא ביינער פון יוסף און גינען אין טייה בלילה . אונ משה האט ניה גישפעלט זעבונ טייה אונ האט גערופין דער באקסטין וואל ארויף גיין , איר דער באקסטין גיט ארויף געקומען . ביי ער האט גום באקסטין קום ארויף מיר שפיטען אונ ווארטין נאר ארויף דיר מיר דארטין לשון ארויף גיין פון מצרים . (עס איז לשון דיא צייט פון דיא מיר הינגערט יאדיר . דריבער פאר דער ים האט גינען דיא ביינער פון יוסף גינען מיט די יודן און ער גישפארטין גינארטין פאר ימיא :

פרקי רבבי אליעזר

דיא מצרים שפיטן אינשער זייא האבין זייא שפארק סוכא געהאט אונ האבין גישאקן תשובת אונ האבין גישפעטין בייא הקב"ה ער נאל יימא הקב"ה . משה האט ארויף גיבעטין צו הקב"ה פון וועגן דיא יודין . האט הקב"ה גיזאגט צו משה רייד צו דיא יודין זייא זאלן צייען ווייטער . האט משה גיזאגט צו הקב"ה דיא מצרים זענען אינשען דער עס איז ארומט און היין וועלען זייא צייען . האט הקב"ה אראפגעשיקט פון היסלע דעם בלאך מיכאל אונ ער האט ניה גישפעלט צווישען דיא מצרים אונ זייא יודין ווי אפייערדיגע וואנט . די מצרים האבין גינארטט קעגן צו די יודין האבין זייא ים געקענט . ווייל די פייגערדיג וואנט האט פארשעקט פאר רייא יודין . וויא ריא בלאקט דיג היסלע האבין גינען דיא יודין זענען אין צווי ארויסיק צדה . האבין זייא דיא נאכט קיין שידה גיזאגט פאר הקב"ה . אונ דעם ים אונ שפאלט אים . משה האט אריבערצויגן די אונ איבער דעם ים אונ דער ים האט ניה גישפאלטין . משה האט געווינען דעם ים ריא יודין זענען געפלט אונ מיט זייא דיא דער ארון וואס איגווייניג ליגט יוסף אונ ער האט אים געווינען דעם שפעקין וואס ארויף אים איז אויסגעקריצט דער שם

שפתי חכמים

דל"כ אחס ל"ל ל"ס לאחיו השביע כך ואתם קחי על עמנות אחיו וה"ם פקד יפקוד אלהים ר"ל כיום שלכם והעליהם כלויו קלמר שביעו הם את כבישם יושלו את עמנותיו עם עמנות שלכם : ל' כלומר שהוא פועל יולא שלישו וכו"ל ראה מן לראותכם שהוא כמו להראותכם דל"כ היה להראותם מן הקל ומירשו לראות אתכם ואין זה הענין מן הקרא לע"כ שהוא כמו להראותכם אף כאלו להנחותם (אבל אין זה כונתו סרה"ס) : מ דכתיב ויה' הולך לפניכם ולא העמוד הענן . ולכן פירש הקב"ה כבודו וכו' ר"ל הקב"ה הולך את עמוד הענן לפניכם . ואין להקשות כיון שהקב"ה היה הולך לפניכם למה נזכר לעמוד הענן ומפרס והולך ומ"מ את עמוד הענן וכו' : נ (מש"ל) דהא כיום אין לך לאורה אלא להורותם כו' והא דכתיב להאיר לפני קחי אעמוד אש בלילך ומכל מקום עמוד האש גם כן היה להורותם דכתיב ללכת וימים ויליה : ע כי הוא מנעו מפעיל דל"כ היה לילה ליקדק ימיש כחולס

לקושים על התורה

דריבער האט משה געזענען דיא ביינער פון יוסף מיט ניה , און דער ים נועט זענען דיא ביינער פון יוסף גייגן מיט דיא יודין ווען ער ווישען אז עס איז לשון דיא צייט דיא יודין נאכט אונקעלייט ווערין אונ ער דארף לשון גישפארטין ווערין . ווארום יוסף האט געשווארען דיא יודין ווען נאמט וועט אייך גערינגען ארויס צו זעקטן פון מצרים דאקאלס זאלט איר מיט זעקען מינע ביינער . איבער אז איר וועט גינען גיט מיט זעקטן . נאך וייסיין מיר דעד קאסטין וואס איגווייניג וענען זילענין דיא ביינער פון יוסף און גינען אין טייה בלילה . אונ משה האט ניה גישפעלט זעבונ טייה אונ האט גערופין דער באקסטין וואל ארויף גיין , איר דער באקסטין גיט ארויף געקומען . ביי ער האט גום באקסטין קום ארויף מיר שפיטען אונ ווארטין נאר ארויף דיר מיר דארטין לשון ארויף גיין פון מצרים . (עס איז לשון דיא צייט פון דיא מיר הינגערט יאדיר . דריבער פאר דער ים האט גינען דיא ביינער פון יוסף גינען מיט די יודן און ער גישפארטין גינארטין פאר ימיא :

ספר הישר

האבין גינערט אז די יודין ווילען גיט צוריק גיין אין מצרים האבין זייא געקאכט מלחמה מיט דיא יודין , אונ הקב"ה האט געשפארקט דיא יודין אונ זייא האבין געברקט פיר פון די מצרים , וויא די מצרים האבין גינען פון ויי זענען פיר געברקט גינארטין אונ פון דיא יודין איז איבער אויף גיט געברקט גינארטין . אונ זייא וועלען גיט קענען מלחמה האלטן מיט די יודין זענען ווי אונטראפין צוריק אין מצרים אונ זענען געקענען צו פרעה אונ האבין גיזאגט צו אים די יודין האבין אונ געמארט משה מיט אהרן האבין גיזאגט זייא וועלען גיין צוריק גיין אין מצרים . אונ אלע מצרים האבין געצאייגט אויף איר פירעה מען וואל לשון לויסען דיא יודין אונ מיט שפארקייט זאל מען וויא צוריק זעקטן אין

הקב"ה האט גיזאגט צו משה , משה ציה אים דיין האנט איבער דעם ים אונ דער ים האט ניה גישפאלטין . משה האט געווינען דעם ים ריא יודין זענען געפלט אונ מיט זייא דיא דער ארון וואס איגווייניג ליגט יוסף אונ ער האט אים געווינען דעם שפעקין וואס ארויף אים איז אויסגעקריצט דער שם

משלי חכמים

מצרים אונ ועליו גיין צוריק אין מצרים , איבער אז זייא ועליו גיין אין דער מקדב נענין ים , אונ דיא מצרים ועליו צו זייא

לחשך מנה דמי צבאות נמש צ צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח ארני נשמה דתור יקוה חיה יחידה דנצח יקוה חיה יחידה דתור אל שם בן שבעשיה :

א ואתברו מאבאי קימא
הוא תחות יד אנשי ישראל
ושדוכת ארעא ד' ישראל סמנן
שנין : ב ובתרהוי קוה שמנר
בר ענת וקטל ית פלשתאי
שית מאה נגרון בפרש תוריא
ופק אף הוא ית ישראל :
ג ואוסופו בני ישראל לקטבר
ביש קדם יי ואהוד מית :
ד ומסרינו יי קיד יבין סלקא
רנצנו די סלקו בנצור ורב
סיליה סיקרא והוא יתיב
בתקוף קרבי עממא :
ה וצעיקו בני ישראל קדם יי
ארי תשע מאה רתיבין
דכרזא ליה והוא הדחק ית
בני ישראל בתקופא עקרין שנין : ו ודבורה אמתא נביאמה אמת לפידות היא רינא
ית ישראל בענא והוא :

מזודת דוד
(א) שמונים שנה. עד כלות שמונים שנה זמון החלת הסעוד :
(ב) ואחריו. כשנה שמת אהוד הים שמנר נשפט ומת
כשנה היותו : גם הוא. ר"ל לא היתה תשועתו גדולה כשל אהוד
ומ"מ גם הוא עשה תשועה מה : (ג) ואהוד מת. ר"ל
מיום שמת אהוד ואף כימי שמנר עשו הרע והוא לא היתם
חזור ומ"ס 'כיוסעט סכה בתרב על חזור הוא חוזר ולא
על מלכה כי אחר שלכוו שחו נשפטו ומלך בתרופה הנוס ופוא מקום מה נמלך כה כל מלכת תרם זאומן : (ה) כי
תשע וגו'. וזה לא ערכה לכס נצתה למלחמה וזקנו בתפלה לה' : והוא לחץ ובר' בחזקה. לחץ את ישראל כחוק רכ :
(ו) אשת לפידות. ר"ל אשת חיל וזוהו כמפטיה ללפיד אש והוא ענין מלינה וכאשר יחמרו הכרות : היא שופטה. כעבוד
שפחה נביאה וזוהו כמפטיה כל לה המעלה חוחל לטין שופטת את ישראל :

כתובים משלי יד
תרנום
לחשך מיסוד ומלכות רמי שין דלת יוד נמש שין שין דלת יוד רוח יאהודנהי נשמה דיסוד א אר
ארנ ארני נמש ארני רוח אלף. דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יקוה חיה יחידה דמלכות
אל שם בן שבעשיה :

א נפלו בישוי קדם סרי ורשיעי
ניחרון על תרעי דצדיקא :
ב אף לחבריה סאני מסקינא
ונחמי דעתירא סניאין : ג חטאי שאים לחבריה וכן

מזודת דוד
(א) שחו. כחוף הדכר יהיו הרעים כפופים וכנעיים לפני
הטובים והרשעים יסכבו על עשרי בית זריק לשלול להם :
(ב) גם דרעהו. לענין כחוחו עם כי הדךך נסיות האכנה כשנים
דכבר מהדכרים : רבים. כון ענינים בין שפטים : (ג) בו
דרעהו. המכוס לרעהו הוא חוחא :

פירוש ע"מ
(א) שחו רעים לפני טובים דמי שלעכמע קענטשין
וועלין איינגעבויגין ווערין פאר די גוטע
מענטשין אונ וועלין ווערין אונטערטענונג צו זיי
ירשעים על שגרי צדיק פיר רשעים וועלין זיך פאר-
זאמלען צו דעם מושער פון צדיק אים בעטין ער

ומחונן עניים אשריו : ה הלא יתעו חרשי רע וחמד ואמת
 חרשי טוב : ה בבל ערב יהיה מותר ודבר שפתים אף
 למחוקר : ו עמרת חקמים אשרם אגלת פסיים אגלת :
 סעונים קרי

לחוקרנא : ו קלידי חקסי עוהרהוון ושבהרהוון דסקלי שמיורהוון :

מצודת דוד

ומחונן . המלכה לפנים חנינה וחסד אשרי לו : (ה) הלא יתעד . החושבים רע הלא חושבים כדעתם כי יחשבו על סולת ונחמת עליהם תשוב אבל החושבים טוב הוא חסד ואמת על מי אשר חשבו הטוב עליו : (ה) בכל ערב . בכל דבר פלגון ועמל גיעת המלאכה יהיה לחדש יתרון וריות מה אכל דבר שפתים סמל בו או חך למחוקר כי כבוד דברים לא יחול פשע : (ו) עשרה . אם מלאו עשר מעשרת אוחס כי יזכר לכל אפסרתי ונדיבות לכם נתתם ללבושים די המחוקר וכפנים ימות : אגלת ונ' . ר"ל כמעטף אולתם ויכר כולתו הטמונה כלכם כי כעבור סיות כל מעשיהם אולת נראה מזה כי יש עוד הרבה אולת חקוסה בלגם ויגולם בעת הסודות :

פירוש ע"מ

דער מענטש נואם פארשעקט ניין חקר האט ער
 געזינדניגט ויחונן עניים אשריו און דער מענטש
 נואם האט רחוקות אויף די מענטשין וואס זענען
 ביי זיך גינדעריג, און ווארצל צו אים, הקביה נועם
 אים זעבין זיין שוכר : (ה) הלא יתעו חרשי רע דא
 מענטשין וואס קראקטין צו טאהן שלעקטם
 אין דערשטיג עם זאל קיינער וויסען אז דא
 שלעקטם איז פון ניא געקוקען, קלאנדען ניא
 און האבין אמעות, הקביה נועם זאגין ווער עם
 האט דא שלעקטם גיטאהן וחסד וחסד חרשי טוב
 און די מענטשין וואס מוהען גוטס אין דערשטיג
 עם זאל קיינער וויסען ווער עם האט די גוטס
 גיטאהן, זאל הייקט אאקטר חסד, וייא ווילען
 גיט מען זאל וייא צוריק טאהן טובות, נועם
 הקביה מיט זיי אויך טאהן אאקטין חסד, הקביה
 נועם מיט זיי טאהן טובות און ער וויל אויך גיט
 מען זאל אים צוריק טאהן אטובה, ווייל ער
 דארף גיט : (ה) בבל ערב יהיה מותר אוב עם קוטם

מלשנה מאה פרק ז

ברטנורא

פרק ז א כל זית . כזית הנמופה בשעתו . על שם שהיא נוטף שמן קראו לו נטיפה חף פ"פ שחינו נוטף בכל שנה הואיל והעלה לו שם זה על שהוא נוטף בשעתו חס שכחו אינו שכתה דלתיב (דברים כד) ושכתת עומר כדה עומר שחתה שוכחו לעולם יאל זה שחתה וזכרו לאחר זמן :

פרק ז א כל זית שיש לו שם בשדה יעדער איינלעך
 בוים וואס האט אנטאקען אין פעלד
 אפילו גינת הנמופה בשעתו אפילו איין איינלעך בוים
 וואס הייקט נמופה ווייל עם גיטם פון אים
 ביימאירל נאר איין זיין צייט ואון גיט אלע קאהלו
 לשכחו און ער האט פארגעסן אראפ צו זעמען
 פון אים די פירות אינו שכתה הייקט עם גיט
 אפארנעסונג, ווארום עם איז אנדערש גיט
 אפארנעסונג נאר אזוי אזאך וואס עם קען פאר-

וא"כ היינו פסקו ולא דלויא חמרי דקרי לי פסקו וא"כ
חמרי דקרי לי גיטוי' ולי ה"כ פסקי שאר איננות
הוא ותי' שפוא פסקו וא"כ היינו פסקו שפוא שאר איננות
פסקו ותי' פסקי מתקמ פסקו חמי גדולים תוים: (א) ב'
שכחה' ו' ה"כ בלין פסקו קאמר פסקו עני ותי' ליין .

שפכוני . או בישני . במעשוי . שהוא עושה
מבייש כל שאר איננות מרוב העין שולא ממנו ויתר
מחבריו (ב): שהוא עושה הרבה . ויתים ממנו :
שנים שכחה . סתם מתניתין כ"כ' להמרי לעיל

שפכוני . או בישני . שהוא עושה . שפכוני . או בישני . או בישני .
הרבה . במקומו . שהוא עומד בצד הגת או
בצד הפרצה ושאר כל הזתים [ב] שנים
שכחה . ושולשה יונא שכחה . רבי יוסי אומר
אין שכחה לזתים : ב [ג] זית שנמצא עומד
בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו אינו
שכחה . זית שיש בו סאתים ושכחו . אינו
שכחה . במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל
בו . אבל אם התחיל בו . [ג] אפילו בזית
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה . כל
זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו .

איננו ויתים וכן שירה ראשונה לשניה פרוגה מרובמת
כדמות מלבנות התבואה שכן היותם דתקן לעיל בריש
פ"ג וכן כין שורה שניה לשלישית וכח' ליין לחמט'
שכחה ה'תלמידי : אינו שכחה . שהאיננות פסקיו
הסתירה ודמי לתפוחי קבא או עמלו פנימי כנגדו דתקן
לעיל דלית שכחה (ב) . ברא' . לחמט' . דלעיל קמהדר
שלא התחיל בו אבל אם התחיל בו ושכחו ה"ו שכחו
ל' בראשו . אם נזכר בכל היתים מן היתים פסקה

דמי לזדה שומרים פטורין דתי בחוספס' אינו שכחה עד
שיעמד כל סביבו : (א) כ"ה בחוספת' ופ"י אם התחיל בלין בו
סאתים שזין נעוסת' ואיני נעוסת דתחייבו י' להן שכחה . וכלא
התחיל וז' לו סאתים חלוקים עשיו נעוסת הוה שכחה ונעוסת
אין לו שכחה . והיכא דיש לו סאתים לזכא חלוקים בהתחיל
דנעוסת אין לו שכח' ולית נעוסת י' לו שכחה ולא התחיל
שזין לו שכחה ותי' חייס : [ג] אפילו כ"י . פרכ'

דחקן כזת הנעוסה כשעתו ושכחו אינו שכחה כד"ל כזמן
עד שיהיה בו סאתים (ג) : כ"ז שיש לו תחתיו יש לו בראשו .

שפכוני . או בישני . או בישני . או בישני .

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

בוים פארשטעלם . דריקער האמט ער פארקעסין
אראפ צו נעקען די פירות פון דעם בוים איז דאס
גרייה אויו וויא ריא ארעקע לייט וואלמין פאר-
שטעקט דעם בוים וואס עם איז דער דין אז דאס
איז גיט אפארקעסונג יזי שיש בו סאתים ושכחו איט
שפכה או איילקער בוים וואס עם איז אויף אים דא
צווייא סאה איילקערין אונ ער האמט פארקעסין

בוים פארשטעלם . דריקער האמט ער פארקעסין
אראפ צו נעקען די פירות פון דעם בוים האבין דעם

אראפ צו נעקען פון אים די איילקערין הייקס
דאס גיט אפארקעסונג כסא דריש אמתיים נוען איז
דער דין אז קען פארקעסן אורת הנמופה קשעתו .
א איילקירט וואס רינט פון אים בויקאייר אין
אויסקענעזעטע צייט אונ קען האמט פון אים
גיט אראפנענוקען די איילקירטען איז דאס גיט
אפארקעסונג וואויו נוי עם איז נישטמאנען אין דער
ערשטע כשנחה בזמן שא התחיל בו נאר אז ער האמט
נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכוני . או בישני . או בישני . או בישני .

דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם
בוים פארשטעלם . דריקער האמט ער פארקעסין
אראפ צו נעקען די פירות פון דעם בוים איז דאס
גרייה אויו וויא ריא ארעקע לייט וואלמין פאר-
שטעקט דעם בוים וואס עם איז דער דין אז דאס
איז גיט אפארקעסונג יזי שיש בו סאתים ושכחו איט
שפכה או איילקער בוים וואס עם איז אויף אים דא
צווייא סאה איילקערין אונ ער האמט פארקעסין

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אראפ צו נעקען פון אים די איילקערין הייקס
דאס גיט אפארקעסונג כסא דריש אמתיים נוען איז
דער דין אז קען פארקעסן אורת הנמופה קשעתו .
א איילקירט וואס רינט פון אים בויקאייר אין
אויסקענעזעטע צייט אונ קען האמט פון אים
גיט אראפנענוקען די איילקירטען איז דאס גיט
אפארקעסונג וואויו נוי עם איז נישטמאנען אין דער
ערשטע כשנחה בזמן שא התחיל בו נאר אז ער האמט
נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אויסקענעזעטע צייט אונ קען האמט פון אים
גיט אראפנענוקען די איילקירטען איז דאס גיט
אפארקעסונג וואויו נוי עם איז נישטמאנען אין דער
ערשטע כשנחה בזמן שא התחיל בו נאר אז ער האמט
נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

גיט אראפנענוקען די איילקירטען איז דאס גיט
אפארקעסונג וואויו נוי עם איז נישטמאנען אין דער
ערשטע כשנחה בזמן שא התחיל בו נאר אז ער האמט
נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אפארקעסונג וואויו נוי עם איז נישטמאנען אין דער
ערשטע כשנחה בזמן שא התחיל בו נאר אז ער האמט
נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

נאך נאר גיט און געהויבן אפ צו קלויבין פון אים
די איילקירטען אפ אלא האמט תחיל בו אקער אז ער האמט
אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אן געהויבן אפ צו קלויבין פון בוים דיא אייל-
קירטען אונ דער נאך האמט ער פארקעסין דיא
איבירגע איילקירטען אויף דעם בוים אשינו כות'
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אונקען האמט ער זוך דער-
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

אונקען האמט ער זוך דער-
הנמופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה אפילו בייא זית
הנמופה קשעתו דיאס אויף אפארקעסונג
אונ דיא איילקירטען וואס נענען געקליבען אויף
דעם בוים גיהערין צו די ארעקע לייט גי ושו שיש
יו תחתיו יש לו בראשו אויב נוען ער האמט געקליבען
די פירות פון דעם בוים אונקען האמט ער זוך דער-

שפכה או יומא נים אפארקעסונג . ווארום נוייל
דיא בויקער וואס ארום דעם בוים האבין דעם

באילן כבוד שיש לו זיתים תחת האילן: ר"י מאיר אומר משתלך המחבא. כלומר משדק המלקט ככל מחבואי הזיתים אז הוא הנשאר למניים כשאין לזבל האילן זיתים תחתיו אבל כ"ז שלם כדק המלקט ככל מחבואי הזיתים חף ע"פ שאין זיתים תחתיו יכול לחזור וללקט. ואין הלכה כרבי מאיר: ג איזהו פרט. האמור בתורה (ויקרא יט) ופרט כמדק לא תלקט: עקב. חמץ (ז) הוסבך בעלים. נקשר ונחלו בעליו ועל ידי כך נקל ונפרט: הרי הוא של בעל הבית. שלא נפרט דרך בעל הבית. המניח כלכלה. גשעה הוא כוונתו. ואין כל תחת ענבים שיכול הפרט לחבוט: ה"ז גזול את העניים. דפרט כשחורו וכו' כי עניים קודם שיעט לאזן: אל תסג גבול עולמי. מפורט לעיל בפרק ה': ד איזהו עוללות. האמורה בתורה (שם) וכתוב לא תעולל: בחף. השרכים האמנטי של האשכול מחזכרים כי אשכולות קטנות הרכה. וכשהן שוככים זה על זה כמשאוי שכל כחפו של אדם הוא נקרא כחף וכשהן מחזכרים כשרכים אחד לכאן ואחד לכאן אין כלן כחף: גשף. הן גרגרים של ענבים המחזכרים בסוף השרכים שרגילים להיות תלוים עם ענבים הרבה וע"פ שגבוינו נוספות למטה נקרא נטף ולשון מקרא קורא לאשכול שאין לו לא כחף ולא נטף עולל לפי שהוא שאלר אשכולות כעולל

דריש נקטיו דהכא לפי כבודו. תוי"ט: (ד) כמו שזכרנו מתאמתו ר"ט. וז"ל ה"ט עוקן הוא קפה הדבר ר"ל כרת העוקן:

רבי מאיר אומר משתלך המחבא: ג איזהו פרט. הנושר בשעת הביצירה. היה כוונתו. עקב את האשכול הוסבך בעלים. נפל מידו לארץ ונפרט. הרי הוא של בעל הבית. המניח את הכלכלה תחת הגפן גשעה שהוא בוצר. ה"ז גזול את העניים. על זה נאמר אל תסג גבול עולמי: ד איזהו עוללות. כל שאין לה לא בחף ולא נטף

בוים דיא וויינקטרויבין וואס וועליון אראפ פאלין ווען ער וועט זיי אפגקלויבין פון וויינקטראפ זאלין אריין פאלין אין דעם קארפ וועט ער זיין געקען פאר זיך. ונווארום ער מיינט נאר אז די טרויבין פאלין אראפ אויף די ערד גיהער צו דיא ארעמע לייט. דריבער זעהט ער דיא טרויבין זאלין גיט פאלין אויף דער ערד נאר אין דער קארבן. זאגט דיא משנה אז דער בעל הבית וועט געקען דיא טרויבין פאר זיך גיט ער דיא ארעמע לייט. ווארום בארד ווייט די טרויבין פאלין נאר אראפ פון בוים אפילו עם ליגט נאך גיט אויף דער ערד גיהער שוין אז די ארעמע לייט זי ית נאפר אל תסג גבול עניים ודער קשט פון דעם שוק שטייט פריער פרק ה' משנה ר"א: ד איזהו עוללות אין דער הורה שטייט וברקב לא תעולל. די זאקסט גיט געקען פאר זיך די עוללות פון דרין וויין נארמיין וואס ווערט גערופין עוללות כי שאין זה לא נטף זיא נטף די טרויבין וואס האבין גיט פתח אונ נטף קאר גיט דער בעל הבית זיין געקען פאר זיך נאר ער מוז זיין לא ין פאר דיא ארעמע לייט. פתח ווערט גערופין ווען דער צווייג פון דיא וויינקטרויבין ווערט אקט גייט ארויס פון צווייג קליינע צווייגלאך בייא דער זייט ואונ אויף דיא קליינע צווייגלאך זענען די וויינקטרויבין זיער געדריקט אונ ליגען איינער אויף דעם און געט זעהט אים וויא איינער ליגט אויף דעם אנדערענס אקטיל. דאס הייסט פתח ואקטילו אונ אז דער צווייג איז נאך יונג זענען די צווייגלאך אויף אים שויער אונ ליגען גיט איינער אויף דעם אונדערין. דאס הייסט ער האט גיין פתח. דער צווייג גיהער צו דיא ארעמע לייט. נטף הייסט ביי איין אלטין צווייג אין סוף צווייג אויפין שפיץ פון דעם מיטעלסטין צווייג זענען דיא וויינקטרויבין געדריקט בונאקטין אז מען זעהט גיט

מאגט אז אויף דעם בוים האט ער פארקעטן אביסור פירות אפ צו קלויבין טייל ער קלויבט נאך פון בוים איז דאס גיט אפארקעטונג נאר עם גיהער צום בעל הבית גיט מאיר אומר רבי מאיר זאגט משנה המחבא אפילו ער האט שוין אונקען אויף אפ געקלויבט די פירות נאר ער האט נאך גיט דורך געזוכט דעם בוים אין אלע בהאפטענע גרשער אונ דערטוייל האט ער זיך דערמאנט אז ער האט נאך גילאזט אויף דעם בוים פירות וואס ער האט אן זיין פארקעטן איז דאס גיט אפארק-געטונג סיידן ער האט שוין דורך געזוכט דעם נאנצין בוים אונ ער איז פון אים אונעק גענאנגען אונ דער נאך האט ער זיך דערמאנט אן די פירות וואס ער האט פארקעטן. דאמאלס הייסט דאס אפארקעטונג: ג איזהו פרט אין דער תורה שטייט אז מען קלויבט אפ דיא וויינקטרויבין פון אנויין נארמיין ופרט ברקב לא תעולל. זאל מען גיט אפגקלויבן דיא טרויבין וואס פאלין אראפ פון וויינקטראפ וואס ווערט גערופען פרט. זאגט די משנה הנושר בשעת הביצירה די איינציגע וויינקטרויבין וואס פאלין אראפ אויף די ערד ווען ער קלויבט אפ די וויינקטרויבין פון בוים דאס מאר גיט דער בעל הבית געקען פאר זיך דאס גיהער צו דיא ארעמע לייט היה בוצר עמך את האשכול היסבך בעלים גפי מידו לא יקשר ונחלו בעליו ונפרט הרי הוא של בעל הבית ער האט געקלייבט דיא טרויבין אונ האט אפגעשניטען אצווייג וויינקטרויבין אונ זיין האבין זיך פאר קשעפעט אין די גלעסער אונ דורך דעם זענען זיין אראפ גיפאלן אויף דער ערד אונ דיא וויינקטרויבין זענען צו שפרייט גיטארין איינציג-וויי גיהער דאס צום בעל הבית. ווארום עם איז דאך אראפ גיפאלן דורך אסיבה המניח את התפילה תחת הגפן גשעה שהוא בוצר הרי זה גזול את העניים אז דער בעל הבית שפעקט אקארב אונקער דעם

לכני הא"ש: אם ספק. שגרויס האשכולות הקטנות התלויות כשריבי כללו שוכבות זו על זו ואין שוכבות יפה להשתא
הוי ספק אם יש לה כהן אס לאו: שבארבובה. יתור של זמורה שתלוין בה אשכולות הרבה (ה) והכבוד קוללה והיא
קדושת ארבעה (ו) ושפטים שיש בה שוללי עם האשכול: נקצרת. נקלצת ומתחבת. ודוגמתו שנית (בימות ל"ב)
קרלו ומדק אחר שמיטה על ידו. ובמקרה (ימעה מו) קרן מלפון כל כה: בגרר יחידיו. כגון אשכול שאין לו אשכולות

(ה) פי' כמורה תלויות אשכולות:
(ו) פי' יסוד קדושת רכובה מל' ארבעות הנמכרת עם הראש: [ד] עם האשכול. דכזה כמו שנתנו שפלה מניח קמה כתיב פי"ב: (ז) וכגון שיש עם גרנרים זה על גבי זה ועשין כפיין כתיב ינטף. (ח) ושלי' דרין פאה כתיב אס הניח כחמלה פאה דין פאה י' לה כדתיב ספי' מ"ג. ותימ"ט: (ט) ואכן כרס תני וכתיב פי' כ"ח חר תני כרס כתי' לחין רכתי וטוב אלה ככרס וחד חני טעם רכתי דהוה ירכיני ככל האלוות ודעת הר"ש כ"ד טעם: (י) הילאוהו

וזהאחרים מתוקנים ככך: בן הוא מרל בשל עניים. אש"ט שיש כמה פאה (ח) או עוללות על עניים כן מל כ"ש מיהר כמו בשלו קסכר עניים דין שותף יש להם וכמו ששותף כמו שהוה מלל ככלו כך מלל בשל חבירו אף עניים כן: ר' מאיר אומר בשלוי הוא רשאי. קסכר עניים דין קונה יש להם כחלקם וככס שהמוכר לחבירו ו' אשכולות אסר ליגע בהן. אף בשל עניים כן. והלכה כרבי יהודה: ו ברם רבעי. הטעם כל קץ מאכל (ט) כשהה רביעיית מעלה הסירות לירושלים ואוכלם עם בקדושת מע"ש או פודה חומם ומעלה הדמים לירושלים לכתוב (ויקרא יט) זבחה רביעיית יהיה כל פרוי קודש הלולים ודרשין הלולים כמו תולעים אחר רחמנא אחליה והדר אכליה (י): בית

ארויס דעם שפ"ץ צווייג אונ עם בייגט אראפ דעם צווייג, דאס הייקט גטף ואראפ קריפין די נוינקארובין יעקן אויס נוי עם קריפט אראפ פון צווייג, אונ ביי איין יונגען צווייג איז דאס גיט דא. דער יונגער צווייג גיהער צו די ארעקע לייט, דריבער נוערין די צווייגין וואס האבין גיט אפה אונ גיט גטף גערופין עוללות, ועולל איז דער טייטש יונגן אס יש"ה כהן או גטף של בני הבית אויב בעל צווייגיל אס פאה א פאה אונ גטף גיהער צום בעל הבית אס פסק גענייס אונ אויב איז ארעקע, עם הבית אויס וויא עם ליגט יא איינער אויף דעם אנדערן אונ באקומ ליגט גיט איינער אויף דעם אנדערן אזוי נוי עם דארף זיין. גיהער דאס אויף צו דיא ארעקע לייט טעלות שפארטובה ארפובה הייקט דער צווייג וואס וואקסט אויף דעם גרויסן צווייג וואס גייט ארויס פון בוים אונ אויף אים וענען די קליינע צווייגלאך מיט נוייגן קרויבין וואס ליגען איינער אויף דעם אנדערן וואס דאס הייקט כהן אונ עם איז אקאהל דא אויף דעם צווייג נוינקארובין וואס ליגען גיט איינער אויף דעם אנדערן וואס דאס הייקט עוללות, זאגט ר' משנה אס נקצת עם תאשבוז הרי היא של בני הבית אויב ער שניידט אפ די קרויבין מיט דעם נאנצין צווייגיל גיהער דאס צום בעל הבית ואם לאו הרי היא של עניים אונ אויב ער שניידט אפ די נוינקארובין אליין גיהערין די עוללות צו דיא ארעקע לייט גרר יחידיו רבי יהודה אומר אשכולות חכמים אוקרים עוללות איין צווייגיל וואס פון אים גיינען נימ ארויס פונדער גיין קליינע צווייגלאך יאר דיא נוינקארובין וואקסין אויף דעם

לחולין ע"י פדיון כשי" והר"ם כתב לחלי' לקדושים והדר אכלים :
 (6) דכנסו רכשו כתיב (ויקרא יח) קודם הלולים לם' וכמעט
 כתיב (סס כז) קודם לם' וז"ל ליל הלולים משמע דלחלין כ"י
 תיפוק ל' מהך ג"ש וי"ל דלא מנ"ש דלא הוה דיעותו דפדיון רכשו
 נוסח אלא כיון שמעש שני נוסח ולא כהנה"ג ושתי ח"ל מלי חיות
 דגמרת ממעשר יליף משכע"י
 שמוס' דמיו אכל מחמר דמגרי
 מהלולים שאיתו חוספ' דמיו גמר
 ממעשר חו' קדושים דף ל"ז :
 (יב) או כדל' ויעלה הדמים ואל"ס
 בירושלים כמעשר הר"ם וכל"ס
 תמן פדיון וז"ל נמי מעטין הי"ן
 או הפירות עמין. וז"ל דלכ"ר
 נקטו כ"ס כונו לגמ' כלומר
 דכל"ס כספן עוללות דלעני"ס
 חין כ"ס ח"י"ב לנדר איתן וכל"ס
 הר"ם פ"ד מה"ע : (יג) יתו וז"ל
 מיל' לר"א למרס' חין לני"ס
 כלי"ס

לחולין ע"י פדיון כשי" והר"ם כתב לחלי' לקדושים והדר אכלים :
 (6) דכנסו רכשו כתיב (ויקרא יח) קודם הלולים לם' וכמעט
 כתיב (סס כז) קודם לם' וז"ל ליל הלולים משמע דלחלין כ"י
 תיפוק ל' מהך ג"ש וי"ל דלא מנ"ש דלא הוה דיעותו דפדיון רכשו
 נוסח אלא כיון שמעש שני נוסח ולא כהנה"ג ושתי ח"ל מלי חיות
 דגמרת ממעשר יליף משכע"י
 שמוס' דמיו אכל מחמר דמגרי
 מהלולים שאיתו חוספ' דמיו גמר
 ממעשר חו' קדושים דף ל"ז :
 (יב) או כדל' ויעלה הדמים ואל"ס
 בירושלים כמעשר הר"ם וכל"ס
 תמן פדיון וז"ל נמי מעטין הי"ן
 או הפירות עמין. וז"ל דלכ"ר
 נקטו כ"ס כונו לגמ' כלומר
 דכל"ס כספן עוללות דלעני"ס
 חין כ"ס ח"י"ב לנדר איתן וכל"ס
 הר"ם פ"ד מה"ע : (יג) יתו וז"ל
 מיל' לר"א למרס' חין לני"ס
 כלי"ס

שמאי אומרים אין לו חומש. אט"ס שטען פדיון
 כמעט שני חין הכלים מוסיפים את החומש דלא כתבה
 בו חומש חומש : ואין לו ביעור. אינו חייב לבערו מן
 הכית בערב פסח של רביעית וכל שביעית כשמכער

המעשרות כדכתיב (דברים
 כו) צמתי הקדש מן הכית :
 וז"ל : אומרים יש לו
 חומש ויש לו ביעור בית הלל
 ילפי קדש קדש ממעשר (יא)
 מה מעשר יס לו חומש ויש
 לו ביעור חף כרס רכשו יס
 לו חומש ויס לו ביעור וז"ל
 לא ילפי קדש קדש ממעשר :
 יש לו פרט ויש לו
 עוללות. דכתיב חסי ליה : והעניים פודין לעצמן.
 מן הפרט והעוללות שנקטו ואוכלים אותן במקומן ומעטין הדמים לירושלים : ובה"א בורו לגת. משום דילפי ממעשר
 ובכרו להו מעשר שני ממון גבוה הילכך אין לעניים חלק בו ודורכים העוללות עם שאר היין והבטלים מעלים הכל
 לירושלים (יב) : ז שכולו עוללות. שאין בכל הכרס אשכול שיש לו כהן ונקט : אם אין בציור. וכמה שיעור בעל
 שגה לשכולות ששאר רביעית : אמר לו רבי עקיבא וברמך לא תעולל אפי"ל כולו עוללות. וזכר אליעזר
 אמר דלא תימא הואיל ואין לעניים בעוללות קודם לנציר יזכה כהס בעל הכית לכך נאמר וכרמך לא תעולל (יג) :

אויף געקמט : ז גרם שגויו עוללות אנויין גארמ' ז
 וואס אלע מרויבין זענען עוללות ווי עס שטייט
 אויבען משנה ר' רבי אליעזר אויפ' רבי אליעזר זאגט
 זבעל הבית רי מרויבין גיהער אין נאנצין צום בעל
 הבית ורבי עקיבא אויפ' אונ רבי עקיבא זאגט
 גענייט די מרויבין גיהער אין נאנצין צו די ארעקע
 לייט אמר רבי אליעזר כי תבצור לא תעניי' אם אין צדיר
 מנו עוללות האמ' רבי אליעזר גיזאמט עס שטייט
 אין פסוק ווען ר' וועקט שניידן רי מרויבין פון
 דיין וויין גארטן זאלקסטו גיט געקען די עוללות
 דיא יונגע מרויבין פאר זיך גאר זאלקסטו ווי לאזין
 פאר ארעקע לייט. ווען דער בעל הבית נעמט
 גרויסע מרויבין פאר זיך דארף ער לאזין דיא
 יונגע מרויבין פאר די ארעקע לייט אבער אז
 ער האט גיט גרויסע מרויבין פאר זיך דארף ער
 גיט געבין דיא יונגע מרויבין צו ארעקע לייט
 גאר ער נעמט די יונגע מרויבין פאר זיך אפר לו
 רבי עקיבא האמ' רבי עקיבא גיזאמט צו רבי אליעזר
 עס שטייט אין פסוק ופרצה לא תעניי' פון דיין וויין
 גארטן זאלקסטו גיט געקען דיא עוללות מיינט
 מען אפילו כולו עוללות דיין נאנצער וויין גארטן איז
 עוללות זאלקסטו אויף גיט געקען גאר עס גיהער
 אין נאנצין צו דיא ארעקע לייט אם פן קעה גאמר
 גאר וואס רען שטייט אין פסוק כי תבצור לא תעניי'
 אז ר' וועקט שניידן די גרויסע מרויבין זאלקסטו
 גיט געקען ריא יונגע מרויבין פאר זיך אין גענייט
 בעוללות קודם תבצור רעך פסוק מיינט אז ר' וועקט
 שניידן דיא גרויסע מרויבין פאר זיך נאכדעם
 זאלן די ארעקע לייט געקען די עוללות. אבער
 איירער ר' שניידקסט די גרויסע מרויבין פאר זיך
 טארן גיט דיא ארעקע לייט געקען די עוללות.

שמאי אומרים אין לו חומש. אט"ס שטען פדיון
 כמעט שני חין הכלים מוסיפים את החומש דלא כתבה
 בו חומש חומש : ואין לו ביעור. אינו חייב לבערו מן
 הכית בערב פסח של רביעית וכל שביעית כשמכער
 המעשרות כדכתיב (דברים
 כו) צמתי הקדש מן הכית :
 וז"ל : אומרים יש לו
 חומש ויש לו ביעור בית הלל
 ילפי קדש קדש ממעשר (יא)
 מה מעשר יס לו חומש ויש
 לו ביעור חף כרס רכשו יס
 לו חומש ויס לו ביעור וז"ל
 לא ילפי קדש קדש ממעשר :
 יש לו פרט ויש לו
 עוללות. דכתיב חסי ליה : והעניים פודין לעצמן.
 מן הפרט והעוללות שנקטו ואוכלים אותן במקומן ומעטין הדמים לירושלים : ובה"א בורו לגת. משום דילפי ממעשר
 ובכרו להו מעשר שני ממון גבוה הילכך אין לעניים חלק בו ודורכים העוללות עם שאר היין והבטלים מעלים הכל
 לירושלים (יב) : ז שכולו עוללות. שאין בכל הכרס אשכול שיש לו כהן ונקט : אם אין בציור. וכמה שיעור בעל
 שגה לשכולות ששאר רביעית : אמר לו רבי עקיבא וברמך לא תעולל אפי"ל כולו עוללות. וזכר אליעזר
 אמר דלא תימא הואיל ואין לעניים בעוללות קודם לנציר יזכה כהס בעל הכית לכך נאמר וכרמך לא תעולל (יג) :

ח משנודעו העוללות . שיכר מה הוא עוללות ומה הוא אשכול : העוללות לעניים . שזין אדם מקדים דבר שאינו שלו (ד) : יהנו שבר גדוליו להקדש . מה שמסכיחין כל שנה כחך קרקע על הקדש והלכה כרבי יוסי : בערים . כרס הגפנים שלה מולות על גבי כלוסות עמים לשון אף ערשנו רעניה (שה"ש א') : כל שאינו יכול לפשוט . כלומר לאחר שעבר מעליה אם במקום שזכור אינו יכול לפשוט ידיו וליטול קרקע ביה לא תזכר לרחו' (דברים 27) : אבל בגלות . הגפנים העומדים על גבי קרקע שדורשים עליה כרגל : משיעבור הימנה . היו כספי עמנו ואסור לשכר מאומן לאומן (טו) :

דבר וי"ל דס"ל דהוי גופי' דקרא לפניו אם אין בכיר כו' הוא דחאה . מ"מ מחולל שמע"י דלון לפניו בעוללות כו' וכו"כ אשכחן כפ"ק דברכות מ"ג : (וי) ואי"נ דר"ט שכלם כמותו מחזירו אחר לעול לפניו בעוללות קודם לזכור חיבה למימר דאפ"נ דלון לפניו לכא ככרס כפ"ט מ"מ ס"ל נמי כיון שזכור שכן עוללות גם לזכרה"י לון לו כפן כלום ואינו יכול להקדיש אחר ע"ד : [ה] רי"א כו' : וז"ל ככר דל"ל לון כיון דככר נחתיי הכרס בעוללות . הכ"ס : (טו) ופי' א"מ טורח כדלעיל פ"ד מ"ה וזימנה דכא קו"ל כמ"ג ס"ו דכשלה עכר סוף ככל חסי ולי"מ מחומן לאומן אלף אף כחומן עמ"ס . אבל ה' הירושלמי ב"ל רובל' ורובל' און כפ"ט . והר"ס מסיים בו ואסור לשכר מאומן לאומן ולי"ג לסיים ב"ל אחר ואסור לשכר כחומן כשעבר סימנו . חו"ט :

שכחה דכל גפן וגפן מן הרגילות השוכה כחומן כפטי עמנו ואסור לשכר מאומן לאומן (טו) :

כל שאינו יכול לפשוט את ידיו וליטול ביי די טויינשטאקין וואס שטייען הונקער גישפארט מיט שטעקיקס, וואס הייבט אפארעסונג, זאגט דיא משנה אז ער האט פאר געסן אראפ צו נעמען די טרויבן פון דיא טויינשטאקין און ער איז שוין אנטעק געזאנגען פון דיא טויינשטאקין אזוי ווייט אז ער קען שוין גיט דער זאנגען מיטן האנט צו נעמען די טויינשטאקין פון די טויינשטאקין דאס הייבט שוין אפארעסונג און דיא טרויבן גיהערין צו ארעמע לייט ויבגניית ששעבור הימנה און דיא טויינשטאקין וואס ליגען אויף דיא ערד גיט אונטער גישפארט וויא בארד ער גייט נאר אנטעק פון טויינשטאק אין דאס שוין אפאר-געסונג און דיא טרויבן גיהערין שוין צו דיא ארעמע לייט :

אָבער אז אין וויין גארטן איז גיט קער דא נאר ערלעך גיהער אין גאנצן צו די עניים : ח הפקדוש כימי או איינע זאגט מיין וויין גארטן נאל זיין הייליג ער שד נודע בו העקיות אין העקיות גענייס אז ער האט געהייליגט דעם וויין גארטן איידער קען האט דער קענט וועלכע טרויבין וועלן זיין גרויסע און וועלכע וועלן זיין קליינע גיהערין די עוללות צו הקדש און גיט צו די ארעמע לייט ששנדע בו העקיות הטעיות גענייס אָבער אז קען האט שוין דער קענט די ערלעך דער נאך האט ער געהייליגט דעם וויין גארטן גיהערין דיא ערלעך צו די עניים רבי יוסי אופר רבי יוסי זאגט יפה שבר ידיו להקדש די עניים מוזן בעזאלהן צו הקדש פאר וואס דיא ערלעך וואקסן אין וויין גארטן ביי זי ווערן צייטיג איהם היא ששחה בעריס

רשי

נמי כלום הוא שמתוך שגומל חסד כגופו לחזירו היא מכיר שהיא אוהבו וכל ילדי אחוה ושלום : מקרב לי . ממלתמות הכחות עליו : כי ברבים היו עמרי . שסתפלו עמי :

גמרא ברכות דף ו' ע"ב

הלכה פי כלה כלי היתנו דחסד דמלכות דכריה אלף למד אמר ר' יוחנן משום רשב"י מ"ר ואני הפלתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשע' שחצוה כה מתפללין יוסי ברבי חנינא אמר מוכרא כה אמר ה' בעת רצון עניתך . ר' אחא בר' חנינא אמר מוכרא הן אל כביר לא ימאס . וכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

רשי

עת רצון . אלמא יס טעה שהיא של רצון : כביר לא ימאס . תפלת הרבים זה עסק כדברי שלם דהיינו תורה דכתוב וכל מחיבותיה כלום וכן גמילות חסדים

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי רבי יוחנן האט גיזאגט פון רבי שמעון בן יוחאי'ס וועגן באי ד' ח' ונני הפלתי ק' ה' עת רצון וואס מיינט דער פסוק דוד הקלה האט גיזאגט איה האב גיזאגט מיין תפלה צו דיר גאט אין דיא צייט פון בעוויליגונג אימתי עת רצון ווען איז דיא בעוויליגטע צייט בייא גאט בעשען שחצוה מתפללין ווען אנזאגער צבור דאווענן ווען פיל רדיין דאווענן צו זאמען רבי יוסי ברבי חנינא אפר מהכא רבי יוסי ברבי חנינא זאגט דאס ווייסן מיר פון דעם פסוק מה אפר ה' בעת רצון גייהיף אזוי האט

הנני נותשם מעל תניא נמי הכי ר' נתן אומר מנין שאין הקב"ה מקדמי שמריה: מחשבי ארמתם. טיפיה לקרא טוה: טואם בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ערנית כלומר מחריבין ננית לא ימאם וכתוב פרה בשלום נפשי מקרב לם הכנסת :

וגו' אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובנמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאלו פראני לי ולבני מבין העבדים. אמר ר"ל כל מי שיש לו בהכ"נ בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שנורם גלות לו ולבניו שנאמר הנני נותשם מעל ארמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו לו לר' יוחנן איבא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על הארמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ליה ומחשבי לבני כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ריב"ז לכניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קראה אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתוב בתריה כי מוצאי מצא חיים :

ווארום עם שמיים אין פסוק נאם ונאם הנני ויהי פני אדמתם איה נועל זינא אויסקריסין פון זייער ערך ואת בית יהודה אחוש סתובם אונ קעם שיקם יהודה נועל איה אויסקריסין פון זינא איה ארס לרבי יוחנן קען האם גיזאנט צו רבי יוחנן איבא סבי נבנדי אין בבל וענן דא אלטע קענקשין מפה האם ער זיך געוואנדערט ואמר קען רבי יוחנן ימי נבנדי על האדמה כתיב אונ האם גיזאנט אין פסוק שמיים איד זאלט לערנען תורה אונ האבין מזוזות אויף דיא מירען פון נוענין עם זאל גימערט נוערין אייערע קעג אונ דיא קעג פון אייערע קינדער אויף דיא ערד וואס איה האב גישווארין צו אייערע אלטערין איה זאל זיא געבין צו איה. והאם דאך נאם צו גיזאנט דאס זאלגע לעבין נאר צו דיא קענקשין וואס נועלן זיין אין ארץ ישראל אבי בחיצה נאך זיא אקעד אויסקער ארץ ישראל נועלן נים זיין אלטע קענקשין זיין דאסר ליה סתמי ויחשבי לבי כנישתא ווי מען האם גיזאנט צו רבי יוחנן אז דיא קענקשין וואס אין בבל גייען אין שוהל ראונגען אין דעד פריה אונ פארין נאכט אפר היינו דאחני להו האם רבי יוחנן גיזאנט דיא סצנה האם זיי גיהאלפין זינא זאלין זאלג לעבין דדאסר רבי יהושע צו זיי נבניה אזוי וויא רבי יהושע צו לוי האם גיזאנט צו זייער קינדער קדימו וחשיבו ועיילו לבי כנישתא איר זאלט גיין אין שוהל דאקונען אין דער פריה אונ פארין נאכט כי היכי דתורכו חיי איר זאלט לעבין לעבין אפר רבי אחא ברבי חנינא פאי קדמא רבי אחא ברבי חנינא האם גיזאנט פון נועלדין פסוק ווייסין מיר דאס. שלמה הקלה האם גיזאנט. נאם נאם אשרי אדם שומע לי וואהל דעם קענקש מיה וואס הערט מיה אונ פאלקט מיה גישקור על דלתותי יום יום ער זאל איילין קוקען צו מייער מירען אלע טאג דשמידי קמחיה פתחי ער זאל הישקען דיא מזוזות. פון מייער מירען ויחבי בתריה נאך דעם פסוק שמיים כי מוצאי מצא חיים נוער עם האם מיה געפונען האם געפונען לעבין :

הניא נמי הכי מיר האבין אויף אזוי גייערונט רבי נתן ונאם מנין שאין הקדוש ברוך הוא טואם בתפלתן של רבים פון וואנען ווייסין מיר אז נאם פארמיאוקת נים דיא תפלה פון פיר קענקשין וואס קעמין צו זאקען שטאמט פארמיאוקת נים דיא תפלה פון פיר קענקשין וואס קעמין צו אים מיט איין סאהל ויחבי פרה בשמים נפשי סתדי לוי כי נבדים היי עפדי אונ נאך שמיים אין פסוק דוד הקלה האם גיזאנט נאם האם מיה אויסקעלייזן מיט פרידען פון די מלקמות וואס וענען גינען אויף מיר. ווייל פיר קענקשין וענען גינען מיט מיר אונ האבין מיט מיר צו זאקען גייערען פיי נאם אפר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובנמילות חסדים ויחבי עם חניניו נאם ונאם דער קענקש וואס לערונט תורה אלע טאג אונ שוהל גמלות חסדים אונ דאווינקט אלע טאג צו זאקען מיט אפראנאונג יודין מלה אזי עלי רעכין איה אויף אים כאלי גראני לי ויבני פון תוכידי גימיה איו ביי מיר גלייה וויא ער וואלט אויסקעלייזן מיה מיט מייער קינדער וימיט דיא יודין פון די פעלקער אפר ביש קיש כל מי שיש לו בית הנקנה בעירו ואינו נכנס עם ההתפלל נקרא שכן רע ביש לקיש זאנט דער קענקש וואס האם אשוהל אין זיין שטאט אונ ער גימ נים אין שוהל דאוונען. ווערט ער גירופין אשעלעכטער שכן צו נאם שטאמט ווארום עם שמיים אין פסוק מה אפר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל אזי האם גיזאנט נאם אויף מייער אלע שעלעכטע שכנים וואס זיי רירען אן זיי וענען נאנט צו די נחלה וצו דיא שוהל וואס איה האב דאס גינעבין אירושה צו מיין פאלק יודין. אונ זינא קוקען נים אין די שוהל אריין צום דאוונען וועלן זינא גישקראקט ווערין ווא ער איה שוהל גיח זי ויבני נאך קער נועט ער מיט זייער קינדער גישקראקט ווערין. ער מיט זייער קינדער וועלן פארקריבען ווערין פון זייערע ארסער שטאמט

זוהר בשלה דף מ"ו ע"א ת"ת להלכות יו"ד הא ואו הא

וי' הולך לפניהם יומם. רבי יוסי פתח (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מומור לווד. כמה זוכיא אורייתא קמיה דקודשא בריך הוא דלכ מלן דאשתל בלזרייתא רחיס הוא לשילא רחיס הוא למתא קב"ה אציה ליה למלוויו'. לא שביק ליה בהאי עמלא ולא שביק ליה בעמלא דחתי. ואורייתא בעי למלטי בה ביממא וכליליא דכתיב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. וכתיב (יחזקאל לג) אם לא בריחי יומם ולילה וגו'. חנינא ביממא כליליא אחמי. כגון דייהא שביח לגביה שמה קודשא שלים. כמה דלית יומם כלא ליליא ולא איהו שלים אלא דא עט דא. כך כשי אורייתא לאשתכחא עמיה דב"א יומא ויליא יומא שלימותא לגבי. ד"ב אומי ויליה הוא אחמר דקדשא דליליא מפלגותא ואלין. ואש"ג דסלגי קדמיתא ככללא דליליא הוא. אבל כפלגות ליליא קודשא בריך הוא עאל כנגחא דעדן ולאשתעטעט עס דקיקא וכדין בעי ליה לבר נש למיקס ולמלטי בלזרייתא. והא אחמר דקודשא בריך הוא וכל דקיקא דכנגחא דעדן כלבו ליתא הדא דכתיב (שיר ח) היושבת כניסם כדורים מקשיבים לקולך השמיעני והא אוקמה. היושבת כניסם דא כנסת ישראל דלחיה משכנת ליה לקודשא בריך הוא כשכחא דלזרייתא כליליא וכאה חולקיה מלן דאשתתף כהדה לשכחא ליה לקודשא בריך הוא כשכחא דלזרייתא וכד אחי לפרא כ"י אחיא ומשתעטעט ביה בקב"ה ואשית לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה כלחודהא אלא עלה על אינון דמשתתפין כהדה והא אחמר דכתיב (תהלים מב) יומם יטוה ה' חסדו וכלילה וגו'. ועל דא אילת השחר אקרי :

הלכה פסוקה יוסף לחק מומר

מלוקט מספרי מומר

הרמב"ם הל' איסורי ביאה פרק כ"א

(א) אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שדרכו זה גורם לגלות עורה. הוי' כהמים עם כנה והאב עם כרו והבעל עם אשתו נדה. והתן שפרסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הגשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נבטאה מותר להתייחד עמה: (ב) לא נחשדו ישראל על משכב

כל תנזיות הם דבבר ניוצות הקדושה אצ"ע דלזוהרין וואם די ירדן וענען אין וי"א. וענען נאר וועגין דעס וי"א זאלין אויסציהען דיא בייסלאה הייליגקייטן וואם איז פארשפרייט צווישען די פעלקער מצרים יוד בראשונה דבבר ניוצוי קרי של אדם הראשון דאם ערשטע וענען די ירדן זעקומען אין מצרים זיי זאלין פון דארטין ארויס זעמען די בייסלאה קרי וואם וענען דארטין זעבליבען פון אדם הראשון זען די ירדן זעקרים עם ה' ס"ס שצרי סוכאה נאר ווייל די ירדן האבין אין מצרים אקראפגענידערט צו די טויערין פון סוכאה אונז זיי וענען זעקומען צו די צום גיין אונז פערציגסטין טויער פון סוכאה דעם שש"י יד' תוקף השעבוד בחו"ס ובלבנים היו מוצאים ניוצוי הקדושה אקת דר"ך דיא שטארקע ארבעט וואם וי"א האבין זעארבעט אין מצרים מיט דיא ליים אונז ציגנד וואלטיין וי"א ארויס זעצויגן פון מצרים די בייסלאה הייליגקייט וואם דארטין איז גינווען מצד אחר תפס כש"ו ופ"י וענען אבער די ירדן פון איין אקררע וי"א גישטרויכילט גינוארין אונז גיפאלין על יד' עכ"ו בש"נ וביוצא ווייל זיי האבין גערנקט רבכ"ו וואקערין אונז אונז אעזקבע עבירות וואם וי"א האבין גיטאהן נאך ימים שצרי סוכאה אונז וי"א האבין זענידערקט אין די גיין אונז פערציג טויערין פון סוכאה וחס ושי"ס אס היו שוחים עוד רגע היו נקמאים בשער הג' אונז אויב חס ושלום וי"א וואלטיין גינווען נאך איין רגע אין מצרים וואלטיין אין פוקציגקומען טויער זלכו נבאי דריבער וענען ווי אויסקעלעייז גינוארין פון מצרים וז' די קנני דמחייב קנניזת אונז דר"ך דעס

בשלה יום א

הלכה פסוקה

ואם נהרחק אפי' מיוחד וכו' ובהכמה הרי זה משוכח וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתרחקו עמה. ואיסור יחוד העורה מפי חקבלה :

והכל נזכר מילואת הקדושה ולא נגאלו אבותינו ממזרים כי אם כזבת סבי גזורים כערוס. ואף עתה שאנחנו קרובים לתשובה אף חמדת חכמים מילואת הקדושה כעט' אפוגס כמה פנמים ככמה מיני העלות. הלא זה גורם אורך הולות. אוי לו שגורם גלות השכינה. אוי לו שגורם לער כל הטולמות. אוי לה על נפשו שגורם כיעול החורם ועודכה וחילול שמו ית' בין טוב כי כה רוצה בתשובת הרשעים :

דעם עגל ועגן ויי פארשו'ר'יגט גיווארין צו גיין אין גלות ה'כל דבר יצוצות הקדושה דאם אלץ איז נאר אויס צו קרויבן די ביסלאך היי'ר'יגייט וואס געפינט זיך צווישען די פעלקער וילא גנאלו אבותינו מספרים כי אם כזבת שהי גזורים גערוה אונ וואס די יודין ועגן אויסגעלייזט גיווארין פון מצרים איז נאר גיווען אין דעם זכות וואס ויי ועגן גיווען אפגעהיט פון מונגה זיין וי'ד עשה שאנחנו קרובים לתשובה אף חמדת חכמים מילואת הקדושה כעט' אפוגס אפ' אפ' או מיר ועגן שוין נאנט גיהאלפין צו ווערין. זאלין מיר פון דאס גויע אריין בריינגען די היי'ר'יגייט אין די שוממאך ויפנס כמה פנמים ככמה מיני תפלות אונ ער מאכט קאלע פיר ערליי ואכין.

מיט ניינע פול ערליי ינד'ה הא זה גורם אורך הניחות דאס בריינגט אז דער גלות זאל דערליינגערט ווערין אוי לו שגורם גינת השכינה וויי צו דעם מענטש ער מאכט מיט ויינע וינד אז די שכינה זאל ויין אין גלות אוי לו שגורם צער לכל ישראל וויי צו דעם מענטש ער מאכט אלע וועלטין זאלין דאבין צער אוי לו שגורם צער לכל ישראל וויי צו דעם מענטש ער בריינגט צער צו אלע יודין והיות גוים פני שבתו אכינו שבשמים וייא זאלין ויין פארטריבען פון דעם מיש פון אונזער פאטער וואס אין הינטער אהה על נפשו שגורם גנוח התורה והעבודה וחילול שמו תכבד בין הגוים וויי צו זיין נשמה ער בריינגט צו פארמיאסין די הורה אונ די תפלה אונ עם וועט פארשעמט ווערין דער נאמען פון גאט צווישען די פעלקער דורך אים לבן ובוש ויפנס מאד ויחזור בתשובה שמה דריבער זאל ער זיך שטארק שעמען אונ זאל מאהן אהבתה אונ אנאנצע תשובה ויה' לא ימע טוב אונ גאט וועט גיט פארמיידן פון אים דאס גוטע כי הוא רוצה בתשובת הרשעים ווארום גאט וויל די רשעים זאלין מאהן התשובה :

בשלה יום ב תורה

אונקלוס

להמשיך סת' ד'א יהוה נש' י' יה יהוה יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידת ד' רמילי יוד אל ט"ם בין שבעשתי בניקוד חולם :

יד א וי'דבר יהוה אל-משה לאמר : א וי'מיל יי עם משה
ב ד'ב'ר אל-בני ישראל וישבו וי'תנו : ב למימר : ב מליל עם בני ישראל ויתובון וי'שרון

רש"י

(ג) וישבו. לאחוריהם לנד מזרים היו מקרבין כל יום כשלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם כדרך פירוש לתורת אלהים

(א) וידבר האם גאט גירעם צו משה נאמה אוי צו זאגין : (ב) דבר בייך צו דיא ישראל וישבו אונ וייא

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

מצרים, אונ הקב"ה האם געשטארקט דיא הארצער פון אלע מצרים וייא זאלין לויטן צו די יודין. ווייל ער האט ים, וענען דיא וואסער פון ים קרעצערט גיווארין אונ וענען אנהאלפן אין דיא אגברונטין, וויא עס שפייט אין סוסק דיאף משלי חכמים

(ב) וישבו וי'תנו לפני פי החירות וכו' גאט האם גיוואנט צו משה בייך צו די יודין ויי זאלין גיין צוריק געין מצרים אונ אהך ויעל שפאלקין דאס הארץ פון פרעה מיט דיא מצרים

קדם פום הירתא בין
 מגדוד ובין ימא קדם
 בעיר צפון קבליה
 תשרון על ימא : ו יומר
 פרעה על בני ישראל
 מערבין אינון בארעא

לפני פי החירות בין מגדל ובין
 הים לפני בעל צפן נכחו תתנו
 עליהם : ואמר פרעה לבני
 ישראל נבכים הם בארץ סג

קדם פום הירתא בין
 מגדוד ובין ימא קדם
 בעיר צפון קבליה
 תשרון על ימא : ו יומר
 פרעה על בני ישראל
 מערבין אינון בארעא

אחד

בעל המורים

(ג) נכחו . כי נמסו' דין ואידך כי נכחו יא' ביחזקאל מה החס
 כשער שנסכו לא יא' כדכתיב לא ישוב דרך השער אשר כח בו
 כי נכחו יא' אף כאלו פרעהם וחילו הדרך אשר נכנסו כים לא יאלו
 בו אלא מלך אחר כדאמרת כספחום צלמורו ישראל כמו שלטו שולין
 בקצה המדבר ועתה באו בין מגדול ובין חים לחנות על חים
 רש"י

רשבים

(ג) נבוכים הם . לפניהם . כמו נבכי ים . ולפיכך שבו
 אחור שלא ידעו היכן ילכו כי סגר עליהם הכיבד את
 דרכם שהוא מקום נחש שרף ועקרב וחיות רעות ודואגים
 שם מאתריהם . ולפיכך שבו במקום שהיו חונים באתם
 על חים והרי נבוכים ים לפניהם הרי אין להם מקום
 שפתי חכמים

פ דהא הפסוק רוצה להביד לנו בלחזה נבול סיו חונים ועדין
 אין אלו יודעין פי החירות דלא סוכר כי סחורת סמכרלה אלא
 ודאי הוא פיתוס : צ לוי סכאוחו מקום סיה עכ"ס שלם סיה
 מניה לכוחו אפי' עכד ולכך נקרא פיתוס שהו' וטוריקוין סס
 סחוס ועכיו נסעו בני חורין סס פ"י סהקב"ה הים סהסך
 הסוכב מלרים כסמים ועכיו הוא נקרא פי סחילוח פ"ס סחירות .
 ואין להקשות למה לא יא' נקרא חירות וגם קודם לכן נמס לא
 יא' נקרא חוס ולמה נקרא פיתוס ומרסס והולך ססס פ"י
 סלטים וכז' והגיו סכניניה סה סה סס פ' ק אפי"ס סכחוב וככל

לחי הוא אחרי עלי : נבכים הם . כלואים ומשקמים
 הככא (איוב כח) מכחי נהרות אש לה' נבכי ים נבוכים
 שליחת פרעה אה העם

(ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו' . סנה פרעס ואמר לבני
 ישראל . ר"ל על בני ישראל . כשישמע לבתם כלוחס
 המקומות ואמר נבוכים הם כדאין לא ידעו חנה ילכו כי סנה
 משה של דרך שלמח ימים ללך סמכרו לנכות לה' והים רלוי
 סרעס המקום והדרך אשר ילכו סס לנכות ועתה סעכו לחסרנית
 ולא יתנה לנכותו חסך רק לנכותו וסלכו סלאו סהמלרים כלי סכס

לקומים על התורה

(ג) ואמר פרעה וגו' . דער יקרום ראובני שרייבט פרעה
 וועט זאגין אונ גר וועט זאגין גיט וויקט וויאס
 גר וועט זאגין , און וועט זאגין דיא יודין זענען פאקליקט
 אין דער מדבר , ווייל די יודין וויאס זענען ארויס געגאנגען
 פון מצרים זענען געבליבען אין דער כפר , זיי זענען
 אין דער מדבר גישטארבן :

אין סגודא צווישען דעם ארם מגדול ובין הים
 אונ צווישען דעם ים קפי פאר די עבודת פוקבים וואס זי הייקט בעל צפון . ורשי שרייבט פון אלע
 עבודת פוקבים אין זיא גיבליבען אונ אין גיט גישלאגין גינווארין כדרי , גר ארש גיארען די מצרים
 זייא זאלין זאגין דיא עבודת פוקבים אין זייער שמארק דרום אין זיא גיט גישלאגין גינווארין
 גכחי אקעגין דער עבודת פוקבים התיי זאלט איר רוהען על הים בייא דעם ים : (ג) ואמר וועט פרעה
 זאגין לבני אויף די ישראל נבוכים זייא זענען פאר אירם אונ בלאנגען אין לאנד סגר גר האט פאר

ספר הישר

גינאמט אלע מצרים דערשרייקען אין זט פרעה האט
 פארזאמלט אלע מצרים אונ זענען ארויס געגאנגען צו
 ספדקת אויף די יודין , אין מצרים אין אר געבליבען
 ווייבער אונ קינדער , דיא פתנה מצריים אין גינוען אין
 ספדקת קענטשין , אונ זענען אלע געקומען צו דיא יודין
 אונ דיא יודין גערוהט געבין ים , ווי די יודין האבין גיעהן זאגין מצרים זענען געקומען האבין זייא שפארק
 מורא געזאט , אונ דיא יודין זענען געטיילט גינווארין אין סיר סויל , דער ששך האבן שפען זיששך האבין גינואמט

משלי חכמים

פגלות פון די יודין , ככי יהושע בן לוי זאגט למשל אפלק
 אין גיפארין אין וועג האט גר בענינים זאקאסער פון אפלק
 שרייט

(ג) לפני בעל צפון . פירש"י הוא נשאר בכל אלהי מצרים
 כדי להטעימם חושב ברבי הוא מסמח אותם כדי
 להכניס על נבחים לאברם במים אף ואעבדנו לכך נאמר
 ופרעה הקריב קרוב לא נאמר אלא הקריב סלבר שהקריב
 כדרך אשר הלכו כה מורה שמה כעומה דבר כל מה שנער

פירוש לתורת אלהים

זאלין ויך אום קערין צו מצרים ויהי אונ זייא
 זאלין רוהען קפי פאר דעם אירם וואס הייקט פי
 החירות , רש"י שרייבט דאס מיינט קען פיתום
 גאר סמכמה די ישראל קעגין דארטין ארבעטין
 אונ הייקט זענען זיי שוין קרני דרום ווערט דאס

אירם גירופין פי החירות ווארום חירות אין טייטש פריין
 אונ צווישען דעם ים קפי פאר די עבודת פוקבים וואס זי הייקט בעל צפון . ורשי שרייבט פון אלע
 עבודת פוקבים אין זיא גיבליבען אונ אין גיט גישלאגין גינווארין כדרי , גר ארש גיארען די מצרים
 זייא זאלין זאגין דיא עבודת פוקבים אין זייער שמארק דרום אין זיא גיט גישלאגין גינווארין
 גכחי אקעגין דער עבודת פוקבים התיי זאלט איר רוהען על הים בייא דעם ים : (ג) ואמר וועט פרעה
 זאגין לבני אויף די ישראל נבוכים זייא זענען פאר אירם אונ בלאנגען אין לאנד סגר גר האט פאר

פרקי דרבי אליעזר

מים אלהים . גאט ווען דיא וואסער האבין דיה גינען , דאיה
 מים חילוי . קער ריא יודין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים
 האבין די וואסער דיה גינען זענען זיי דערצייכט גינווארין , רבי
 אליעזר זאגט דעם סאן וואס ריא וואסער זענען פארזאמלט
 אונ דיא יודין האבין גערוהט געבין ים , ווי די יודין האבין גיעהן זאגין מצרים זענען געקומען האבין זייא שפארק
 מורא געזאט , אונ דיא יודין זענען געטיילט גינווארין אין סיר סויל , דער ששך האבן שפען זיששך האבין גינואמט

מצרים זייא זאלין אירם זאקאגין , צו וואס האט דאס נאם
 גיפארין , זאגט דער מדרש וייל גאט האט גינוואלט הערין די

עליהם המדבר: ו וחזקת את לב פרעה ורדה אחריהם ואבברה בפרעה ובכל חילו וידעו

רשבים

לגוס לא לפני ולא לאחור. נכובים. סגורים בכבי ים שלפניהם. כרתיוב הכאת עד בכבי ים. מכבי נהרות :

בעל הטורים

מלך זה כך הם עולים מלך אחד אמר הקב"ה לים ופלגן לך שיאלו בו ישראל: (ד) וחזקתי. כ"י הכל וילך וחזקתי את ודעות מלך ככל שהקב"ה מחזיק לב הרשעים (טורחן מן השמים :

רש"י

והתקדשתי ונודעתי וגו' ואומר (תהלים טו) שמה שבר רשעי קצת וחל"כ נודע ביהודה אלהים ואומר (שם ט) נודע ה' משפט עשה: בפרעה ובכל חילו. הוא החליל בעבירה וממנו התחילה הסורענות (מכילתא):

הס כלואים הם כמדבר שאינן יודעין ללחא ממנו ולהיכן ילכו: (ד) ואבברה בפרעה. כשהקב"ה מתחנן ברשעים שמו מתגדל ומתכבד. וכה"א (יחזקאל לא) ונשפתי אתו וגו' וחל"כ (שם פסוק כג) והתגדלתי

שליחת פרעה את העם

וכלי זכב ושמונת לכרות עמכם ולכן לא ידעו אי זה דרך ילכו ועקב רחמי ילכו. ועם היות שמכמות שקבל פרעה כמלחם סיה רליו שיחלש ודנו ותכנסו ידיו ויפחד מנשח ללהח עם ישראל. אמר ה' עתה אחוק את לב פרעה. לא שאכריח את מחירתי לטעות בו אלא שאמרו לו חוק ומועון לב והוא מעלמו וכשעתו ירדוף אחרי בני ישראל כליו שכל כל המכות אשר ראו עיניו וכפסע הוחל אכבדה בפרעה ובכל חילו כי נבאר המחית לא נעש פרעה כנוסו אלא כמכה הוחל אכבדה בפרעה המלך גדול ובכל חילו של ישראל כחיים מוס אים חוה וסיס לי כבוד נעמו כעולם שיכירו ויעשו כל יושבי תבל וזכבו ארץ שיש אלהים שופטים חלן. וישראל נוסע בה' תשועת עולמים ונחמוס שלמר פרעה ועבדיו לא ידעתי את ה' עתה ידעו הנשארים כמזרס כי כל ימי ישראל עשנו אהורית :

דעה וקנים מבעלי התוספות

קרנן לפניו. ר"א הקריב בראש לעשות תשובה: נכחו תחנו. תמה לה רב רבי יהודה תיאך אמר לו שחננו על הים לפני בעל צפון וזאת אמרונן אמר. ולי נראה דרוקא אמר לי בצד ע"ו פלוגית וצ"ע. ולי נראה דרוקא אמר להקב"ה לא שהיו מצויני שהקב"ה יושב ודן את כל העולם אפילו בשבת ואפילו בר"ה ויום הכפורים אצלם שני ישראל אמר (כה"ג כתב רש"י ו"ל בר"ה דף ט"ז ע"א) דה א"נ ראב"ז בליקויה חת"מ בנין ב"ו אדם וכו' (י"ע) ויעד ג"ד רעדיון לא נתנה תחורה און לחוש אי"ש שכבר היא כתובה ובטוחה לפני הקב"ה :

כמזרס כי כל ימי ה' כורא העולם וטעם נעלאות גדולות כגדו משיגה על זוחביו ושחליו ימיתם ויעשו כן כמי ישראל עשנו אהורית :

פירוש לתורת אלהים

ואבברה און איה וועל ווערין גערליכט ביי פרעה ובכי חילו און גאר זיין חיל וירש און דיא מצרים וועלזין וויסען אז איה בין אנאש. רש"י שרייבט אז הקב"ה איז זיך נוקם אין די רשעים ווערט זיין

שלאסין פאר זיי די מדבר און זיי ווייסין גיט ווי ארוים צו גיין פון דער מדבר און וויא הין צו גיין: (ה) וחזקתי און איה וועל שטארקין את דאם הארץ פון פרעה וברך און ער וועט נאה יאגין זיי

ספר הישר

גם אזי בעסער מען זאל אריין לויסן איון און דערטרויגען ווערין. מען זאל גיט דארטן צאריק גיין אין מצרים. האט משה צו זייא גינאנט האט גיט מורא פאר דיא מצריים איר וועט זעהן הקב"ה וועט איה היינט העלפין פון מצרים, דער שבט זבוילן בנג'מין נפת"י האבין גינאנט מען זאל גיין צאריק אין מצרים, האט משה גינאנט צו זייא גינאנט מען זאל גיין גיט איר דיא מצריים גיט זעהן ווי איהיג, דער שבט יהודה און יוסף האבין גינאנט מען זאל מ'הכח האמלן מיט מצרים, האט משה גינאנט צו זייא הקב"ה וועט פון אייערשטויגען מ'הכח האמלן מיט מצרים און איר שווייגט, דער שבט דן נד' אשד האבין גינאנט מען זאל אריין לויסן אין דיא מתנה

פרקי רבני אליעזר

גינארין אין ים, דעם סאנ זענען זייא סארגליעקערס גינארין און עס איז גינארין אין ים זענען וועגן פאר דיא צוועקן שבטים, יעדער שבט איז געגאנגען אין אפגעזאגער ווען, און פון דעם וואסער איז גינארין ווי וועגס צווישען דיא וועגן, און אין דיא וועגס איז גינארין סענעסער און דיא שבטים האבין גינעקן איינער דעם אנדערין, און זיי האבין גינעקן וויא הקב"ה גייט סאראויס פאר זייא, רבי עקיבא זאגט דיא ירין זענען געגאנגען צום ים איה און האבין געוואלט אריין גיין אין דעם ים, און האבן זיך צוריק געצויגן ווייל זייא האבין מורא געהאט פאקער וועס זייא וואסער צוריק קופען און וועס זייא דערשרייגען, און דער שבט בנג'מין האט אנגעזעהן אריין גיין אין ים האבין דיא סענעלשען פון שבט יהודה אויף זייא גינארין שטייער זייא זאגין זייא גיין, און גינאנט ג'ן עקיבא זאגט זייא גינאנט איר זען גענאנטען און ים, די מצריים זענען אויך גילאסין אין ים גאך דיא ירין, און האבן זיך אפגעקערט צוריק ווייל זייא האבין מורא געהאט פאקער וועס דיא וואסער באלד צוריק קופען אויף זייא, וואס האט גינאנט

משלי חכמים

ויעט דער סלף דעה הערין, וויא דיא זונגליס זענען אויף איר געקופען האט זיא אנגעזעהן שרייען צום מלך, ער זאל זיא רעספין, האט דער סלף גינאנט דאס שרייען האב איה גינאנט הערין, דאס לעבדיגע איז גינען ביי די ירין, ווען זיי זענען גינען אין מצרים און דיא מצריים האבין געזאכטעט מיט זייא האבין זייא געשרייען און האבין גיבשען צו גאט ער זאל זיא רעספין פון די מצריים

דיא גיט מיט אנגיבעס העלף סיר און רעספע ביה פון דיא זונגליס, דער סלף האט באלד גינעקט איר געזעהן און האט זיא גינעקטעט, האקדעס האט דער סלף זיא גינאנט גינען פאר אנויב, און ער האט זיא גינאנט זיא זאל ריידן צו אים, און זיא האט גיט גינאנט, וואס האט דער סלף גינאנט ער האט אויף איר אנגעשרייען דיא זונגליס וועס זיא מוין נאה אפאהל שרייען

ארי אָנא ייַ וְעָבְדוּ כֵן : מְצָרִים כִּי־אָנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־בֵן :

רש"י

שפתי חכמים

אלהי מלרים אעשה שפטים מ"מ הוא נשאר וכו' : ר דק"ל למה לא כתיב בכל המלות וישנו כן א"ו פסועה לן עששו כן ח"כ כזה נמי פסועה הוא ל"ס להגיד שכתן וכו' י"ל דככת' מעיד על זדקתם . (נח"י) ועיין כדל"ס שגמרא על פ"ו זה ג"כ ולל"ל דהא כתיב : הכי מוכח דחורו ואל"כ ויעשו כן מיותר ש"מ להגיד שכתן וכו' : פירוש לתורת אלהים

ויעשו כן . להגיד שכתן ששמעו ר לקול משה ולא אמרו הידך נתקרב אל רודפיוו אלו לריבים לברות אלה אמרו אין לנו אלה דברי כן עמרם (מכילתא) : אחריו וישנו אותם חנונים על הים על פי המרות לפני בעל זמון כרי מירוש לתורת אלהים

אזוי ג'טאקה אונ האבן ויה אום גקערט צו מצרים :

גאמן ג'ריום אונ גער ליכטו ונעשו כן האבן רי ישראל

פרקי רבבי אליעזר

ספר הישר

מצרים מיט גרויסע געשליען מען זאל ויאי פארטומלען . האט משה גינאנט צו זיי שטייט אויף איינער ארט אונ האט גיט מורא עס איז געקומן איר נאמ'ט געטין ביאי הקב"ה ער זאל אייך העלפן . אונ משה האט אגגעהויבן געטין צו הקב"ה וועגן דיא יודין האט הקב"ה גינאנט צו משה נואם שרייבט צו מיר זאג דיא יודין ויאי זאלין ציהען צום ים אונ דו הייב אויף ביין שטעקן אויף דעם ים אונ שפאלט אים וועלדין דיא יודין דורך גיין טרונקען אין ים . משה האט אזוי גיטאקה ער האט גישפאנטוויבן זיין שטעקן אויף דעם ים אונ דער ים איז גישפאלטן ניווארן אויף צוועלף ארטער אונ יעקער שקט איז אביין געגאנגען אין אגעוונקער וועג . אונ דיא יודין זענען געגאנגען אין ים אזוי ויאי מען גייט אויף

הקב"ה ער איז גיעהן ניווארן אויף דעם ים ויאי אטענקש וואס רייט אויף אטקער . אטקעה . אונ פיעה האט געוויפען אויף אטקער אטק"ה ווי דער פערט פיעה האט גיעהן רעם אטקערין פערט אטקעה האט ער זיך געשפארטם אויף פיעה אונ איז גילאפן נאך דעם פערט וואס איז אטקעה . אונ האט אביין געצויגן פיעה אין ים . ויאי דיא מצרים האבן גיעהן פיעה וישט אין ים וועגן אלע מצרים גילאפן אין ים . ויאי אלע מצרים זענען שוין גיעהן אין ים . ונענן דיא וואסער צוירק גילאפן אין ים אונ האבן ברעקט אלע מצרים אונ אלע רייטר ונענן אונ אלע רייטר . בן זעואי נאם ווי דיא מצרים האבן גיטאקה מיט רי גענען וואס אויף וואס האט גיטאקה מיט רי מצרים אויף ויאי דיא מצרים האבן אריין גיווארפן דיא יודישע קינדער אין וואסער . אזוי האט הקב"ה אביין גיווארפן דיא מצרים אין וואסער . נבי ישראל זאגט אלע קינדער וואס דיא מצרים האבן געווארפן אין וואסער וואס האט אונ געבריינגט צו דער טרבר אונ הקב"ה האט געבריינגט צו דער טרבר אונ האט געלייגט דיא שפינדלדיק צו דיא קינדער אין כויל . אונ דיא שפינדלדיק האבן געווענען צו זיי אונ כויל האט אונ ברמאיל

משלי חכמים

נאר גיט געקענט העלפן . האבן די יודין גיעהן אז זיי האבן קיין האפענונג אויף משה אונ אהרן האבן ויאי נעמום נאך אטאהל געשען צו נאם אונ האבן גישאקן ויינער פארניכערונג נאר אויף נאם . האט נאם גינאנט דאס האב איה סאקי ניווארן הערין . אז די יודין זאלין האבן ויינער פארניכערונג נאר אויף מיר גיט אויף משה מיט אהרן :

מצרים . אונ נאם האט זיי גיעשעט פון דיא מצרים . אונ נאם האט גיטאקס נאך אטאהל הערין ויינער שטייגען . זיי זאלן נאך אטאהל געשען צו אים . אונ זיי האבן גיט פער ניבעטין . ווייל זיי האבן גיענען ויינער הפענונג אויף משה מיט אהרן . גיט אויף נאם . וואס האט גיטאקה ער האט אגערייגען אויף זיי פיעה ער זאל זיי לאגן גיו צום ים . און דעם ים האט משה

תרנום

נביאים שופטים ד

להשיג מנ"ה ד'א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רצח ארני נשמה החר !הנה חיה יחידה רצח !הנה חיה יחידה רהוד אל שם בן שבעשה :

א והיא יושבת תחת תמר דבורה בין הרמה ובין בית אל בחר אפרים ויעלו אליה בני ישראל למשפט : ב ותשלה ותקרא לבק בן אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צנה א ותה אלדו ישראל לך ומשכת בחר תבור ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני

מקדש דבית נפתלי ואמרת ליה הלא פקיד יי אלהא דישראל אזוי ותתנגיד בטורא הקבור ותברר עמך עשרא אלפין נבנא מבני נפתלי ומבני ונבנא :

מצודת דוד

רש"י

(א) תחת תומר . תמרים ה' לה כירמו : (ב) הלא קבעה ויעתה תחת אליו תומר שלון עט מקום ייחוד : דבורה בין הרמה וכו' . י"ל ותמיד סיחה דבורה בין הרמה וכו' : ריעלו איה . אל המקום הכוא : (ג) הלא צוח ה' . צמות לוח ה' כי כננאות נאמר לה ועם שלח נוכח : דך מרש

תרגום

ג ואיסיביב על ידה לנחלא
 דקישון ית סיקרא רב סיקרא
 דרבינ ונת רתיבויה ונת
 משרוסייה ואקסרנייה בידה :
 ד ואמר לה דרוב אם פולין
 עמי ואיניל ואם לא סיקין
 עמי לא איניל :

ג ומשכתי אליה אל-נחל קישון את-
 סיקרא שר-צבא יבין ואת-דרכבו ואת-המונו
 ונתתיחו בידה : ד ואמר אליה דרוב אם-תלכי
 עמי והלכתי ואם-לא תלכי עמי לא אליה :

מצודת דוד

משוך לבוח בני ישראל לפתוח לבוא עמך כהר חבור ולהלחם כסיסרא כי מלך פחדו מחילו הרב : (ג) ומשכתי וכו' . ר"ל פתן
 כלבו לנכה אל נחל קישון : (ד) אם תלכי עמי . אל המלחמה :

דעם פירוש עברי ביסש נפשינש מען ביא דער הפסוק פון דער וואך

כתובים משלי יד

תרגום

לחמשך סיסור ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד דוח יאהרדנהי נשמה דיסוד אר
 ארד ארני נפש ארני דוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יד הו וי הו חיה יחידה דיסור יהנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשה

א מציל נפשות עד אמת ויפית פזבים מרמה : ב ביראת
 יהוה מבטח-עז ולבניו יהיה מחסה : ג יראת יהוה מקור
 חיים לסור מפוקשי מות : ד ברב-עם הדרת-מלך ובאפס
 לאם מחמת רזון :

קן פקא דמותא : ד בסינגעא דעקא הרניה דמלקא ותיך דבציר עקא מתחבר פרנסיה :

רשי

מצודת דוד

(6) מציל וכו' . עד אמת הוא מליל נפשות כי אם יעיד להרוב
 הרולח אז יליל מידו נפשות בני חסד ואם יעיד לפעור אז
 יליל נפש הנדון . יוסיח . המדבר כזכרים מליל כזכור את חיס
 מרמה כי מטייע לו נדעוהו : (ג) ביראת ה' . הולת האדם ביראת ה'
 זכוח : (ג) מקור . יראת ה' היא מקור הטוב חיים כי ביראת חזוהו
 הדרת מלך . היראת מן נראה כעבור רוב הטע אשר לחו : ובאפס .
 יחשו ויפחדו מפניו והוא למשל לומר הדרת המקום הוא משרבים עושים
 את המלכות ואם מעשים כמה הם יעשוהו כיתר שאל
 וכטוננה לרבים הם המהדרים את המקום :

פירוש ע"מ

הקב"ה איז אקטואל פון לעבין . דער מענטש
 נואם האט מורא פאר הקב"ה נועט ער לאנג לעבין
 פאר מענטש מוח ד"א מורא פאר הקב"ה נועט אים
 הישען ער זאל זיין אפגעמאקן פון עבירות וואס
 זיין זענען די שמוייקלונגען וואס גריינגען דעם
 מענטש צום געשווינגען מוים : (ד) דרוב עם הרבה
 מנה ווען דאס פאלק זענען פיר איז דאס שין
 פאר דעם מלך . אפלק פון אקליינע קדינה איז
 אפלק . אונ אפלק פון אגרויסקע קדינה איז אפלק .
 פון דעקשוועניגן דער מלך פון די גרויסקע קדינה
 האט מער פבור וויא דער מלך פון ד"א קליינע
 קדינה וואס אים אויב עם איז קיין מלך אין
 אקדינה מחמת ריוו ווערין צו פראכין אלע עצות
 פון ד"א קדינה . ווייל יעדער שר זאגט איין
 אנדער מיינונג . אונ עם איז נישא איין דעה .
 ווערמ ד"א קדינה פארקלארין :

(א) מציל נפשות עד אמת דער עדות וואס זאגט אמת
 רעשעט ער מענטשין . דהיינו ער זאגט
 עדות ראובן האט געהרג'ט שמעון . אונ עם איז
 אמת . הרבה מען ראובן . רעשעט דער עדות
 פיר מענטשין ווארום אז ראובן איז ארוצח נועט
 ער ד"א הרבנן נאה מענטשין . אונ אז מען הרג'ט
 ראובן . זענען מענטשין גירעשעט גיווארין פון
 ראובנים האנט ויפית פזבים מרמה אונ דער עדות
 וואס זאגט ליגען . רעשעט ער נאר דעם פאלשין
 מענטש וואס ער איז גלייך צו אים : (ב) ביראת ה'
 מרמה ע"ז דער מענטש וואס לעבט מיט מורא
 פאר הקב"ה . האט ער אשטאקע פארניקערונג .
 הקב"ה נועט אים געוויס העלפן זיגן ויפית מחסה
 ער נועט זיין אפגעשיצונג פאר זיינע קינדער
 אויך . זיינע קינדער וועלן געהאלפן ווערין אין
 זיין זכות : (ג) יראת ה' מקור חיים פ"ס ד"א מורא פאר

פרק מו א כל כתבי הקדש. אפי' נביאים וכתובים: מצילין אותן. מחזר ששלה בו הדליקה לחזר
 אחרת שכלתו מכוני אפי' של ערבו (ב) והוא סהיו כתובים ככתב אשרית וכל הקדש: בין
 שקורין בהן. כגון נביאים שמסירין בהן כשנת כנית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים דאף
 יחידים אין קורין בהן כשנת: מפני ביטול בית המדרש. כדלקמן שהיו דורשים לפס כשנת ומורין להם מלכות

כל אלו דנגורו דמלכות דלירכא אלהים

פרק מו א כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני
 הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין
 קורין בהן ואע"פ שכתובים בכל לשון מעונים
 נגזירה. ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול
 בהמ"ד. מצילין תיק הספר עם הספר. ותיק
 התפילין עם התפילין. ואע"פ שיש בתוכן
 מעות. ולהרבן מצילין אותן. למכוני שאינו
 מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש. ב' מצילין מוון [א] שליש
 סעודות. הראוי לאדם לאדם. הראוי לכהמה לכהמה. כיצד נפלה
 דליקה בלילי שבת. מצילין מוון ג' סעודות. בשחרית מצילין ב'
 סעודות. במנחה מוון סעודה אחת רי"א לעולם מצילין מוון ג' סעודות:

(א) ומן כסופא למכוני שאינו
 מפולש וערבו: חרות
 דמפני מנחות דמוריוכו מתקנות
 שלמא ויכ"ה. סלק סא דנקט
 אפי' של ספרו. ספי' של
 נפתחו: [א] שלש סעודות.
 לפי שמכיר (ב) לנאול ג' סעודות.
 כשנת: (ג) לומר שמתוך
 דבולתו יצא סופא שבת ולמכ"ה
 אחרו של יול. ומתפס לך

מכוני שאינו מפולש האומר כן. שלש מחצות בלא לחי זהו מכוני מפולש והכי מפרש לה בש"ס ואין
 הלכה כגון חורא: ב' מצילין מוון שלש סעודות. ואע"ג דנהתיב' קח סרה דלא לא שרי ל'י
 לנאול אלא לחזר המעורבת בלכד אפי' הכי לא שרי ליה לנאול. טפי מפני שדמס כהול על ממוט ואי
 שריית ליה. אחי לככוני (ג): נפלה דליקה בלילי שבת. קודם חטילה: שחרית. קודם
 סעודה: רבי יוסי אומר לעולם הוא מציל. האיל ויומא נר הכי הוא ובהתיבא טרס ואין הלכה כר"י:

פרק מו א כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה לחזר אחרת שכלתו מכוני אפי' של ערבו (ב) והוא סהיו כתובים ככתב אשרית וכל הקדש: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמסירין בהן כשנת כנית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים דאף יחידים אין קורין בהן כשנת: מפני ביטול בית המדרש. כדלקמן שהיו דורשים לפס כשנת ומורין להם מלכות

אפי' וי' דעם שירד אין דא נעלמ איהו נעמט
 ער דא נעלמ איהו מיט דהיכו מצילין איהו אונ ווא
 אהין קראגמ קען וי'א פון דא שרפה קבוי שאני
 קטיגש אין אנאם וואם זיא אין גיט אפי' דרקה צו
 גיין. נאר זיא אין פאר סאקמ פון דרין ניימן אונ
 דא פערקטע וי'ט אין אפי' אונ אקערטיל ודאם
 הייקט אלחין שטייט בי'א די אקענע וי'ט. עם
 זאל אוים ועקן ווי אמיר בן דמירא אויפ אף קמטיג
 בן דמירא זאגן אפילו דא פערדע וי'ט פון דא
 גאם אין אפי' און אקערטיל בי'א דער וי'ט קענ
 קען אויף אין איר סקיל זיין: ב' מצילין מוון שליש
 סעודות פון אפי'יגד אום שבת קענ קען נאר מציל
 זיין עסינארנג אויף דרין סעודות דראי קבום זאגם
 דאם עסינארנג וואם קענמשיין עסיין אין קען
 וואם קהמות עסיין קהמה אין קען מציל פאר
 קהמות בי'א וויא מייגט קען מציל זיין דרי'א
 סעודות קהמה דיקה בלי' שבת אויב עם אין גינארין
 דער פייגד שבת בי'א נאקמ פאר דעם עסיין
 מצילין מוון שלש סעודות אין קען מציל עסיין אויף
 דרין סעודות בשחרית אויב דער פייגד אין גינארין
 שבת פריא פאר דעם עסיין מצילין מוון שלש סעודות
 אין קען מציל עסיין נאר אויף צוויי סעודות קהמה
 אויב דער פייגד אין גינארין שבת צו בקנה פאר
 דעם עסיין מוון סעודה אחת אין קען מציל עסיין נאר
 אויף איין סעודה אויף די דריטע סעודה רבי יוסי
 אויב רבי יוסי זאגט געניס אייביג ווען דער פייגד
 אין גינארין אום שבת מצילין מוון שלש סעודות קענ
 קען אלץ מציל זיין עסיין אויף דרי'א סעודות:

אפי' וי' דעם שירד אין דא נעלמ איהו נעמט
 ער דא נעלמ איהו מיט דהיכו מצילין איהו אונ ווא
 אהין קראגמ קען וי'א פון דא שרפה קבוי שאני
 קטיגש אין אנאם וואם זיא אין גיט אפי' דרקה צו
 גיין. נאר זיא אין פאר סאקמ פון דרין ניימן אונ
 דא פערקטע וי'ט אין אפי' אונ אקערטיל ודאם
 הייקט אלחין שטייט בי'א די אקענע וי'ט. עם
 זאל אוים ועקן ווי אמיר בן דמירא אויפ אף קמטיג
 בן דמירא זאגן אפילו דא פערדע וי'ט פון דא
 גאם אין אפי' און אקערטיל בי'א דער וי'ט קענ
 קען אויף אין איר סקיל זיין: ב' מצילין מוון שליש
 סעודות פון אפי'יגד אום שבת קענ קען נאר מציל
 זיין עסינארנג אויף דרין סעודות דראי קבום זאגם
 דאם עסינארנג וואם קענמשיין עסיין אין קען
 וואם קהמות עסיין קהמה אין קען מציל פאר
 קהמות בי'א וויא מייגט קען מציל זיין דרי'א
 סעודות קהמה דיקה בלי' שבת אויב עם אין גינארין
 דער פייגד שבת בי'א נאקמ פאר דעם עסיין
 מצילין מוון שלש סעודות אין קען מציל עסיין אויף
 דרין סעודות בשחרית אויב דער פייגד אין גינארין
 שבת פריא פאר דעם עסיין מצילין מוון שלש סעודות
 אין קען מציל עסיין נאר אויף צוויי סעודות קהמה
 אויב דער פייגד אין גינארין שבת צו בקנה פאר
 דעם עסיין מוון סעודה אחת אין קען מציל עסיין נאר
 אויף איין סעודה אויף די דריטע סעודה רבי יוסי
 אויב רבי יוסי זאגט געניס אייביג ווען דער פייגד
 אין גינארין אום שבת מצילין מוון שלש סעודות קענ
 קען אלץ מציל זיין עסיין אויף דרי'א סעודות:

ג מצילין סל מלא כבוד. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר

יהא כהיל ולא יסכה כשכת: (ג) אבל לוקחים סכרס מתוך סכס זוכים ככל מהפקרה אלא שאינם רואים לכות ככל כ"ס הר"ב: (ד) וסעמייהו דחי לביס טפי ונפיק כ"ס לר"ס הוי משלוי ומס"ס אפי' לחזר למשורבה אסור משום דכיון דמיטורד חישתין דלחזר נפיק ככו להדיד. הר"ן: (ה) שאינן מחזירים וע"פ כהו"ט ספוט ע"פ מנכס מלכסי

המדינות: [ג] וחזר ויב"ב ויבוציא ר"ב. והא דלא שרינן הכי כאלוהין ומסקין דהתם כיון דכיון הוא מילא מתוך שגסם כהול כ"י אחי לכבוו אבל הכא כיון שאין אהם מחזרו אלא דרך לביס' רמי אנפסי' ומדכר: (ו) ר"ל כיון דלא קא חיי אלא ג"ס אבל ללבוש' לכוני יומא חיי אביס: [ג] גרי. לנכסי' המוכר ככ"ר. תפ' סתום' דהכא מחייב כשהיה נשיבא ונכ"ס דאזני מהלק בין נכס זב"ס לנפול והכא כיבשס וכו"ט אף כלתין: [ג] וכו'. מודיע' חופלת פרשת העור הר"מ

משרכת: כלי תשמישו. שריכיס לו לחותו היום למעודה: י"ח בלים. שהוא רגיל ללבוש כחול ככת אתה ותו לא (ד) ואלו הן הפרצל העניו ומלבוש שממלאין אותו מוך ולמר נפן כיון חסירה לתפירה שקורין כערכי מה"א והגור רחב שחגור ממשל למדי וכנד לר וקרר שקורין בלנ"ו גול"א וחלוק שוכס על כדו שקורין קמיו"א והגור שחגורין עליה זכוכה כדרכאו ומנפת ושג מענלים כדכרגלו ושגי כתי שוקיס (ה) ושגי כתי ידים שמלכיסס אותם על הדיס ומכסין כהן החושות עד האזליס ושגי רדידיס שמתנגב כהן וטלית קטן שסכסס לו רלסו וכספו וכודר שכלתרו ותלוין שג רלסו לכסין וקורין לו כערכי ש"י: בואו והצילו עמי. סכסס שהוא מילי כך הם מיליסי אבל לעיל חמר בואו והצילו לכם כפעמים שהוא מילי יותר ממה שסס יוכל' להציל כנין שהוא לא סעד ולא כסדו (ו) או איכסא: ה' שרדה. העשיה כנין ארון: תיבה. קונה כל שולחי: ובגדל. חמריו"א בלנ"ו וכערכי מה"ש"ר ושלשתן על עץ: מפני שהוא מחרך. ואין האור לחמות בו ומציל על כלי עץ אל"ס: ע"פ:

אין דעם הוי"ף וואם ער איז קציר דאם עסין כוציא כל בני תשמישו קראנט ער ארויס אלע פלים וואם ער דארף מיט ויזא ניצען צום עסין אום שבת ויובש כל מה שכו"ל יבוס' אונ קליידעט יז' אן וואם ער קען נאר אנקליידין ועופה כל מה שכו"ל יבוס' אונ ער וויקלמט אויף זיך וואם ער קען נאר ארויף וויקלען בני יוסי אויף שטונג עשר בלים רבי יוסי זאגט די אקמצעהו קליידער וואם ער גייט אלע קאהל אין ויזא קעג ער זיי אן קליידין אויף זיך אונ ארויס קראנן מיט איין קאהל אונ אז ער קומט אין דעם הויף וואם דארט ברענט גיט ציהט ער אקאט פון זיך דיא קליידער ויזא אונ ער קומט נאך אקאהל אין הויף ווא עס ברענט ויובש אונ ער טוהט אן נאך אקאהל אקמצעהו קליידער ומוציא אונ ער קראנט זיי ארויס אין דעם אנדערין הויף אונ אזוי קען ער טאהן פיר קאהל ואופר יאחרים אונ ער זאגט צו אנדערע קענטשין בוא ויבוציא עמי קוקט מציל זיין מיט מיר, אונ ויזא קענין אויף אן טאהן יעדער צו אקמצעהו קליידער, אונ אזוי רעקשין וויא פריער שטייט: ה רבי שמעון בן גנס אויף רבי שמעון בן גנס זאגט פירסין טור שי גדי קען קעג פאר שפרייטין אום שבת אפעל פון אציג על גבי שדה תיבה ויבדל אויף אקאטין אונ אויף אשאנק אונ אויף אאלקער שאחי ביהן האיר וואם דער פריער האט זיך אויף זיי אן נעחאפט כסגי שהיא כהנד טייל די קול יענקט

ג מצילין סל מלא כבודות. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר סנה שקלי כיון דמיעקרה לאו דלעתה לשכר פועלה כחא (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דלע"ג דמהקירא קא וכו' ומה שהגיל דידיה הוי מ"מ לא דיחא ליה דלחגי מחקרים ידעט דעל כרחייה אפקיה וכנסס נמי לא ניהא ל"ה דליטרה הילכך שקיל אנרי': ד ולשם הוא מוציא. לת"ק לחזר המעורבת ולכן כתיבה אפי' אחר שגיה

משרכת: כלי תשמישו. שריכיס לו לחותו היום למעודה: י"ח בלים. שהוא רגיל ללבוש כחול ככת אתה ותו לא (ד) ואלו הן הפרצל העניו ומלבוש שממלאין אותו מוך ולמר נפן כיון חסירה לתפירה שקורין כערכי מה"א והגור רחב שחגור ממשל למדי וכנד לר וקרר שקורין בלנ"ו גול"א וחלוק שוכס על כדו שקורין קמיו"א והגור שחגורין עליה זכוכה כדרכאו ומנפת ושג מענלים כדכרגלו ושגי כתי שוקיס (ה) ושגי כתי ידים שמלכיסס אותם על הדיס ומכסין כהן החושות עד האזליס ושגי רדידיס שמתנגב כהן וטלית קטן שסכסס לו רלסו וכספו וכודר שכלתרו ותלוין שג רלסו לכסין וקורין לו כערכי ש"י: בואו והצילו עמי. סכסס שהוא מילי כך הם מיליסי אבל לעיל חמר בואו והצילו לכם כפעמים שהוא מילי יותר ממה שסס יוכל' להציל כנין שהוא לא סעד ולא כסדו (ו) או איכסא: ה' שרדה. העשיה כנין ארון: תיבה. קונה כל שולחי: ובגדל. חמריו"א בלנ"ו וכערכי מה"ש"ר ושלשתן על עץ: מפני שהוא מחרך. ואין האור לחמות בו ומציל על כלי עץ אל"ס: ע"פ:

ג מצילין סל מלא כבודות. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר סנה שקלי כיון דמיעקרה לאו דלעתה לשכר פועלה כחא (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דלע"ג דמהקירא קא וכו' ומה שהגיל דידיה הוי מ"מ לא דיחא ליה דלחגי מחקרים ידעט דעל כרחייה אפקיה וכנסס נמי לא ניהא ל"ה דליטרה הילכך שקיל אנרי': ד ולשם הוא מוציא. לת"ק לחזר המעורבת ולכן כתיבה אפי' אחר שגיה

ג מצילין סל מלא כבודות. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר סנה שקלי כיון דמיעקרה לאו דלעתה לשכר פועלה כחא (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דלע"ג דמהקירא קא וכו' ומה שהגיל דידיה הוי מ"מ לא דיחא ליה דלחגי מחקרים ידעט דעל כרחייה אפקיה וכנסס נמי לא ניהא ל"ה דליטרה הילכך שקיל אנרי': ד ולשם הוא מוציא. לת"ק לחזר המעורבת ולכן כתיבה אפי' אחר שגיה

ג מצילין סל מלא כבודות. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר סנה שקלי כיון דמיעקרה לאו דלעתה לשכר פועלה כחא (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דלע"ג דמהקירא קא וכו' ומה שהגיל דידיה הוי מ"מ לא דיחא ליה דלחגי מחקרים ידעט דעל כרחייה אפקיה וכנסס נמי לא ניהא ל"ה דליטרה הילכך שקיל אנרי': ד ולשם הוא מוציא. לת"ק לחזר המעורבת ולכן כתיבה אפי' אחר שגיה

ג מצילין סל מלא כבודות. והואל ובכת אתה הוא מילי מה לי פורתא מה לי טובה: ועינול של דברה. אע"פ שהוא גדול ויש בו כבודות הרבה: ואם היו פקחים, ויודעים שסל ישאלו סכר כפועלים לאו סכר סנה שקלי כיון דמיעקרה לאו דלעתה לשכר פועלה כחא (ג): עושין עמו חשבון לאחר שבת. וכירא שמים עסקין דלע"ג דמהקירא קא וכו' ומה שהגיל דידיה הוי מ"מ לא דיחא ליה דלחגי מחקרים ידעט דעל כרחייה אפקיה וכנסס נמי לא ניהא ל"ה דליטרה הילכך שקיל אנרי': ד ולשם הוא מוציא. לת"ק לחזר המעורבת ולכן כתיבה אפי' אחר שגיה

[ט] ששבתה עליהן. ואף דהיל קטן אכל נבילה אין ב"ד מטיילי בהיטוי ומקו לה בנמרח דהכא כקטן העוש' לדעת אבוהי שידע שהיטוי נוח לאכילי ועושה כשכילי ודכותי כעו"ס ואס"ה שרי דאפי' יודיע דוח לשרול אפי' ארעתיי דנפשי' עביד ובלגמא עמי שידע שלא יסדר: (1) חמי' רלין לורד לכ"ו דהא לא קילי כרי' וכו"ט הר"ב בעלמו

בין מלאים. מיס: שאין יכולין לקבל את האור. מפני שהלשים הם וסכר רבי יוסי גרס ככוו אסור אפילו במקום הססד ממון ואין הלכה כרבי יוסי: ו אין אומרים לו כבה. דלמירה לעכו"ס שבות: ואז

ועושו מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשבירי שלא העבור הדליקה. ר' יוסי אומר בכלי חרס חרשים מלאים מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: ו עכו"ס שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שבתתו עליהן. אבל קמן שבא לכבות אין שומעין לו. מפני שהן ששבתתו עליהן: ו כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה. ועל צואה של קמן. ועל עקרב שלא תישוך. אמר רבי יהודה ומה עשה בא לפני רבי יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחמאת:

הכבה. אין ריח' לנחות בידו אלא ייחמו ויכבה מפני שאין שבות הטב"ס עליהן דישראל אינו מזהר על שבות העכו"ס כשאינו עבדו: ו כופין קערה. על חרס: על גבי הנר. וכלבד שלא יכבה ואף על פי שנוטל כלי להלל קורה שאינה נעלה בשבת הא אוחזינה מינה לר' יצחק לחמר. אין כלי יטעל אלא לנודך דבר היטעל וכן לה ברירך למקומו של

כלי (1) דשרי לעטלו לנודך מקומו: ועל צואה של קמן. לאו צואה של נער קטן קאמר דהא גרף של רעי הוא ומותר לעטלו ולהיזיה לאספה אלא ה"ק ועל צואה של תרנגולים מפני הקטן שלא יספח ויתלכלך בה ובגון שזוהו זו ומתה בלשפה כבחזר דלא רמיא קמיה ולא גרף של רעי הוא (ח) הילכך אין מותר לעטלה ולהזיאה אכל כוסין עליה קערה כשכיל הקטן שלא יתלכלך:

למיהו כחלי שדרין בה כגון של קטיס א"ז לכפית כלי אלא מותר לנדה והקול"ל לכה"ס. וגמי' ו אספר שנתכין הר"ב: (ט) וזכ' כפירוס הר"מ ומשפט דחיובא ליבא וטעמא לרה"ס לפי שהנחש המכרסם שאין בוטוין נולד דחש' לנודך פטור אבל אסור אבל תימה דר"ב דערוח' אלא ה"ז נחש' לנפול' הי"ב. ש"מ שהוא מאותן שיש בוטוין יזיה דחיבי ככולהו גוויז' ולי' הר"מ כהנודך כדכריס שנתכין לנודך בין שלא לנודך או לנחש כגון חיוב וכן כראה דהאי אסור דנקטי' ל"ד אלא ה"ה דחיבי

מעשה בן אבן. כפית כלי על עקרב. סס מקום: חושש אני לו מחמאת. דכיון שלא היה עקרב רץ אחריו חושש אני שמא חיוב חטאת משום צודה ולענין פסק ההלכה אותן בעלי הארס שנתכין ומומיתן ודאי כגון הכתמים הגשפפים וכלב שוטה מותר להרגן מיד נישכין ומומיתן ודאי אלא פטמים מומיתן ועעמיה חזין אחריו כופה עליהם כלי ואם דרסן והרגן לפי תומו

אפי' קמן שבא לכבות אפער או רעם וידינים אקל"ין קינד וייר עם פאר לעשין אין שומעין לו הערש מען אים נימ. מען קאומ' אים נימ ספי' ששבתתו עליהו ווייר זיין ררהונג איז אויף רעם יוד. דער יוד מוז זעהען דער קינד זאל נימ סאקן אקלאקה אום שבת: ו כופין קערה על גבי הנר קען מעג אריבער דעקין אום שבת אשיכור איבער אליקט וואם ברענגט שביגי שבת תאחוז בקורה דער פייער זאל נימ אנזינדען דעם באלקון זאר דיא שייסוי זאל זיין אזוי אנזויסקע אז דיא לייקט זאל נימ פאר לאשין ווערין אינווייניג ועל צואה שי קמן און מען קעג אריבער דעקין אום שבת אפלי אויף צואה אקינד זאל זיה נימ פאר מיאוסין אין ריא צואה זיי עקרב שיא הישוד און מען קעג אריבער דעקין אום שבת אפלי אויף אשלאנג דער שלאנג זאל נימ קעגען קוקען בייסיין אפי' רבי יהודה האט רבי יהודה גיזאנט משה בא לפני רבי יוחנן בן זכאי שברך עם האדם שאהאך גיזאנט פאר רבי יוחנן בן זכאי אין דער שפאט ערב אז איינער האט אריבער גידעקט אפלי אויף אשלאנג אום שבת ואמר חוששני לו מפסאח האט רבי יוחנן גיזאנט איה האב מורא אז ער נעמט דארפין גריינגען אקל"ין חמאת. ווייל ער האט דעם שלאנג גיזאנגען אום שבת און דער שלאנג האט אים נימ גיזאנט

זאר אפער זיא ברענגט נימ. קאומ' זיא נימ צו דעם פייער צו דיא שידה היקה וימנדל זאלין ברענגען ועושין מחיצה בתי תפלים. און מען קעג מאכין אנואנט מיט אלערגליי פלים בין פלאים בין ברגים סאי דיא פלים זענען פול מיט וואסער און סאי זייא זענען ליידיג אן וואסער בשיגי שיא תפבו דהזיקה דער פייער זאל נימ אריבער זיין אויף דיא אנדערע זייט פון די פלים רבי יוסי אופר בבל' חרס חדשים פלאים פים רבי יוסי זאנט צודרענע פלים גייע וואם זענען פול מיט וואסער קאר מען נימ מאכין מיט זייא אנואנט צו פאר שפעלן פאר דעם פייער אום שבת לפי שאין יכולין לקב' את האור ווייר זייא קענען נימ דער האלטיין דעם פייער והו מתבקעין ווערין זייא צו שפאלטיין גיטט זיה אים דאס וואסער וימבין את דהזיקה און פאר לעשין דעם פייער: ו כה"ס שבא נכבות אין געצין דיער וואס קוקט פאר לעשין דאס פייער אום שבת אין אומרים לו כבה מאר מען אים נימ זאגין פאר לעש דאס פייער זאי תכבה אונן ער דארף אים נימ זאגין ער זאל נימ פאר לעשין. נאר וויא ער וייר זאל ער קאקן מפני שאין שבתתו עליהו ווייר דאס ררהונג פון גוי אום שבת גיהער נימ צום יודין דער יוד דארף נימ היטען דעם גוי ער זאל נימ סאקן אקלאקה אום שבת

כה

ח מילא מים. מכור כר"ה: כבש. עושין כספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליבשה ואינטיריך תנא לאשמעי' נר וזנים דלי תנא נר ה"ל נר הוא דשרי דליכא למנורא שמה ירבה כשכיל ישראל דנר לאחד נר למאה אבל מים דליכא למנורא אסור וזו אשמעינן מים ה"ל מים הוא דכשיל ישראל אסור אבל נר אט"ג דכשיל ישראל כיון דליכא נמי לירך ליה שרי דנר לאחד נר למאה דליכא וככש אט"ג דדמי

ח עכו"ם שהרליק את הנר משתמש לאורו ישראל. ואם בשביל ישראל אסור. מילא מים להשקות [ו] לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. מעשה ברבן גמליאל וקנים שהיו באין בספינה ועשה עכו"ם כבש לירד בו וירדו בו רבן גמליאל וקנים:

לנר דכש לאחד ככש למאה משום מעשה דר"ג וקנים תנא ליה דמעשה רב :

וין בהקה צום פרינקן עשה נכרי כבש לירד בו אויב דער נוי האט גימאכט אום שבת שמיטען [ומרעפ] אראפ צו גיין דורך נוי יוד אחריו ישראל מעג איד אויף גיין אויף די שמיטען [ומרעפ] אם בשביל ישראל אונ אויב גר האט גימאכט די שמיטען [ומרעפ] פאר אוידיגס [וענין] אסור טאר גיט איד גיין אויף דיא שמיטען [ומרעפ] מעשה ברבן גמליאל וקנים עם האט גימראמין ביי רבן גמליאל מיט ויינע אלטע לייט שהיו באין בהספינה ויין נענען גיקומען אין אויף שבת אונ אין דיא שוף נענען גוים אויף גינען העשה עכרים כבש לירד בו אונ אגוי האט גימאכט שמיטען [ומרעפ] פאר זיך גר זאל קענען אראפ גיין פון די שוף וירדו בו רבן גמליאל וקנים אין רבן גמליאל מיט ויינע אלטע לייט אויף אראפ גינאנען פון דיא שוף דורך די שמיטען [ומרעפ] :

צו בייקען: ח אינו ישראי שהרליק את הנר אויב אנגעצין ירנער האט אנגינצורנען אליקט אום שבת פאר זיך משתמש אינו ישראי מעג איד גינען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט ואם בשביל ישראל אונ אויב דער נוי האט אנגינצורנען די ליכט פאר דעם יודים וועגן אסור טאר גיט דער יוד גינען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט מיכא מים בהשקות בהספי אויב דער נוי האט אן גישעפט וואסער פון אברונען וואס איז אין גאס אדער אין פעלד צו געבען פרינקען ויין בהקה. אויב עם איז געבליבען אין דער בלי אקויסול וואסער משקה אחריו ישראי מעג איד געבין ויין בהקה אום צו פרינקען די ביסול וואסער ואם בשביל ישראל אונ אויב רער נוי האט אן גישעפט די וואסער פאר אוידיגס וועגן אסור טאר גיט דער יוד געבין דאס וואסער פאר

רשיי

גמרא שבת דף קכ"ב ע"א

סלס ה' כלס כלי הימון דגנובה דמלסת דכריאה אכרסם

עשה עכו"ם כבש לירד בו וירד אחריו ישראל וצריכא דאי אשמעינן נר משום רנר לאחד נר למאה אבל מים ליגור

אין דער משנה [וח] שמיית עפרים שהרליק את הנר משתמש לאורו ישראל. אויב אעפרים האט אנגעצורנען שבת אליקט פאר זיך. מעג איד גינען ביי די ליכטיגקייט פון די ליכט אום שבת מיכא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל. אויב אין גאס איז גינען אברונען האט אעפרים אנגישעפט וואסער פון ברונען אום שבת גר זאל געבין די וואסער פרינקען צו ויין בהקה. אונ אין די בלי איז געבליבען אביסול וואסער. אדער דער עפרים האט חרטה געהאט אונ האט גיט גינאקט געבין ויין בהקה צו פרינקען דיא וואסער. מעג איד גענען די וואסער אונ געבין ויין בהקה צום פרינקען אום שבת עשה עכו"ם כבש לירד בו יוד אחריו ישראי אויב אעפרים האט געמאכט אום שבת אפרעפ אין אלייטער גר זאל קענען אראפ גיין. מעג איד אויף אראפ גיין אויף דעם סרעפ אום שבת. זאגט די גמרא וצריכא די

ישראל חסיד: כבש למה
 לי. הא הא דומיא דג
 הוא כבש לא' כבש למה:
 מאכיל אחריו ישראל.
 את בהמתו וחמרו דוקא
 נקט ככלהו דכנ"ס לנודך
 טמא עכיד: אבל מכירו
 אמור. קא מלקא דמחך

ליגור דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל.
 וכבש למה לי מעשה דרבן גמליאל וקנים
 קמשמע לן. חנו רבנן עכו"ם שליח עשבים
 מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל
 אמור. מילא מים להשקות. בהמתו משקה
 אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אמור. כד"א
 שאין מכירו אבל מכירו אמור. איני והאמר רב
 הונא אמר רב חנינא מעמיד אדם בהמתו ע"ג
 עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה בשבת.

לעבד נמי אדעתא דידיה:
 מעמיד אדם בהמתו על
 גבי עשבים. מחכרים
 שכתב לרשות וליכא למגור
 שמה יתום ויחיל ואינו
 מעמיד על גבי מוקץ שמה
 יכול כידו ויחיל והא נמי
 מוקץ ניטא לגבי סלסול

דקאים לה כאפה ואולא איהו ואכלה. אמר מר כמה דברים אמורים שאין מכירו אבל מכירו אמור

דער יוד גיט טארין נימצען די וואסער זיגור די?טא
 איהו אפויש בשביל ישראל מיר זאלין מורא האבין
 טאקער וועט דער עפרים אןשעפין אביסול
 וואסער מער עס זאל זיין פאר דעם יודינס וועגין
 אויף. דריבער דארף שוין שמיין אין דיא משנה
 דער דין פון דעם וואסער אויף. אז דער יוד מעג
 גימצען די וואסער אום שבת פריענט דיא גמרא
 וקבש לפה זי צו וואס שמיית דער דין פון דעם
 מרעפ. מיר וועלין דאך שוין דעם דין וויסען פון
 זענען צוויי דינים. ענשערט דיא גמרא מעשה דרבן
 גמליאל וקנים קמשמע לן די משנה לאומ אונז הערין
 אז רבן גמליאל און די זקנים האבין אזוי גיטאהן
 וויא עס שמיית אין דיא משנה. זיי זענען אראפ
 געזאנגען אויף דעם מרעפ אום שבת וואס דער
 עפרים האט געמאכט פאר זיך אום שבת מיט רבנן
 דיא רבנן האבין גילערונגט עפרים שליחט עשבים אז
 אעפרים האט געקליבען נאפעריסען גרא אום
 שבת פאר זיין בהמה. און אביסול גרא אין
 געבליבען מאכט אחריו ישראל מעג דער יוד געבין
 דאס ביסול גרא זיין בהמה ואם בשביל ישראל אמור
 אויב ער האט געריסען די גרא פאר דעם יודינס
 וועגין. טאר גיט דער יוד געבין די גרא צו זיין
 בהמה מיט מים השקות בהמתו אויב דער עפרים
 האט אןגישעפט וואסער פון אפרונען אום שבת
 ער זאל די וואסער געבין מרינגען צו זיין בהמה.
 און עס איז געבליבען אביסול וואסער נאשקה אחריו
 ישראל מעג דער יוד געמען די ביסול וואסער און
 געבין זיין בהמה צום מרינגען ואם בשביל ישראל
 אמור אויב אעפרים האט די וואסער אןגישעפט
 פאר דעם יודינס וועגין. טאר גיט דער יוד געבין
 דיא וואסער צו זיין בהמה בשה דברים אמורים ווען
 זענען דיא רייד גיזאנט גיזארין אז דער עפרים האט געריסען
 האט געריסען די גרא פאר זיך אדער ער האט
 גישעפט די וואסער פאר זיך. מעג אדער געמען
 אביסול גרא אדער אביסול וואסער און געבין
 זיין בהמה שאין פניו אז דער עפרים איז גיט
 געקענט מיט דעם יוד אפי פניו אדער אז
 דער עפרים איז געקענט מיט דעם יוד. טאר
 גיט דער יוד געקען אביסול גרא און גיט אביסול

לחמול היו מחובבין : דקאים לה באפה . שלא תסנה למקום אחר : ואזלא ואברה . אבל הוא אינו עומד על העסקים קרוב להם לניחוש לשמח יטול ויחליל : מכירו הוה . שהרי נכסיה היה כל עמו : שלא בפניו הוה . בכדי שיחמו חמין . שלא יהנה כמה שהקדומו כשעשאו לא היה רבן גמליאל שס דייכרין ליה : בר לאחד נר למאה . וכנס לאחד כנס למאה אבל גבי עשבים כסוהו מכירו מרבה כשכלו : הואיל ושרא בפנינו רבן קסא לרבה דשמעי' מיניה דכפניו אסור וקף על פי

ואה רבן גמליאל מכירו הוה אמר אביי שרא בפניו הוה רבא אמר אפי' תומא בפניו נר לאחד נר למאה . מיהיבי אמר להן רבן גמליאל הואיל ושרא בפנינו עשאו נרד בו אימא הואיל ועשאו נרד בו תא שמע עיר שישראל ועכו"ם דרים בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצות בשבת אם רוב עכו"ם מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין

לחמו כשנת וכן משער שנת חנו חכמים עשאו להמתין לערב כדלי שיעשו וכל הכא דחמו' לחדל חיומום למאה דכנת אחת מחממין וקחני אס רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתיה לעשות אף כשכלו אסור וקף

בקענט מיט דעם יוד , קאר קען ניט , קאקער האט דער עפרים גענוקען אביסול נראו מער אדער אביסול וואקער קער פאר דעם יודיקם זוענין זיי רבן גמליאל פלירו היה רבן גמליאל האט זיך דאך געקענט מיט דעם עפרים וואס האט געמאכט דעם מרעפ אום שבת . וויא אזוי רבן גמליאל געגאנגען אויף דעם מרעפ אום שבת , קאקער האט דער עפרים געמאכט דעם מרעפ פאר רבן גמליאל'ס ווענין אויף אפר אביי שרא בפניו היה האט אביי גיזאנט דא שמועקט אז רבן גמליאל איז ניט גיווען געבין עכרים ווען ער האט געמאכט דעם מרעפ . האט דער עכרים גאר ניט געמאכט דעם ווענין רבן גמליאל , ער האט געמאכט דעם מרעפ פאר זיך ער זאל קענען אראפ גיין פון די שוף רבא אפר אביי מיטא בפניו נר לאחד נר למאה רבא זאגט דא שמועקט טאקי אז רבן גמליאל איז גיווען געבין עכרים ווען ער האט געמאכט דעם מרעפ , גאר דער עכרים האט דאך ניט געהאט וואס צו מאכין אין דעם מרעפ פאר רבן גמליאל ווענין קער וויא פאר זיך , דער מרעפ אזוי וויא דער עכרים האט אים געמוזט מאכין פאר זיך , אזוי איז ער גענוג גיווען פאר רבן גמליאל אויך , אזוי וויא אליקט וואס ווערט אנגיזונדין פאר איינעקס ווענין , די ועלביגע ריקט קען לייבטין אפילו פאר הונדערט מענטשין אויך , מען קען זיט צו געבין קער פייגער אין די ליקט , ביי דעם מרעפ איז אויך אזוי , דער ועלביגער מרעפ וואס פאר דעם עכרים איז גיווען פאר רבן גמליאל אויך , אבער בייא דיא גראו אונט ביי די וואקער אויב דער עכרים איז געקענט מיט דעם יוד קען טאקי זיין ער זאל רייטן אביסול נראו מער וויא ער דארף , אדער ער וועט אנשעפין אביסול וואקער מער ווי ער דארף עס זאל זיין פאר דעם יתויקס ווענין אויך , דריבער קאר מען ניט , זאגט דא גמרא מייתי איה וועל דיר אקשיא פרענין , מיר האבין גילערונט אפר קום רבן גמליאל הואיל וקשיא

בפניו עשאו נרד בו רבן גמליאל האט גיזאנט צו די מענטשין וואס זענען גיווען מיט אים אין די שוף ווייל ווען דער עכו"ם האט געמאכט דעם מרעפ זענען מיר ניט גיווען געבין אים אונ ער האט אויף ניט גיזעקן , האט ער דאך דעם מרעפ ניט געמאכט פון אויגעמטווענין דריבער וועלן מיר אראפגיין פון דיא שוף דורך דעם מרעפ , איז דאך אקשיא אויף רבא , זאגט דיר גמרא אימא הואיל ועשאו נרד בו אזוי האט רבן גמליאל גיזאנט צו זיינע מענטשין ווייל דער עכרים האט שוין דעם מרעפ געמאכט דריבער וועלן מיר אראפ גיין פון דיא שוף דורך דעם מרעפ , זאגט דיא גמרא מיר אפ שמע קום הער וואס איך וועל דיר פרענין מיר האבין גילערונט עיר שישראל ועכו"ם דרים בתוכה אשקאט וואס אין איר וואהנען יודין אונ עכרים והיה בה כרחק המרחצות בשבת אונט אין דיא שטאט איז גיווען אבאד וואס מען האט איר געהייצט אונט ענווארעמט וואקער אום ערב צום וואשין זיך אס רוב עכרים מוסף לרחוץ בה מיד אויב דאס מערסטע מענטשין פון שטאט זענען עכרים , געוויס איז דיא באד געהייצט גיווארין פון ווענין דיא עכרים , דריבער אז עס קומט מוצאי שבת באלד וויא עס ווערט גאר נאכט מענין שוין יודין אריין גיין אין באד אונט זיך וואשין מיט די וואקער וואס זענען גענווארעמט גיווארין אום שבת אס רוב ישראל אויב דאס מערסטע מענטשין פון שטאט זענען יודין , מארין גיט דיא יתויקס גיין אין דעם באד מוצאי שבת , באלד וויא עס ווערט נאכט , גאר יתמינ גבירי שחמט חמין זיי מוין ווארטין אזוי זאגט וויא מען קען זיך ווארעקען וואקער , דהיינו ווארעם מאכין וואס דאקערט איין שעה מוין וויא ווארטין איין שעה אין דער נאכט , זיי זאלן ניט הנאה האבן פון דעם וואס איז גימאדן גיווארין שבת , איז דאך אקשיא די באד ווערט תמיד געהייצט פאר ווייניג מענטשין דאס ועלביגע וויא פאר פיל מענטשין , מוין מיר זאגן אז דאס מערסטע מענטשין אין שטאט זענען עכרים איז

בפניו עשאו נרד בו רבן גמליאל האט גיזאנט צו די מענטשין וואס זענען גיווען מיט אים אין די שוף ווייל ווען דער עכו"ם האט געמאכט דעם מרעפ זענען מיר ניט גיווען געבין אים אונ ער האט אויף ניט גיזעקן , האט ער דאך דעם מרעפ ניט געמאכט פון אויגעמטווענין דריבער וועלן מיר אראפגיין פון דיא שוף דורך דעם מרעפ , איז דאך אקשיא אויף רבא , זאגט דיר גמרא אימא הואיל ועשאו נרד בו אזוי האט רבן גמליאל גיזאנט צו זיינע מענטשין ווייל דער עכרים האט שוין דעם מרעפ געמאכט דריבער וועלן מיר אראפ גיין פון דיא שוף דורך דעם מרעפ , זאגט דיא גמרא מיר אפ שמע קום הער וואס איך וועל דיר פרענין מיר האבין גילערונט עיר שישראל ועכו"ם דרים בתוכה אשקאט וואס אין איר וואהנען יודין אונ עכרים והיה בה כרחק המרחצות בשבת אונט אין דיא שטאט איז גיווען אבאד וואס מען האט איר געהייצט אונט ענווארעמט וואקער אום ערב צום וואשין זיך אס רוב עכרים מוסף לרחוץ בה מיד אויב דאס מערסטע מענטשין פון שטאט זענען עכרים , געוויס איז דיא באד געהייצט גיווארין פון ווענין דיא עכרים , דריבער אז עס קומט מוצאי שבת באלד וויא עס ווערט גאר נאכט מענין שוין יודין אריין גיין אין באד אונט זיך וואשין מיט די וואקער וואס זענען גענווארעמט גיווארין אום שבת אס רוב ישראל אויב דאס מערסטע מענטשין פון שטאט זענען יודין , מארין גיט דיא יתויקס גיין אין דעם באד מוצאי שבת , באלד וויא עס ווערט נאכט , גאר יתמינ גבירי שחמט חמין זיי מוין ווארטין אזוי זאגט וויא מען קען זיך ווארעקען וואקער , דהיינו ווארעם מאכין וואס דאקערט איין שעה מוין וויא ווארטין איין שעה אין דער נאכט , זיי זאלן ניט הנאה האבן פון דעם וואס איז גימאדן גיווארין שבת , איז דאך אקשיא די באד ווערט תמיד געהייצט פאר ווייניג מענטשין דאס ועלביגע וויא פאר פיל מענטשין , מוין מיר זאגן אז דאס מערסטע מענטשין אין שטאט זענען עכרים איז

על גב דשלא כפניו וקסוד בין לחביי בין לרנח : אף כשכילס וקמי אסור : אדעתא דרובא . הלכך אדעתא דרובא מחממי . ועיקר הילול השבת כשכילס אכל עכו"ם וישראל דעכו"ם אדעתיה דכפניו הוא דעביד טריי לחביי שלא כפניו ולרנח אפילו כפניו : נר הדלוק במסיבה . על בני ארס : אם רוב ישראל אסור . והוא הנא להוי דומיא למכירי הוילי ורנח נינהו אסוק דעתיה להלוק

ההם כי מחממי אדעתא דרובא מחממי תא שמוע נר הדלוק במסיבה אם רוב עכו"ם מותר להשתמש לאורה אלא רוב ישראל אסור . מחצה על מחצה אסור . ההם נמי כי מרלקי אדעתא דרובא מרלקי .

שמואל אקלע לבי אבין תורן אתא ההוא עכו"ם ארליק שרגא אהררינהו שמואל לאפיה

גלייה וניא דער הייצער קען גאר ניט דיא יודין האט ער גאר אין זינען צו הייצין דיא גאר פאר עכרים אללין . דריבער אז עס ווערט מוצאי שקת מעגין שוין די יודין גיין אין דעם גאר , אָפּער אז דאס מערסטע מענטשין פון שקאט זענען יודין . אזי גלייה וניא דער וואס הייצט דיא גאר הייצט פון פיידניס וועגן פאר עכרים און פאר יודין . אָפּער ער הייצט ניט שקארקער און ניט מער וויא ער וואלט געהייצט פאר עכרים אללין . והייבט דאך דאס דיא זעלבדיגע ליבט וואס ווערט אָנגעצונדן פאר איינעם אזי גוט פאר הונדערט , און דער זעלבדיגער טרעפ וואס איז געמאכט פאר איינעם איז גוט פאר הונדערט פון דעסקטוועגין טאר ניט דער יוד זיך וואשן אין גאר מוצאי שקת בארד . וויא עס ווערט נאכט גאר ער מוז ווארטיין ביי נאכט בוי דיא וואסער זאל קענען געווארעמט ווערן ביי נאכט . אזי דאך אקשיא אויף אבני מיט דאך וואס ווי ענפערין אויף רבן גמליאל . ווי אזוי האט רבן גמליאל גימענט אראפ גיין שקת אויף דעם טרעפ וואס דער עכרים האט געמאכט , אפילו נאך אבני וואס ער זאגט אז רבן גמליאל איז ניט גיווען זעבין דעם עכרים ווען ער האט געמאכט דעם טרעפ דריבער מעג מען . דא זענען דאך אויף דיא יודין ניט גיווען אין גאר ווען מען האט זיי געהייצט און פון דעסקטוועגין טאר מען ניט , ענפערט דיא גמרא דאס די מחממי אדעתא דרובא ספקי דארטין אין גאר ווארעמט מען דיא וואסער גאר פאר די מענטשין וואס זענען מער אין דיא שקאט . אזוי וויא מיר זאגן אז דאס מערסטע מענטשין אין שקאט זענען עכרים ווערט דיא וואסער געווארעמט גאר פאר דיא עכרים , אזוי אז דאס מערסטע מענטשין אין שקאט זענען יודין זאגן מיר אויף אז דאס וואסער ווערט געווארעמט גאר פאר יודין אללין . אָפּער אז עס ווערט געמאכט אטרעפ פאר אעכרים , אפילו זיי מינען דעם יודין אויף , פון דעסקטוועגין מעג דער יוד גימענט ביי די ליבטיגקייט און ער מעג גיין אויף דעם טרעפ אום שקת . זאגט די גמרא

תא שפע קום הער איך וועל דיר נאך אַקשנא פֿרעגן די הילוק פֿסקינא עם זיצען פֿיר מענטשין ביי אַמיש אום שקת , עכרים און יודין צו זאָמען און אַעכרים האט אָנגעצונדן אַליבט און גישטעלט אויף דעם מיטש , איז דער דין אזוי אס רוב עכרים אויב ביי דעם מיטש זיצען עכרים מער ווי יודין מותר דהשמש לאורה מעגן דיא יודין ניצען בייא דיא ליבטיגקייט פון די ליבט אס רוב יודין אויב ביי דעם מיטש זיצען יודין מער וויא עכרים אסיד טארין ניט די יודין ניצען ביי די ליבטיגקייט פון דיא ליבט אסיד על פֿהגה אסיד אויב עם זיצען העלפט יודין און העלפט עכרים , דהיינו פֿינף יודין און פֿינף עכרים , טארין ניט די יודין ניצען בייא די ליבטיגקייט פון דיא ליבט , איז דאך די קשיא דיא ליבט וואס איז געצונדן גיווארן פאר איינעם איז דאך גענוג פאר אלע פאר וואס זאָלן דיא יודין ניט טארין ניצען ביי דיא ליבט , ענפערט דיא גמרא דאס נפי די פֿלגין אַתּא דרובא פֿלגין דארטין בייא די ליבט צינדט מען אן דיא ליבט גאר פון וועגן די מענטשין וואס זענען מער דריבער אויב עכרים זענען גיווען מער האט מען אָנגעצונדן די ליבט פון די עכרים וועגן , מעגן די יודין ניצען ביי די ליבט , און אויב יודין זענען גיווען מער האט מען געצונדן די ליבט פאר די יודים וועגן . דריבער טארין ניט די יודין ניצען ביי די ליבט . און אויב עם זענען גיווען יודין מיט עכרים גלייך ווייס מען דאך ניט פון וועקעס וועגן מען האט די ליבט געצונדן , טאמער פאר דיא יודים וועגן . דריבער טארין ניט דיא יודין ניצען ביי די ליבט , אָפּער אז עם איז דא און עכרים און איין יוד און דער עכרים צינדט אן אַליבט אום שקת און דער עכרים אללין ניצט ביי די ליבט , געוויס האט ער געצונדן די ליבט פון זייגעטוועגין . מעג דער יוד ניצען ביי דיא ליבט שמואל אקלע זיי אבין תורן אתא ההוא עכו"ם ארליק שרגא איז אקאהל גיווען אום שקת בייא אבין תורן אָתא ההוא ככרים ארליק שרגא איז געקומען אעכרים און האט אָנגעצונדן אַליבט אהררינהו שמואל לאפיה האט שמואל אנועק גיקערט זיין פנים פון דיא

ביון דתוא דאייתי שטר וקא קרי אמר ארעתא רנפשיה הוא ראריקין ראייתי שטר . ההוא אהררינהו איהו לאפיה גבי שרגא : דללקה :

ליקט ער נאל גיט הנאה האבין פון איר פון דהוא האט שמואל גינאגט איה נעה אז דער עכרם דאייתי שטר וקא קרי נוי שמואל האט גינעהן אז דער עכרם האט געקריגט אפאפיר צו רי ליקט אונ לייענט אין פאפיר אפ ארעתא רנפשיה הוא דארליק גיקערט זיין פנים צו די ליקט :

זוהר בשלה דף ס"א ע"א ת"ת לזילות יוד הא ואו הא

דבר אחר (תהלים מה) אשרי משכיל אל דל כמה תקיפה אגרא דמסכנה קמי קב"ה . ח"ר חייא תוהנא על האי קרא דכתיב (טט טז) כי שומע אל צדיקים ה' וכי אל צדיקים שיעט ולא לחמרא . ח"ר שמעון בנין דלינון קריבין יתיין למילין דכתיב (סס נח) לב נסכר ונדכה אלהים לא תבוה . ולית לך בעלמא דליהו תביר לבא כמסכנא . תו אמר רבי שמעון יתא הוי כל אינון בני עלמא תחזיון קמי קב"ה בנושא ונפשא ומסכנא לא תחזיו אלכ כנפשא בלחודוי וקב"ה קיי"ה לנפשא יתיר מנושא . מסכנא חד הוי כשיבכותיה דרבי ייסא ולא הוי מלון דלשגח ביה והוא הוי אכסוף ולא חיקף צבי נשא יומא חד חלש עאל עליה רבי ייסא שמע חד קלא דלמר טילקא טילקא הא נפשא פרחא גבאי ולא טמון יומיו . ווי לכני מחיה ללא אשתכח בהו דיתבי נפשיה לגביה . קס רבי ייסא עדי בסומיה מילא דנרגרס אשתא דקונטא (ס"ח דקופחא) אכתבו ייעא כחפוי ותב רוחיה לגביה . לכתר אחא ושאל ליה אמר היך רבי נפשא נפקת מגלי ומטו לך קמי כורסייא דמלכא ובעית לאשתחרא תמן אלח דבעי קב"ה לוכאה לך ואכריוו עלך זמין הוא רבי ייסא בלקא רוחיה ולאשתקרא בחד ארדא קרישא דזומיין הכרייא לאשתכחא כחרטא וכלא אשתקו תלת כרסייא דקיימן לך ולחכרך . מההוא יומא הוו משגיחין ביה בני מתיא . תו מסכנא אחרא אשכר קמיה דר' יוחנן והוא בדיה פלג משה דכסף . אמר ליה לרבי יוחנן אשליב לי ולבני ולבנותי נפשאן . אמר ליה והיך אשליב נפשיכו דהא לא אשתכח גבאי בר פלג משה . אמר ליה כדא אשלימנא כפלג אחרא דלית גבאי אשקיה ויהביה ליה . אחזיאו ליה בתלמייה דיהו אשכר כמשתא דימא רבא וכעון למשליה בגויה . אחא לרבי שמעון קריה אשקיע יודו לקבלה ואחיה ההוא מסכנא ואפקיה ויהביה בידוי דרבי שמעון ואשתביב . כד אשתר נפל בסומיה האי קרא אשרי משכיל אל דל ביום רעה ומלטהו יי' :

מוסר יוסף דחק הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כ"ב

(א) כשאירע מעשה אמונו ותסור גזר דוד ובית דינו על יחוד פנויה ואע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד ערוה היא ושמואי והלל גזרו על יחוד עכו"ם נמצא כל המתיחד עם אשה אסור להתיחד עמה בין ישראלית בין עכו"ם מבין את שניהן מכת מדרות האיש והאשה ומכריזין עליהן (יא) קשארע פגשה אגיון והקר ווען עם האב גיטראפין דיא זאך פון אמנון מיט תמר וווי עם שמיט שמואל ב יגו יוד דוד ויהי דינו על יחוד פניה האם דוד הקלה מיט זיין בית ריין גזר גינען אז אמאנסקעראוהן קאר זיין אליין אין אשטוב מיט אאשה אפילו אנטלעכע וואס האט קיין מאן ואף על פי שאינה ערוה בגלל יחוד פניות היא אפילו דיא אשה איז גיט אסור צו אים ער זאל זיא נעקען פאר אנויב . פון רעסקטוענין איז זיא אסור צו זיין מיט אים אין אשטוב אזוי וויא עם קארין גיט זיין אלע ווייקער וואס זענען זיא אסור צו אים נפשיא והלל גזרו על יחוד עכרים שמואי אונ הלל האבין גזר גינען אז איוד קאר גיט זיין אליין אין אשטוב מיט אגויה נמצא כל המתיחד עם אשה אסור להתיחד עמה בין ישראלית בין עכו"ם ונעקש געפונען וועלכער מעקשש עם ער אליין אין אשטוב מיט אונ אאשה וואס ער קאר גיט זיין

מלוקט מספרי מוסר

מנהג ישראל תורה להתעורר לתקן פנים הכרות כשנשות אלו על טובתם אשר כבוד בהם שבווד ישראל ונאזותן והזמן מסוגל לשור ולהטיל להתענות בימים אלו להוילא לשור ילולות אשה אסור להתיחד עמה בין ישראלית בין עכו"ם מבין את שניהן מכת מדרות האיש והאשה ומכריזין עליהן מנהג ישראל תורה להתעורר לתקן פנים הכרות כשביעות אלו של שובבים אלע מנהגים וואס זענען דא ביי די יודין איז גלייה נוי זיי וואלטיין געשטאנען אין די תורה . איינער פון דיא מנהגים איז קען זאל זיך ווערן ערקוענין צו קאהן השוכה אויף דיא זינר וואס קען האט גיטאקן מיט רעם ברית קודש . אין ריא וואבין וואס גייען דיא סדרות שובבים תחת ושמות נארא בא בשלה יתרו כשפ"ים הרומה הצווח אשה קהוב בהם שעבוד ישראל גיטאקן וואס אין דיא סדרות איז געשריבען דיא ארבעט וואס די יודין האבין געארבעט אין מצרים אונ נוי זיי זענען אויסקעלייזט גינארדין פון מצרים ותפון מסוגל געזר והחזיק להתענות בימים אלו אונ די צייט איז גוט קען זאל אין ויאי פאסקין . אונ די צייט מיט דעם פאסקין קענען העלפין ארויס צו געקען די הייליגקייט פון די קרי ווען וואס איז

מיט איר אליין אין אשטוב . סאיי ריא אשה איז אינדישע סאיי זיא איז אגויה מבין את שניהן מכת מדרות האיש והאשה שלאגט קען ביינע מלקות אים אונ איר . ביו זיי מוהען השוכה ופגריין עליה אונ קען רוקט אים אויף זיי דעם מאנסקעראוהן אונ ריא אשה האט קען גיטראפין אליין אין אשטוב

קרי וכסע שע"י עניו כמזרים יאלו לאור נילונות הקדושה. ועל
 שלא יבואו ימי הוקנס שלא מסני שיעה תש כמו זלל וכל וכל
 להתענות ולספק עצמו יתבר לשוב כדכתיב זכור את בוראך כימי
 כחוריתך. וסעיקר הוא לטעות גדרים וסיונים מכלל ולהכיל
 שלא לבל לדי משל ולא תהיה נטיעות נלוות ויכיר גרון לעקור נטוע
 עשה כלום ודומה לנטוע נטיעות נלוות ויכיר גרון לעקור נטוע
 כן הדבר הוא מה יועיל בתשובתו אם לא ישמור עצמו ושומר
 רגליו מלבד פסע אחרת ועל ס' ישליך יכבו יאר עיניו לביטח
 ורזויה לפניו ית' :

חזק מאשה איש שאע"פ שאסור להתיר עמה אם
 נתיחד אין לוקין שלא להוציא לעז עליה שזינתה
 ונמצאו מוציאין לעז על הבנים שהם כמזורים : (ב) כל
 אשה שאסור להתיר עמה אם היתה אשתו עמו ה"ו
 מותרת להתיר עמו שאשתו משמרתו אבל לא תתיחד
 ישראלית עם העכו"ם ואף על פי שאשתו עמו שאין
 אשתו של עכו"ם משמרתו ואין להם בושא :
 תשובתו תשובה גמורה

ואדער אויף איין אנדער ארמז היצ באשת איש
 אפדער אז קען האט גיטראפין אמאנספעראהן
 מיט א אשה וואס האט אמאן זענען ביידע אללין
 אין אשטוב אף על פי שאסור להתיחד עמה אפילו זיין
 מארין גיט זיין אללין אין אשטוב. פון דעקסווענין
 אס נתיחד אויב ער איז גיווען אללין אין אשטוב מיט
 די אשה וואס האט אמאן איז זיפון זיי שלאגט קען
 גיט מלקות שלא להוציא זעו עניה שזינתה קען זאל
 גיט זיידן אויך איר זיא האט קאנען גיווען ונמצאו
 מוציאין זעו על תבנים שהם כמזורים וועט קען נאה
 זיידן אויף אירע קינדער אז זיין זענען כמזורים :
 (ב) כל אשה שאסור להתיחד עמה יעדער אשה וואס
 אמאנספעראהן קאר גיט זיין אללין מיט איר אין
 אשטוב אס היתה אשתו עמו הרי זו מותרת להתיחד אויב
 דאס ונייב פון דעם מאנספעראהן איז אויך דא
 אין אשטוב קעג דא אשה אויך זיין מפני שאשתו
 משמרתו זיידן זיין ונייב היט אים ער זאל גיט קאנען
 זיין מיט איין אנדערע אבל לא תתיחד ישראלית עם
 העכו"ם ואף על פי שאשתו עמו אפדער איודישע אשה
 קאר גיט זיין אללין אין אשטוב מיט אעברים
 אפילו זיין ונייב איז אויך דא אין אשטוב שאין אשתו
 שז עיני משמרתו ווארום דאס ונייב פון דעם עברים
 היט גיט איר מאן ער זאל גיט קאנען זיין זיין קום
 בושא און זיין שעמען זיך גיט צו קאנען זיין :

גיט גיטאדן ודוקה לנפש נפיעה נאות ער איז גלייך צו איינעם וואס פלאגט שיינע בויקער זיבן גרון
 געקיר גיבט און ער נעמט כאלד אהאק אין האנט אפ צו האקן דיא בויקער וואס ער האט
 געפלאגט פון הדבר הזה אזוי איז די זאך מה יועיל בתשובתו אם לא ישמור עצמו וישמור רגלו מלבד פסע אחרת
 וואס וועט אים העלפין די תשובה אויב ער וועט זיך גיט היטען אויב ער וועט גיט היטען זינען
 גיט ער זאל גיט נאה אקאהל געצוואנגען ווערן אין די עבירה ועל ה' ישליך יכבו יאר עיניו להיות תשובתו
 תשובה קבועה ודעיה לפניו תכבד ער זאל ווארפן זיין משא אויף גאט ער זאל אים ליכטיג מאכין זינען
 אויגן אז זיין תשובה זאל זיין אפקחה תשובה און זיא זאל זיין געוועיליגט פאר אים :

פארנאסין גיט צו די מצוה וכשם שע"י
 עני במצבים יצאו לאור נצילות הקדושה אזוי וויא דורה
 דעם וואס די יודין זענען געפייניגט גיטארין אין
 מצרים האבין זיין ארויס געצויגן דיא ביסלאה
 הייליגקייט וואס איז גיווען אין מצרים. אזוי ווען
 קען זיינעם דיא פדרות פון מצרים. און קען
 פייניגט זיך מיט דעם פאקטין קען קען אויך
 ארויס ציהען די הייליגקייט פון די זעע וואס איז
 פארנאסין גיטארין אויפזיסט נגד שלא יבואו ימי הקנח
 איידער עם וועלן קענען דיא אלטע יאהרין שאו
 מפני שיהיה תש כהו דאקאלס איז שוין שוואה זיין
 לכ פון די אלטער ווא יובל דהקנחות ולמפני עצמו וואס
 ער וועט שוין גיט קענען פאקטין און וועט זיך
 גיט קענען פייניגען. דריבער יפטר קשוב זאל ער
 זיך איילין צו מאהן תשובה בדכתיב זכור את בוראך
 בימי בחירותך וויא עם שטייט אין פסוק געדיינק
 זיין בשעפער אין זיינע וינגע יאהרין והעיקר הוא
 געשות גדרים וסיונים מכאן ולהבא שלא לבא יידי חסד דער
 עיקר תשובה איז ער זאל זיך פארצאלקען און
 היטען אז פון איצט און ווייטער זאל ער שוין גיט
 זינדען ווא תהיה תשובה תשובה ויפוצה דאמאלס
 וועט זיין די תשובה אנושע און אבעוועיליגע פאר
 גאט דא לא תפי אורחם אז ער וועט גיט אזוי מאהן.
 נאר ער וועט ווייטער זינדען לא עשה כיום האט
 ער מיט זיין פאקטין און מיט זיין תשובה נאר
 גיט גיטאדן ודוקה לנפש נפיעה נאות ער איז גלייך צו איינעם וואס פלאגט שיינע בויקער זיבן גרון
 געקיר גיבט און ער נעמט כאלד אהאק אין האנט אפ צו האקן דיא בויקער וואס ער האט
 געפלאגט פון הדבר הזה אזוי איז די זאך מה יועיל בתשובתו אם לא ישמור עצמו וישמור רגלו מלבד פסע אחרת
 וואס וועט אים העלפין די תשובה אויב ער וועט זיך גיט היטען אויב ער וועט גיט היטען זינען
 גיט ער זאל גיט נאה אקאהל געצוואנגען ווערן אין די עבירה ועל ה' ישליך יכבו יאר עיניו להיות תשובתו
 תשובה קבועה ודעיה לפניו תכבד ער זאל ווארפן זיין משא אויף גאט ער זאל אים ליכטיג מאכין זינען
 אויגן אז זיין תשובה זאל זיין אפקחה תשובה און זיא זאל זיין געוועיליגט פאר אים :

המשיך מל"ה ד"א יהודה נפשי י"ה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמת יהוה היה יתירה ה' ימלתי יהוה אל שם ב"ן שבועשה בניקור חולם :

ה ויגד למלך מצרים כי ברת העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אליהעם ויאמרו מהזאת עשינו כי ישלחנו את ישראל מעבדנו : ויאמר את

רשבים

(ה) כי ברת העם . מתוך ששבו אחרו : מעבדנו . (ה) ויפך . כי האל ויפך להם לאויב ספקם נהפך חסף קמץ . כעבוד אחרו . וכן כעבדו את השבועה . המכלנו והמכלנו להם לשיבוע :

רש"י

שפתי חכמים

(ה) ויגד למלך מצרים . אלקטורין (אנענטען) שלח עמסה ש וכיון שהגיעו לשלש ימים שקבעו לילך ולשוב ורלו שאינו חורין למלרים עלו והבידו לפרעו כיום ל' (מלילתא) . ובחמישי ובששי ת רדפו אחריהם ולול שביעי ירדו לים (פ"ק דסוטה) בשפירת אמרו שהיה הוא יום שביעי א של פסח . לכן אנו קורין השירה כיום השביעי : ויהפך . נהפך ממה שהיה שהיה אמר להם (שמית יב) קומו עלו לתוך עמי והפך לכב עבדיו שהיו לשעבר היו חומרם עד מתי יהיה זה לנו לנעוק ועששו נהפכו ב לרדוף אחריהם בשביל ג ממונס שהשאלום : מעבדנו . מעבוד אותנו : (י) ויאמר את רכבו . הוא

ש דק"ל הא פרעה שלח ישראל מדעתו וידע שילאו ממלרים ומכו ויגד אלו וכו' : ת רח"ת והא כיום הלאשון ושני נכשו ישראל וכנלשי חזרו מה שסכסו כיום שני כתי' לעיל וישבו וגו' נחל שלח היו ממלרים אלו מלך יום ח' ולמה לא הגיעו פרעה אלו כשני ימים . וי"ל מ"ש נעיל וישבו כלומר שלכו כלכסון וזה נמי שקט כס"י לעיל ללך מלרים וישבו ומקדים אינו ר"ל שחזרו ממש אלא נטיון מן הדרך על הדרך אזו אינו חזרה ממש אלא מכוונה לא שחזרו בדרך שלכו כי ואל לא חזרו כנעונים לא היה דורך פרעה אחריהם שהיה הוא שלח חפשי להטשו שהוא גורח אלוים וכו' החוזה ידיו גמס היה גורח היה מוליקי דרך ישרה : א ואל"ת והא רכ"י פ"י כ"פ שלח שאמרו שירק כיום ח' . וי"ל אם תמהה פ"ס שהוא יום שמיטה הפסח בין הערבים ומתן דמו על המשקוף ושתי המחוזות ללא יום שלח הוא כיון שאין ללו עמו אלא לענין קדשים שהוב יום שלם ללילה שהוא אחר היום נחשב מן היום ח"כ כשתהיה יום השמיטה נחלל יום ' של פסח הוא יום ה' השמיטה הפסח והתם עיירי כשתהיה יום השמיטה והכא כשלא תמהה . והר"ם פ"י ושמח י"א שר"מ הדרשן שאמר לו חוקם הם האגדה פאומרה בו"ן אמרו שירה : ב ים מקמים ממ"ג או דעתי של פרעה היה שילאו ישראל ממלרים ואל ישבו עוד וכדפריש"י ויפך וגו' שיהפך ממה שה"י וכו' א"כ קשה למה שלח אלקטורין אלו ורלו היה דעתי ישראל וי"ל ימים כנודר אחר"י וסוכו וכדמשמע קרא לאו מתוך עמי גם אחס גם בני ישראל ולבו עבדו את ה' כדכרסו וכו' א"כ מה זה שפריש"י ויפך . וי"ל דשליחות ישראל היה מתחלה שילאו מתוך עמי כי שישבו הן שלא ישבו ואלקטורין אלם שלח ילוא מכל וכל יתנו לאלקטורין המתנו או שישבו להחזיר מה ששלו ולפ"ו יחא ג"כ מה שפריש"י ועכשו נספכו לרדוף אחריהם בשביל ממונס וכן שילאו שרונים לילך ולכרות הודיעו הדבר לפרעה ועבדיו ויהטור ה' את לבם לרדוף אחריהם ולבטוי אוחס לנלכו ולגבול ככתחלה אף שמתחלה לא היה כדעתם שישבו : ג (מהרש"ל) וקשה מל"ג לרש"י למה הטעם כמו דכתיבי כי שלחתי את ישראל מעבדנו . וי"ל דכשנחל אלו פרעה סטעם קי הוא על כי מוטלם לא רלה לשלוח את ישראל מארנו כ"א כשכיל העכורם ככל

פירוש לתורת אלהים

(ח) ויגד איז גינורארין גינאנט גסלד צו דעם מלכות פון מצרים כי אז דאם פאלק ישראל זענען אנטלאפן גינורארין פלומר זיי ווייזען זיך שוין גיט צוריק גיין ויהפך אונ גס איז פאר קערט גינורארין לכב דאם הארץ פון פרעה זענדין אונ פון

ספר הישר

אויף אקליקע אויסקעטעשענע זענע , אונ די ירדן האבין גינען דיא וואנדער נואם הקב"ה האט גיטאחן דורך משה מיט אהרן און מינדים אונ גימא דעם נם , וויא דיא מצרים אים האבין גינעתי די ירדן גייען און אים זענען ווי אויך געמאנגען און נם גיאה דיא ירדן . האט הקב"ה געמאקט די רעדער

אונ אויך וועל אים בעשטיינען , כדי סימון נאנט דעם פערטן גאנ נאכדעם וויא דיא מצרים זענען דערפריקעטן גינארין און

משלי חכמים

(ה) מזה ואת עשינו כי שחננו את ישראל מעבדנו . לבישר אין אנשקאם אין גינען : אין נאקס הוין נואם ער איז גינען שגענער פון אלע נאקס הייער פון שאש , אין דעם נאקס הוין און גינען פרייע שפאנגענס אונ פרייע שפיינן אום גסין אונ פרייע גיין צום פרייגען . אונ פרייע האם זעשפילם

רָכְבוּ וְאֶת-עֲמוֹ לָקַח עִמּוֹ : וַיִּלְכָּח
 שְׂשֵׁי-מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹדֶר וְכָל רֶכֶב
 מִצְרַיִם וּשְׁלֹשִׁים עַל-פָּלוֹ : וַיַּחֲזֹק
 יְהוָה אֶת-רֶב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
 וַיַּרְהֵף אַחֲרָיו בְּגִי יִשְׂרָאֵל וּבְגִי יִשְׂרָאֵל

רתיביה ונת עמיה דבר
 עמיה : וידבר שית מאה
 רתיכין פחידן וכל רתיכי
 מצראי ונגדוין ממנו ער
 פולחון : ה ואתקיה יית
 לבא דפרעה מלכא
 דמצרים ורדה פתר בגי
 ישראל ובגי ישראל
 תו"א שש מאות . פסחים :

רשב"ם

(ו) רכב בחור . רכב חשוב ומובחר : ושלישים . שרים לפי שכתוב לפנינו שבחר שלישי שבאו ביום סוף :

שפתי חכמים

עבדי פרעה מוטל אמרו עד מתי וכו' עכשו אמרו זה מה עשית וכו' אלף וחמ"ט כשילו ממוס . ע"ל מדכתיב אל העם השמע כשילו העם שהשאלו ממוס ע"ל : ד דה"ל בחורים שהיו לשון רבים רק חי הוה נקט בחורים הייתי אומר שהיו מלשון גם בחור גם בחולה לאסוקי זקן לכך נקט לשון בחור שהו ל' בחירה כל השש מאות היו נבחרים מהם נקט רש"י ג"כ לשון רבים שבוחר מוסב על שש מאות שהיו רבים : ה דק"ל דמתלה כתיב שלף לקח עמו כי אל שש מאות ואל"ף כתיב וכל רכב מצרים ועוד כיון דכתיב וכל רכב מצרים מ"ב לשון שש מאות רכב י"ב ועמיה וכו' ה"ל דודאי שריקרים לה כי הי אט שש מאות ולאות שש מאות היו ג"כ נבחרים ע"כ הלכו עם פרעה ממצרים :

בעלמו (מכילתא) : ואת עמו לקח עמו . משכס בדברים . לקיטו ונטלו ממוניו ושלקוטו בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים . לרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו כמלחמה ואני אתקדים לפניכם שנאמר ופרעה הקריב הקריב עלמו ומיחר לפני חיותיו . לרך שאר מלכים יטעול ביהוה כראש כמו שיבחר אני אשוב עמכם כחלק שנאמר חלק שלל : (ו) בחור . נבחרים ד . בחור לשון יחיד כל רכב ורכב שבמנינו זה היה בחור : וכל רכב מצרים . ועמיהם כל שאר הוה הרב (מכילתא) ומהיכן היו הבהמות הללו א"ת משל מצרים הרי נאמר (שמות ע) וימת כל זבס מקנתי ילך עמו משל מי היו מהיחא את דכר ה' כנחשטים לרזן את מוחו : ושלשם על כלו . שרי

שליחת פרעה את העם

(ח) ויחוק ה' את לב פרעה וכו' ובני ישראל יוצאים ביד רמה . י"ב להבין מדוע הודיע הכתוב כאן וכו' ויחוק ביד רמה . הלל אין כאן מקומו למעלה ביחוסים היה להודיע דבר שליחת פרעה את העם

זו . וכתב הכתוב הכתוב מודיע כאן כח הקדוש כבוד הוא כי אף שכני ישראל היו יחלשים ביד רמה כבכור נטשה ומפורסמת . ומי פתי יסור הנה שלא לדון בק"י ומס אס מסרס

פירוש לתורה אלהים

למך האט ער איין גינגען מיט גנוסע רייט עטו מיט אים , ורש"י שרייבט ער האט זיי אויז גינגען מיט זענען גישלאגן גינארין מיט צעהן ספות אונ זיי האבין צו גנוקען אונזער געלט אונ מיר האבין זיי נאך אנוועק גישיקט קוקט לאמער זייא נאך נאגין אונ איה וועל מיך מיט איה גיט נוהג זיין וויא אנדערע מלכים וואס דאס חול גייט פריער אין איה מלחמה אונ היקשען גייט דער מלך אקער איה וועל גיין פריער פון איה אונ פרוקי דרבי אליעזר

ספר הישר

פון זייערע רייטונגען זאגן אראפ פא"ן דיא מפרים זייא זא"ן פארדאטשין ווערן אונ זאלין גיט קענען זייען נאך דיא יודין דערנייל זענען די יודין אריים געגאנגען פון נם אונ דיא מפרים זענען נאך געפליבען אין נם . זענען דיא פון זיי געווען אש"ל ביי פרעה דער מצרי האט אקטונג געגעבן אויף אונזערע ארבעט , אויז האבין זיי דעקענטן ינדער מצרי , כפי ראובן זאגט אלץ גייט נאך דעם געצפין , מען דער פאקטור בלאנדונט בלאנדונען די שעפסין אויך , אונ ווען דער פאקטור

משלי חכמים

צוויי סאקל אין סאג , איין סאקל אין דער פריה אונ איין סאקל ביי נאכט . איז ער פארזאמלט דארטין ינדער סאקל עפליבע שעה , האבין אלע פגעשנין גינגען נעוים אין זיין רייכקייט זייער זיל , האט איינע גינגען דער פגעשט מח זיין אנרויסער ארעם כאן , האבין זיך אלע געוואנדערט אויף זינע רייד , אז ער וואלט גייען ארעם ווי אויז גייט ער אנדיין אין דעם זאקט תו"ו

אונקלוס

בַּקִּיּוֹן בְּרִישׁ גַּיִי : מִזְרְדֵפוֹ
מִצְרָאִי בְּתַרְיָהוֹן
וְאִרְבִּיקוֹ יִתְהוֹן כִּד שְׁרֹן
עַל יָמָא פִלֵּ סוֹמְתָא
רְתִיבִי פִרְעָה וּפְרָשׁוּהִי
וּמְשִׁרְתִּיהָ עַל פּוּם
חִירְתָא דְקָדְם בְּעִידִי צְפוּן :

יְצַאִים בְּיַד רְמָה : שְׁנֵי מִיַּרְדֵּפוֹ מִצְרִים
אֲחֵרֵיהֶם וַיִּשְׁיֵגוּ אוֹתָם חֲנִים עַל-
הַיָּם כָּל-סוּם רֶכֶב פִּרְעָה וּפְרָשָׁיו
וַחֲיָלוּ עַל-פִּי הַחִירֹת לְפָנָי בְּעַל צְפוּן :

רשבים

(ח) יוצאים ביד רמה. לא היו דומנים כלל עד שראו
פרעה ועמו רודפים אחריהם. או וייראו מאד :
לכה לאויב : (ח) ביד רמה. כ' הכל ואיך. כפ' מסעי וסנפס
אשר תעשה ביד רמה כפ' שלח בני ע"א מלמד מפסל מיסה
עכר עמסה כמו לדרכו ועכר בים ירא :

רש"י

סביה תולה אם לרדוף אם לאו ותוקח את לבו לרדוף : ביד רמה. (מכילתא) בנבורה גבוהה ומסורסמת :

שליחת פרעה את העם

כבר יראה מאלו כחוק יד מכל שכן שלא יחזיר אולם
לעבודתו ואיך אכזה חכמה חכמו כל כך לזוט לבנו לרדוף
אחרי בני ישראל. אבל הנה ה' כחוק יכל שחוק לבנו כי"כ

פירוש לתורת אלהים

דיא קל'קד'ר וישראל יוצאים וענען ארוים גינאגנין
ב'ד' רסה מיט אהוף שטמארקייט : (פ) ויירשו אונ
דיא מצרים האבין וייה קאה גלאגט וישינו אונ
האבין וי' גינריקט חוים וי' האבין גירוהט בייא

ספר הישר

וואקער צוריק גילאמין צו זייער ארט אונ האבין מארפלייזט
אויף די מצרים אונ די מצרים זענען דערשרוקען גינארין
קם אז אבין קענטש פון וייה גיט ארוים לעבעדיג. גאר
פרעה איז ארוים לעבעדיג. ער זאל דערצייילן אויף דער
וועלט דעם פון הקב"ה וואס ער האט גינעהן ביי דעם
גם. אונ הקב"ה האט געשיקט אמ'לאך האט ער אים ארוים
גענומען לעבעדיג פון ים פון זיינשען דיא דערשרוקענע
הצרים. אונ פרעה איז גענאקען אין דיא געשאט גינה
אונ אויך דארטין גינעהן אפ'לה אל'אנגע צייט יאהרין. וייה
די יושן האבין גינעהן דיא מצרים זענען גישאמדין אין
ים. אונ אז זענען שוין גלאגצין גינארין פון
מצרים. האבין וייה געווענען צו הקב"ה וייה עם שטייט

פרקי דרבי אליעזר

גייט אין גלייכו ווען גייען די שפשיפן זאה אים אויך אין גלייכו
ווען. משה רבינו וואס ער איז גינעהן דער פאסטוף פון די ירין
אז ער האט אָנגעהויבן זינען פאר הקב"ה האבין אלע ירין מיט
געווענען. ווען מ'רם האט אָנגעהויבן זינען האבין אלע ווייבער
מיט געווענען. מ'רם האט געווענען אונ געפויקט האבין אלע
ווייבער געווענען אונ געפויקט. פון וואנען האבין דיא ווייבער
געהאט פויקן אין דער סך'ד. גאר ווייל די צוריקס הייסן אונ
זענען גינען פארזיכערט אז הקב"ה וועט טאהן מיט וייה אים
ווען וייה וועלן ארוים גיין פון מצרים. האבין וייה אָנגעגרייט
פויקן אין מצרים אונ האבין וי' מיט גענוען אין דער סך'ד.
די ירין האבין געלויבט הקב"ה אויף לשון הקודש אונ פרעה
האט געלויבט הקב"ה אויף מצרי לשון. הקב"ה האט גינאגט
צו די ערד זאל איין של'נגען אין זיך אלע פויקט מצרים.
האט די ערד גינאגט צו הקב"ה דיא מצרים געהרג'ט דיא
צו די ערד איינע וואקסו איין של'נגען די מצרים. גאר דער ים
איין של'נגען. גאר אויך וועל וי' ווארשין איר'ם. אונ דער ים

משלי חכמים

דווי צוויי סאהל אין פאג. האם ער גינאגט עם איז אָקט אז
גינאגט אין ער כ'ד. ער ווערט אָבער אלע פאג אָרעסער ביו ער
וועט אָרעס ווערן אין גאנצין אז ער וועט גיין ברוים האבין. אין
אָק'רע צייט איז אזוי גינען דער סוחר וואס גילאזין זיין גאנץ
פאר מענין אין דעם נאכט הויז אונ איז גינארין אָרעס. דאס
דערקע איז גינען ביי פרעה. אלע מדינות האבין זיך געווארן
בערם אויף דעם גרויסן פון פון מצרים אז וייה פארהאלטן ביי
זיך דריי מיליאן מענטשן פאר קנעכט וואס וייה טויזן ארבעטשן
ביי דיא מצרים. ווען משה אונ אהרן זענען געקומען צו פרעה
אונ האבין גינאגט צו אים גאט האט געשיקט צו דיר דו וואקסט
ארוים שלקען די ירין פון מצרים. אונ פרעה האט געשעפערט
איך ווייס גיט ווער גאט איז אונ די ירין וועל איך גיט ארוים
שלקען. האט משה אונ אהרן זיך אויך געוואנדערט אויף דעם
שטארקן אונ פון פרעה. אונ ווען פרעה האט גאך שווערער

געמאכט די ארבעט אויף די ירין. האט משה גינאגט צו גאט
פאר וואס האטו מ'ך געשיקט צו פרעה ער האט גאך שלעכטער
גינאגט צו די ירין אונ דו האסט אין גיט גינעשעס. האט גאט
גינאגט צו אים אָרעס פאר אים און אָרעס אָרעס די אָרעס
קייט וועט אים אָרעס פאר אים און אָרעס אָרעס די אָרעס
געווענען ביו פיר הונדערט יאהר. ווייל די ירין אָרעסן אויט
שווער וועט דער גלות זיך באַלד ענד'גען. וואס האט אָרעס
פרעה אַליין פארשטאנען. וואס האט גינאגט קו דאט עש'תי כ'י
שלחנ' את ישראל מעבדנו. וואס האבין מ'ך גינאגט. וואס מ'ך
האבין אויט שווער געמאכט די ארבעט אויף די ירין. מ'ך אַליין
האבין דאך ארוים געשיקט די ירין פון אונגער אָרעס. ווען
מ'ך וואקסט וייה אָרעס אויף וייה גיט אויט שווער געמאכט
וואקסטן וי' דאך גאך גינען אין מצרים :

להמשיך מזה דלא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רצח ארני נשמה דהור יהוה רוח
יחידה רצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב'ן שבעשה :

א ותאמר ה' אלהיך עמך אפס כי לא תהיה
תפארתך על ה' ה' אלהיך אשר הולך ב'ך
אשה ימכר יתוה את מיסרא ותקם דבורה ותלך
עם ברק קדשה : ב ויועק ברק את זבובו ואת
נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש
ותלע עמו דבורה : ג וחבר הקינו נפרד מקון
מבני חבב חתן משה ויש אהלו עד ארון בצענים
אשר את קדש : ד ויגדו למיסרא כי עלה ברק
בן אבינעם הר תבור : ה ויועק מיסרא את כל
רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת כל העם
אשר אתו מחרשת הגוים אל נחל קישון :

א ואמרת מיול איזיל אקד
קדור ארילא תהי תושב חקד
על אוקחא דאף אנל ארי
קנר אקחא יקסור יו ית
סיקרא וקמט דבורה ואזלת
עם ברק קדש : ב וקנש ברק
ית שבקא דזבוביו ות שבקא
דנפתלי קדש וקליקו עמיה
אקרא אלפין נקרא וקליקת
עמיה דבורה : ג וחבר
שלמאיה אתקדש משלמאי
מבני חובב חמיה דמשה
ופרסיה למשבגניה עד מישר
אנניא דעם קדש : ד וחניאו
למיסרא ארי קלוק ברק בר
אבינעם קסור תבור : ה וקנש

סיקרא ית בר קדשה השע קאה רמיכין דברזלא ות בר עמא דעמיה מקוקו ברבי
עממא דנקלא דקישון :

מצורת דוד

רשי

(א) אפס ונר . כי הנה הפאר הנימן לשר הכלל הוא כעבור
לחד משני דרכים או כהרלות אומן לכבו ללכת למחמה
מנלי פחד או כהסתבר סוף או אחד מאנשיו להמית הנדול
מאנשי בני מלחמתו ולזה אמרה הלא מיסרא יומת ע"י אשה
והיא יעל אשת חבר שקיני כאשר יאמר כענין א"כ ידעו הכל
שמד ס' היתה זוח כי לא ככה תכבר אשה וא"כ אם גם
שאלה הולך כהפארות הכלוא לך כהיותך שר הכלל כי לא יהיה נחם
לחלך בו : (ב) ויעל . העלה לשר תבור עשרת וכו' עם סלובו אחריזו כמו לשם אשך כרגלי (לקמן ח') : (ג) נפרד מקון
מישם אח עמלו משאר בני קון שיטבו כמדבר יהודה כח"ש כחלחל הספר . על קון הוא חודר : יוש אהלו . ועל
סוף לומר שגם מיסרא אל אהל יעל אשת חבר שקיני לחד סקרים לומר שהכר נפרד מקון ונעה אהלו סה : כי עלה וכו' .
וכזה הכין ערולה להלחם ולכך עלה להסתבר כהר :

דעם פירוש עברי שייטש נעשינם פמן ביא דער הפסורה פון דער וואך :

כתובים משלי ד

תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דלא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרדונה נשמה דיסור א אד
ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסור יהוה חיה יהודה
דמלכות אל שם ב'ן שבעשה :

א סאן דנינדא רוחיה סניעא א ארף אפים רבתיבונת וקצרותום מרים אגלת : ב חיי
קיינא וקאן דקרה רוחיה
סקני שמייתא : כ דמסליג

מצורת דוד

רשי

(א) וקצר רוח . שממהר לכעוס : מרים אולת .
מפריעה לחלקו : (ב) חיי בשרים לב מרפא .
פחמה : (ג) חיי בשרים . מי שיש לו לב רעיו ואינו מקשה לבו לנער קנאה הוא לו לחיי כשרים כי לא ידעג איד ומה
פירוש עמ

אפ וגר בריינגט אויף זיך אונ מוהט) נארעשקייט
(ב) חיי בשרים לב מרפא די הארץ הייליג דאס לעבין
פון מענטש . דער מענטש וואס ויין הארץ איז
געזונד . איז ויין גאנצער גוף געזונד . און דער
מענטש וואס ויין הארץ איז שוואך איז ויין
גאנצער

בשלה יום ג כתובים

הרגום

בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה: ג עשק דל חרף
 עשהו ומכבדו הגו אביו: ד ברעתו ידחה רשע וחסה במותו
 צדיק: ה פלב נבון תנוח חכמה ויבקר ב פסידים תודע: ז
 עבד קבריה ודמרחים עליה קבריה: ד גבישוסיה מסתחף ורשעא ודכביל דסאית
 צדיקא הוא: ה בלבא דמתבין תשרי חבטתא ובגויהו דסקלי דסיוקא תהודע:

רשי

מצורת דוד

לכ כשר שהוא רופא את הרעה ועושר על מדותיו הוא חיי
 ברויות של הקב"ה שכן ב"ו: ורקב עצמות קנאה.
 חלם שהוא בעל חומה רבין ענינות הוא לכל: (ד) וחסה
 במותו צדיק. כשמות הוא כמות שיבא ל"ע:
 (ה) תודע. מעט חכמה שכלבו ומכרזיה:

ינקום נקם אכל המקל' לכו ונער קנאה הוא סכה להביא רקבון
 בעצמותיו להחמדת הדאג': (ג) חרף עושהו. כי בעבור חולשתו
 עשק ונשכ הוא שאין ביד המקום עשסו לכללו מיד עשוק אכל
 החוק את האביון הוא מכבד את המקום עשסו: (ד) ברעתו.
 בעט כוח רעה על הרשע הוא נדחה מה' ולא יוסף לבעות עוד
 בו אכל מי שחסה בה' חף כחיותו קרוב למתה יחשב ללדוק
 לו בעבור הנהגה ששטה הרשע נדחה הוא לעשות עוד רעה חמדת
 כי עבירה גורמת עבירה חלה הלדוק כאשר היסוף יסונו לעבור
 אמרו ח"ל: (ה) תנוח. תמלא ננוחה ולא יודיענה למי שאינו ראוי לה: ובקרב. מועט החכמה אשר הוא בקרב הסלילים תודע
 לל כי ממנויה כרכים אסתרה כלגיה קיז קיש קריא:

פירוש עימ

דאם גימ שייין פאר הקב"ה ומכבדו הגו אביו אונ
 דער מענקשש וואס האט רחמנות אויף ארעקע
 גימ ער פבדו צו הקב"ה. עד וויינט אז ער גלויבט
 אז הקב"ה האט אים גיטאקן אטובה מיט דיא
 ארעמקייט פון דעם ארעם מאן. ער זאל דורך
 אים ויזה ויין צו עולם הוה אונ עולם הבא:
 (ד) ברעתו ידחה רשע ויען עם קרמט שלעכטס אויף
 דעם רשע ונערט ער אונעק געשטויסן פון
 הקב"ה. אונ ער וויל שוין גימ גלויבין אין הקב"ה
 וחסה במותו צדיק אבער דער צדיק געשיצט זיך
 אין הקב"ה אפילו ווען ער האלט שוין בייא
 שטארבין: (ה) בלב נבון תנוח חכמה אין דיא הארץ
 פון דעם פארשטענדיגען דוהט דיא חכמה. ער
 בערעהקט זיך גיט מיט ויין חכמה פאר מענקששין
 ויבקר פסידים תודע אונ דיא נארין אויב זייא האבין
 גיהערט אפטייל חכמה בערעהקען זייא זיך מיט
 דיא גייסיל חכמה פאר פיר מענקששין אזוי וויא
 דיא חכמה זאלט גינוען זייערע:

זאנצער גוף שוואך ויבך עצמות קנאה אונ דער
 מענקשש וואס ויין הארץ איז קנאה. איז ויין
 הארץ קראנק פון די קנאה. פוילין אין אים אלע
 גיינער. ווערין אלע גיינער קראנק: (ג) עישק די
 חרף עושהו דער מענקשש וואס גרקה א ארעם מאן.
 ער קראכט ווייל ער איז ארעם ונער וועט זיך אן
 געמען פאר אים. פארשעקט ער הקב"ה וואס
 האט געמאכט דעם מענקשש ער זאל ויין ארעם.
 ווארום א מענקשש ונערט גיט ארעם אדער רייך
 גרעפענדיג גאר דיא קומט פון הקב"ה. אונ
 גיט וועגן ויין רעה האט אים הקב"ה ארעם
 געמאכט גאר וועגן ויין טובה. אונ געוויס וועט
 אים הקב"ה גיט פארלאזן אין זאנצין אונ גיט
 אכטונג אויף אים ער זאל האבן ויין שטיקול
 גרויס צו עסן. אונ דער וואס געמט אונעק ביי
 דעם ארעם מאן ויין שטיקול גרויס. רעכונט ער
 אז הקב"ה גיט גאר גיט אכטונג אויף דער וועלט
 ארער ער מוהט שלעכטס צו מענקששין. איז דאך

עיקר תוי"ט

משנה יבמות פרק טו

ברטנורא

פרק טו א האשה. לא תנשא. הואיל וכלא כניס ילא בעלה: ולא תתיבם. שמא ילדה לרעה. וח"ל
 תחלוץ וח"ל הכשא לזק ממה לפסך. תרלו כגמ' מוסס דהלנה פסולה לכהונה ואם תחלוץ
 וינזא ח"ל שילדה לרעה ולך של קיימח וחלינתה אינה כלים לריבים לכהונו עליה שהיא כשרה לכהונה
 ולא נפסלה מחמת אותה חלינה. ומי שנמלא בשעת חלינתה ולא נמלא בשעת שוכרונו על החלינה ללא
 כלום היא ולא פסלה לכהונה
 על ידה כשיראה אותה
 כלי חלנטי דת' דמלכות דלזירה בבואת
 פרק טו א האשה שהלך בעלה וצרתה
 למדינת הים ובאו ואמרו לה מה בעליך [ב] לא תנשא ולא תתיבם מותרת אשה זו לזק מ"מ ח"ל

פרק טו א האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים
 אאשה וואס איז און מיט ויין
 אנדערע ווייב וער האט געהאט צווייא ווייבער
 זענען געגאנגען אין מדינת הים ויבאו ויפסרו לה מה
 בעליך אונ איינער איז געקומען פון מדינת הים אונ
 האט איר גינאגט דיין מאן איז גישטארבן יא
 מאן ווייל זייא זענען אונעק געגאנגען אן איינער
 גיהער זיא דאך צו איר מאנט גרונדער ער זאל
 איינע פון זיי קניגס ויין אדער זעבין חלינה אונ
 איר מאנט גרונדער מאר איר גיט קניגס ויין
 מאמער האט דיא אנדערע ווייב פון איר מאן

מיטע דחילו וזוקה שאסורה לטוק דמחוקת ימים ומניח מיטעם לחוקה וכו' פלוג דחוקה לא עדיף כי רוב וכו' ומי' לומר דלתיא כ"ל דתיי' למיטעם ל"י וכ"ל דעת הר"ב: [ג] היא צרתה. צרתה מיותר הוא ומי' בנמרה דהא קמ"ל להאי צרתה הוא דתייטין לנרעה אחרת לא מייטין. ומי' א"י

עד שהרע שמה מעוברת [ג] היא צרתה. היתה לה חמות אינה חוישה. יצאה [ג] מלאה חוישה רבי יהושע אומר אינה חוישת: ב שהי יבמות זו אומרת מה בעלי. וזו אומרת מה בעלי. זו אסורה מפני בעלה של זו. וזו אסורה מפני בעלה של זו. [ד] עדים וזו אין עדים את שיש לה ערים אסורה. ואת שאין לה עדים מותרת. לזו בניים ולזו אין בניים. את שיש לה בניים מותרת ואת שאין לה בניים אסורה. [ה] נתיבמו [ו] ומתו היבמין. אסורות להנשא

נשואה אח"כ לכהן יאמרו שחלוה מותרת לכהן: היתה לו חמות. כמדנית ריס: אינה חוישה. שמה ניתן לה יבם אח"כ דתייטין לשל שמה ילדה לרעה התם הוא דכל מה דילדה לרעה כין זכר כין נקבה וכו' לא הסתיד מיבם אבל חמות דלי נמי ילדה לא זוקה לה להתיך מלא אח"כ ילדה זכר איכא למימר שמה הפילה וכו' לא הסתיד שמה נקבה היתה: יצאה מלאה. מעוברת: חוישה. שמה ניתן לה יבם ואין הלכה כרבי יהושע דלמר אינה חוישת: ב שתי יבמות. כשי שני אחים: מפני בעלה של זו שמה הוא חי וזוקה לו וכו' אם חסרו אומרת מת. אינה נאמרת להתיך זו לטוק על פיה שאין יבמה מעידה להנרעה: לזו ערים. שמה בעלה ולזו אין לה עדים: זו שיש

הר"ם. שפ"ל היה בעל הכרתה קיים גבוהת אחיו ומיירי שמתו כלא בניס נעלמה מפני טעמא גביה. המגיד:

לה עדים אסורה להנשא לטוק. ומפני יבמה שרי כשכיל בעלה אינה נאסרת שהיא נאמנת לומר מת בעלי וכשכיל יבמה נמי לא מתערה שריי כזו עדים שמה: לזו בניים ולזו אין בניים. ואין עדים לא לזו ולא לזו את שיש לה בניים מותרת ואת שאין לה בניים אסורה: נתיבמו. שהי לכהן כלאן עמי יבמין ומתיבמו ומתו היבמים: אסורות להנשא. לטוק זו ממני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו אף על פי שהיין נשואות ליבמיהן כמחוק שמתו בעליהן ע"פ עמון נסאו והיו נאמנות שהלשה שאמרה מת בעלי שתויבם. אבל עכשיו שתהיינה נשואות לטוק

דאמר גיבארין אקיד עד שמתו ביו זיא זאל וויסען שמה מעוברת היא צרתה מאמער אין דיא אנדערע ווייב מעוברת מעג זיא געקען איין אנדער מאן מאמער אין זיא גיט מעוברת וועט איר מאנס ברודער איר מעגן מינסען ויין היתה לה חמות אויב זיא האט געהאט אשוויגער. ווען דער מאן איז אנוועק געגאנגען האט ער גיט געהאט אברודער נאר ווייב דער מאן האט נאך אמאמער זאל מען מורא האבן מאמער האט זיא געהאט אוועק ואינסן אינה חוישת האט זיא דער פאר גיט מורא און זיא מעג געקען אמאן זיאה מינה אקער אז די שוויגער איז אנוועק געגאנגען פול ובעוברת חוישת דארף זיא מורא האבן מאמער האט זיא שוויגער געהאט אוועק פאר זיא גיט געקען איין אנדער מאן נבי היישע אופר רבי יהושע זאגט אינה חוישת זיא דארף גיט מורא האבן מאמער האט די שוויגער דארטן גיבארין אוועק: ב שמי יבמת צוויי שוועגערנים דהיינו שרה און רבקה וואס דיא מאנען זענען ברודער וי אפרת פת בגלי דיא זאגט מיין מאן איז גישטארבן ווי אפרת פת בגלי און דיא זאגט מיין מאן איז גישטארבן וי אסורה פגני בעלה של וי שרה פאר גיט געקען אמאן מאמער לעבט נאך רבקה'ס מאן גיהער זיא דאך צו אים ער זאל איר מינסען ויין ווי אסורה פגני בעלה של וי און רבקה פאר גיט געקען אמאן מאמער לעבט נאך שרה'ס מאן גיהער זיא דאך צו אים ער זאל איר מינסען ויין ווי עדים שרה האט עדות זיא איר מאן איז גישטארבן ויין אין ערים און רבקה

האט גיט עדות אז איר מאן איז גישטארבן זיא זייט זה עדים אסורה די וואס האט עדות ושרה פאר גיט געקען אמאן. ווייל מאמער לעבט רבקה'ס מאן גיהער זיא צו איר ער זאל איר מאנס ויין ואת שאין זה עדים מותרת און רבקה וואס זיא האט גיין עדות מעג זיא געקען אמאן. ווארום רבקה פאר זיך איז דאך בגלויבט צו זאגן אז איר מאן איז גישטארבן און אויף דעם שוואגער וואס זיא איז גיט בגלויבט איז דאך דא עדות אז ער איז גישטארבן ויין גיט דיא ורבקה האט קינדער ויין אין בניים און דיא ושרה האט קיין קינדער. און עדות האבן ביידע גיט אז זייערע מאנען זענען גישטארבן את שיש זה גיט סוגרת רבקה וואס האט קינדער דארף זיא דאך גיט יבום מעג זיא געקען איין אנדער מאן ואת שאין זה גיט און שרה וואס האט קיין קינדער אסורה זיא פאר גיט געקען איין אנדער מאן. ווייל מאמער לעבט דער שוואגער זיא גיהער זיא דאך צו אים ער זאל איר מינסען ויין ווייל יעדע אשה איז נאר בגלויבט אויף איר מאן מאמער גיט אויף דעם שוואגער ותיבט אויב ביידע ווייגער ושרה און רבקה האבן קיין עדות און קיין קינדער נאר דא זענען גיטען צוויי ברודער פון דיא מאנען האבן די ברודער זיין מינסען גיטען ווי דער דין איז אז אשה זאגט איר מאן איז גישטארבן מעג איר דער ברודער מינסען ויין ופתי תיבמין און די יבמין זענען גישטארבן אסורות להנשא מארין זיי גישט געקען אנדערע מאנען דורך די ערשטע מאנען מאמער לעבט

[ו] הואיל כו'. דהואיל ואמרינן לא מקלנא נפשא ולא פליג כמ' דלעיל מ"ו דהתם כהא להעדיל על הכרתה אבל הכא עיקר עדותה על עזתה וממילא נלמדת להכרתה תו' : [ז] פריצוף. סם הזמנים עזתם. ואין משגיחין לא על העדים ולא על הפה ר' יוחנן : [ט] אע"פ כו'. פ"י אפילו כו' מוכח ביהוה כגון קטן לא ארוך או חסור ומזמן ואפ"י שנתה אבל כפ"י המוכח ביהוה כגון שהיה לו חסור או יותר ככ' מחכריו מעידין עליו. טוסיקס : [י] ובכ"יו. אפילו כו' מוכח לא. דמיישינן לשאל' : (ה) ואפ"י במקום שאינו יכול להיות דמיישינן שמה כספין מזכונת הים שמתוך המכה מתקראה גמרא : [יא] או צדור. ומתיל אהוה על עץ תרגום

לא שאל ונכחו לשוק נמלא עדותה של זו מוטיל לזו ועדותה של זו מוטיל לזו ואין היכמות מעידות זו לזו : הואיל והותרו ליבמין. בחוקת שמתו כעליהו הותרו לנכח לשוק דתו לא מיישינן שמה על כתיים. ואין הלכה כר"א :

רבי אליעזר אומר [ז] הואיל והותר ליבמין הותרו לכל אדם : ג אין מעידין אלא על [ח] פריצוף פנים עם החוטם. [ט] ואע"פ שיש סימניו בגופו [י] ובכ"יו. אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפ"י ראוהו מגיד [יא] או צלוב וחיה אובלית בו. אין מעידין אלא עד ג' ימים. ר' יהודה בן בבא אומר לא כל האדם ולא כל המקומות ולא כל השעות שרין : ד נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף .

ג פריצוף פניו עם החוטם. אם לא ראוהו כפרצוף פניו או שניטל מוטמו אין מעידין להשיא את אשתו שמה אפילו הוא : מגיד. מנתוח (ה) כמו גודו אינלא (דלעיל ד' יא) : וחיה אובלית בו. דוקא במקום שאין נכחו וזאלה אבל במקום שנכחו וזאלה מעיד עליו

שהוא מת : אין מעידין אלא עד ג' ימים. אם לא ראוהו עד לאחר ג' ימים למיתתו אין מעידין עליו דמיישינן שמה נכחתו מלאת פניו ואינו זה סמם כסריים : רבי יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יט לך אלס ממחר להנפח כגון אלס שמו. ויש מקום שאלס ממחר להסריח ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שעה שהעולם חם ואלס ממחר להסריח ולהשתנות. והכל לפי האדם והמקום והשעה כיון לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כרבי יהודה : ד מים שיש להם סוף. גמראים כל ד' רוחות שסביב המים : ומים שאין להם סוף. שאין אלס

לעבין זיי. ווארום ועין קען האט זייא ברארפט קיבם זיין האט דאך ועדע אשה ברארפט בגלויקט זיין גאר פאר זיך אז איר מאן איז גישטארבין . אונ אאשה אויף איר מאן איז בגלויקט צו זאגן ער איז גישטארבין. אונ אפילו איר מאנס ברוךער פון קרינת הים לעקט מעג דאך אויף דער ברוךער פון זאגן איר קיבם זיין. אבער אז דיא יבמין זענען גישטארבין אונ זייא ווילען איצט געקען פריערע מאנען. בארף דאך שוין פרה אן קוקען צו די ערות פון רבקה און רבקה בארף אן קוקען צו די ערות פון פרה אויף איר מאנס ברוךער אונ שטוענערניגס זענען נים בגלויקט ערות צו זאגן איינס צו דאס אנדערע ביי אפילו איכר רבי אליעזר זאגט ווייל פרה אונ רבקה זענן מותר גינארין צו די יבמין ושונאנערסו האלט קען דאך שוין אז ביידע מאנען זענען גישטארבין הייתי לך אלס זענען זייא שוין מותר גינארין צו אלע קענטשין קעגין זיי שוין איצט געקען מאנען וועקען זייא ווילען : ג אין סעידו קען מאר נים ערות זאגן צו אאשה או איר מאן איז גישטארבין איז גי פריצוף פנים עם החוטם גאר אז ער האט אים גיזעהן נאך זיין טויט דעם פנים מיט די גאז אונ ער האט דער קענט אז דאס איז דער מאן פון דיא אשה. אבער אז ער האט דעם פנים פון דער מה נים גיזעהן ארער דער מה האט שוין נים גיהאט די גאז אף על פי שיש סימניו בגופו וכליו אפילו ער האט סימנים אויף זיין נוף ארער אויף זייענע קליידער אונ דורך די סימנים דערקענט ער אז דאס איז דער מאן פון דיא אשה. פער לאונט קען זיך נים אויף דיא ערות אין קעידו קען מאר נים ערות זאגן צו אאשה אז איר מאן איז גישטארבין איז ער שטא

נפשו גאר אז דער ערות האט גיזעהן וויא דיא נשמה איז ארום גיגאנגען פון איר מאן. אבער אז דער ערות איז פון איר מאן אונעק גיגאנגן איז ער גיזעהן אגוסט זאפילו ראוהו סעיד אפילו ער האט אים גיזעהן ער איז צו שניטען זעלב ארער ער היינגט וחתיה אקלת בו ארער אחיה עקט פון אים. גאר אז ער האט גיזאגן איר מאן מיט אביסול חיות קאר ער זיך נים פאר זאגן אונ זאגן מן הקמם איז ער גישטארבין אונ ערות זאגן צו דער נוייב אז איר מאן איז גישטארבין. ווארום עם קען זיין דורך אנס איז ער געפליבען לעבין אין קעידו זאל ער שלשה ימים קען מאר אנערש נים ערות זאגן אויף אפעקטש אז דאס איז דער קענטש גאר סיידין ער האט אים גיזעהן ביו דריי טאג נאך דעם טויט. אבער נאך דרייא טאג ווערט אפעקטש גענדרעט דער קענט קען אים נים. קען קען האבן אפעות קען מיינט אז דאס איז דער. אונ עם איז גאר איין אנדערער ביי הייתה בן גבא אויף רבי יהודה בן בבא זאגט יא כי האדם נים אלע קענטשין זענען גלייך צום פאר ענדערט ווערין. אפעטער קענטש ווערט געשווינדער פאר ענדערט אפילו פאר דריי מעג זאגן ביי הקום אונ נים אלע ערער זענען גלייך. אז דער מה ליגט אויף אונאדעמין ארט ווערט ער געשווינדער פאר ענדערט אפילו פאר דרייא טעג זאל ביי השטת שוין אונ נים אלע ער זיימין זענען גלייך. אין אהייסע שוין ווערט ער געשווינד פאר ענדערט : ד גלי נים אז איינער איז אריין גיפאלן אין וואסער אונ קען זעהט אים שוין נישט בן שיש קום סוף סיי די וואסער האט אסוף ואנדרעט. קען זעהט פון אלע זיימין ארום אונ ארום די יבשה ודי ערות בין שאין קום סוף סיי דיא

וואסער

ותלבי יתיה על ג' ליום : (ב) ואל' ל'מ' אין מוכרין מעשה ניסים דמדלג ניסין ב' ימים אלא על לחיות . וכל' אפטר דמיסדך כחניס כחמיס וניסין פורחא במל' : [ב] רבנן . פי' עקשו רובו כרבנן ושללו רוב דל' כ' חששין זה הלך לו ממקום זה ורבו זה ממלך אחר . כ' כ' כ' . ואל' מיידי בשום להס סימן מוכחא כרבנן . לא כעין קשריה כרבנן ופתויה :

אשתו אמרה . א"ר מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגרול ועלה לאחר ג' ימים . אמר ר' יוסי מעשה כסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כרדי שתצא נפשם והשיאו נשותיהם ושוב מעשה בעסיא בא' ששלשולו חי ולא עלה כירס אלא [ב] רגלו . אמרו חכמים מן הארבוכה ולמעלה [ב] תנשא מן הארבוכה ולמטה לא תנשא . ה' אפי' שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו . רבי יהודה אומר אפי' שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספור ולקבור את איש פלוני דיו . בין שהוא [ב] מתבויין ובין

יכול לראות כל סביביו . ורבי מאיר לא מלביג בין מיס שאין להם סוף למיס שיש להם סוף אבל חכמים פלוגי כברייתא (ב) ואמרו מיס שיש להם סוף אשתו מותרת אם שהה עם שיעור שאי אפשר שיהיה כשיעור זה בחוד המיס . ומיס שאין להם סוף אשתו אסורה לשמח לאחר שטלה משם יאל והלך לו כדאמר רבי יוסי במתני' והלכה כחכמים : ועלה לאחור ג' ימים . דמ"ל ר"מ א"ר יוס' הי בחוד מיס יתים רביש ושמ"ה אפי' במיסי שיש להם סוף דל' נתיק הוי חיו להס חייס דלמ"ה נתיק בתר חייס רביס ולא חיו להס . ור' יוסי פליג עליה והמר מעשה כסומא שירד לטבול במער' וכו' . ומערה מיס שיש להם סוף : ושחו . עד שטלא

שאנו מתבויין ר' יהודה בן כבא אומר בישראל אע"פ (נ"א עד שיהא) שהוא [פון] מתבויין ובעכו"ם אם היה מתבויין אין עדותו עדות :

נפס והשיאו את שותפיהן : מן הארבוכה ולמטה . והואל ויכול לחיות לא תנשא שמה יאל ולא ראוה דמיס שאין להם סוף הן : ה' אפי' שמע מן הנשים . שאין מתכוונות להסיד ויכול לילך להסיד להשיא את אשתו : הרי אנו הולכים לספור ולקבור את איש פלוני . כנ"ל . מוקי שניך שיאמרו חל כחיס מלמסוד ומלקבור את איש פלוני (ג)

וואקער האם קיין ענדע קען זעהט גיט רעם

גרענ פון דיא וואקער אשתי אסרה אין זיין ווייב אסר צו נעמען אמאן , וואקער איז ער ערנעץ אונעק גישוואקען אונ לעבט אין איין אנדער שקאט אפר רבי מאיר האט רבי מאיר גינאנט מעשה באהר שפי' לבור תהיה עם האם גינאנט איהער איז אריין גיפאלין אין אגרויסין ברונען ועלה לאהר שגישה ימים אונ גאה רבייא קענ איז ער ארויס לעקערדיג פון ברונען אפר רבי יוסי האט רבי יוסי גינאנט מעשה כסומא שירד נכסוי במערה עם האט גימקראפין אפליקער איז אראפ גינאנקען אין אקערה ואגרוב אצו גירעקאען זיה טובל זיין ויבר מושכו אהרי אונ דער וואס האט אים געפירט איז אויך אראפ גינאנקען אין רעם מערה ושהו כרדי שתצא נפש אונ זיי האבין גינאנט אין דער מערה אזוי אציט אז קען קען ליינגער גיט לעבין אין וואקער האט מען אנגינגקען אז זיי זענען געוויס גישטארקין והשיאו נשותיהם אונ קען האט מתיר גיווען זייערע ווייבער צו נעמען מאנען . רבי יוסי מיט רבי מאיר קריגן רבי מאיר אומר רבי מאיר זאגט מען קען לאנג לעבין אין וואקער רבי יוסי אפר אונ רבי יוסי זאגט מען קען גיט לעבין לאנג אין וואקער ושוב מעשה כסומא נאה האט גימקראפין אין דער שקאט שקיא באהר ששזשעה ימים קען האט אקענטשין אראפ גינאנט אין ים ויא עלה כרדי אפי' אונ וויא האבין גיט מער ארויף גיצויגין פון ים גאר אפוס אפרו חכמיס האבין דיא חכמים גינאנט מן הארבוכה ולמעלה אויב ריא פוס איז אפ גיבראקין גינארין פון רעם מענטש העקער וויא די קניא קען שוין דער מענטש גיט

ור"ך נמי שיטתו ארום מספרי מענייני ההספד כן וכך רבנן טוה החס מפני שדרך תינוקות לשחק ולהעלות שמות ושמה נמלה או קנב קברו ומכניס אותו כשם איש פלוני: ו משיאים על פי בת קול. אם שמעו קול אומה

ו מעירין [טו] לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול. מעשה בא שמעו על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. ושוב מעשה בצלמון בא שמר [יז] אני איש פלוני בן פלוני כשכני נחש והרי אני מת. והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו: ז אמר רבי עקיבא בשידורתי את אשתו מצאני (ס"א מצאתי) נחמיה איש בת דלי

זאמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל ע"פ עד אחר אלא רבי יהודה בן כבא ונומית' לו כן הרברים. אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדרינה הואת משובשת בגיטות. מקובלני מרבין גמליאל הוקן שמישיאין את האשה ע"פ עד אחר. וכשבאתי [יח] והרציתי הרברים לפני ר"ג שמח לרברבי. ואמר מצאנו חבר לר' יהודה בן כבא. מתוך הרברים נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרונים בתל ארזא והשיאו רבן גמליאל הוקן נשותיהם ע"פ עד אחר (והוחקו להיות משיאין ע"פ עד אחר)

אז דער עכרים דערצייקט נאר אומא וואס האט גיטראפן דער סענקיש איז גישאראבין אונ ער מיינט נאר ניט וועגן זיין טייב פארלאזט מען זיך אויף זיינע רייד. ויא זאל קענין נעמען אמאן: ו מעירן לאור הנר ויאור הלבנה אז ער האט גיזעהן ביי די לויכטיגקייט פון אליקט ארער בייא דיא לויכטיגקייט פון דער רבנה אפענקיש איז שוים אונ ער דערקעקט אים ווער ער איז קענ ער צרות זאגן זיין טייב זאל נעמען איין אנדערין מאן וישאין על פי בת קול אויב קען הערש אקול וואס שריים יענער איז גישאראבין אונ קען ווייס ניש ווער עם שריים קענ דיא ווייב יענקעס נעמען אמאן מעשה באחד שעמד על ראש ההר עם האט גיטראפין איינער איז גישאראבין אויף אבארג ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת אונ האט גיזאגט ומיט אנשישריין יענער קענקיש וואס ער איז יענקעס וזהו אונ פון יענעם ארמ איז גישאראבין הניח ויא מצאו שם אדם איז קען גינאנגען זעהן ווער עם שריים האט קען מיינעם ניש דעפונען אויף רעם בארג והשיאו את אשתו פון געקסווענין האט קען סתיר גאון די טייב זאל נעמען אמאן ושוב מעשה בצלמון בא שמר זני איש פלוני בן פלוני מיינ איינער האט גיזאגט ומיט אנשישריין איך יענער וואס איך בין יענקעס וזהו נשנני גחש האט מיר אשלאנג אכיס גיטאדן והרי אני מת אונ איך שאראב והלכו ולא הכירוהו אונ קען איז גינאנגען זעהן אונ מען האט אים ניש דערקעקט והשיאו את אשתו פון דעקסווענין האט קען סתיר גיזעהן דיא ווייב זאל נעמען אמאן: ז אמר רבי עקיבא האט רבי עקיבא גיזאגט שדורתי נחמיה נשנה השנה ונען איך בין גינאנגען אין נהרדעא צו קעבר זיין דעם

אם כו'. כמס'ת כי שהוה דהוי קאמר וזיל מן ארץ כי חוולא סביב חוילא. גמי: [טו] לאור כו'. כ"ז לאור אלל לאור סכר או לאור בלנכס י"ז: (ד) רש"י וי"ל שהוה עם מושאל מכת קול שזכר הרבה פעמים כדכרי ר"ל שהוה קול ששתמחו בו לאחר שספקו סתתה. וי"ל שנקרא כ"ק לפי שאינו קול לו קול אלו וסוף המדריגה נמטה ולכך קראוהו כ"ק שהוה סבת לאכ"י ופי' שהלכו ולא מצאו חסם עם סתתו לו עם ז"ל אבל לפי האמת אזו דנין סתה עם האם והלך לו. ועמית' [יח] אני כו'. י"ל דר"ג כענין שיאמר ר"ג ממקום פלוני כמו רישא. ועמית' (ה) וי"ל שהוה סתה גמי נאום כמו ונחמתי וסלף נכ"ל כדון חומי: וי"ל [יח] והרציתי. וי"ל סתה דכריס לפני רבי' וי"ל שסתה חומית. מ"ל

יאמר וצו מאכין צוויין מאהל רעם חורש אַרְזוּ מציית נחמיה האב איה גיטראפין נחמיה איש בית דלי פון דער קשקשה דלי אפר זי האט ער צו מיר גיזאגט שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחר איה האב גיהערש אז אין ארץ ישראל איז קען ניש סתיר אאשה זאל נעמען אמאן דורך איין צרות אז איין צרות זאגט אויף אפענקיש ער איז גישאראבין מאר ניש דאס ווייב נעמען אמאן אלא בני יהודה בן נבא נאר רבי יהודה בן קבא איז סתיר ונביתו לו בן הרברים האב איה אים גיענקערש עם איז קבוביג אזוי אפר זי אמר דהם בשמי האט נחמיה צו מיר גיזאגט זאג וייא דהם ארץ ישראל אין מיין נאמען אהם יודעים שהמדריגה משובשת בגיטות איר ווייסט אז די מדריגה איז פאר נוקען מיט חיל קען איה ניש קוקען אליין צו אייך מקובלני מרבין גמליאל תקון איר זאלט וויקען איה האב גיערונט פון רבן גמליאל הוקן שמישיאין את האשה על פי עד אחר אז אאשה קענ נעמען אמאן דורך איין צרות אויף ונשבאתי והרציתי הרברים לפני רבן גמליאל שפח דבריו אז איך בין געקוקט אונ איך דאס דערצייקט פאר רבן גמליאל האט ער זיך גיפרייט צו מיינע רייד ואמר מצאנו חבר רבני יהודה בן נבא אונ האט גיזאגט מיר האבין געפונען אסכר צו רבי יהודה בן קבא סתיר הרברים גיבר רבן גמליאל פון דיא רייד האט זיך רבן גמליאל רער- מאנט שנהרגו הרונים בתי ארזא אז קענקשין זענען געהרגט גינוארין אין תל ארזא וחשיא רבן גמליאל נשמתיה על פי עד אחר האט רבן גמליאל סתיר גיזעהן זיינער ווייבעד וייא זאלין נעמען אמאן דורך איין צרות והוחקו להיות משיאין ע"פ עד אחר איז שוין געקליבען אזוי סתיר צו זיין אאשה דורך איין צרות ויא זאל קענין נעמען אמאן וזהו

אחה זה העדות כשמי: רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים כו' ורבי עקיבא אומר כו'. וליח הלכה כחך מייניסו חלל הלכה משויס ע"פ אשה וע"פ קרובים חזן מהמם שניס דתנן כמתני ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כשר לעדות אשה: לא תהא כהנת כפונדקית. כלומר מיוחסת לא תהא נלמנת כפונדקית בחמיה ולם הלמינו הפונדקית מסיח' לפי תומה (1) כל שכן שאלמינו בלשה ישראלית: לכשתהא

והקול' הוא תשיחך מרגום הוא תהו לנד: (1) דנכרית פיהם ומסיחה בוכה כשאלת' אותם קודם שאלו לה איה חכריתו דלחלה לא הוה לפי תומה נמרה: [יט] מקלו כו'. הרי שלא עליה סמכו. אלא לפי תומה סמיקה וסניאה להם מקלו ותמילו. כ"ט

והוחזקו להיות משיאין ע"פ עד מפי עד. מפי עבד. מפי שפחה. רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחר. רבי עקיבא אומר לא על פי אשה (ולא על פי עבד. ולא על פי שפחה) ולא על פי קרובים. אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחר מהם בדרך והביאוהו בפונדק. ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו אמרה להם מת וקברתיו. והשיאו את אשתו. אמרו לו ולא תהא כהנת כפונדקית אמר להם לכשתהא פונדקית נאמנת. הפונדקית הוציאה להם [יט] מקלו ותמילו וס"ת שהיה בידו:

והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד אונ עם אין געבליקען כתיב צו ויין אאשה ויא זאל מעגין געמען אמאן אפילו דער עדות האם נים גינען אציון גאר ער האט גיהערט פון איין אנדער עדות מפי עבד אפילו ער האט גיהערט פון אעבד פגעני. אנדער מפי אשה ער האט גיהערט פון אאשה. אנדער מפי שפחה ער האט גיהערט פון אשפחה פגענית רבי אליעזר רבי יהושע אומרים רבי אליעזר אונ רבי יהושע זאגין אין משיאין את האשה על פי עד אחר קען קאר נים כתיב ויין אאשה צו געמען אמאן דורך איין עדות רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט מען איז נים כתיב אאשה צו געמען אמאן יא על פי אשה נים דורך די עדות פון אעבד פגעני ויא על פי אונ נים דורך די עדות פון אשפחה פגענית אונ נים דורך די עדות פון אשפחה פגענית. ויא על פי קרובים אונ נים דורך די עדות פון קרובים אמרו יו האבין די חכמים געזען ער התמרים צו רבי עקיבא מעשה כגון שוהגטו לצוער עיר התמרים עם האם גימראפין דיא בגי לוי ועגען געזאנגען אין צוער דיא שטאט וואס אין איר וואקסט פיל טיימלען ותיקת אחר קום בדרך אונ איינער פון ויין איז קראנק גינארין אין וועג והביאוהו פגעניק האבין ויי אים גיבראכט אין אנאקט הויו אונ ויי

גמרא יבמות ה"ב קכ"ב ע"א

סלס ה' כלל כלי החיון דמית' דלמנות דכרילס השתפא מא גרועותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית כותית הית' ומסיחה לפי תומה היתה זה סקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו

כאי גרועותא דפונדקית דיא גמרא פירענט דיא נאקסטייערין קיט וואס איז יא ערנער ווי אנדערע ווייבער ויא זאל נים בגלויבט ויין עדות צו זאגין אויף אקענטשין אז ער איז גישטארבין אפר רב פהנא פינדקית נגריה היתה האם רב פהנא גיזאגט די נאקסטייערין איז גינען אגויה ופיסיחה קסי הוסה היתה יא האם דערצייקט דיא זאך קיט איר נאנגקייט יא האם נים געמיינט עדות צו

פונדקית נכרי' (אחה) פיהם ומסיחה לפי תומה. וליח מאי מיינו רבין ליהי מן פונדקית דלס מסיחה לפי תומה

סיחה ויזל ללא סיחה ממש
 מסיח' לפי חומס דמה פשוטות
 מקול ותרמילו (זו) סיחה
 יכולה לעשות כן לעלות ור'
 עקילה חסר לזכר כי חסר
 ראוה דודאי חסר כן מסיח לפי
 חומס נדון מזה כיון דמי כתיב
 כן משמע קלה כירושלמי דקאמר
 פשו חומס' כמסית לפי חומס
 משמע עלה סיחה ממש מסיחה
 לפי חומס אלא שמיחיל ראוה
 ללא גרע מעד אחד :

וכן תני אבא כריה דרב מנימוי בר חייה
 פונדקית כוחית היתה ומסיחה לפי תומה
 היתה זה מקלו זה תרמילו וזה קבר שקברתיו
 בו והוא איה חברנו קאמרי לה כיון דהויתנהו
 כביא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת
 וכברתיו. תניא מעשה באדם אחד שבא לפני
 ר"מ להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך
 אתה יודע עדות זו א"ל אני והוא היינו הולכין
 בדרך ודרף אחרינו גיים ונתלה ביחור תאנה
 ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו
 יישר כחך אריה אמר לי יפה כוונת לשמי שקך קורין אותי בעירי
 יוחנן בן יוחנן אריה דמכפר שיחיא חלה ומת א"ל לא כך
 אמרתי לך יוחנן בן יוחנן אריה דמכפר שיחיא ודקדק עליו ב' וגי' פעמים
 וכוון את דבריו והשיא ר"מ את אשתו. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא

והוא איה חברנו קאמרי
 לה. הלמה לוא לפי חומ'
 סוס: הוה כביי. והיינו
 לפי חומס דקודס שטלוה
 החמיל' לומר : ונתלת
 ביחור של תאנה. אלת
 כנופ' של תלמה ופשוה לעשות
 ממנו מקל : פשחו. נקמו :
 יישר כחך אריה. נכור
 חיל ולב אריה יס לך : יפה
 כוונת את שמי אריה.
 שקך קורין אותי בעירי : לא
 חקך אמרת לי בו'. דרש
 ומוכר את' חולי והסוך לת'
 דכרו לא כך אמרת לי

דריבער איז זיא בגלויקט וכו' פני אבא זכיה רב
 סניפיי בר חייה אונ אזוי האט גילערוקט אבא דער
 וזהו פון רב מניומי בר חייה פונדקית נכרית היתה
 דיא נאקט הייערין איז גיוען אעכרס ופסיחה לפי
 חוסה היתה זיא האט דערצייילט דיא זאך מיט איר
 גאנצקייט, זיא האט ניט געמיינט עדות צו זאגן
 וועגן דיא אשה זיא זאל קעגן געקען אמאן.
 זיא האט גאר דערצייילט אזוי וויא איינער דער-
 ציילט אזאנדערליכע זאך וואס עס האט גיט-
 ראפן. זיא האט דערצייילט דער קענטש איז
 געשטאנען בייא בר און איז נאקט דער זון אונ ער איז
 גישטארבן זי פקדי דאס איז זיין שטעקן וזה
 תרמינו דאס איז זיין רייע-ביימיל וזה קבר שקברתי
 בו אונ דאס איז דער קבר וואס איה האב אים
 אינזייניג בנגראבן. דריבער איז זיא בגלויקט,
 פרענט דיא גמרא ודיא איה חברנו קאמרי לה אין דער
 משנה שטייט דאך אז דיא קענטשין וואס האבן
 אים גילאזן קראנק אין דעם נאקט הווי האבן
 אנגעזער חקר. האט דאך דיא נאקט הייערין זיי
 געמוזט געפעערן זיא ער איז. הייבט דאך דאס
 שוין ניט זיא האט דערצייילט אדערציייונג. ווי
 אזוי גלויקט קען איר. גענפערט דיא גמרא כיון
 דמיתניהו בנאי באלד וויא זיא האט דער זעהן דיא
 חברים פון דעם גישטארקענעם האט זיא געזייגט.
 דאס איז שוין איר דערצייילונג מיט איר גאנצקייט
 איינער קען האט ביי איר גיפרענט. נאכדעם
 אפדו לה איה חברנו האבן זיא געזאגט צו איר ווא
 איז אנגעזער חקר אמרה להס פת גיברתי האט זיא
 גיזאגט צו זייא ער איז גישטארבן אונ איה האב
 אים בנגראבן מניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי
 פרקו להעיד עדות אשה קיר האבן גילערוקט פאר
 האט אקאהל גימראפן איינער איה געקוען פאר
 רבי טרפון עדות צו זאגן איה אשה או זיא
 קעג געקען אמאן אפר יו האט רבי טרפון גיזאגט
 צו דעם קענטש בני תאנה אפה יודע עדות יו מיון וזהו

זאג מיר וויא אזוי ווייסקט עדות צו זאגן אויף די
 אשה אז זיא קעג געקען אמאן אפר יו האט דער
 קענטש גיזאגט צו רבי טרפון אזי וואו היינט היינט
 בדה איה אונ איר מאן זענען מיר געזאגט אין
 וועג ודכה אפר יו גיים האבן גלגים אונז געזאגט
 ונהלה ביחור תאנה ופשוה האט ער אנגעחאפט אצווייג
 פון אפייגין ברים אונ האט אים אפגיבראכין
 והחזיר את הגיים גאחוריו אונ מיט דעם צווייג האט
 ער געזאגט די גלגים אונ האט זיי געשלאגן. ביו
 דיא גלגים האבן איה אונגינקערט צוריק אונ
 האבן אונז שוין קעג ניט זאגט געזאגט אפר יו יישר
 כחך אריה האב איה גיזאגט צו אים געשטארקט
 ווערין דיין בלח אריה. לייב. איה האב אים גירופין
 אריה. לייב. ויישר ער איז שטארק וויא אלייב
 אפר יו יפה כוונת לשמי האט מיון חקר גיזאגט צו
 מיר דו האקט ריכטיג גימראפן צו מיון נאקען
 שקך קורין אותי בעירי ווארום אזוי דוקט קען מיה
 אין מיון שטאט דא איה וואהן יוחנן בן יוחנן
 אריה' דמכפר שיחיא פון דעם דארף שיחיא גימרא
 חלה זפת אין אצייט שפעטער איה ער קראנק
 גיזאראן אונ איז גישטארבן אפר יו האט רבי
 טרפון גיזאגט צו דעם עדות יא כד אפר יו יוחנן בן
 יוחנן דמכפר שיחיא אריה האקט דען מיר ניט גיזאגט
 אז דער קענטש הייבט יוחנן בן יוחנן פון דארף
 שיחיא אריה דער דארף הייבט שיחיא אריה אפר
 יו יא האט דער עדות גיזאגט צו רבי טרפון ניט
 אזוי האב איה גיזאגט איה כד אפר יו זיא גאר אזוי
 האב איה דיר גיזאגט דער קענטש הייבט יוחנן
 בן יוחנן אריה דמכפר שיחיא דער קענטש הייבט
 אריה אונ דער דארף הייבט שיחיא ודקדק גימי
 שנים ושלשה פעמים רבי טרפון האט אים אייבער-
 גיפרענט צוויי רכיי מאהל ופשוה את דבריו אונ דער
 עדות האט גיזאגט אלע מאהל גלגיה והשיא רבי
 טרפון את אשתו האט רבי טרפון גיזאגט זיין וייב
 קעג געקען אמאן אפר רבי אלעזר אפר רבי חנינא
 רבי אלעזר האט גיזאגט. פון רבי חנינא'ס וועגן
 תלמידי

וזה ורואה חזקיסו המלך לזיק ומסיד גדול ושוקק כחוריה מליר
 וסמטל חלד כבימוי לא הים תימון ומינותק סלא היו כקיליס
 כסמרות וסוף לא פים חוסק מ' ונס הים רוצה לישא רק סמלא
 כרוח הקדש דנסקי מינס בני ללא מעלו ועכ"ל כל אלני יסעיה
 סכניא פ"ס כדבר פ' ומתנו לו כי מתפלחה כעס"ו ולא חסיה
 לפס"כ ולכן סרם כל יסתל לישא חסו וזהו עיקר התיקון ומכלעדי
 שם שול עמל ככל התעניות וסמיגוסים ועמל סכל יצין חל זול :

ואוהב' כגופו ואם יש לו ממון מרבה כסוכתה כפי
 ממונו ולא ישיר עליה אימה יחירה ויחיה דבורו עמה
 כנחת ולא יהיה עצב ולא רגז : (ג) וכן צו על האשה
 שתהיה מכבדה את בעלה ביותר מראי ויהיה לו עליה
 כורא ותעשה כל מעש"י על פיו ויהיה כענינה כמו
 שר או מלך והולכה כתאות לבו ומרחק כל מה
 שישנא וזה דרך כנוה ישראל ובני ישראל הקדושים
 יהיה ישובן נאה ומשובח :

והטהורים כיוונן וברכים אלו
 ביינער זאלין גישוואלין ווערין ויבא דאזא חזקיה
 חסדך צדק ותסיד גדול ועיסק בתורה תדיר קום זעה
 דער מלך חזקיהו וואס ער איז גיוען אצדיק
 אונג אגרויסקער חסיד אונג האט שטענדיג
 גילערונגס תורה והשמידי סאר שביסיו לא היה מינוק
 והינקת שלא היו בקיאים בספרות אונג ער האט זיך
 פיל ספרים גיוען וועגן דיא תורה, אין זיין
 צייט איז גיט גיוען איין זינגיל און איין מיידל
 וואס זאלין גיט וועסן די דינים פון שומאך אונג
 אונג טהרה ונועלעכעס איז סמא אונג וועלעכעס איז
 סהורן והוא לא היה אומאם חס ושנים אונג חס ושלוס
 ער האט גיט געוונדיגט ונס היה רוצה לישא אונג
 ער האט גיוואלט געקען אונייב רק שרצה ברוח
 חקוש דנסקי פניה בני לא ספיז נאר ער האט גיועהן
 מיט רוח הקודש אז פון אים וועלין גיבארין
 קינדער גיט גוטע, דריבער הט ער גיט גיוואלט
 געקען אונייב ונס כל זה בא אליו ישעיה הנביא בדבר ה'
 פון דעקסוועגן איז געקומען צו אים דער נביא
 ישעיה מיט דיא רייד פון גאט ונסר לו כי סת אמה
 צעלם חנה ולא חתיה לנסק סמא אונג האט גיוואלט צו
 אים דו וועסט שטארבן אויף דיא וועלט אונג
 וועסט גיט געבין אויף עולם הכא ונסו סרם גי
 ישמרי לישא אשה דריבער פריער פאר אלץ זאל
 ער זעהן צו געקען אונייב והיו עיקר התיקון דאס
 איז דער עיקר פארקיסונג פון די עבירה וסביעדי
 זה שוא עמל ככל התעניות וסמיגוסים אונג אויסקער דעם
 איז אומקוסט וואס ער סאמטערט זיך מיט פאקסין
 אונג מיט פייניגן ובעל סכל גיון את זאת אונג ווער
 עם האט פארשטאנד וועט דאס פארשטיין :

סען דער כבוד פון זיין טייב זאל בייא אים זיין
 טיייערער ווי זיין כבוד ואוהבה כגופו אונג ער זאל
 זיא ליבען וויא ער ליבט זיך ואם יש לו סמון סרבה
 כסוכתה כפי סמון אויב ער האט געלט זאל ער
 זעהן איר צו מאהן גוטעס ואיר געבין גיט עסין
 גיט סרניגען שיינע קליידונגן ווי זיין פארקענין
 איז ולא ישיב גליה אשה יסדה ער זאל גיט טארפין
 אויף איר אגרויסקע מורא ויהיה דבורו עמל כנחת אונג
 ער זאל מיט איר בריידן מיט פערקעניגען .
 פריינדליך ולא יהיה עצב ולא רגז ער זאל גיט זיין
 סרויעריג אונג גיט צאקענדיג, זיא זאל גיט מייגען
 אז ער איז סרויעריג אונג צאקענדיג וועגן איר :
 (ג) וכן צו על האשה שתהיה כסבדה את בעלה ביותר מראי
 אונג אונייב האבין די חקמים גיבאמין אויף די אשה
 זיא זאל געבין כבוד איר סאן כער וויא עננוג
 ויהיה לו עליה סרמא אונג ער זאל האבין אויף איר
 אמורא, זיא זאל מורא האבין פאר אים ותעשה כל
 מעשיה פי וואס זיא וועט וועלין אדער דארפן
 סאהן זאל ער ביי אים פרעגן ויהיה גענייה כמו
 שר או מלך דער פון זאל זיין ביי איר געקעכונג
 וויא ער וואלט גיוען אשר אדער אסלך ותיקת
 כפאח כמו זיא זאל שטענדיג גיין מיט די גלוסמונג
 פון זיין הארץ, זיא זאל זעהן אים צו געבין אונג
 צו סאהן וואס זיין הארץ גלוסט וסרחקת גי סה
 שיינא אונג זיא זאל דערווייטערין פון אים אלץ
 וואס ער האט פיינט וזה דרך כנוה ישראל ובני ישראל
 הקדושים והטהורים כיוונן דאס זאל זיין דער פירונג
 פון דיא יודישע טעקשער אונג דיא יודישע זעהן
 וואס זענען הייליג אונג גיין מיט זייער בעקעסמונג
 וברכים אלו יהיו ישובן נאה ומשובח אונג מיט דיא
 פירונג וועט זיין בייא דעם סאן אונג ווייב אשיינע רהונג אונג אגוטע :

פירונג וועט זיין בייא דעם סאן אונג ווייב אשיינע רהונג אונג אגוטע :

בשלה יום ד תורה

אונקלוס

לחמסך סמית דיא יהוה נס' י' יה יהו יהוה, רוח יוד ה א ואו הא, נשמה יהוה היה יחידה ו' דמיה ר' ו א
 שם ב'ן שבעשה בניקוד חולם :

י ופרעה הקריב וישאו בני ישראל אל

- (י) ופרעה הקריב, היה לו לכתוב פרעה קרב מהו הקריב הקריב פלגמו ומתאמן לקדם לפניו כמו שהנהגה פירוש לתורת אלהים
- (י) ופרעה אונג פרעה האט זיך גישטארקט צו גיין פריער פאר זיין פאלק וישאו האבין דיא ישראל אויף

את עיניהם והנה מצרים נסע
 אתריהם ויראו מאד ויצעקו בני
 ישראל אל אלהיהם: ויאמרו אל
 משה המבלי אין קברים במצרים
 לקחתנו לנו להוציאנו ממצרים:
 יב הלא זה הדבר אשר דברנו
 אליך במצרים לאמר חדל ממנו
 ונעבדה את מצרים כי טוב לנו

ישראל ית עיניהון והא
 מצראי נטלין בתריהון
 ודחילו לחדא וצעקו בני
 ישראל קדם יי: ויאמרו
 למשה המדליית קברין
 במצרים וברחנא לממת
 במדברא מה דא
 עבדתא קנא לאפקותנא
 ממצרים: יב הקא דין
 שתנמא די מלוקנא עקד
 במצרים למימר שבוק
 מננא ונפליח ית מצראי
 ארי טב קנא ונפליח ית
 תריא סבלי חין . פלין ט:

רשבים

בעל השורים

(יא) המבלי אין קברים . במל לשון : למות במדבר . אשר
 אין להם ואין מיס ואפילו אין רוחא אחרינו נמות ברעב :

(י) ופרסע סקריב . ג' כחמ' ופרסע סקריב . ופרסע חולס .
 כחמ' ככדו לחמס מלריס ופרסע וני' סלל כחמ' החסולל כס .
 פ' חמס' ספרסע חלס ופטר לו יוספ' חלומותיו לל וזכר לו ו
 סמוכס ופרסע סקריב סלחלס חס . ישראל פ'כ' החסולל כס : סקריב .
 לפון סקריב קריב לו : וסע מלריס נוסע חמריס . וס עזח' סר' של מלריס ולכך אמרו עזי ונמלה ס' עמד כנגד סר של מלריס :

שפתי חכמים

דשי

ו קוראו מלריס ולא קרלו כשמו היינו משום דשר של מלריס
 נקרא מלריס : ו דלל סליל' חלל' המבלי קבריס במלריס וני' וסין
 פ' סטלו וכי מחמת וכו' : ח' וס' פכסיו אנתו רואיס סדכינו
 לו על כון ירס' ח' וכו' סהרי לפי מה שחננתו רואיס עכסיו ויחר

שמיס : נוסע אחריהם . כלב אחד כלמס אחד . דלל'
 והגה מלריס נוסע אחריס ראו סר של מלריס ו נוסע מן
 השמיס לעזור למלריס בחמומא : ויצעקו . (מכילתא)
 חספ' חומתא אכר עמד סס . בנחק (סס כל) לטוח
 (הס) אל המקוס אכר עמד סס . בנחק (סס כל) לטוח
 און קבריס . וכי מחמת חסון קבריס סלין קבריס
 דיטין סטי'ט : (יב) אשר דברנו אליך במצרים . (מכילתא)
 והיין דכרו ירל' ח' עליכס ח ויסמוט :

פירוש לתורת אלהים

דריבער דקתני האקסו אונג וננוקסען פון דארטין
 פמה מיר זאלין שטארבן אין דער בוך פון נואם
 האקסו אונג ודין און דינן אונג האט זיך געזען אונג
 פון מצרים : (יב) הלא פאר נואר זה דאס איז די רייד
 אשר נואם מיר האבין גירעט צו דיר אין מצרים
 נאמר צו זאגן חדל פאר מייד פון אונג ונעבדה אונג

אויף גיהויבין וייערע אויגין האבין זיי גיזעקן והנה
 פצנים אונג די מצרים נוסע ער ציהט נאך זיי וייראו
 האבין דיא ישראל ויה זייער גיפארקטין ויצעקו
 האבין דיא ישראל גישריגען צו נאמ : (יא) ויאמרו
 אונג זיי האבין גיזאגט צו משה הסגן אויב וועגין
 דעם אין טייל אין מצרים איז גוט דא קבריס

פרקי דרבי איעזר

ספר הישר
 אין דיא תורה . נאכדעם האבין דיא יודין געזאגן פון נם
 אונג זענען געקומען אין סדח . אונג משה האט גיזערוינט
 צו דיא יודין און אליס דינן אונג האט זיך געזען ויזא
 זיין זאלין נייען הקב"ה . פון סדח האבין זיין געזאגן
 אין אליס . אין אליס איז גינען צועלף קנאלין וואסער
 אונג ויצעגן טיילבוטקער האבין דיא יודין דארטין
 גערוהט . פון אליס האבין זיין געזאגן צום בוך פון .
 אין סדח סין האט אנגעזען זיין דער פון . דער פון איז
 געגאנגען אלע סאג ביי סערצייג יאדן נען די יודין זענען
 אריין געקומען אין לאנד קנען . פון בוך פון האבין זיין

דיא יודין זענען דיא סאבלין געקומען גינארין אויף דער ערד
 אונג דער מירן קלישן האט זיין סארקלייגס אונג האט זיין אריין
 געשליקטס אין [ן] . האט זיין ערד גינאמט פאר הקב"ה סאדאך
 נען זיין סתנש איז געקומען גינארין [קבל] אונג איך האט
 זיין געשליקטס זיין בליס ביי איך געקליבט גינארין . אז איך
 נען איך מיר זענען אזוי סיל פגעקלישן וועל איך דאך
 געווען גישקראפט ונעין . רבונג של עולם שיעוד מיר סיס זיין
 נעקטע האנט אז דו וועסט גיט סאנען זיין מיר דיא פגעקלישן
 נען זיך זיין זען . האט הקב"ה אנגיג גינארין זיין
 נעקטע האנט אונג האט גישליקטס צו דיא ערד ער זאל גיט
 סאנען פון איר דיא סאבלין וואס זיין נעמס זיין זען
 נאמ די ערד באלד גישטובט איר מויל אונג האט זיין געשליקטס דיא סאבלין
 זענען אריס געגאנגען פון סאבלין אונג דער נם איז גינאמט גינארין מאד זיין אונג דיא סאבלין זענען דערטויקען גינארין

עבד את מצרים ממתנו במדבר:
י ויאמר משה אל העם אליה תראו
התיצבו וראו את ישיעת יהוה
אשר יעשה לכם היום כי אשר
ראיתם את מצרים היום לא תספו

רש"י

שפתי חכמים

ממותנו. מאשר נמות יאם היה נקוד מלאפ"ס (ר"ל חול"ס כטודע לבעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס ועיין לקמן פ' יתרו ברא"ש פסוק פ' יתרו) היה נכאר ממימתנו עכשו נקוד בש"ק נכאר מאשר נמות. וכן מן יתן כמו (נפטיהו) ליום קומי לעד (דה"ב יח) עד יום מוכי בשלום שאקום שאבי: (יג) כי כאשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום מ היום תשובת משה אל העם

טוב היה לנו עבוד את מלכיה ממותנו טעה כמדבר (רא"ס): מ (הרא"ס) כדור ולא כיום אחר וכן אינו מזהירנו שלא חוסיפו ולכן הוסף הכר בו"ו ולא חוסיפו דלא"כ מה טעם אמרו כי כאשר ראיתם וגו' וכי אם לא ראו אותם היום לא היה מזהירם ממותנו שממות וכן (ש"ב יט) מי יתן מותי לדכשלים שממות מוכי בשלום שאקום שאבי: (יג) כי כאשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום מ היום תשובת משה אל העם

מה זלח עשית לנו להוליאו וגו' אף שידעו שהכל עשה נדבר ה' ומה לבס לומר אליו ודי נזעקתם את פני ה' אכן עכור שידעו כי כל עיקר רדיות פרעה הוא עבוד העם העבר וכ"כ אמרו מה זלח עשית לנו להוליאו ממלכיהם ר"ל שהולחת גם את המלכיהם פלגם עמנו וברמת לנו כל ההיזק הוא והאסתר שגם עכורים לא ישיענו ה' כי גייה המה עם אשר שגה ה' וע"כ ויאמר משה אל העם אל חיראו. ר"ל כשכיל העם אל חיראו אל חיראו אליו לא חושש כשכיל העם. כי אף העם יושעו. כי הקב"ה יעשה לנו נסים שכולנו טעשה היום היום:

מה זלח עשית לנו להוליאו וגו' שיהה הכתוב לטונו כי החלה לחמר ויעשו בני ישראל וגו' ויאמרו אל משה ואלו לא נומר כלן ויאמר משה אל בני או ויאמר אליהם. אכל איהי כי הוסף רב שיהיה עם ישראל הם רב האקטוריון שגלו פרעה להחזיר את ישראל ואל"כ נכאסר רלו להדק בישראל קבלן משה כי סכר שיהיון חוסי. וזה היה עיקר רדיות פרעה עכור עמו והחזרו אשר נכארו בישראל וע"כ אמר עם ויהסך נכב פרעה ועכדיו אל העם כי העם נקרא כלל מקום העבר רכ. ילוח אסער לומר מה שממרו בני ישראל אל משה

פירוש לתורה אלהים

מיר וועלן דינען די מצרים כי טוב נוארום עם איז
 קעקער צו אויגן עבוד צו דינען דיא מצרים ספחני
 איינער מיר זאלן שטארקין אין דער מדבר:
 (יג) ויאמר האם כושה גיזאגט צום פאלק ישראל

מיר וועלן דינען די מצרים כי טוב נוארום עם איז קעקער צו אויגן עבוד צו דינען דיא מצרים ספחני איינער מיר זאלן שטארקין אין דער מדבר: (יג) ויאמר האם כושה גיזאגט צום פאלק ישראל

ספר הישר

אין ים, נענען ויאי דערשטארקן אונ דעצישערם גינארין אונ
 נענען אנפאלפין פון גיערע שפעס, ווייל ויאי האבין מורא
 נעבאם פאפער וועלן ריא ויין אויף ויאי קוסען צו אמלחקה
 אונעק נעקען וייערע לענדער, האם משה גיבטין ויאי הקב"ה
 ער זאל אויף ויאי נעבין אשכנע ביו דיא וידין וועלן אריבער
 קוסען אין וייערע לענדער אונ וועלן ויאי פון נעקען אונ וועלן
 ויך נענען אין ויין נעב, משה האם גיזאגט פאר הקב"ה קאמפ
 ויך פלאנצן אין דיין לאנד, האם הקב"ה גיזאגט צו משה איך
 שוער ויאי דיין לעבין אויך וועם זיין, היינט וועסטו ברענגען דיא וידין ביו צום לאנד קנען, אונ ווען קשית וועם קוסען וועל

נענען אין ויין נעב, משה האם גיזאגט פאר הקב"ה קאמפ ויך פלאנצן אין דיין לאנד, האם הקב"ה גיזאגט צו משה איך שוער ויאי דיין לעבין אויך וועם זיין, היינט וועסטו ברענגען דיא וידין ביו צום לאנד קנען, אונ ווען קשית וועם קוסען וועל

משלי חכמים

ער ויך נענען צום עפין אונ האם גיט נעקוקס אויף: די רייכע
 גלייכער פון זיין סחוקן קיט. זיין פאפיליג, אונ האם גיט
 נעקוקס אויף רי פיל זילבער אונ גאלד וואס שפייט גיט
 טיש, דאס אלץ האם ער נאר גיט וועקן ווייל ער איז גינען
 נעשענען טיש רעם עפין, אסאךל אין צייטן: שפעטער האם
 דער איריים גיבטין רעם שוער ער זאל אים וועלן זיין רייכקייט
 אונ די רייכקייט פון זיין פאפיליג, איז דער שוער אויף אים
 ביו גינארין אונ האם גיזאגט צו אים אין דעם פאנ פון זיין
 התנהה האב איך נעווען פאר דיר טייגע גאנצע רייכקייט אונ
 זיין פאפיליג, פאר וואס האמטו דאספאל גיט אקטונג גינען
 דו זאלסט וועסן ווער דיין רייכקייט איז, עס איז דאך ווען פאר
 דר צו געהן ווי איר רייכקייט וואס גינען אלטערין אונ רייכע
 אלטערונג

(יג) התיצבו וראו את ישיעת ה' וגו'. למשל אנרויסער נבדך האם נעמחם אסאכער צו פאןן מיט איר אשרוק, איז אים פאפיליג ארבעט דורו אונ האם אים נענען פאר איריים, ווי עס איז נעקוסען דער פאנ פון ריא בתנה, האם דער נבדך אונ ויין ווייב אגניסאקו טייערע קליידר, קיט גאלד אונ ברענגאפין, אונ טען האם גינען אלץ דעם טיש טייערע פליים אונ טייערע עפין אונ ער האם גינען צום דער סעודה זיין גאנצע פאפיליג, אלע זענען נעקוסען טייער נעקליידים, דאס האם דער סחוקן גיטאקן דער חתן זאל נעקן ווער זיין סחוקן אונ זיין פאפיליג נענען, אונ ער זאל זיין רייכר קיט נעקן, דער חתן ווייל ער איז אייביג געוואונגען גינען צו עפין אשפיקל פרויגן ברויט אונ ער איז גינען הונגעריג, האם

תוספון למחזיוהו עוד עד
 עלמא: יד יי יגיה לבון
 קרב ואתון תושקתון:
 ויאמר יי למשה
 מגלית צלותך מגיד

לראתם עוד עדי-עולם: יד יהוה ירחם לכם ואתם תחרשון: פ שלישי

מן ויאמר יהוה אל משה מה תצעק

בער המורים

(ד) תחרישון. כי הפל אידך מי יתן תחרישון וגו' שאמר להם תחרישון מי יתן תחרישון כי ה' לא ירחם לכם ואתם תחרשון

שפתי חכמים

לא תוסיפו וגו'. (נח"ל) וכל דכחי אויפכא מסתכרף שאם סיא אוהרה ח"כ סס י' ככרס סיא' אשר רחוחת וכי' אינו אלא

הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: (יד) ה' ירחם לכם כשצילכם. וכן כי ה' נלחם להם. וכן (איוב יג) אם לא תריבון. וכן (בראשית כד) ואשר דבר ל'. וכן (שופטים ו) האתם תריבון לבעל: (טו) מה תצעק

ענין תפלת משה

(טו) ויאמר ה' אל משה מה תצעק איני וגו'. ותחיל אמר לו הקב"ה למשה בני נתונים כלרה וחתה עומד ומרבה כחפלי. כתב הכנ"ח ולחורס תמוס על מסה ללא הוא ידע כולחי שוישטם ה' לנעט עמו כי הוא אמר ויהי כל ואת שיכולו ישראל לפני הים ומלרס תחריסם וכדלוי הוא יושעס ולמה תחרו להסגס. ועוד הלא הוא אמר החילונו ורואו את יושעת ה' אשר יפסה להם הים. מנאל בעות הים ככירוס יושעס ועל מה תפסלו. וכוכל נומר כי תפלת משה לא היה פבור

פירוש לתורת אלהים

תוספו איר נועט שוין גיט מערין לראותם ויי צו עקון עד נעלם ביו אייבוב: (יד) יי ירחם לכם גאט נועט מיט וייא מלחמה האלמין פון אייערמנווענין ואתם אונג איר זאלט שווייגן. אונג מושה האט גישרייגען אונג האט תפלה גימאקן צו גאט: (טו) ויאמר האט גאט גיזאנגט צו מושה מה וואס שרייבסט צו מיר היינט איני גיט דיא צייט מען זאל פיל בעמין פארלענדט ועודין. דריבער האט מושה גיזאנגט צו דיא יודין. קען גיט אייגער אוין געמען דעם אנדערן סיידין ויין שר איז פריגער אפמאין. אבער דא איז דיא מצררים און ביי נועט מלחמה האלמין מיט דיא מצררים. גאט קען פארלענדן דיא מצררים אפילו דער שר איז דא ביי די מלחמה:

פרקי רבבי אליעזר

איה איין פלאנצין די יודין אז אייביגע פלאנצונג ויי זאלן שוין כליביו אין זייער גאנד אויף אייביג. רבי נחזניה בן הקבה זאגט איה נועל דיר ווייזין וויא נריס איר דער כח פון תשובה. וזה פריעה דער מלך פון מצרים האט פיל געווינדען גען הקב"ה ער האט גיזאנגט מי ה' אשר אשפט בקולו. ונהר אין דענה הייתה איה זאל הערין ויין שפליקט. אונג מיט דעם לשון וואס ער האט געווינדען מיט דעם לשון הקודש ער האט גיזאנגט פון דעם וויא די יודין זאלן געווינדען געבין. ער זאל דערציילן פאר אלע פונקטשין אויף דער נעלם דיא שפאקטייט פון הקב"ה וואס ער האט צילן געזען. פון מצרים איז פריעה געזאנגען צו דיא שפאס גינהה אונג איר דארט גיניארין אפלה. דיא בעקטשין פון דיא שפאס גינהה זענען דאפאלס גינען שפארק גינדיג צו הקב"ה. אונג הקב"ה האט געשקט דעם גביא ונהר ער זאל זאגן אין גינהה אז אויף דעם דריטען טאג ונעם גינהה אויפגעקעמט וערין. וויא פריעה האט

משלי חכמים

פאקון. ויזאגט אנעלעק וואנדער ווי היינט נועם ניין. וועם איר שוין גיין פארן זעקן. ווייל איר וועם שוין דיא שפאס קיין פארלה גיט זעקן. גאר איר זאלן וויסן אז גאט נועם גיט אגל הייבין פאקון די נסיס ביו איר וועם אנהייבן ציטען אין ים. ווייל אזוי לאנג ווי דער פונקטש קען לעבין זן אנס, סוהם גיט גאט אנס, גאר גאט ווארס ביו די לעצטע דעג וואס קען מוז שוין האבן אנס, דאמאלס ווערן דער די גיטאקן, אונג דיא יודין האבן גיטאקנס די רייד פון משה, אונג זענען צריין אין ים אונג דער

אֵלֵי דְבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ : עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְרוּ :

תרי"א דבר אל מוסע לו :

בעל הטורים

על אחוהך מרים אל נה רפא נה לה כי עת נקצר ועת להאריך

שפתי חכמים

היום והב' אברהם שלח תמיסו א"כ אין נוצך לוי' החיבור אלא ודאי שאלו אברהם אלא הכעסה לא תמיסו לראותו כי כולם יקבעו בים ורוב הפוסקים לא מנו זה כמניין הלאוין : י פי כי הנגינה שמתח תלעק הוא טעמא להורות שאלו סמוך למנה אלו למר דלמי פירוש עלי הדבר וכו' מהרש"ל : ב (נח"י) וה"ל שפ"י שישעו ויעל הרמת מתוך שיקבע עם משא"כ אם לא יסעו לא יקבע הים אע"פ שתיים מתוך על הים כי כדאי זכות וכו' והאמונה וכו' ולפ"י יהיה הפירוש מה תלעק אלו סבור אחת להועיל בתפלתך אין הדבר כן אלא וישעו וע"פ :

רש"י

אלי . למדנו שהיה משה עומד ומתפלל אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בהפלה שישראל נתווין בלרה . ד"ל מה תלעק אלי עלי י הדבר תלוי ולא עליך כמו שנאמר להלן (ישעיה מה) על בני ועל פועל ידיו לתווי : דבר אל בני ישראל ויסעו . (מכילתא) אלו להם אלא ליסע שאין הים עומד ב כפניהם כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו כי ואלאו לקרוע להם הים :

פירוש לתורת אלהים

האבין אין מיר סאמין גינוען אונ וענען ארוים גענאנגען פון מצרים אונ דער מדבר . איז פראי מען זאל פון ווייערמוענין שפאלטין דעם ים :

פרקי דרבי אליעזר

דאס גיהערס האס ער געבליבס דאי רייר פו דעם גביא אונ ער איז אויפגעשפאנען פון ויין שפויחל אונ האס צעריסען דאי קליידער אונ האס אגניסאון אונק מים אל אונ האס געהייסן אויסריסין צו ויין גאנצע פאלק אלע זאלין פאספין דרייא פאג אלע מעגנשין האבין גיטאון חשוכה אונ הקב"ה האס גיט געבריינגט אויף וייא דאי שלעכטס וואס ער האס געוואקלט אויף וייא געבריינגען :

ספר הישר

אפסקען דעם גאמען פון עסקל , אונ דער מעגנש וואס נועט האבין דקמנות אויף עסקל אויף וייע מעגנער נועט אים הקב"ה שפראפין :

אונ ווער עס וועט גיט פאספין וועט עס אים פארברענגען אין פייער , אלע מעגנשין האבין גיטאון חשוכה אונ הקב"ה האס גיט געבריינגט אויף וייא דאי שלעכטס וואס ער האס געוואקלט אויף וייא געבריינגען :

משלי חכמים

דריבער נאנט דער פסקום נאם האס גינאנט צו משה וואס שרייבט צו מיר זאג צו די יודין ויי זאלין ציען איין ים , און די ווארף אוועק ביין שפעקן אונ הייב ביינ האנט אויף דעם ים אונ שפאלט אים :

דער ים האס געשטרעפט , פון דעם שפאקען מורה ווינט וואס האס אין אים גיבלאון , אונ אז דאי יודין נענען שוין גינוען ביי ד גאן אין וואסער דאפאלט אין גישפאלטין גינוארין דער ים ,

תרגום

נביאים שופטים ד

לחשיך מלה היא צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמת דנצח אדני נשמה רחור יהודה חיה יחירה דנצח יהודה חיה יחירה רחור אל שם ב"ן שבעשע :

א ותאמר דברה אל־ברק קום פי זה היום אשר נתן יהוה את־סיסרא בידך הלא יהוה יצא לפניך וירד ברק מתר תבור ועשרת אלפים איש אחריו : נ ויהם יהוה את־סיסרא ואת־כל־הרכב ואת־כל־הפחנה לפי־חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרפבה וינס ברגליו : נ וברק רדף אחרי הרכב ואחרי הפחנה עד חרשת תנוים ויפל כל־מחנה סיסרא לפי־חרב לא נשאר עד־אחד : ד וסיסרא נס ברגליו אל־אהל יער אשת חבר הקניזי פי שלום בין יבין מלך־חצור ובין בית חבר הקניזי : דסרב לא אשהאר עד חד : ד וסיסרא אסף ברגליו למשפנתא זארי שלקמא בין יבין מלכא דחצור ובין בית חבר שלקמא :

מצודת דוד

(א) קום . יתן אל תעכב לעמוד פה להתגבר כהר : כי זה היום . ר"ל הנגינה גורם סכיום תנחנח את סיסרא ולא מוכן עוד לעכעכ כהר : הדא ח' וגו' . לא תירא לדרת לעמק כי הלא ח' וגו' . לכל יכיר ימותו מן מנכ"י ותפסו אותו : (א) עד אחד . אפי' אחד : (ד) אל אהל . ללך האוהל : כי שמים . וזהו חשב להמלט

ה ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סורה אדני
 סורה אלי אל תירא ויסר אליה האלהה ותכסהו
 בשמיכה : ו ויאמר אליה השקיני נא מעט מים פי
 צמתי ותפתח את נאוד החלב ותשקהו ותכסהו :

ה ונקמת יעל לקרמת סיקרא
 נאקרת ליה זור רבוני זור
 לוהי לא תרחל וזר לוהי
 למשקנא וקסיתיה כגונבא :
 ו נאמר לה אשקיני כען
 זעיר מניא אבי צחי אגא
 למשחי ופקחת ית נודא דחלבא ואשקייתיה וקסיתיה :

למשחי ופקחת ית נודא דחלבא ואשקייתיה וקסיתיה :

רשי

מצורת דוד

(ה) בשמיכה. כלכות: (ו) נאוד החלב. סהמלב
 מכניד הגוף להיות נרדם :
 והכסהו. כי נעת הסקתו נגלה כסויו ותורה לכסותו :
 דעם פירוש עברי סיוסם נעשים סען ביא דער הפסורה פון דער וויאך

תרגום

כתובים משלי יד

לחשיך סיסור ומלכות היא שנין רלת יוד נפש שנין רלת שנין רלת יוד רוח יאהרונגו נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח ארף רלת נון יוד נשמה רמכות יו הו וו הו חיה יחידה ריסור יתנה חיה יחידה רמכות
 אל שם ב"ן שבעשיה :

א צדקה תרוםס אוקא * צדקה תרוםס גוי וחסד לאמים חמאת : ב רצון מלך
 וחיסורא דעמיא דעמיא :
 ב רעותיה דמלכא בעברא * עבד משפיר ועברתו תהיה מבייש : ג מענה רך ישיב
 חמה ודבר עיב ועלה אף : ד לשון חכמים תימיב דעת
 ופי כסילים יביע אולת : ה בכל מקום עיני יהיה צופות
 חקתא ומלקא דעיוזא סקאא רונא : ד לישנא דחכימא משפיר וריעמא ופוקהון דסכלי נביע
 שמיורא : ה בקר אסר עינוי דני חמין

רשי

מצורת דוד

(א) תרוםס גוי. ישראל. כי המה יתרומו כעבור הלך :
 סכנעניס. נווליס מזה וותחניס לזה : (ב) ועברתו.
 תהי' לעבד מכת : (ג) מענה רך. מי שטונה להכירו
 בדברים רעים : ודבר עיב. שטונה כעסם :
 (ד) יביע. ידבר :

סיב דבר המעליף העלה את האף להמנכר יומר : (ד) תמיב רע.
 ומלות קלות אלל פי כסילים אף דברי אולת ירבו כחמרי' כמטין חמטין הוכטע : (ה) בכל מקום. אף אם יסמרו כעסחריס
 פירוש ע"מ

(א) צדקה תרוםס גוי דער מלך וואס פירט ויין
 פאלק מיט אאקתוין גירעכטין משפט.
 ווערמ דאס פאלק דעררויבין מיט אערליכען
 נאקען אויף דער וועלט. ווייל דורך דעם אקתוין
 משפט נגבית מען נים אונ מען נולת נים אונ מען
 מוהט גיין אוקרעכט איינער צום אנדערין וחסד
 גאומיס חסאת אקער או די מלכים מוהען חסד מיט
 דיא מענטשין וואס מוהען אוקרעכט אונ
 בעשקראמין ווי נים. וועלן ווי וינדיג מאכין דאס
 גאנצע פאלק. מען וועט מאהן דיא גרעקסע
 אוקרעכט ווייל מען ווייס דער מלך וועט
 שיינקען : (ב) רצון מלך גביר משפיר יעדער מלך וויל
 גר זאל האבין קלוגע קנעכט. וויא זאלין פירען
 די מדינה מיט חקמה וקברתו תהיה מביש אקער אז
 די קנעכט זענען נים קלוג אונ פירען נים גומ די

רעים ומזקים: ומרפא לשון עין חיים וסלף בה שבר ברוח: קבילי ובבטי: ו אפיהא
רדישא אקנא קטי הוא
ודאביל מן פירוהי נשבע:

מצורת דוד

מ"מ נופת עיני ה' לראות מעשה הרעים והטובים ולא נכחד
מחט: (1) מרפא לשון. מי שלפוט רפויס ולא יכחד קשוח
ורק ידבר רטוח הוא לו נעץ המגדל חיים אבל המעקס כלפוט
לדבר קשוח כל שבר כלפוט כי לא יקובל דברו ולא ימולא רטוט:

פירוש ע"מ

אויף אלע ארבער זייא קוקען אויף די שלעקבע
אונ אויף דיא גופע: (1) פרפא לשון עין חיים דער
קענקש וואס ניין צונג רעט ששקנדיג ווייבע
רייד, זענען דיא רייד וויא אבוים וואס זייגע
פרובקטן זעבין לעבין צו קענקשין אזוי
דערקווקען זייגע רייד דיא קענקשין וואס
ריידן מיט אים וסלף בה שבר ברוח
קענקש וואס זייגע רייד זענען פאר-
קרימט, ער רעט מיט קענקשין קרוקע אונ
הארקע רייד, דאס איז אצייקין אז ויין איג-
ווייניגקסער גיימט איז צו בראבין, שלעקב
אונ פאלש:

עיקר תימ

מ'שנה כבא מציעא פרק ו

ברמנורא

[א] האומבין. משמע ליה בין שכיר יום כין כקבלות. אבל
כפרקין דכח הכי נקט פועלים. משום דפועלים לא משמע
אלה שכירי יום ויום דכחי מיירי דלאחר חמס. כוונן שלחמ לשכירי
ולשכירי חו': (ב) ומתני' אורחא דמלמח נקט שכן דרך העולם
שלה א' מהלומבין ויהי' ללחמ: (ג) וסלי' תנא חורו נמי השעו
קרי ליה. גמרא: (ג) כשני
רשין ולספרי' דב' קדר יל
דלחבי נקט קדר יל שקדין
כנילים ליהוה לנס קרוות -
חוס': (ג) פריפירין. דבר
האכד השיב ליה שעתה ומנו
הוא לעשות. חוס': (ד) נחמס

פרק ו א השוכר. והמען זה את זה. א' מן
האומבין ששלחו בעל הבית להשכיר את חבירו
והטעה אחס (ה) כגון שאל' בעל הבית להשכיר כל א'
כד' דיכיריס ליום והלך הוא והשכיר כג' אין להם עליו
אלה תרעומות דהא סבר
וקבל כג' אלף שיכולים
לומר לו לית לך אל תמנע
טוב מבעליו מ"א הטעו זה
את זה שחורו כהס (ב) ולא
רעו ללכת לעשות מלכתו של
כט"ב כמו שזכרו עמו או כט"ב חורו כו כגון שאל' אי
כר"ש גרסינן (ג) כל' בעל הקרון: פריפירין. עלים משופין לעשות חפריון: הלולים. למת או לחתן (ד):

א' מן האומבין ששלחו בעל הבית להשכיר את חבירו והטעה אחס (ה) כגון שאל' בעל הבית להשכיר כל א' כד' דיכיריס ליום והלך הוא והשכיר כג' אין להם עליו אלף תרעומות דהא סבר וקבל כג' אלף שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו מ"א הטעו זה את זה שחורו כהס (ב) ולא רעו ללכת לעשות מלכתו של כט"ב כמו שזכרו עמו או כט"ב חורו כו כגון שאל' אי כר"ש גרסינן (ג) כל' בעל הקרון: פריפירין. עלים משופין לעשות חפריון: הלולים. למת או לחתן (ד):

פרק ו א השוכר. והמען זה את זה. א' מן האומבין ששלחו בעל הבית להשכיר את חבירו והטעה אחס (ה) כגון שאל' בעל הבית להשכיר כל א' כד' דיכיריס ליום והלך הוא והשכיר כג' אין להם עליו אלף תרעומות דהא סבר וקבל כג' אלף שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו מ"א הטעו זה את זה שחורו כהס (ב) ולא רעו ללכת לעשות מלכתו של כט"ב כמו שזכרו עמו או כט"ב חורו כו כגון שאל' אי כר"ש גרסינן (ג) כל' בעל הקרון: פריפירין. עלים משופין לעשות חפריון: הלולים. למת או לחתן (ד):

המשרה . מים ששורין בתן פשתן : מקום שאין שם אדם . שהוא אינו מוצא פועלי' (פי' כשכר שהיה מגיע לאלו רש"י) לשכור (ה) והפשתן אחד : שזכר עליהם . בני אדם כשישור שכרן (י) אכל לא כיוחר משיעור שכרן : או ממשען : אומר שיתן להם זוז יותר ואינו נותן אלא מה שהתנה מחלה : ב השוכר את האומנין . חזרו בו בעל הבית חזרו בו ידו על התחתונ' . כל המשנה ידו על התחתונ' .

ד"ר לם כשנתנו וכו' רש"י חילוקי כלם לנשות חתן וכלה או למת לקות : (ה) כלומר עכשיו אינו מוצא פועלים אכל ודאי כששכר אלו היה מוצא . ללחמיה עם הפסידו עליו . רש"י א' (ג) חזרו בהן . ככאן לא פי' סר"ב לחם שעשו מקמי' כדפריש לקי' . דהבא אפילו קודם שהתחילו מיידי דומיא דרש"י דלוקמין גממרא בדריה כלה הלכו . רש"י : (ו) כפי הסבל משל הראשונים דכתיב סמלי דשמיימו . ופי' הסמ"ע ז"ל כי ייבוי דלמיני כערכונו כי אכסוב ערכוקי : (ז) דלאו יקון דמדי' ליה אם אחריו טובל דלייטו שכר יום . יכול לחזור בו הפלו כחלי פיס דלחר דלחמיה שכרי פס ולא עכריום לפכדים והא עמחא לא שייך אלא כקבירות אכל כקבנות אין לו עכר אלא לעמח . אכל כדבר הסבוב אפילו פועל יש לו דין השנוי כחתימתו דלעיל גמרא : (ח) דרש"י ולא רלם לפרש כשקורו פועלים ויתן להם

ואם הוולו פועלים וימאלו מי שימגרנה כפחות ישימו להם מה ששעו ויתן להם מה ששעו פשתן ששעו עס אלו חזרו בו ויבוי יולים חזרו בו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור והקרו פועלים ואינו מוצא מי שימגרנה כשכר שהיה מגיע לאלו עד העמיד לנשות מעבד משכרם ממה שעשו כל מה שיערך להוציא עד שתמגר מלאכתו כשכר שפסק עס אלו ואם שערין וימאלו מי שימגרנה כפחות ישימו להם מה ששעו ויתן להם מה ששעו פשתן ששעו עס אלו חזרו בו ויבוי יולים חזרו בו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור והקרו פועלים ואינו מוצא מי שימגרנה כשכר שהיה מגיע לאלו עד העמיד לנשות מעבד משכרם ממה שעשו כל מה שיערך להוציא עד שתמגר מלאכתו כשכר שפסק עס אלו ואם שערין וימאלו מי שימגרנה כפחות ישימו להם מה ששעו ויתן להם מה ששעו פשתן ששעו עס אלו חזרו בו ויבוי יולים חזרו בו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור והקרו פועלים ואינו מוצא מי שימגרנה כשכר שהיה מגיע לאלו עד העמיד לנשות מעבד משכרם ממה שעשו כל מה שיערך להוציא עד שתמגר מלאכתו כשכר שפסק עס אלו

ואם הוולו פועלים וימאלו מי שימגרנה כפחות ישימו להם מה ששעו ויתן להם מה ששעו פשתן ששעו עס אלו חזרו בו ויבוי יולים חזרו בו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור והקרו פועלים ואינו מוצא מי שימגרנה כשכר שהיה מגיע לאלו עד העמיד לנשות מעבד משכרם ממה שעשו כל מה שיערך להוציא עד שתמגר מלאכתו כשכר שפסק עס אלו ואם שערין וימאלו מי שימגרנה כפחות ישימו להם מה ששעו ויתן להם מה ששעו פשתן ששעו עס אלו חזרו בו ויבוי יולים חזרו בו הרי פועלים אחרים תחתיו לגמור והקרו פועלים ואינו מוצא מי שימגרנה כשכר שהיה מגיע לאלו עד העמיד לנשות מעבד משכרם ממה שעשו כל מה שיערך להוציא עד שתמגר מלאכתו כשכר שפסק עס אלו

דיא זאבין פאר אים ופגין דהעלות פשעו פן המשחר אדער ער האט געדונגען ארבייטער זייא זאלין ארוים נעמען פלאקס פון די וואקסער וואס דיא פלאקס טוייקן אין זייא . אונ אז זייא וועלן גיט באלד ארוים נעמען די פלאקס פון וואקסער וועט די פלאקס גאלע ווערן זיך דער שאבד אדער ער האט געדונגען די ארבייטער צו אנדערע ארבייט אזעלכע וואס אז קען וועט גיט באלד טאהן די ארבייט וועט דער בעל הבית שאדן האבן ויהוי דין אונ די ארבייטער האבן חרקה פקום שאין שם אדם אונ דער בעל הבית אזו אויה אוי אארט וואס איצט קרונט ער גיין אנדערע ארבייטער זיי זאלין ארבייטן פאר דעם געלט וואס ער האט זייא באדונגען . אונ דא שבוועסט דיא ערשטע ארבייטער האבן שוין העלקט ארבייט אפ גיטאהן . אונ איצט ווילען זייא טייגערע פאר די ארבייט שיפר זיך זאל ער דינגען אויה זייער רעכעננג אנדערע ארבייטער זיי זאלין פארטיג מאכן דיא ארבייט . אונ ער מען דיא אנדערע ארבייטער בעזאלהן דיא נאכען געלט וואס ער האט באדונגען צו געבן די ערשטע ארבייטער . אונ דיא ערשטע ארבייטער פאר זייער העלקט ארבייט נעמען נאר גיט אן פסן אדער ער נארט דיא ערשטע ארבייטער ער זאגט ער וועט זייא געבן ווי פיל זיי ווילען . דער נאך אז זיי האבן פארטיג די ארבייט גיט ער זיי נאר ווי פיל ער האט באדונגען : ב השוכר את האומנין איינער וואס געדונגען ארבייטער . גיט אויה דעם טאג . נאר זיי האבן אנגענומען ארבייט אז זייא וועלן דיא ארבייט פארטיג זאל זייא דער בעל הבית בעזאלהן ווי פיל ער האט מיט זייא באדונגען אונ זייא האבן אפ געארבייט אפטייט ויהוי דין

אונ האבין חרקה דין על הפחיתות איז זייער האנט פון אונקען . לךמשל . ער האט באדונגען צו געבן פאר די ארבייט הנדערט גילדין . אונ זיי האבן אפ געארבייט העלקט אונ זיי ווילען גיט ווייטער ארבייטן . אונ אויב ארבייטער זענען טייגער גינוארין אונ ווילען פאר דעם געדיגען די האלקע ארבייט זיבעציג גילדין . זאל ער געבן דיא אנדערע ארבייטער זיבעציג גילדין . אונ זאלין ענדיגען די ארבייט . אונ דיא ערשטע ארבייטער זאל ער געבן דרייסיג גילדין . אונ אויב ארבייטער זענען וועלעלער גינוארין . אונ ווילען פאר דעם געדיגען דיא האלקע ארבייט דרייסיג גילדין . זאל ער געבן דיא אנדערע ארבייטער דרייסיג גילדין . אונ זאלין ענדיגען די ארבייט . אונ דיא ערשטע ארבייטער זאל ער געבן פופציג גילדין ווי זיי קוקט פאר אהאלקע ארבייט . אונ צוואנציג גילדין פאר דיא האלקע ארבייט דער בעל הבית אס בעל הבית חזר בו ידו על הפחיתות אויב דער בעל הבית האט חרקה . איז זיין האנט פון אונקען . אויב ארבייטער זענען טייגער גינוארין . אונ ער דארף בעזאלהן פאר דעם געדיגען דיא האלקע ארבייט זיבעציג גילדין . מוז ער פון דעקסווענין בעזאלהן דיא ערשטע ארבייטער זייערע פופציג גילדין האט דער בעל הבית שאדן צוואנציג גילדין . אונ אויב ארבייטער זענען וועלעלער גינוארין אונ ווילען ארבייטן די אנדערע האלקע ארבייט פאר דרייסיג גילדין . זאל ער געבן די אנדערע ארבייטער דרייסיג גילדין . אונ די ערשטע ארבייטער זאל ער געבן זיבעציג גילדין על הפשנה דין על הפחיתות ווער עס געדערט איז זיין האנט פון אונקען . אויב איינער האט געגעבן וואל צו אפארקעד ער זאל פארבין

וממניס וקס היארה יחידה על השכח ומתן לו את השכח
 (ט) : ובל החזור בו ידו על התחתונה . לאחוי
 המכר שדה להכירו כאלף זוז ומתן לו מהס מחתים זוז
 וחזר בו המוכר יד לוקח על העלויה רצה אומר לו תן לי
 משתי רכב אומר לו תן לי
 קרקע כנגד משתי ואס
 לוקח חזר בו יד מוכר על
 העלויה רצה אומר לו הילך
 משותף רצה אומר לו הילך
 קרקע כנגד משותף :
 ג בהר והוליבה בבקעה

ובל החזור בו ידו על התחתונה : ג השובר
 את החמור להוליבה בהר והוליבה בבקעה .
 בבקעה והוליבה בהר אפי' זו עשר מילין
 [ד] וזו עשר מילין . ומתה . חייב . השובר
 את החמור והבריקה או שנעשית [ה]
 אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך .

כלע וחלי על חלי עשאו וכן עשאו עשאו עשאו עשאו זה כפרה פי
 נמה יתן לסס כעס' יחר ממה סהתנה פמהס כיון סלין
 מספידים כחזרת כעס' ורדרי' יחר מרוחמים עשתה ימלא שיחט
 לסס כלע וחלי לקטר חלי קמה וסוח לא היס עתן לסס כי אס
 סלס . ח' : (ט) דפסס לן תנא כר"י דל"ט מ"ד . גמ' :
 [ד] וזה כ"ו . וס' ח' אפילו א
 סהלן כה קלרה יותר חלל סס
 לסהרין . ח' : (י) וליס סס
 ודוקס לומר כן סהרן סכמות
 ללמס ללגת סהרן וסכסס וסח'
 ס' : שידע סהרן חיוס סיס
 אירי מסנה כסריס יותר מככס'
 או סופסל סלגס ומסר סוי
 סחלו וסופו ככססס . וסחוי' :
 גירסו וסדוקס דל"ת אכל כנמלס כר"י ס אמרו כסירוסו
 כסוי' על דרך כ"י נסור : [ה] אנגריא . סכססס כדכר
 לוקמיס ולין מחססיס ככתיס ולסוכי אומר לו סרי כ' דמזן
 גרס סלנו סיהס ככית לא סיהס יעלס . ולסרין אפילו סיהס

בבקעה והוליבה בהר . כרשש הר . וסע"ס
 כסמחה סמחה איר' סלס
 סהלוקס ולס סחמה דהסריל וסנה כה יכול לומר לו לא
 ממה : זו אלא סמחה סלס סיהס למוד' כסויר הר וקסה
 לה או לא סיהס למוד' כסויר כקסה וקסה לה (י) ומסוס
 דמסלוג כספסל . אס סהליקה סטור . סכנה סיהס רסויה
 להמליק עמר סרלש סהר חד ומסוסס ללדלין . וסלס סוחמה
 סויר . סהקסה מעלה סבלו לסו סהריס סכוכה ולין איר
 סח' סממית כדוק כעשין [ה] סחמ' סחתיס רגלה : או
 סנעשית אנגריא . סלוקסה לעסודת סהלך : אומר לו הרי
 שלך לפניך . ודוקס כסאומר לו חמור זה וסכרו

ומסוס סהי לא מפליג סהכ כיון סוחלוקס להסחמ' כמו
 דמסלוג כספסל . אס סהליקה סטור . סכנה סיהס רסויה
 להמליק עמר סרלש סהר חד ומסוסס ללדלין . וסלס סוחמה
 סויר . סהקסה מעלה סבלו לסו סהריס סכוכה ולין איר
 סח' סממית כדוק כעשין [ה] סחמ' סחתיס רגלה : או
 סנעשית אנגריא . סלוקסה לעסודת סהלך : אומר לו הרי
 שלך לפניך . ודוקס כסאומר לו חמור זה וסכרו

רויט , אונ דער פארקער האט גיפארקט שנוארץ
 איד דער דין אויב דיא נואל איז פארקעסערט
 גינוארין ווער וויא די פארק מיט האלץ קאסט ,
 דהיינו די נואל קאסט צעהן גילדין , פארק
 מיט האלץ קאסט צוויי גילדין , איצט איז די נואל
 נוערס פופצעהן גילדין איז די נואל פארקעסערט
 גינוארין מיט דריי גילדין , זאל ער נאר בצאהלין
 דעם פארקער צוויי גילדין , אונ נעמט צו זיינע
 נואל , פאר דער ארבייט בצאהלעט מען גיט ,
 נוארום דער פארקער האט דאך גיט גיפארקט
 וויא מען האט גינואלט , דער בעל הבית האט
 גינואלט רויט אונ ער האט גיפארקט שנוארץ ,
 אונ אויב די פארק מיט דיא האלץ קאסט מער
 וויא דיא נואל איז פארקעסערט גינוארין , דהיינו
 דיא נואל קאסט צעהן גילדין , פארק מיט האלץ
 קאסט צוויי גילדין , אונ די נואל איז נוערס עקף
 גילדין , זאל ער נאר געבין דעם פארקער איין
 גילדין , אונ ער נעמט צו זיינע נואל זיך החזר בו
 ידו על התחתונה אונ ווער עס האט חקשה איז זיין
 האנט פון אונטען , אויב ראובן האט פארקויפט
 אפעלד צו שמעון פאר סויווענד גילדין , אונ
 שמעון האט גיגעבין צו ראובן צוויי הונדערט
 גילדין , אויב ראובן האט חקשה , איז די ברירה
 בייא שמעון , אויב שמעון וויר ראובן זאל אים
 געבין זיינע צוויי הונדערט גילדין צוריק , סו
 ראובן אים געבין די צוויי הונדערט גילדין , אונ
 אויב שמעון וויל ראובן זאל אים געבין אשטיקול
 פעלד פאר די צוויי הונדערט גילדין , סו ראובן
 אים געבין אשטיקול פעלד פאר דיא צוויי
 הונדערט גילדין , אונ אויב שמעון האט חקשה ,
 איז די ברירה ביי ראובן , אויב ראובן וויר זאגט

ער צו שמעון גאריר דיינע צוויי הונדערט גילדין
 צוריק , אונ אויב ראובן וויר זאגט ער צו שמעון
 גאריר אשטיקול פעלד פאר דיא צוויי הונדערט
 גילדין : ג חשברי את החמור והוליבה בהר האט
 געדונגען אויף אייזיל ביי שמעון ער זאל פירען דעם
 אייזיל אויף אפארנג והוליבה בגקעה אונ ער האט
 געפירט דעם אייזיל אין אטאהל , אדער פאר-
 קערט , ער האט געדונגען דעם אייזיל ער זאל
 איר פירען בגקעה אין אטאהל והוליבה בהר אונ ער
 האט איר געפירט אויף אפארנג אפי' זו עשר מילין
 וזי קשר מילין אפילו ביז אויף דעם בארג איז צעהן
 תחום שבת , אונ ביז אין מאהל איז אויך צעהן
 תחום שבת , אונ דער אייזיל האט זיך גיט אויס
 געקלימט אונ גיט דער נוארעקטס יפה אונ זיא
 איז גיפויגערט מיט דארף ראובן בצאהלין פאר
 דעם אייזיל , ווייר ראובן האט גיענדערט , אויב
 ראובן האט גיזאגט ער וועט פירען דעם אייזיל
 אין אטאהל אונ ער האט איר געפירט אויף
 אפארנג , קען שמעון זאגן דיא לוקס פון בארג
 האט איר געהרגט , אונ אויב ראובן האט גיזאגט
 ער וועט פירען דעם אייזיל אויף אפארנג אונ ער
 האט איר געפירט אין אטאהל קען שמעון זאגן
 די לוקס פון מאהל האט איר געהרגט , זיא איז
 גיט גינען געוואהנט מיט דעם לוקס וואס ראובן
 האט איר געפירט השובר את החמור ראובן האט
 געדונגען אייזיל ביי שמעון והבריחה אונ דער
 אייזיל איז בליגן גינוארין א שנעשית אנגריא אדער
 פון מלך , כאנט גענומען דעם אייזיל צו דיא ארבעט
 געבין איין אנדער אייזיל אויף די צייט וואס ער
 האט געדונגען אפיר יז הרי שנה לפני זאגט שמעון

למשאוי אבל אם שכרו לרכיב עליו וחסוי' אל' חמור זה אינו יכול לומר לו הרי שלך לפטך (יב) שמח תפיל תחתיו כנכר או תשליכו כחלה הפתחים וכן אם השכיר לו חמור סוס אפי' למשאוי אינו יכול לומר לו הרי שלך לפטך אל' הויב להעמיד לו חמור. כהמה אחר' וחס אינו מעמיד לו כהמה אחרת אינו חייב ליתן לו כלום מכל שכן הדרך שלך עמו: מתיא בתיא או נשאר' חייב. המשכיר למכור העור והכנלה לכלבים ולהסוף מעות ולהעמיד לו חמור או יסכור לו חמור אחר כדמי הכנלה שהרי חמור זה שיעמד לו (יג) או יהיור לו שכרו :

חורה ללא דמי למת'. דהכא מוכח דמולא דדידי גרס. חוס' : (יב) לא קאי אל' חמוריה המידי : (יג) רס"י. ולשונו מנומנס דהכא איירי בחמור סוס ולפי' כתב דריש דכריי שריי' להסוף שעות כו' וכן מתיא כתיב' חייב להעמיד לו חמור אחר כדל"ס וסמך דכתיב' חמור משתעבדו נכסי המשכיר להעמיד לו חמור אחר : [1] פסור. ולא הוי חתלה כפסיע' וסופו כלאום דחייב ללא חייבו אל' הכנלה כלאום ממת' כפסיעה וסופו אל' לא פשע והול' כסר כל' שטחוק : חוס' : [2] המעלה. הוחמה כעלמה מרגלי סכר לרש"י. ועמי"ט :

צו ראובן דיין אייזיל שטייט דאך פאר דיר געם דיר אים. דיין קען איר שולדין וואס רער אייזיל איר בלינד גינארין. ארער וואס ער איז גענוקען גינארין צום בילד ווערתייט. דער דין איז נאר אז שפען האט גינאנט צו ראובן. דעם אייזיל פארדינג איר דיר. אונ ער האט אים פארדינגען דעם אייזיל איר פירען משא. דא קען שמעון זאגן צו ראובן הרי שלך לפטך. ווארום אז שמעון האט גינאנט. דעם אייזיל. האט שמעון געמינט נאר דעם אייזיל. אבער אז עס וועט טרעפן דעם אייזיל אסקה. זאל ער גיט דארפן געבן איין אנערערין. אונ משא קען מען אויף אפלינדען אייזיל אויף פירען. דער קענעש האלט דעם אייזיל ביי די צאם אונ פירט אים. אבער אז ער האט געדונגען דעם אייזיל צום רייטן אויף אים. רייטן קען מען גיט אויף אפלינדען אייזיל. דריבער אפילו שמעון האט גינאנט. דעם אייזיל פארדינג איר דיר. מוז ער אים אויף געבן איין אנדער אייזיל. אבער אז שמעון האט גיט גינאנט צו ראובן. דעם אייזיל פארדינג איר דיר. נאר ער האט גינאנט איר פארדינג דיר אייזיל. אפילו שמעון האט פארדינגען דעם אייזיל צו ראובן ער זאל אויף אים פירען משא. פון דעקט-וועגן מוז שמעון געבן צו ראובן איין אנדער אייזיל. אונ אויב שמעון גיט גיט צו ראובן איין אנדער אייזיל. דארף גיט ראובן כפאקלן דיא שכירות. אפילו פאר דיא צייט וואס ראובן איז גיפארין מיט דעם אייזיל ביי איצט פתח או נשברה אויב רער אייזיל איז גיפויגעקט אדער ער האט צוגראבן אפוס הייב נהמט יו חסור אדער שמעון גינארין דיא פעל מיט די נבלה אונ צו לייגן גאד געלט אונ קויפן איין אנדער אייזיל אונ געבן צו ראובן ער זאל פארין מיט אים די צייט וואס ער האט דעם גרשטין אייזיל געדונגען. אדער שמעון מוז דינגען פון ראובן'ס וועגן איין אנדער אייזיל אויף די צייט וואס ער האט דעם אייזיל געדונגען. אדער שמעון זאל צוריק געבן

צו ראובן דיא געלט פון די שכירות וואס ראובן האט אים גיגעבן ווערתייט. השלכ את החמור ראובן האט געדונגען בייא שמעון א אייזיל והוייבה ביה ער זאל פירען דעם אייזיל אויף אבארג והוייבה בדיקה אונ ראובן האט געפירט דעם אייזיל אין אטאהל אס החליקה פסור אויב דער אייזיל האט זיך אויס געגלייטשט. אונ האט צוגראבן אפוס אדער איין אנדער שארין. דארף גיט ראובן כפאקלן. ווארום אז ראובן וואלט געפירט דעם אייזיל אויף אבארג וואלט זיך דער אייזיל גאד גיבער אויס געגלייטשט האט דאך ראובן גיט ערנער געמאכט וואס ער האט געפירט דעם אייזיל אין טאהל ואס החליקה אונ אויב דער אייזיל האט זיך דערהיצט. אונ איז קראנק גינארין הייב דארף ראובן כפאקלן. ווייל אין אטאהל קען זיך א אייזיל גיבער דער היצען ווי אויף אבארג. ווייל אויף אבארג אונ אין ווייל אויף אבארג קומט צו א ווייב אונ אין אטאהל קומט בדין ווייבס והוייבה בדיקה אויב ראובן האט גינאנט צו שמעון ער דינגט דעם אייזיל ער זאל איר פירען אין אטאהל והוייבה ביה אונ ער האט איר געפירט אויף אבארג אס החליקה הייב אויב רער אייזיל האט זיך אויס געגלייטשט אונ האט צוגראבן אפוס אדער איין אנדער שארין. דארף ראובן כפאקלן. ווארום שמעון קען זאגן צו ראובן אז די וואלט געפירט דעם אייזיל אין טאהל וואלט ער זיך גיט אויס געגלייטשט ואס החליקה פסור אונ אויב דער אייזיל האט זיך דערהיצט אונ איז קראנק גינארין. דארף גיט ראובן כפאקלן. ווארום קען זאגן מאראך אויף דעם בארג איז זיא דערהיצט גינארין אז איר וואקט זיא געפירט אין טאהל וואלט זיא געוויס דערהיצט גינארין אס פתח הפתח אויב רער אייזיל האט זיך דערהיצט ווייל עס איז אים שווער גינען ארויף צו גיין אויף דעם בארג אונ איז קראנק גינארין הייב דארף ראובן כפאקלן. ווייל ער האט גיענערט. ווארום עס קען זיין אראפגייענדיג אין טאהל וואקט זיא גיט

ד השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחריש' לנצל הפרה ונערוו הולכים עם כחמו וחורשי' כה (יד): נשבר הקנקן יחד המחרישה שבו הכנול: חייב. שחרים קשים לחרוש מן הכקעה מפני הסלעים שם שם: ודש בתבואה פסוד. אם הוולקה: ה' והביא עליה שעורים. שהן קלים ממתין: חייב. בקלקול' אם הוסיף ג' קבין ולא חמרין הוולל והשעורים קלים יש לו להוסיף עד כדי כונס לתך מעין שהוא משא החמור: מפני שהנפח קשה לנחמה: כמשאוי. אש"פ שאין משלו כדל כמשא החמור הרי נסחו כנסת החמור והנפח כמשאוי: לתך. חזי כור והכור שלשים סלון: והביא עליה שעורים. חייב. תבואה והביא עליה תבן חייב. מפני שהנפח קשה למשאוי. להביא לתך חטים. והביא לתך שעורים

ד השוכר את הפרה לחרוש בהר. וחרש בבקעה אם נשבר הקנקן [ת] פסור. בבקעה וחרש בהר. אם נשבר הקנקן חייב. לרוש בקמניות. ודש בתבואה פסור. לרוש בתבואה ודש בקמניות חייב. מפני שהקמניות מחלקת: ה' השוכר את החמור להביא עליה חטים חייב. תבואה והביא עליה תבן חייב. מפני שהנפח קשה למשאוי. להביא לתך חטים. והביא לתך שעורים

דאף גיענךערט גר האט דאך גיזאגט ער וועט דרעלשין תבואה: ה' השלש את החמור ראובן האט גידונגען ביא שמעון אאיזיל? תביא עליה חסין ער זאל אויף איר בריינגען ווייץ ואלתה. דאס איז פופצעהן סאָהו ותביא עליה שעורים אונ ער האט געבראכט אויף איר גערשטין. אלתה מיט דריי קבין דאס איז פופצעהן סאָה מיט אהאלבע. אפיזו די וואג איז דיא ועלביגע. גערשטין אלתה מיט דריי קבין. וועגט אזוי פיל ווי ווייץ אלתה. ווייל גערשטין איז גרינגער. פון דעקסמונען אויב דער איוויל האט זיך ניטארהן אשאדין היב דארף ראובן בצאהליון תביא אןדער ראובן האט גידונגען אאיזיל ער זאל אויף איר בריינגען תבואה ותביא עליה תבן אונ ער האט אויף איר געבראכט שטריו. אונ דער איוויל האט זיך ניטארהן אשאדין היב דארף ראובן בצאהליון פני שהנפח קשה כמשאוי ווייל דיא גרייס פון דעם לתך גערשטין איז אזוי וויא דיא גרייס פון דעם לתך ווייץ. אפיזו אין דיא וואג וועגט דער לתך גערשטין ווייניגער וויא דער לתך ווייץ. פון דעקסמונען ביי דעם איוויל איז דאס די ועלביגע שווערקייט וויא ווייץ. ווייל דער גפח' וואס די משא איז אויסקיבלאזן איז אזוי שווער וויא דיא משא. אונ ער האט דאך ארויף געלייגט אויף דעם איוויל דריי קבין מער ווי אלתה. דריבער איז ער חייב. ווארום ער האט גיזאגט ער וועט גאר ארויף לייגן אלתה. האט ער דאך גיענךערט אונ בייא דיא שטריו איז אויף אזוי אז קען לייגט ארויף אויף אאיזיל פופצעהן סאָה ווייץ קען דער איוויל דערקראגן אונ אז קען לייגט ארויף אויף דעם איוויל שטריו וויא פופצעהן סאָה וועגט ווי פופצעהן סאָה ווייץ קען ער גיט דער קראגן ווייל שטריו וואס וועגט פופצעהן סאָה לייגט אויף דעם איוויל פיל העכער וויא פופצעהן סאָה וועגט ווייץ תביא תבן חטים אויב ראובן האט געדינגען דעם איוויל ער זאל בריינגען אויף אים אלתה ווייץ ותביא תבן שעורים אונ ער האט געבראכט אויף דעם איוויל אלתה

דערהיצט גינארין: ד' השוכר את הפרה לחרוש בהר ראובן האט געדינגען אקוה מיט אאקער פון שמעון ער זאל אקערין אויף אבארג ויהי דבבקה אונ: ער האט גיזאקערט אין אטאהל אס נשבר הקנקן פסור אויב דער איוויל וואס גראכט אין די ערד איז צובראכין גינארין. דארף גיט ראובן בצאהליון. ווארום אז דער איוויל איז אין אטאהל צובראכין גינארין. וואלט ער אויף אבארג געוויס צו- בראכין גינארין. אבער פארקערט דבבקה ראובן האט גיזאגט ער וועט אקערין אין אטאהל ויהי בהר אונ ער האט געאקערט אויף אבארג אס נשבר הקנקן היב אויב דער איוויל וואס גראכט אין דיא ערד איז צו בראכין גינארין. דארף ראובן בצאהליון. ווייל אויף אבארג איז שווערער צו גראכין וויא אין אטאהל. אונ ער האט דאך גיענךערט קען זיין אז ער וואלט גיגראכין אין אטאהל אזוי וויא ער האט גיזאגט וואלט דער איוויל גיט צו בראכין גינארין לרוש דבבקה ראובן האט גידונגען אקהה בייא שמעון זיא זאל דרעלשין ארבעס ויהי תבואה אונ ער האט מיט איר גיזאשין תבואה. ווייץ. קארין אונ דיא בקהה האט זיך אויס געלויבטשט אויף די תבואה אונ צו בראכין אפוס אןדער איין אןדער שאדין פסור דארף גיט ראובן בצאהליון. ווארום אז דיא בקהה האט זיך אויסקעגליבטשט אויף תבואה וואלט זיא זיך אויף ארבעס געוויס אויסקעגליבטשט ווארום אויף ארבעס קען מען זיך געשווינגער אויס גליבטשען ווי אויף תבואה לרוש תבואה אבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון ער וועט דרעלשין מיט דיא בקהה תבואה ויהי דבבקה אונ ער האט גיזאשין מיט דיא בקהה ארבעס. אונ דיא בקהה האט זיך אויסקעגליבטשט אויף די ארבעס אונ צו בראכין אפוס אןדער איין אןדער שאדין היב דארף ראובן בצאהליון פני שהנפח קשה כמשאוי ווייל אויף ארבעס קען זיך אקהה אקעגליבטשען אונ אז זיא וואלט גיזאשין תבואה קען זיין זיא וואלט זיך גיט אויסקעגליבטשט. אונ ער האט

סומכוס אומר וכו'. והלכה כסומכוס : ואם הוסיף. פחות משיעור זה פטור אם הוסיף הממור ויתן שכן התוספות כלכד : ו כל האומנין. קבלתם שמתקבלים עליהם לעשות מלאכה כתיבתם : שומרי שבת. והלכתיו

כנייה וזכירה וזכירה דהיה גאה דמיה ליה אלגרא היו עליה שומר סכר : וכו' שאמרו מול את שלך שכן נמרתו ואינו מעכבו לתקפו על שכרי ומאחר שתולככו תביא מעות (עו) הרי הוא משס ואינו שומר קנס : שומר לי ואשומר לך. שומר לי היום ואמור

(פו) כלומר דרכי משמע כשומר מול את שלך והכל מעות. ולא אמרינה מעות ועול שך. רהו משמע שדרינו תוספו בו אבל כשומר נמרתו פסיעי דש"ח כוח כיון דידעו הכעלי שכתי מלאכה והו כשול עבול ימי שאלתו שפטור מחלוסי וכמ"ס ה"ח פ"ה מ"ג נגמול : (פו) עמנו כמלאכתו של שומר היה ספק הוא משמר היה לו וכתיב אם כעלי עמול לא יפסלו ודרשינו עמול כמלאכתו ועמ"ל דכתיב כתיב לקמן (דף ג"ס) לרשינו ליה אכלה מעותין : [ט] הנח כ"י. מוירי דמונת במקום שקונה כ"י : (ח) כהנייה סאה דלא בעי נמתי ליה דמ"ל לענייני כעשה עמלו ליה עמול דקטוסק כמלוא טבור מן המלות וכסיהא סאה נעספ ס"ס כל זמן שסמכוסן

לך למחר אבל שומר לי אתה זה ואני אשומר לך זה האחר כמקומו והכל כזמן אחד זה שמיר' ככעליס היא ופטור (פו) : הנח לפני שומר חנם. אבל יצא לנכ"ד הו הנה סתם חסילו ס"ח לא היה קביל עליה נעירוחא כלל : ה הלוהו. מעות : ע"ה המשכון שומר. בין הלוהו וחס"כ משכנו בין משכנו וחס"כ ללוהו ומלאי שכת סכר מלוא (וי) : הלוהו מעות שומר חנם. דלית ליה לרבי יהודה סכר מלוא לענין דינא : הלוהו פירות שומר שבת.

אפקה גער שמיין. אונ דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין פטור איז ראובן פטור צו בעאהלין. ונייל

פאר מיין ארבייט געקט. אז דו וועסט געקען אהיים דעם סלבוש וועקטו מיר גאקדעם גריינגען מיין ארבייט געקט שופר הנס פון דער צייט אונ ווייטער הייבט שוין דער ארבייטער אויף דעם סלבוש אשומר חנם. ער היט אונקוסט. אז דער סלבוש ווערט גענוגת אנדער פארלארין. דארף ער ניט בעאהלין שומר זי וואסער זיך ראובן זאגט צו שמעון היט דו היינט מיין זאך וועל איך קארגין היטען דיין זאך שופר שך ראובן איז אשומר שךר ווען ער היט דיא זאך פון שקעון ווייל שקעון וועט קארגין היטען דיא זאך פון ראובן. און שקעון איז אשומר שךר ווען ער היט דיא זאך פון שקעון וועט קארגין ונייל ראובן ונייל ראובן האט געקמין דיא זאך פון ראובן ונייל ראובן ונייל ראובן האט געהיט דיא זאך פון שקעון שופר זי ראובן זאגט צו שקעון היט די זאך מיניע וואס זי זאגט שקעון צו ראובן הנה זעני לייג אנדער פאר מיר שופר חנם איז שקעון גיטארין אשומר חנם. אז שקעון גייט אונעק פון דיא זאך און היט זיא ניט וראם הייבט פשיעה און דיא זאך ווערט גענוגת אנדער פאך לארין מוז שקעון בעאהלין. אנדער אז שקעון האט גיזאגט לייג אנדער. און האט ניט גיזאגט פאר מיר איז ער אשומר חנם און ניט : ז הנהו זי המשכון שופר שך ראובן האט פארקארגט געקט צו שמעון אויך אמשכון. איז ראובן אשומר שךר. ראובן דארף היטען דעם משכון גלייה ווי קען וואקט אים גיזאקעלט פאר דעם היטען און אז דער משכון ווערט גענוגת אנדער פארלארין מוז ראובן בעאהלין בני הנהו אויפ הנהו מעות שופר חנם רבי יהודה זאגט אז ראובן האט פארקארגט געקט צו שמעון אויך אמשכון. איז ראובן אשומר חנם האט ראובן דעם דיין וויא איינער וואם היט אונקוסט הנהו פירות אז ראובן האט פארקארגט צו שמעון פירות אויף דעם משכון שופר שךר איז ראובן

ער האט גיזאגט אפקה און האט געקראקט אפקה וואם הויקף זי משאו אויב ער האט פאר געקערט דיא משאו ער האט געקריינגט אויף דעם אייניל קער ווי אפקה. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין מיב דארף ער בעאהלין ופכה יוסף ער כשאו ויהא מיב וויא פיר זאל ער פאר געקערין דיא משאו אונ ער זאל חייב ויין אויף אשארין סוכוס אויפ מיטו רבי פאר סוכוס זאגט פון רבי כארים ווענין סאה נעמל ביי אקעסיר אז ער לייגט אויף אים אחוץ אקאה קער וויא ער קען פאר טראגין אונ ער האט זיך געמאכט אשארין דארף ער בעאהלין קשעה קין הממור אונ בייא א אייניל אז ער לייגט אויף אים ארויף דריי קבין קער ווי ער קען פאר טראגין. און דער אייניל האט זיך גיטאהן אשארין. דארף ער בעאהלין : ו כי הויקפין שופר שךר הו אלע בעלי קלאכות וואם געקען די ארבעט צו זיך אהיים קמשל אשניידער ער געקט דיא סחורה פון בעל הבית צו זיך אהיים ער זאל מאכין אקלייד. הייבט ער אשומר שךר. עס איז גלייך וויא קען וואקט אים געזאקעלט פאר דעם היטונג פון דיא סחורה. אז דיא סחורה ווערט גענוגת אנדער פארלארין מוז ער בעאהלין. ווארום פאר דער הנאה וואם ער האט אז ער געקט צו זיך דיא סחורה אונ איז ויקער מיט ויין ארבעט זעקס. ווארום ער קען דאך זאגין ער וועט ניט ארויס געבין דעם סלבוש ביז קען וועט אים בעאהלין ויין ארבעט געקט. ריבער פארשוודריגט ער זיך צו היטען דיא סחורה ויבין שאגרו טוי את שךר והכא מעות אונ די אלע ארבייטער אז זיי האבין גיזאגט צום בעל הבית דעם דיין סלבוש ער איז שוין פארמיט. און איך וויי אים ניט פאר האלקיין

אלג. נמרא . ועתי"ט : (ח) רש"י . וכלי' אכל הוא לא
 יסתמך כתי' ויכנה לו שכלו כחוכו ועמאל כתב הסוד מסוס
 השדה . ועתי"ט : (ט) כלומר ר"ל דתמה מסוס דקס"ד :
 (כ) דסתם מתניין ר' מחירי היא : (כא) לטעמיה דכתיב
 ליה נתקל' פושע הוא כו' ולפיכך תשיעין דשלא ככונה שרתו'
 אכל לר"י דהתם ולכנה כותי'
 דס"ל דנתקל לאו פושע הוא
 תשיעין ל"י שלא כפשיטה נשברה.
 כין ט"ח כין ט"ט כין ט"ז כין ט"ח כין ט"ט כין ט"ז
 ונראה מלכותם דלאו פושע הוא
 אפילו שלא כמקום . מדרון .
 ועתי"ט :

סדרך פירות להרכיב ואין הלכה כרבי יהודה : מותר
 אדם להשכיר . לאהר"ם (ח) : משכנו של עני .
 שניו : להיות פוסק עליו . שכן והולך תמיד ופוחת
 מן החוב ודוקא כמשכון דנפיש אגריה וזוטר פתחיה כגון
 מלא וקדרוס וכיוצא בהן
 וכן הלכה : ח בין שומר
 חנם בין שומר שכר
 כמשיב אבירה : ח המעביר חבית ממקום
 למקום ושברה בין שומר חנם . בין שומר שכר
 ישבע . ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמה
 אני אם יכולין זה וזה לישבע :

מרבתי כר"מ (כ) דזה וזה ישבע אכל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטר' בשכונה דאומר שכן היאך פסור בשכונה
 דלא פשע הא כלל פשיעה נמי הייב שאין לו חנם אלא דומי' דניכוד ואכידה שכן קרובין לפשיע' ולאונס ועוד
 זו שלא כמקום מדרון נכבד' אפי' שומר חנם הכי מני משתכח שלא פשע הוא ולדי' פשיע' הוא ור"ל סכר שכונה
 או לא מן הדין הוא אלא תקנת חכמים הוא (כא) שאם אי אהה פוטור המעביר חבית ממקום למקום מן החסלומים
 ע"י שכונה זו אין לך אדם שיטעיר חבית להכירו ממקום למקום לפיכך תקנו שיטעע שלא בכונה שברתייה ויפטר :

כלומר אף אני שמעתי
 מרבתי כר"מ (כ) דזה וזה ישבע אכל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטר' בשכונה דאומר שכן היאך פסור בשכונה
 דלא פשע הא כלל פשיעה נמי הייב שאין לו חנם אלא דומי' דניכוד ואכידה שכן קרובין לפשיע' ולאונס ועוד
 זו שלא כמקום מדרון נכבד' אפי' שומר חנם הכי מני משתכח שלא פשע הוא ולדי' פשיע' הוא ור"ל סכר שכונה
 או לא מן הדין הוא אלא תקנת חכמים הוא (כא) שאם אי אהה פוטור המעביר חבית ממקום למקום מן החסלומים
 ע"י שכונה זו אין לך אדם שיטעיר חבית להכירו ממקום למקום לפיכך תקנו שיטעע שלא בכונה שברתייה ויפטר :

בצאהלמ נועט ער דעם אָרעם מאן צוריק געבין
 דעם משכון אומזיסט פאן שתיא פּשטיב אַגרה נוייל
 עס איז גלייך וויא ער וואלט אונזען געבין דעם
 אָרעם מאן אפאלראקעט זאך . ויארומ דער
 אָרעם מאן האט גירעכונט אז זיין משכון נועט
 זיין פאלרארין ער נועט אים גיט קענען אויסקלייזן
 ח הפּעניר חבית פּעקיס פּעקיס געקיס ראובן האט גיפראגן
 פאס פון איין אונט ער זאל נישט געבן אויף
 איין אנדער אָרט . אונ און די פאס גייער צו שמעון
 וישבחה אונ ראובן האט דיא פאס צו בראכין בן
 שופר חכם בן שופר שפר סאיי ראובן האט גיפראגן
 דיא פאס אומזיסט . אונ סאיי שמעון בצאהלמ
 אים פאר דעם פראגן זיינע זאל ראובן שווערין
 אז ער האט גיט צו בראכין מיט זיין וויילען .
 דארף ער גיט בצאהלן רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע
 רבי אליעזר זאגט איה האב אויף גייערש פון
 מיין רבי אז ביידע ואשומר חנם אונ אשומר שכר
 דארפין שווערין . אונ דארפין גיט בצאהלן ויפסי
 אי אים יכלין זה וזה ישבע אונ איה וואנדער סיה
 אויב ביידע קענען פסור זיין פון בצאהלן דורך
 אשכונה אשומר שכר כוז דאך בצאהלן :

ראובן אשומר שכר האט ראובן דעם דין וויא
 איינער וואס געקט גיפאלמט פאר זיין היטען .
 דהיינו ראובן האט פאר באַרנט פירות צו שמעון
 אויף אמשכון אז אין אקט טאג פון היינט זאל
 שמעון אים בצאהלן געלט פאר די פירות . למשכר
 איין רובל . קען דאך זיין אויב שמעון וואלט גיט
 געקויפט בייא ראובן די פירות וואלטין נאך דיא
 פירות גילעגין ביז היינט בייא ראובן אונ אין די
 אקט טאג וואלטין אביסל פון די פירות פאך-
 פולט גינוארין . פאר אנלידן די האט דאך שוין
 ראובן פאר דינט אנלידן מיט דעם משכון ויארומ
 דורך דעם משכון נועט ער אָפּ געמען אנאגזין
 רובל דריבער הייסט ער אשומר שכר . אָבער
 אז מען פארבארנט געלט אויף אמשכון . די געלט
 וואס ער פארבארנט דיא זעלבניגע נועט ער אָפּ
 געמען פאר דינט ער דאך נאר גיט דריבער
 הייסט ער אשומר חנם אבא שאלי אומר כוונת אדם
 להשכיר משכנו של עני להיות פוסק עליו והולך תמיד ופוחת
 מען פארדינגען דעם משכון פון אָרעם מאן .
 אונ דיא שקירות וואס ער נועט געמען זאל ער
 אפערקענען פון חוב . אונ אז דער חוב נועט זיין

נמרא כבא מציעא דף ע"ה ע"ב

כלכה הי כלל כלי החטון דלחא דמלכות דכריאה במ

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו גריל להקדים לו שלום
 שאסור להקדים לו שלום הלאמר לומר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור :

פניא רבי שמעון בן יוחאי אומר מיר האבין גילערוגנט
 רבי שמעון בן יוחאי האט גינאבט פנון גינשה
 בחביו פנה ואינו גריל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו
 שלום פון וואנען ווייסן מיר דעם דין אויב ראובן
 האט גיבארנט געלט בייא שמעון אונ ביז איצט
 פלעגט ראובן גיט זאגן צו שמעון פריער גוט
 מארגין אָדער גוט שבת . נאר פארקערט איז
 גינען שמעון פלעגט פריער זאגן צו ראובן גוט
 זאגט גיט בייסין דעם לזה מיט אלע זאכין וואס
 תלמוד יוסף נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור
 לערוגנט אונז דער פסוק אונ זאגט דער מלכה
 זאל גיט בייסין דעם לזה מיט אלע זאכין וואס

מלוה עובר כבולן . ככל הכי דהשיב
 במתניתין דהוי נותן כסף
 בשעת הלואה והוא לוקח
 בשעת פרטון והוא לו
 כנוסה כשחזכו ודוחקו
 והוא שס עליו נכך בשעת
 פיקוק התנאי וזונו מכשול
 לפי הלכה להעבירו על לא
 תשיך לאחיד שהוא אזהרה
 ללוה: מפסדין . כדאמר בפרקין מתמטעין לעולם: משנה חכם . לישא מעליא נקט: לא תהיה לו כנושה .

ואלו עוברין וכו' . אמר אביי מלוה עובר
 כבולן לנה עובר משום לא תשיך לאחיד
 ולאחיד לנה עובר ולפני עור לא התן מכשול .
 הערב והעדים אין עוברין אלא משום לא
 תשימון עעדי נשך . תניא רבי שמעון אומר
 שמרויחין מפסדין , ולא עוד אלא שמשמים משה רבינו חכם ותורתו
 אמת ואומרים אלו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח כדבר לא
 היה כותבו . כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחכירו מנה ויודע
 שאין לו שאסור לעבור לפניו תלמוד לומר לא תהיה לו כנושה
 ללוה: מפסדין . לישא מעליא נקט: לא תהיה לו כנושה .

הייקט גאר געבסקען אפילו מיט רייד קאר ער
 אים אויף גיט בייסין . אונ ווייל ראובן איז גינען
 געוואהנט אז שמעון זאל אים זאגן פריער גוט
 קארנין . גאר ווייל שמעון קאנט אים דאס געלט
 דריבער גייט זוך ראובן ער זאל אים זאגן פריער
 גוט קארנין . האט דאך ראובן צער פון דעם ,
 דריבער הייקט דאס געביסקען קאר קען גיט
 זאלי עוברין בלא תעשה דיא מענטשין זענען עובר
 אויף לאוין אז קען בארנט געלט פראצענט
 אפר אבי מלך עובר בביתו אבי זאגט דער מלך
 איז עובר אויף אלע לאוין זיה עובר בשום לא תשיך
 זאמיה דער לזה איז עובר אויף דעם לאו לא
 תשיך לאחיד . דו זאלסט גיט מאכין דיין ברודער
 זאל דך בייסין . דו זאלסט אים גיט צו זאגן צו
 געבין פראצענט . אונ ער איז עובר אויף נאך
 אלאו ויאחיד לא תשיך צו דיין ברודער זאלסט גיט
 מאכין ער זאל דך בייסין דו זאלסט אים גיט צו
 זאגן צו געבין פראצענט . אונ ער איז עובר
 אויף נאך אלאו ולפני עור לא תתן כפשי פאר
 אבליגין זאלסט גיט געבין אשטרויכונג . דאס
 מיינט קען דו זאלסט גיט בריינגען אקענטשין
 צו אעבירה . אונ אז דער לזה זאגט ער
 נועט אים געבין פראצענט . פארברענגעט דער
 לזה דיא אויגין פון מלך ער זאל געמען דיא
 פראצענט . האט דאך דער לזה געבריינגט דעם
 מלך צו די עבירה הערב והעדים אין עוברין אלא בשום
 לא תשימון עעדי נשך דער מענטש וואס האט ערב
 גינען צום מלך פאר דעם חוב . אויב דער לזה
 נועט אים גיט בצאהלן דעם חוב . זאל ער
 בצאהלן צום מלך דעם חוב מיט דעם פראצענט .

אונ די גדות וואס פאר זייערע אויגין האט מען
 גיבארנט דאס געלט , אויב דער לזה נועט
 זייקענען ער האט גאר גיט גיבארנט , וועלן
 זיין זאגן זיין האבין גינען וויא ער האט זא
 גיבארנט , דער ערב אונ דיא גדות זענען גאר
 עובר אויף איין לאו . איר זאלט גיט טאהן אויף
 אים (אויף דעם לזה) אפייסונג . איר זאלט גיט
 בריינגען צו דער זאך אז דער מלך זאל בייסין
 דעם לזה ער זאל געמען ביי אים וואס ער האט
 אים גיט גיגעבן * מניא רבי שמעון אפר רבי
 יתר משה שפרויחין מפסדין מיר האבין גילעונג
 רבי שמעון זאגט די מענטשין וואס פארבארנין
 געלט אויף פראצענט האבין שאדין מער ווי זיי
 פארדינען זאל ער נאך קער אלא שמשמים משה
 רבינו חכם ותורתו אמת זיין זאגן משה רבינו איז
 גינען קלוג אונ זיין תורה איז זאקת ואופרים איז
 היה יודע משה רבינו שהיה ריות בדרך לא היה נוחבו זיי
 זאגן ווען משה רבינו וואלט וויסען אז עס וועט
 זיין אפארדינסט אין דער זאך אז אקאה קען
 זיין דער לזה פארדינט מיט דעם גיבארנטין
 געלט מער וויא ער גיט פראצענט דעם מלך
 וואלט ער דאס גאר גיט געשריבען פי אקא רב
 דיבי אפר אז רב דימי איז געקומען האט ער זאגט
 בנינו ישיבה בחברו פנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו
 פון וואקען ווייסן מיר אז ראובן קאנט בייא
 שמעון הונדערט גילדין . אונ ראובן ווייס אז
 שמעון האט גיט צו בצאהלן קאר גיט ראובן
 גיין פאר ביי פר שמעון . ווייל שמעון נועט דער-
 שראקין אונ פארשעקט ווערין פליטו יזכר לא תהיה
 לו כנושה לערונט אונ דער פוסק דו זאלסט גיט

והרב ר' יוסף פראנער פי' מלוי רביה יתר משה שפרויחין מפסדין . דיא מענטשין וואס פארבארנין געלט אויף
 פראצענט האבין שפעטער מער שאדין וויא זיין פארדינען איינט , ווען זיי פארבארנין דאס געלט אונ געמען
 פראצענט ווערין זיין רייד , אין צייט שפעטער בריינגט הקב"ה אויף זיין זאעלעך סבות (אונגליקען) זיי זאלן שאדין
 האבין זייער באגן פארמעגן אונ זאלן בלייבן ארעקע לייט אויף זייער באנצין רעבין וויא דיא נבורא זאגט פריער
 דף עא ע"א' ו'לא עוד . אונ נאך קער וויזנט זיין הקב"ה אלא וכו' . זיין מוין זאנדרעם אלצין מודה זיין אז משה רבינו
 איז גינען זאקס אונ זיין תורה איז זאקת ואופרים אלו הקב"ה וכו' . ווען משה וואלט וויסען אז דאס פראצענט געמען איז
 פאקי אריקטיגער פארדינט , אונ הקב"ה איז גיט בייז אויף דעם פארדינסט , וואלט ער גיט געשריבען קען נאך גיט
 געטען פראצענט , זאל ווייל משה האט געוואקסט אז הקב"ה איז בייז אויף דעם פראצענט געמען , אונ הקב"ה וועט
 אנוועק געמען ביי דעם מלך דאס באנצע פארמעגן פאר דיא עבירה דריבער האט משה גיזאנט צו דיא יודין פון זייער
 מוצק וועגן זיין זאלן גיט געמען פראצענט :

מכר ועדים חבל לא תשימו
 סקיל ליה חבל לפני עור וימנין
 ללא עברי כגון מהיה מלוא לו
 כללו הכי כי הילך דמושיס
 כוס של יין לנזיר לא פכר חלה
 סימל דקיל כחיי עברי ככלה
 עלה סיה שוחות חס לא סיה
 זו (פ"א ד"י)

רבי אמי ורב אמי דאמרי תרווייהו באלו דנו
 בכי דינין שנאמר הרבכת אנוש לראשינן
 כלנו באש ובמים. אמר רבי יהודה א"ר כל
 מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים
 עובר משום לפני עור לא תתן מכשול ור"ל
 אמר גורם קללה לעצמו שנאמר תאלמנה
 שפתי שקר הרובות על צדיק עתק אמרו לו
 קיים רבינא כל מה דאמרו רבנן שלח ליה בהרי
 למזבן שלח ליה נתיב מר סהדי ונכתב בתבא
 שלח ליה כ"ש מר דטריר בגירסיה משתלי וגורם
 תנו רבנן ג' צועקים ואינם נענין ואלו הן מי שיש לו
 שלא בעדים והקונה ארון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה ארון

לא תראה בעיניו כטסה ס
 שיראה ויכוח: לראשינו.
 לטון כוס' כדמתרגמינן כרטיס
 הכי חלו כלום כחש וכו':
 עובר משום לפני עור.
 שפחה על רומיטו ליה לנכסור:
 קללה. כסחונכו וזה כוסר
 הכל מקללן זמית וזומרי'
 שהו חזר על לדיק פתח:
 ומשתלי. וטכח הלאותו
 והגחם קללה לעמי:
 צועקין. כביח דין של מסה:
 ואינן נענין. שהי סה
 נרמו לענמן: קונה ארון

ויין צו אים אזוי וויא אקאנער. מאנען זאקסטו
 אים נעוים גיט. נאר אפילו גיין געבין אים עם
 זאל אויסקען ווי דו קאנטס אים, זאקסטו אויך
 גיט רבי אמי ורבי אמי דאמרי תרווייהו רבי אמי און
 רבי אמי זאגן ביידע אפילו די בשני דינין עם איז
 גלייך וויא דער ס'זה וואלט געמשקט דעם ל'זה
 מיט צווייא ערליי שפראפונג שגאט נוארום עם
 שטייט אין פסוק ודבכת אנוש וראשנו אז דו האקסט
 געמאכט רייטין אקענקש אויך אונז ער זאל אונז
 מאנען באנו באש ובמים איז גלייך וויא מיר וואקטין
 געקוקען איז טייער און איז נואקער אפי' רב יהודה
 אפי' רב רב יהודה האט גינאקט פון רבי'ס נוענין
 כל מי שיש לו מעות ופיהו אותם שלא בעדים דער קענקש
 וואס האט געלט און ער פארקארנט זיי אן ערות
 עובר משום לפני עור לא תתן מכשול איז ער עובר
 אויך דעם לאו. פאר אפלינדען זאקסטו גיט
 געבין אשמוי'כלונג. דו זאקסט גיט פריינגען
 אקענקשין צו א געבירה, און אז ער פארקארנט
 ויין חקר געלט אן ערות, פריינגען ער דאך דעם
 חקר צו א געבירה, נוארום עם קען ויין דער חקר
 נועט פארלינגענען דאס געלט היי'ש גיט אפי' ניש
 קלנה געצט און ריש לקיש זאגט אז ראובן פאר-
 קארנט געלט צו שמעון אן ערות פריינגען ראובן
 אויך זיך אקלעה, נוארום אז ראובן האט פאר-
 קארנט געלט צו שמעון אן ערות געוים האלט
 דאך ראובן אז שמעון איז אצדיק, און געוים
 האלטין אלע מענקשין פון שקאט אז שמעון איז
 אצדיק, און אז ראובן נועט מאנען בייא שמעון
 דאס געלט און שמעון נועט לייקענען, וועלין
 אלע מענקשין זאגן שמעון איז געוים גירעכט,
 נוארום שמעון איז דאך אצדיק נועט ער גיט פאר-
 לייקענען פלעקערע געלט, און ראובן איז ארשע
 ער קאנט אויפניקט געלט נועלין מענקשין אויך
 ראובן זאגן דעם פסוק שגאט נואס איז גינאקט
 גינארטן אין תהלים האמנה שפתי שקר הוברות על
 צדיק שקר פארשמוקט זאלין נוערין דאס לעפצין

וואס ריידן פאלשקייט וואס זיי ריידן אויף דעם
 צדיק שטארקע רייד אפי' די רבנן זיב אפי' קאמ
 דבינא קי' סה דאפי' דבנן די רבנן האבין גינאקט צו
 רב אפי' רבינא איז קאנים אלץ וואס דיא רבנן
 האבין גינאקט שנת ליה בהדי פניא דפגלי שבתא ערב
 שבת פארין נאקט האט רב אפי' געשיקט צו
 רבינא ישרד? מי שגרה זיין שיק מיר צעהן גילדין
 ודו זאקסט מיר בארגין צעהן גילדין דהבתי?
 קסינא דאריא זכונן נוארום עם האט מיר גיטראפין
 צו קויפן אשמויקול פער שנת ליה נתי' פו פפדי
 ונכסב כתבא האט רבינא געשיקט צו רב אפי' דר
 פריינג ערות און שרייב אנועקסיל וועל איך דר
 געבין געלט שנת ליה אפילו אפי' נתי' פו פפדי
 געשיקט צו רבינא אפילו פון מיר ווי'קסטו אויך
 אנועקסיל מיט ערות שנת ליה האט רבינא געשיקט
 צו רב אפי' מי שצו פו דו דאקסט געוים געבין
 אנועקסיל מיט ערות דפריד גי'י'סיה משתי' ווי'ל רי
 גי'ט פארמאהן מיט דעם לערנען דריבער וועקטו
 פארנעסין ונרם קלנה געצט וועל איך פריינגען
 אקלעה אויך זיך מי רבנן די רבנן האבין גילערוגט
 שיש צועקים זאגט געניס דריי ערליי מענקשין וענען
 דא וואס זייא שרייבן און נוערין גיט גענעקערט
 זאלי' הו דאס וענען זייא מי שיש לו מעות ופיהו אותם
 שיא גי'ט זיינער האט געלט און ער פארקארנט
 דאס געלט צו מענקשין אן ערות, און דיא
 מענקשין לייקענען זיי האבין גאר גיט גיבארנט
 און ווי'ען גיט כצא הליון, ער שרייט בייא בית
 דין ער האט יא פארקארנט און בית דין ענפערין
 אים גיט, בית דין קענען דאך פון די מענקשין
 דאס געלט גיט אפנעמען און ער איז זיך אליין
 שולדיג האט ער גיט געבראקט פארקארנט אן
 ערות והקונה ארון געצט און דער מענקש וואס
 האט געקויפט אבעל הבית אויך זיך אליין יפי
 שאשתו מושלת עליו און דער מענקש וואס זיין טויב
 נויב גינעלטיגט עליו אים, דיא צוויי מענקשין
 שרייבן אויך און נוערין גישט גענעקערט קונה און
 לעצט

לעצמו . מסתם לקמן : לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו כהן של פלוני עכו"ם ה סל הולה מעותיו בעכו"ם . בעכו"ם ואיכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו להשביע עמלו ופסמי' שעכו"ם הזמר מעות שלי מסתמם בחייו ואיכא דאמרי דביש ליה בה מתא שמוע וממיל פדים וחובשו זלא אוזיל למתא אחריתא : וליא אוזיל למתא אחריתא : כדלייבס :

קצטו פאי היא וואס מיינט מען ער האט געקויפט אבעל הפית אויף זיך איך דאקיי הוזה נכסיו געבלי'ם . אַנדערע זאגן מען מיינט ער אייגנט אן זיין געלט צו אַעכוס , דהיינו ער האט פאַראַקאַנט געלט צו יודן אויף פראצענט , האט מען אים גיפּרעקנט מען קאר דאך גיט פאַראַקאַגן געלט אויף פראצענט , האט ער גינאנט דער עכוס האט אים גינעבין טויזענד רובל ער זאל פאַראַקאַגן די טויזענד רובל אויף פראצענט פון דעם עכומו' וועגן , האט מען דאס דערצייגט דעם עכוס , האט דער עכוס גענוקען דיא קענקשין פאר צרות או דער יוד האט אַליין מוכה גינען או דער עכוס האט אים גינעבין טויזענד רובל אונ ער האט אַפּגענוקען ביי דעם יוד טויזענד רובל .

זוודר בשלה דף כ"ז ע"א ת"ת דלעילת יוד הא וואו הא

וי ילחם לכם ותחס חמרישון . רכי אכא פסח (ישעה נח) חס תשיב משבת גרליך עשות חפליך כיום קדשי . זכאח איון ישראל דקב"ה אחרשי כהן לאחדקא כהו מכל שאר עממין דעמלח . ומנו רחמישח ללחן קריב לון גלביה ויהב לון אורייתא ויהב לון שבת דליהו קדישא מכל שאר יומין ויחיא מכלא וחדיה דכלא ושקיל שבת לקבל אורייתא כלא . ומחן דנטייר שבת כחילו עטיר לאורייתא כלא . וקראת לשבת כגן . ומקראי כגן (ויקרא כג) מקראי קדש כולמר זמין כמה דמוחין דעלחין ותחלין . וקראת לשבת מאי וקראת דיומין ליה כד"ח (ויקרא כג) מקראי קדש כולמר זמין כמה דמוחין דאשפיזא לביתיה . וע"ד וקראת לשבת ענן דיומין ליה כמה דמוחין דאשפיזא כסתורא כתיבא כתיבא חתקא כדקא יאות כמיכלא וכמשתחא כדקא יאות יתיר על שאר יומין . וקראת לשבת מכעד יוס . לקדוש ה' מוכב דא יוס כסורים 'מרי דלחין חד . וכדכחו מעשות דרכיך כמה דלוקומנא . ממלוס חפליך ודכר דכר הוה אחרמ בנין דההיא מלה סלקא לחשר מלה דחול לעילא . מחן דמוחין דאשפיזא ביה כשי לאשתדלל ולא כחחרא . תא חוי חסורא מלה דנטייק משומיה דכר כהן סלקא לחשרא לחערותא לעילא זי לעב זי לביש . ומחן דיתבי כענובא דשבתא חסור ליה לאחשרא מלה דחול דהא פגוס פגיומ כיומא קדישא . מחן דיתבי כהולול דמלכא לא יחוי לחשבא למלכא ויחפסק כחחרא . זככל יומא כשי לאחזאה עובדא ולאחשרא לחשרותא ממה דלנטייר . וכשבת כמלי דשמיה וכקדושא דיומא כשי לאחשרא ולא כמלה אחרא :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מלוקט מספרי מוסר

אור דהקב"ה זוט על העריות ועל סמאלות זוט קדושים תסיו כי יכול הסוד לזכור כמלכא עיסיס מן המומר

הרמב"ם ה' תשובה פרק ז

(א) אל תאמר עמין תשובה אלא מעבירות שיש בהן קיעשה כגון זונה וגזל וגניבה אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כן היא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האוהבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן

(א) אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן קיעשה דו ואַפּקט גיט זאגין או תשובה דארף מען גאר טאהן אויף אַנעלכע צבירות טאס ווערין גיטאהן כגון זנות וזני ונגבה דהיינו ער האט מונה גינען , אַדער גענוגלע , אַדער גענוגלע אַזי קש , שצירד אַרס לשיב באיז גאר אזוי וויא דער קענקש דארף טאהן תשובה אויף די דריי צבירות דהיינו צירד חפש בדעות רעות שיש בו אזוי דארף ער גאך וקען די שילעקשע דעות וואס ער האט , אונ אויף זייא טאהן תשובה ולישב מן נשכס ופן האַיב יפן תקנאה יפן תהייל ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן אונ ער דארף זיך צוריק גערין פון נשכס , אונ פון פיינדשאפט ער , זאל גייןעם פיינד האַבין , אונ זאל גייןעם קנאה זיין . אונ זאל

ולתרוצו מסודות ומשפחות ימי וזלות וכן ליקח נשים הרבה נכחתי וקדושתו ואם כן יתום נכל כרשות התורה לך לומר קדושים תהיו לנו קדש עמך כמות לך שצריך לך עמנו נתחללו וגם כדאשמו אמרו ולקדש עמנו לכוון כשינוי להסתר מחשבתו ולהסתר פן יכל לומר ולקדש עמנו וכל מקום שחלה חולא קדושה חלה חולא נדר ערובה ואם כך אמרו ללדיק שלא חסא קל ותומר לבס כחשוכה סהול לדיך נדרים וסיגוי כי מן הסיקל יפיתנו ולא האיסור חס. וזלום

אלא ששכרו הרבה שהרי מעם חסא ומירש עובדים אין צדיקים גבורים יכולין לעבור בו כלומר מעלתו גרולה ממעלת אלו שלא חסאו מעולם

עסין ויהרבות סעודות וישפאות ימים ויפיות ער וועט עסין און פרינקען און מאכין סעודות טאג און נאכט. נאר עסין וועט זיין פון די עסינאווארג וואס מען מעג עסין און וואס מען מעג פרינקען ובו ליקח נשים תרבה בהתרבה והירושין און ער וועט געמען פיל טייבער מיט פתובה און קידושין ואם נן יהי נכל ברשות התורה קען ער מאהן אלעם שלעכטם און וועט זאגן איה מזה דאך קיין אעבירה נכד צווי קדושים תהיו דריבער האט אונז גאט גיבאמין מיר זאלין זיין הייליג גלוסר גרש געקד בסיטרי לך מען מיינט דו זאלקסט דיה הייליגען אפילו מיט וואס דו מעקסט שצריך גבש עצמו בפאקלי עד דארף זיך הייליגען מיט זיין עסין. ער זאל גיט וזקען פערנעניגנס. גוט עסין גוט פרינקען און מאכין סעודות. אדער זיין אויף פרינקען און סעודות און צו זיין שבור. אפילו מיט אועלכע עסינאווארג און משקה וואס זענען קשר זאל ער זיך אויך הייליגען וגם באשמו אפרי גבש עצמו אפילו ווען ער איז משמש המטה מיט זיין טייב האבין אויך די דבקים גיזאנט ער זאל זיך הייליגען. עס זאל זיין מיט הייליגקייט גבונו בעיני ההפטר פחשבהו ער זאל אנברייטן זייגע געדאנקען און הייליגען זייגע מראכמונג. ער זאל טראכטן אין הייליגע זאכין ההפטר פן נבא ידי איסור און ער זאל זיך הייטען טאמער וועט ער מאהן אעבירה וכל סקום שאפת מוצא קדושה און אויף זענער ארל וואס דו געמינקסט דאס ווארט מען זאל זיין הייליג אפה מוצא נדר קדוה געפרינקטו פארבאמין מען זאל זיך פארציאמען פון קוזה זיין ואם נד אפרי צעדיק שלא קסא און אויב מען האט אזוי גיזאנט צו אצדיק וואס ער האט גיט געזינדקט. ער זאל זיך אזוי דערנווייטערן פון עסין און פרינקען און פון משמיש המטה נאר אלץ זאל זיין מיט הייליגקייט קל וחוסר לשב בתשובה שהוא צריך נדרים וסיגים אין שוין גענוים דער מעקנטש וואס האט געזינדקט און מוהקת תשובה. אז ער דארף זיך דערנווייטערן פון גוטע עסין און פרינקען און פון זיין טייב. אפילו עס איז אלץ קשר כי מן הסיקל יפיתו אל האיסור הי ווארום פון היפטר וועט אים דער נצר הקע קליה אנבריידין צו מאהן אאיסור. אז ער וועט זיין געוואהקט גוט עסין און גוט פרינקען און

מן הכל צריך לחזור בתשובה ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהן וכן הוא אומר יעווב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו: (ב) ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרחוק ממעלה הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא באילו לא חסא מעולם ולא עוד ממנו וכבש יצרו אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה מעלתו גרולה ממעלת אלו שלא חסאו מעולם

זאל גיט לאכין פון תורה און מצות און גיט פון מעקנטשין. און זאל גיט נאכיאגין צו זאפלען געלט. און זאל גיט נאכיאגין צו האבין קבור. און זאל גיט נאכיאגין נאך גוט עסין. און ער זאל זיך דערנווייטערן פון נאך אועלכע זאכין פן הכל צריך להייר בתשובה אויב ער האט גיטאהן אפילו זיינע פון די אלע זאכין מוז ער אויף דעם מאהן תשובה זאיי העונות קשים פאקין שיש בהן מעשה די עבירות זענען שווערער פון די עבירות וואס זענען גיטאהן שפלות. שאדם נשקע באיי ווארום ווען דער מעקנטש איז אריין גיטאהן אין די זאכין קשה הוא קפויש פון אזו שווער ער זאל זיך אפשיידן פון זיי וכן הוא אומר יעווב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו און אזוי זאגט דער נביא ישעיה דער רשע זאל פארלאזן זיין שלעכטן וועג. און דער מעקנטש וואס מוהקט אומקעכט זאל פארלאזן זייגע שלעכטע מראכמונג: (ג) ואי ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרחוק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה און דער מעקנטש וואס מוהקת תשובה זאל גיט מיינען אז וועגן זייגע עבירות וואס ער האט גיטאהן איז ער דערנווייטערט גינאווארג פון דיא צדיקים אין תהיך נן די זאך איז גיט אזוי אהוב ונחמד הוא לפני הבורא באילו לא חסא מעולם ולא עוד איז אזוי געליבט ביי גאט גלייך וויא ער וואלט קיין מאהל געזינדקט וזא עוד אלא ששקרו הרבה זיין שקר איז פיר מער פון דעם שקר פון די צדיקים וואס האבין קיין מאהל געזינדקט שווי פעם פעם חסא ווארום ער האט דאך שוין פארזוכט דעם מעם פון אעבירה ופירש ספני נכבש יצרו און ער האט זיך אפגעשיידט פון איר און ער האלט איין דעם נצר הקע און זינדקט גיט מער אפרי חכמים סקום שפולי תשובה חכמים אין צדיקים גמורים וכלין געמור בו די חכמים האבין גיזאנט אויף דעם און זוא דיא בעלי תשובה שטייען אויף עולם הקא. קענען גיט שטיין דיא אמתה צדיקים אויף דעם ארט גלוסר פעלתי גדולה ממעלת אלו שלא חסאו מעולם מען מען מיינט די מעלה פון די רשעים וואס האבין גיטאהן תשובה איז גרעסער פון דיא מעלה פון דיא צדיקים וואס האבין קיין מאהל געזינדקט וועט זיין געוואהקט פיל צו משמיש המטה. אז ער

מפני שהן כובשין יצרם יותר מהם :

וכל מה שטרה יאכל כרנב אחד ואם כינס לו שטמה זאת :

שפני שחן כובשין יצרם יותר מהם ונייר די מענטשין ער וועט נים האבין מיט הימר וועט אים דער וואס טוהען השוכה האלטין איין דעם יצר הרע קער פון דיא צדיקים וואס האבין קיין מאהל געזינדיגט. ונייר דיא צדיקים האבין קיין מאהל געזינדיגט. האבין זיי גיט אפאנה צום זינדיגען :

איין רגע ואם בינה לו שטמה זאת אויב דו פאר- שטיימט הלנאי נאלקטו דאס פאלגין ויה צו הייליגען דעם גוף מיט די גשמה :

אונקלום

בשלה יום ה תורה

להשטיק מלח דלא יהיה נפש י יה יהו יהודה . רוח יוד הא ואו הא . נשמה יהוה היה יהודה ה' המליך יהוה אל שם ב'ן שבעשה בניקוד חולם :

טו ואת מול ית הוטרף ונארים ית ידה על ימא ובזעוהי ויעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא : י ונאנא הא אנא מתקוף ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואתער בפרעה ובכל

טו ואת מול ית הוטרף ונארים ית ידה על ימא ובזעוהי ויעלון בני ישראל בגו ימא ביבשתא : י ונאנא הא אנא מתקוף ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואתער בפרעה ובכל

תויא ואתה הכס . טס : ויבאו בני . ברנות דר : בעל המורים

רשבים (טו) הרס . ג' נמש' . הרס את מעך . כשופר הכס קולך . מלמד סגמנס וערככ לוחם כקולות זלידך ויחמר הכס לך נבי אליטע סלף סכרול . כמו הכל נעשה נם ע"י המים אף הכס דעת זקנים מבעלי ההסופות

בגדר שכונה מיס ששהו ישראל משיצאו מצרים עד שאמר יהודה על הים סלל דבשמיני אמרו יהודה . י"ז רלמסן

רשבים על התורה (יז) ונאני הגני סחוק וגו' . דער אלשיף שרייבט ביי דעם ים האט מען געבראכט דריי זאכין . איינס . די יודין זאלין ארבער גיין דעם ים טרעקן . דאס צווייטע . ונייר דיא מצרים האבין גינואלט דערשריינגען משה'ן אין וואסער זאל משה דערשריינגען דיא מצרים . דאס דריטע . ונייר דיא מצרים האבין גינאנט מיר וועל'ן דערשריינגען דיא יודישע קינדער אין וואסער אונ גאט וועט אונ גאר גיט קענען צוריק דערשריינגען ונייר ער האט גישווארען ער זאל קיין סבל בריינגען . דריבער וועט גאט זאגן זיי בריינגען צום ים אונ וועט זייא דערשריינגען . דיא יודין בראשין סתהן וואס גיהער צו זייא . זייא זאל'ן אריין גיין אין ים אונ גלויבן אז גאט וועט זיי רעסטיין . משה בראף שטעקן אונ מיט דיא האנט זאל ער איינשפאלטין אין

משרי חכמים

ועלגער זאלין האבין אפלקסה . אונ ועלגער זעלנער עס ועט אנדער ווארפין דעם אנדערין . דער סלף וועט האבין געוואנען די סלקסה . אונ וועט צו נעמען פון דעם אנדערין סלף זיין לאנד . זייא האבין אזוי גיטאיה אונ איין ועלגער האט אנדער גינוארפין דעם אנדערין זעלנער . אונ זיין סלף האט צו גענומען די לאנד פון דעם אנדערין סלף . אונ איי גינוארין אפסק אויף

חילו ברכבו ובפרשיו : יי וידעו
 מצרים כפי אגני יהוה בהכבדי
 בפרעה ברכבו ובפרשיו : יי ויסע
 מלאך האלהים ההלך לפני מחנה
 ישראל וילך מאחריהם ויסע
 עמוד הענן מפניהם ויעמוד

משריתיה ברתוכוהי
 ובפרשוהי : יי וידעו
 מצראי ארי אגא יי
 באתיקרותי בפרעה
 ברתוכוהי ובפרשוהי :
 יי ונסל מלאכא דיי
 דמדבר קדם משריתא
 דישראל ואול מבתריהון
 ונסל עמודא בעננא סון
 קד מיהון וישרא

רשבים

יכור ואמר זכרני : (יט) ויסע מלאך האלהים. המולך
 את עמוד הענן. (שם) מחנה ישראל : וילך. המלאך
 מאחריהם ומתוך כך ויסע העמוד מפניהם ויעמוד מאחריהם. כי המלאך הוליכו להפסיק בין מחנה מצרים
 ובין מחנה ישראל וישם מאפל ביניהם כדכתיב ביהושע שלא יוכלו לקרב זה אל זה כל הלילה :

שפתי חכמים

פ' ה' אלהים פ' שנסיעת המלאך היה מיד. כשנאלו מצרים עליהם
 כדי להכדיל בין מחנה מצרים למחנה ישראל ולקבל החלים
 ולנסטרותו והעמוד ענן היה להשיך למצרים ונסיעת המלאך
 לתוך נסיעת הענן לאחריהם לתוך ענן. אך קשה לך בפרש'
 יתרו כפינו ואחל אחכם על כפי מצרים פירש' שבענין
 היה מקבל החלים וכו' וי"ל מיד כשנאלו המצרים כשתק המלאך
 מלפניהם ונסע לאחוריהם כיסל כדי לקבל החלים
 האש לא כשתק הענן כמו שזהו נגיל להסתלק ערביית לגמרי אלא נסע והלך לו מאחריהם להגיד למצרים :

דעת זקנים מבעלי התוספות

טובה משהכינו עצמן לצאתם מערב פסח ששחטו את הפסח היו יודעים שיצאו לסחר והיו מכינים להם צדה לדור וס"ם
 לא הכינו כל הצורך שנאמר ונס צדה לא עשר להם :

דקומים על התורה פירוש לתורת אלהים

וואסער אזוי ווי קען מאכט אציביקין, וועט דער זם גיש-
 פאלמיין ווערין, אונ גאט זאגט, זאגני. אונזאם וועל איך
 סאקן, הנגי סחוק את לב מצרים. איך וועל שטארקין
 דיא הארצען פון דיא מקרים, אונ זייא זאלין לויסין גאך
 די יודין אין וואסער, ווארום דאס איז גיווען דאס גרעסטע,
 אפילו בקמות אנשליסין איך פון וואסער, אונ זיילין גיט
 אכיון גיין אין אים, אונ גאט האט אהעק גענוקען פון זיי
 דעם שלב אונ האט געשטארקט זייער בעט איך די יודין
 זייא זאלין לויסין גאך דיא יודין אין זם טאמפס וועלען זייא
 מאפיו איידין וועלען זייא אים הרגען :

ישראל כפי ער זאל אצווישען שידד מאכין צווישען דער מחנה ישראל אונ ער זאל אין זיה
 מקבץ זיין דיא פיילין אונ דיא שטייגער וואס די מצריים וועלען ווארפן צו די ישראל ויסע אונ דער
 עמוד ענן האט געצויגן מפניהם פאר זייא וויסור אונ האט זיך גישטעלט הינטער זייא ווארום אז
 עס פלעגט ווערין נאכט פלעקט דער ענן אונזעק גיין אונ היינט האט ער זיך גישטעלט

חכמים

משרי
 גאך אפריקה, אונ האט אנגיטאקן אגייע קרוין איך די מליקה
 פון זיין גייע מדינה, נעקט סיר אז דער סלף האט זוכה גיניען צו
 דיא גייע קרוין דורך דיא שוואקמים פון דעם אנדערין פלעך
 געלגער, דאס געקניעט איז גיניען ביי תקיול ברוח חיה, ער
 האט גיאנגט איז נעל אמבין כבוד דורך פרעז אונ די מקריים
 ווייל זייא העלען זעהן זייער שוואקמים גענין גאט, אונ וועלען
 סודר זיין אין זען סון אנשליסין פאר דיא שטארקיים פון גאט
 ווייל גאט האלט מלחמה פאר דיא יודין מיט דיא מצריים, גאט
 האט זייא אקער געוויסן אז פאר אים קען זען גיט אנשליסין,

כריבער האט גאט גיאנגט צו משה ער זאל אהאקן גענין סיי
 דיא האנט צו דיא וואסער, אזוי וויא אפעקטש וויקט צו זיין
 חבר סיי זייא האקט ער זאל קיסע צו אים, זענען דיא וואסער
 גלייך געקומען איך די מצריים אונ זענען דערשיקען גיניארין,
 גאר פאר וואס האט פרעה זוכה גיניען אז דורך אים זאל קיסען
 כבוד זיי גאט, גאר דער פיזונג איז בייא סודרים, אז אסודר
 קיסען אין אפערסדע שפאט סיי סחורה אונ האט קסאנגעט ביי
 אפשל חבות, אונ דער סודר האט אפריקישט זיין סחורה אונ.
 האט גוט אפריקישט, דיא רעשפלאך סחורה וואס גלייבט שיינקט

מִצְרַיִם : כ וַיָּבֵא בֵּין אֶמְחֵנָה
 מִצְרַיִם וּבֵין מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
 הָעֵנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלְיָה
 וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלְיָה :

מִצְרַיִם : כ וַיָּבֵא
 בֵּין מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם
 וּבֵין מִצְרַיִם דְּיִשְׂרָאֵל
 וְהָיָה עֲנָנָא וּקְבָא
 דְּמִצְרַיִם וְיִשְׂרָאֵל נִהַר
 כְּדִלְיָא וְלֹא אֶתְקָרַב
 בֵּין קוֹת דִּין כָּל לְיָדָא :

רתיא ולא קרב זכ. פניול י :

בעל המורים

רשבים

(כ) ויאמר כי במקום ויאר את הלילה. אל ה' ויאר לו. וחסו
 ויהי טענו והסוד למצרים שלא פרו עמוד הענן כמו בשאר הלילות
 אלא היה סודך לאחוריים כדי להספיד למצרים אבל ישראל היה
 אור דמכיר אל ה' ויאר לנו : זה אל זה. כי דמחייב דין
 ואיך קרא ואלו ואלו ק' ק' שנקשו המלאכים לומר שירה ואלו
 קרב זכאי אחסם שנאמר וקרא זכ אל זכ :

שפתי חכמים

רשי

(כ) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך כדרך
 ובט מהלך לפניו. כאלו למקום לשכותו נעלו מלפניו ונתנו
 לאחוריו. כאלו זכרים מאחוריו נתנו לפניו. כאלו למקום
 לפניו וחזקים מאחוריו נתנו על זרועו ואלהם בהם. כך
 (השטח יא) ואזכיר תרגלתי לאמרים קחם על זרועותיו :
 ויהי הענן והחושך. ויאר. עמוד האש מ ויאר. עמוד האש
 כל הלילה. והשקף של ערסל ללד מצרים : ולא קרב זה אל זה.
 (מכלתא) מחנה ז אל מחנה :

שליחת פרעה את העם

(כ) ולא קרב זה אל זה כל היורה. אמרו חז"ל אלו המלאכים
 שנאמר בהם וקרא זה אל זה ואמר קדוש. ויש לפניו מה
 סכרה לזול' הולילת קרבה מפשוטו שלא קרבו המלאכים כל
 הלינה אל ישראל. והרכיזי אמר אם שנים הולכים זה כנגד
 זה ולא הגישו זה לזה שידך לכבוד ולא קרב זה אל זה אבל אם
 אחד עומד והשני רודפו ולא סמיכו או לא שידך לומר ולא קרב
 זה אל זה רק ולא קרב זה לזה. וכאן ישראל היו עומדים
 והמלאכים רדפו. וא"כ אם כונה הסוק רק על המלאכים
 וישראל. הוה ליה לומר ולא קרב זה לזה. המלאכים הרדפים
 לא קרבו לבני ישראל הנרדפים ומה כתיב ולא קרב זה אל
 זה. זה סכריתא לחז"ל לומר דקאי על המלאכים. שנסס
 כתיב גם כן וקרא זה אל זה. שנסס קוראים זה נגד זה
 ואומרים קדוש. אבל אותו הלילה לא קרבו זה אל זה
 לומר שירה :

פירוש לתורת אלהים

הינקטער דיא ישראל פינקסטער צו מאכין צו דיא
 מצריים : (כ) ויבא און דער עמוד ענן איז געקומען
 ביז צווישען דער סכנה פון מצרים ביז און צווישען
 דער סכנה פון ישראל ויהי און עס איז גינען הענן
 דער אונדערער האט גיט גינען האט גינען אונדערער האט גיט גינען
 אונדערער האט גיט גינען אונדערער האט גיט גינען

משלי חכמים

שמיים אין פטוק ויאמיני כה. האם גאם גינענן אביסול אמינו
 אונד אונכות צו פרעה. אז אייביג ואל דעםפאנס ויערין דער גאם ע
 פון פרעה און סכנים. אז דורך אים אז גרויס ניווארין דער
 קבוד פון גאם. דריבער האט גאם גינענן אונדערער פרעה
 ויבבל חילו. איך נעלל האבין אייביג קבוד דורך פרעה פוט
 גיין חיל :

תרגום

נביאים שופטים ד

לחשך סנה דלא צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה הנצח אדני נשמה הדד יהודה רוח
 יהודה הנצח יהודה היה יהודה רוח אל שם בן שבועשה :

א ואמר לה קומי בתרע א ויאמר אליה עמד פתח האהל והיה אם-איש
 משכנתי יהיה אם אנש ייתי יבא ושאלך ואמר היש-פה איש ואמרת אין :
 וישאלניה וימר האית פא

תרגום

ב ותקח יעל אשת־חבר את־יתד האהל ותשם
את־המקבת בידה ותבא אליו בלאט ותתקע
את־יתד פרקתו ותצנח בארץ והוא־נרדם ויעף
וימת: ו הנה ברק רדף את־סירא ותצא יעל
לקראתו ותאמר לו לך ואראך את־האיש אשר־
אתה מבקש ויבא אריה והנה סירא נפל מת
והיתד פרקתו: ו ויכנע אלהים ביום ההוא את
יבין מלך־כנען לפני בני ישראל: ה ותלך יד
בני־ישראל הלוך וקשה על יבין מלך־כנען
עד אשר הכריתו את יבין מלך־כנען:

קדם בני ישראל ואזלת יד בני ישראל אזלא ומקפא על
שיצאו ית יבין מקפא רבנען:

מצורת רוד

(ב) יתד האוהל. היחד העטוי לתקוע כחזן עם ספולי האהל:
בלאט. לכל יעור משגיחו: ותצנח בארץ. הכמה כמקבת
על היתד עד שחלף רקתו ונתחב כחזן: והוא נרדם. ר"ל על
שניה נרדם משתיית ההלג ועף על כי כפ כרגליו ולזה מת מיר:
(ג) יודף את סירא. לפי מחשבת דעתו לנקשו כאשר הוא
עם: (ה) ותלך וכו'. ר"ל ככל פעם יותר:

רשי

(ב) המקבת. פטיש: בלאט. כשתיקה: ברקתו.
כלעטי: ותצנח בארץ. ועשית כחזן תחכה
היחד כרקתו וכלחן:

דעם פירוש עברי שימיש געפינס מען בייא רעד הפסורה פון דער וואך:

כתובים משלי יד

לחמשוך מסוד ומלכות ד'א שין רלת יור נפש שין שין רלת שין רלת יור רוח יאהרונהי נשמה ד'סור א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח אקף רלת נון יור נשמה דמלכות יו הו וו הו תיה יחירה ריסור יתנה תיה יחירת
דמלכות אל שם ב'ן בשעשיה

תרגום

א אויל ונאין מוסר אביו ושומר תוכחת יערם: ב בית צדיק
חסן רב ובתבואת רשע נעקרת: ג שפתי חכמים יורו
דעת ורב כסילים לא יכון: ד זבח רשעים תועבת יהוה ותפלת
רבשיעי תתעבר: ג שפנותיה רחסימי מורעין סגרעא ולקדוהו רסכלי לא כן: ד רבסיהוהו רבשיעי

רשי

(ב) בית צדיק. בית המקדש שכנה שלמה הלוך:
חוסן רב. מגדל עוז לשראל: ובתבואת רשע.
ובתבואת מנשה שהכניס את הללם בו ועכרת: (ג) יורו
רעת. יכתירו דעת: לא כן. אין אמת: (ד) זבח
רשעים. כלק וכלעס: והפלתה ישרים. זה משה רבני:

מצורת רוד

(א) יאן. ימאל את המוסר ונתמלן לקבלו: ושומר. השומר
כלכו את החכמה יתחכם כמפוי: חוסן רב. מחוזק הוא
מזל ולא תחזק: כבתבואת. כעת כולו כו הרעע נשחת הכית
הסווא: (ג) יורו רעת. המה ממוזים את הדעת ללמוד לכל:
ר"ל לא כן יחפלו ללמוד כאשר החכמים חפלים ללמד:
(ד) תועבת ה'. כשעדיין לא שבו מרשעם ולא התפללו על
שנחלס: ותפלת ישרים. השוללים מחילה כעת הכלת הזכח

פירוש ע"מ

(א) אויל יאן מוסר אביו דער נאר פארמיאוסק דעם
מוסר פון ויין פאטער ושומר תוכחת יערם
אונ דער קענקש וואס היט ריט ווערמער וואס
פען האט מיט גישמראפט מיט זיין וועט ער
קלוג ווערין: (ב) בית צדיק חסן רב ד'א שמוב פון
צדיק איז אנרויסקער אוצר, אז הקב'ה בענקמשש
דעם צדיק מיט רייקקייט וועט ד'א רייקקייט ביי
אים בלייבן אזוי וויא אין אנושען אוצר ובתבואת
רשע נעקרת אקער אז אין ד'א שמוב פון צדיק קומט

מִתְקַשְׁיָה בְּרֵאֵלָהּ וּבְצִוְהֶהוּן יִשְׁרָיִם רְצוּנִי: הַתּוֹעֵבֶת יְהוָה הִנֵּה רָשָׁע וּמְבַרֵךְ צְדָקָה יֵאָהֵב: דְּרִיצֵי מִתְרַעֵי: הַמִּרְחֹק אֲלֵמָה אוֹרְשִׁיהָ וְרָדְרִיף צְדָקָתָהּ נִתְרַחֵם:

מצורת רור

הַמִּתְקַשְׁיָה הִיא לְרִצוֹן לִס': (ס) דָּרַךְ רָשָׁע. הַהוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רָשָׁע וְחָס שָׁלֵף עִשָׂה: וּמִרְדֵּף. הַמְדוּדֵף לַעֲשׂוֹת לְדַקֵּס חָף חֵם כְּאֵם וְלֹא עִשָׂה מִ"מ יֵאָהֵב לֵה':

פירוש ע"מ

נִיטָאָהוּן. אִיזוּ פִּאָרְקִיאוֹמֵקֵי בִּי הַקְּבִיבָה יִתְפַּלְתֵּי יִשְׂרָאֵל רְצוּנִי דְעַר וְיִוִּלְעֵן פּוֹן הַקְּבִיבָה אִיזוּ דִּי תְּפִלּוֹת פּוֹן דִּי פְרוּקְעֵ נִוּאם וְיִיאָ קְעֻמִּין פּוֹן הַקְּבִיבָה. עַר זָאֵל וְיִי מוּחַל וְיִין רִיא וְיִנְךָ וְיִוּאם וְיִי הַאֲבִין נִיטָאָהוּן כְּאֵם אִיזוּ בִּיִיא הַקְּרוּשׁ בְּרֹךְ הוּא קְעַקְעַר וְיִוּיא דְעַר

ברמנורה

משנה מנחות פרק ב

עיקר תוי"ט

פרק ב א הקומץ את המנחה מורה רבי יוסי שהוא פגול. משום דכתיב למחנה סוף להקטיר לכונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת מהו דתימא טעמא דר"מ משום דסבר אין מפגלין כחאי מתיר (ח) כלומר שאם הישב לעבוד למחר עובדת חלי מתיר לא פיגול והך לכונה חלי מתיר הוא דבין הקטרת קומץ ולכונה מתירים השירים ואפי' רישא כי חשב הקטרת קומץ עובדת חלי מתיר היא ופליגי רבי יוסי קא שמעילן

דכבא מודה (ב) דטעמא לאו מש"ה הוא אלא משום דלחין מתיר מפגל את המתיר: מה שנה זו מן הזבח. שהשחטו על מזב להקטיר אמורים למחר פגול: אינה מן המנחה. אינה ממין המנחה כמו הקומץ ואפי"ס שהוא ממתירי המנחה לקטבר

כלי אמצעי נדוד דמלכות דליניס א אל אלה אלהי אלהים פרק ב א הקומץ את המנחה לאכול שרייה או להקטיר קומצה למחר מורה רבי יוסי בזה שהוא פגול וחייבין עליו כרת. להקטיר לבונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת, וחכ"א פגול וחייבין עליו כרת.

(ה) ואפי' כינוי מלת אחרת הכי הא כהניס אמרינן כסיפא דטעמא משום דלחין מתיר מפגל מתיר דלא אכרע כדור מסוכא דמו כו'. וי"ל דה"ל דלדכריהם דרבנן קא"ל הכי: (ב) לר"מ דס"פ ואף על גב דלחין כרובא אמרו לו מה שנה זו מן הזבח אמר להם שהזבח דמו וברשו ואמרויו אחר ולכונה אינה מן המנחה: ב שחט ב' כבשים לאכול אחת מן

רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר שאין עובדת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלכונה כמחשבה שהוא מחשב על הלכונה כעובדת הקומץ ורבנן אמרי ליה כי אמרינן דלחין מתיר מפגל את המתיר היכא ללא אכרע כדור מנח כגון שני כבשים עלרת דשניהם מתירים כחד מנח כגון קומץ ולכונה מהיה על מנח לאכול את חתירו למחר שניהם כבשים אכל היכא דלחקבשו כחד מנח כגון קומץ ולכונה מהיה על ככלי א' מועלת מהשבת מתיר זו לפגל מתיר אחר והלכה כחכמים: ב שחט שני כבשים. של עלרת דכתיב כהו שני כבשים בני שנה לזבח שלמים וזותן כבשים מתירין ומקטשים לשתי הלחה שאין הלחה קדוש אלא כשמיטה שני כבשים הואיל והזקקו עמו כחוספה ושאר כבשים של עלרת דמוספסיס נהו: לאכול אחת מן

פרק ב א הקומץ את המנחה יאבוי שרייה או הקטיר קומצה יסתר אויב ווען דער פגול האט אראפ גענוקען דעם קומץ פון די מנחה האט ער נישטראכט ער זאל עסין דיא איבעריגע קעהל פון דיא מנחה קארנין. אָרער ער האט גישטראכט ער זאל מקריב זיין דעם קומץ קארנין מודה רבי יוסי בזה שהוא פגול וחייבין עליו כרת ביי דער זאך איז רבי יוסי מודה אז דיא מנחה איז פגול אונ עם קומט פרת הקטיר במנחה יסתר אויב ווען דער פגול האט אראפ גענוקען דעם קומץ פון די מנחה האט ער נישטראכט ער זאל מקריב זיין די בשמים פון דיא מנחה קארנין רבי יוסי אויפ רבי יוסי זאגט פטיל ויין בו כרת די מנחה איז פסול אונ כרת קומט גיט ותקמים אוימים אונ די חקמים זאגין פגול וחייבין עליו כרת דיא מנחה איז פגול אונ עם קומט פרת אסרו י האבין די חקמים גיזאנמט צו רבי יוסי פה שנה זו מן הזבח פאר וואס איז אסמנחה

החלות למחר. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום
 ולילה כדון מנחה שנאמר בה כחצות וכאסם: הקמיר
 ב' בויכין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב
 (י' יקראו כד) ושנת אוחם שמים מערכות והיתה על כל
 מערכת כף אחת שיש בו
 לכוונה כדכתיב (סס) ונתת
 על המערכת לכוונה וזה שתי
 הכפות הללו שבהם נחמה
 נקראים שני בויכים והלכוונה
 נקטרת כדכתיב (סס) והיתה
 ללחם ולאכזה והלחם נאלץ
 וזמן אכילתו כל אותו שנת
 שמסרין אותו מהשלת כלכד
 (ג) ואם כשעם שסקמיר שני
 בויכים של לכוונה חשב על

לאשמיעין דחוקא ארבע קושטא דלחחא קמ"ל. ועמי"ט שהאריך -
 [6] בדי"ן. תרגום כמותו בויכוי. ה"מ: (ג) דכתיב
 ואלכוזה כמקום קדוש כי קדש קדשים הוא לו. ומדברי ק"ק
 איכא דאמרי דזמן אכילתו נמי כדכתיב ק"ק שיהא ליום ולילה.
 ועמי"ט: [5] אותה כ"י. דלע"ג שהכונה משאן לחם כ"י.
 דכתיב לחם תטפה היינו לעכוני
 דמעכני. אהרני ומלכו נמי
 שעשאן שני גופי דכתיב שמים
 שני עשוינים (גמ') סדרי לחם
 הפנים יליפין משאן לחם כ"י.
 ח"ו: (ד) דלשמינת חודה מקדשת
 ללחם כדאמרין כפרשת התורה
 וכן שמיעת ככשים מקדשים
 ללחם. רש"י: [3] יאכזר. או

החלות למחר. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום
 ולילה כדון מנחה שנאמר בה כחצות וכאסם: הקמיר
 ב' בויכין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב
 (י' יקראו כד) ושנת אוחם שמים מערכות והיתה על כל
 מערכת כף אחת שיש בו
 לכוונה כדכתיב (סס) ונתת
 על המערכת לכוונה וזה שתי
 הכפות הללו שבהם נחמה
 נקראים שני בויכים והלכוונה
 נקטרת כדכתיב (סס) והיתה
 ללחם ולאכזה והלחם נאלץ
 וזמן אכילתו כל אותו שנת
 שמסרין אותו מהשלת כלכד
 (ג) ואם כשעם שסקמיר שני
 בויכים של לכוונה חשב על

אחד מן המערכות של לחם לאכלו למחר כלומר שלא בזמנו. של שתי הלחם של עשרת. ואותו הסדר.
 של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכלן נחשבים גוף אחד: נשמא' אחת מן החלות. דוקא כשנשמאלת אחת משתי
 הלחם קודם וריקת דם הכבשים או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הכזבים. הוא דלפניו ר' יהודה ורבנן
 אבל אם נשמאלת לאחר חלוקת הדם או לאחר הקטר' הכזבי' דכרי הכל העמא כעומלתו והסבור ויכל: אבל:
 שאין קרבן צבור חלוק. ונגמ' חסיק דלא מקרא ולא מסכרא אמר' רבי יהודה למתני' אלא נגמרא ערוך בידי
 וכך ה' מקובל מכתובי שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חלוי נפסל כולו: ג' התורה מפגלת את הלחם.
 שחלם הם כזביל התורה והוא טפל לה ואין התורה טפילה ללחם וכן שני כבשים של עשרת ב' הלחם הכזין
 עתה הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם (ד) והעיקר מפגל העשרה ואין העשרה מפגל העיקר
 ואי אשמעינן תנא האי דליה תורה ולא אשמעינן בכבשים של עשרת ה"ל תנא הוא דכי מפגל לחם לא מפגל'

אחד מן המערכות של לחם לאכלו למחר כלומר שלא בזמנו. של שתי הלחם של עשרת. ואותו הסדר.
 של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכלן נחשבים גוף אחד: נשמא' אחת מן החלות. דוקא כשנשמאלת אחת משתי
 הלחם קודם וריקת דם הכבשים או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הכזבים. הוא דלפניו ר' יהודה ורבנן
 אבל אם נשמאלת לאחר חלוקת הדם או לאחר הקטר' הכזבי' דכרי הכל העמא כעומלתו והסבור ויכל: אבל:
 שאין קרבן צבור חלוק. ונגמ' חסיק דלא מקרא ולא מסכרא אמר' רבי יהודה למתני' אלא נגמרא ערוך בידי
 וכך ה' מקובל מכתובי שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חלוי נפסל כולו: ג' התורה מפגלת את הלחם.
 שחלם הם כזביל התורה והוא טפל לה ואין התורה טפילה ללחם וכן שני כבשים של עשרת ב' הלחם הכזין
 עתה הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם (ד) והעיקר מפגל העשרה ואין העשרה מפגל העיקר
 ואי אשמעינן תנא האי דליה תורה ולא אשמעינן בכבשים של עשרת ה"ל תנא הוא דכי מפגל לחם לא מפגל'

אחד מן המערכות של לחם לאכלו למחר כלומר שלא בזמנו. של שתי הלחם של עשרת. ואותו הסדר.
 של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכלן נחשבים גוף אחד: נשמא' אחת מן החלות. דוקא כשנשמאלת אחת משתי
 הלחם קודם וריקת דם הכבשים או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הכזבים. הוא דלפניו ר' יהודה ורבנן
 אבל אם נשמאלת לאחר חלוקת הדם או לאחר הקטר' הכזבי' דכרי הכל העמא כעומלתו והסבור ויכל: אבל:
 שאין קרבן צבור חלוק. ונגמ' חסיק דלא מקרא ולא מסכרא אמר' רבי יהודה למתני' אלא נגמרא ערוך בידי
 וכך ה' מקובל מכתובי שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חלוי נפסל כולו: ג' התורה מפגלת את הלחם.
 שחלם הם כזביל התורה והוא טפל לה ואין התורה טפילה ללחם וכן שני כבשים של עשרת ב' הלחם הכזין
 עתה הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם (ד) והעיקר מפגל העשרה ואין העשרה מפגל העיקר
 ואי אשמעינן תנא האי דליה תורה ולא אשמעינן בכבשים של עשרת ה"ל תנא הוא דכי מפגל לחם לא מפגל'

החיות פסח דעם יום טוב שביעיות דארף מען
 בריינגען אקרבן צוויי שעפסין אונ צוויי חלות.
 זאגט די משנה אויב ווען ער האט גיטראכטן די
 צוויי שעפסין האט ער גיטראכט ער זאל עסין
 איין חלה קארנין און פאר די צוויי זאגט ער פון
 הסדרים פסח אין היכל אויף דעם טיש אין גילענין
 צוועלף חלות. זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש און זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש. אויף די זעקס חלות אין גילענין
 אלעפיל בשמים. און אויף די זעקס חלות אין
 גילענין אלעפיל בשמים. אלע שבת האט מען
 מקריב גיווען אויף דעם מזבח די צוויי לעפיל
 בשמים. און נאכדעם האט מען גיגעסן די
 צוועלף חלות. און מען האט געלייגט אויף דעם
 טיש אנהערע צוועלף חלות מיט אנדערע
 בשמים. זאגט די משנה אויב ווען ער האט
 מקריב גיווען שבת די צוויי לעפיל בשמים. האט
 ער גיטראכט ער זאל עסין זעקס חלות קארנין
 רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט אותה חלה ואותו הסדר
 שהשיב עלי' די חלה פון שביעיות און די זעקס חלות
 פון לחם הפנים. וואס ער האט גיטראכט אויף
 זיי ער זאל זיי עסין קארנין פילי ותיבין עלי' בתי
 זענען פגול און עם קומט אויף זיי ארת והשני
 פסול ואין לו ברת און די אנדערע חלה פון שביעיות
 און די אנהערע זעקס חלות זענען לחם הפנים וואס
 ער האט אויף זיי גיטראכט זענען פסול און
 ברת קומט גיט וחקמים אומרים און די חקמים
 זאגן זי וזה פילי ותיבין עלי' בתי ביידע חלות פון

החיות פסח דעם יום טוב שביעיות דארף מען
 בריינגען אקרבן צוויי שעפסין אונ צוויי חלות.
 זאגט די משנה אויב ווען ער האט גיטראכטן די
 צוויי שעפסין האט ער גיטראכט ער זאל עסין
 איין חלה קארנין און פאר די צוויי זאגט ער פון
 הסדרים פסח אין היכל אויף דעם טיש אין גילענין
 צוועלף חלות. זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש און זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש. אויף די זעקס חלות אין גילענין
 אלעפיל בשמים. און אויף די זעקס חלות אין
 גילענין אלעפיל בשמים. אלע שבת האט מען
 מקריב גיווען אויף דעם מזבח די צוויי לעפיל
 בשמים. און נאכדעם האט מען גיגעסן די
 צוועלף חלות. און מען האט געלייגט אויף דעם
 טיש אנהערע צוועלף חלות מיט אנדערע
 בשמים. זאגט די משנה אויב ווען ער האט
 מקריב גיווען שבת די צוויי לעפיל בשמים. האט
 ער גיטראכט ער זאל עסין זעקס חלות קארנין
 רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט אותה חלה ואותו הסדר
 שהשיב עלי' די חלה פון שביעיות און די זעקס חלות
 פון לחם הפנים. וואס ער האט גיטראכט אויף
 זיי ער זאל זיי עסין קארנין פילי ותיבין עלי' בתי
 זענען פגול און עם קומט אויף זיי ארת והשני
 פסול ואין לו ברת און די אנדערע חלה פון שביעיות
 און די אנהערע זעקס חלות זענען לחם הפנים וואס
 ער האט אויף זיי גיטראכט זענען פסול און
 ברת קומט גיט וחקמים אומרים און די חקמים
 זאגן זי וזה פילי ותיבין עלי' בתי ביידע חלות פון

החיות פסח דעם יום טוב שביעיות דארף מען
 בריינגען אקרבן צוויי שעפסין אונ צוויי חלות.
 זאגט די משנה אויב ווען ער האט גיטראכטן די
 צוויי שעפסין האט ער גיטראכט ער זאל עסין
 איין חלה קארנין און פאר די צוויי זאגט ער פון
 הסדרים פסח אין היכל אויף דעם טיש אין גילענין
 צוועלף חלות. זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש און זעקס חלות זענען גילענין אויף
 דעם עק טיש. אויף די זעקס חלות אין גילענין
 אלעפיל בשמים. און אויף די זעקס חלות אין
 גילענין אלעפיל בשמים. אלע שבת האט מען
 מקריב גיווען אויף דעם מזבח די צוויי לעפיל
 בשמים. און נאכדעם האט מען גיגעסן די
 צוועלף חלות. און מען האט געלייגט אויף דעם
 טיש אנהערע צוועלף חלות מיט אנדערע
 בשמים. זאגט די משנה אויב ווען ער האט
 מקריב גיווען שבת די צוויי לעפיל בשמים. האט
 ער גיטראכט ער זאל עסין זעקס חלות קארנין
 רבי יוסי אומר רבי יוסי זאגט אותה חלה ואותו הסדר
 שהשיב עלי' די חלה פון שביעיות און די זעקס חלות
 פון לחם הפנים. וואס ער האט גיטראכט אויף
 זיי ער זאל זיי עסין קארנין פילי ותיבין עלי' בתי
 זענען פגול און עם קומט אויף זיי ארת והשני
 פסול ואין לו ברת און די אנדערע חלה פון שביעיות
 און די אנהערע זעקס חלות זענען לחם הפנים וואס
 ער האט אויף זיי גיטראכט זענען פסול און
 ברת קומט גיט וחקמים אומרים און די חקמים
 זאגן זי וזה פילי ותיבין עלי' בתי ביידע חלות פון

בשרת יום ה

עיקר תויט

מכפיר אלל סטול ומיל דעמח
מסוס דגורו קומן אלו קומן
דמחט חוטא דדמי ליה . ופעמא
דלבוטא מסוס דגורו אלו לכוטא
דכחא כבוזין וככא אלו ככא
מכירו וכך אלו כוך מכירו גמ' :

במנחת חומא ובמנחת קנאות . שאם פינג
בקומץ שהוא פגול וחייבין עליו ברת . שהקומץ
הוא המתיר . שחט אחד מן הכבשים לאכול
שתי חלות למחר . הקמיר אחד מן הבזיבין
לאכול שני סדרים למחר ר' מאיר אומר פגול
וחייבין עליו ברת . וחכמים אומרים אין (גמ' בו ברת) פגול עד שיפגול
את כל המתיר . שחט אחד מן הכבשים לאכול למחר הוא פגול
וחבירו בשר . לאכול מחבירו למחר שניהם כשרים :

חלי מתיר הוא לריכא נמי
הקטרת חבירו שאין שירי
המנחה מותרים בחלילה
לכהן עד שיקטירו הקומץ
והלכות : במנחת חומא
ובמנחת קנאות . שאין
כהן לכוטא והקומץ לכדו
הוא המתיר : שחט א' מן
הכבשים . על ככשי עלתה
ואין להם מותר אלל אחר שחטו שניהן :

רבי מאיר אומר פגול . דסכר חלי מתיר כמי מפגל ואין הלכה כרבי מאיר :

רבי מאיר בטנחת חומא ובמנחת קנאות ביא אמנחה
וואם אחומא כריינגט , וואס ביא אמנחה וואס
אסופה כריינגט . וואס ביא דיא צנוייה מנחות
איז ניטא לבונה ובשמים) שאם פינג בקומץ אויב
ווען ער האט מקריב גיווען דעם קומץ פון דיא
מנחה האט ער געטראכט ער זאל עסין דיא
איבעריגע קעהר פון דיא מנחה מארגין שהוא
פגול ותיבין עליו ברת איז דיא מנחה פגול אונ עם
קומט ברת שהקומץ הוא המתיר ווארום דער קומץ
אליין איז נאך מתיר די איבעריגע קעהר פון די
מנחה צום עסין . אויב מען וואלט מקריב גיווען
דעם קומץ וויא דער דין איז . אבער אז מען האט
געטראכט ווען מען האט מקריב גיווען דעם
קומץ מען זאל עסין דיא איבעריגע קעהר פון
דיא מנחה מארגין . איז דיא מנחה פגול אונ עם
קומט ברת . ווייט ביי דיא צנוייה מנחות איז
גיטא בשמים שעם אחר מן הנבשים לאכול שתי חלות
לפטר אויב ער האט געשאכטין איין שעפס אפון
דיא צנוייה שעפסין וואס מען איז מקריב שבועות
אונ ווען ער האט דעם שעפס גישאכטין האט
ער געטראכט ער זאל עסין די צנוייה חלות מארגין
המתיר אחר מן הנבשים לאכול שני סדרים למחר אדער
ער האט מקריב גיווען איין לעפיל בשמים (פון
דיא צנוייה לעפיל בשמים) וואס עם גינט אויף
דעם לחם הפנים אונ ווען ער האט מקריב גיווען
דעם לעפיל בשמים האט ער געטראכט ער זאל
עסין דיא צנויעלף חלות מארגין רבי מאיר אומר פגול
והתיבין עליו ברת דיא צנוייה חלות פון שבועות אונ
דיא צנויעלף חלות לחם הפנים וענען פגול . אונ
אז מען עסט ניי קומט ברת הנבשים אומרים אונ די
חכמים זאגין אז פגול ער שפינג את פי המתיר עם איז
אנדערש גיט פגול מען זאל תיבין זיין ברת . כיירין

רש"י
ממקום מהרה . מן השמי' הלכה ה' כלה כלי המעון דהוד דמלוט דכריאה כמובן הראו למטה דמות המנורה :
אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר"י מאי דכתיב על המנורה הטהורה שירדו מעשיה ממקום מהרה .
אמר רבי שמואל בר נחמני אפי' רבי יונתן רבי שמואל
בר נחמני האט גיזאנט פון רבי יונתן' וועגין
מאי דכתיב על המנורה הטהורה וואס מיינט דער פסוק
אויף דיא ריינע מנורה שירדו מעשיה ממקום מהרה
אירע

מכלל שהוא סמא . כנורח מקבל סומאה : בשלמא התם . גבי שלון אנטרין לאחמטין דמקבל סומאה משום סכחא דרש לקס : לנחת . סמינו ממלט : כלי עץ . העשוי

לנחת אינו מקבל סומאה דכתיב גבי שלים מכל כלי עץ או עור או שק מה שק ממלט מלא וריקו וכו' : שמבטיחין אותו . היכל ממלט מלא וריקו הוא : חם כיום הלכה . משמע

אלא מעתה על השלחן המהור שיררו מעשוי ממקום מהור אלא מהור מכלל שהוא סמא . ה"נ מהורה מכלל שהיא בשלמא התם בדריש לקיש דא"ל מ"ד על השלחן המהור מכלל שהוא סמא כלי עץ העשוי לנחת הוא וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל סומאה אלא ממלך שמבטיחין אותו לעולי רגלים ומראי להם לחם הפנים ואומרים להם ראו

חיבתכם לפני המקום מאי חיבתכם כדריש יהושע בן לוי דאמר ריב"ל גם גרול נעשה בלחם הפנים פליקו כסדורו שנאמר לשום לחם חם ביום הלחון . אלא הכא מהורה מכלל שהיא סמא פשיטא כלי מתכות נינהו ובלי מתכות מקבלין סומאה אלא שיררו מעשיה ממקום מהרה . תניא ר' יוסי בר יהודה או ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמי' וראה משת ועשה כמותן שנא'

איבע ארבעט ופן דריא מנורה נויא אוזי ויא זאל געמאכט ווערין איז אראפ געקוקען פון אריינעם ארמ פון היקעל . פירענט די גמרא א"ל פסחה עי השתן מהורה נאר איצט נוי דו זאנקסט אז מהורה מיינט קען עם קוקט פון אריינעם ארמ פון היקעל . אז עם שטייט אין פסוק ער השלחן מהורה . אויף דעם ריינעם מיש . וועקסט אויך זאגן אז קען מיינט שירי מישוי מקום מהור דריא ארבעט פון דעם מיש איז אראפ געקוקען פון אריינעם ארמ פון היקעל . די ארבעט פון דעם מיש איז דאך גיט גיווען אשונערע ארבעט קען זאל דאס דארטין טייזין פון היקעל אלא מהור מנני שהוא פסא נאר קען מיינט דער מיש זאל זיין ריין . ער זאל גיט זיין סמא . ווייל ער קען סמא ווערין חכי גמי מהורה מנני שהיא פסחה ביי די מנורה מיינט קען אויף אוזי . די מנורה זאל זיין ריין . זיא זאל גיט זיין סמא . ווייל זיא קען סמא ווערין . געפערט די גמרא בשלמא דהם בדריש לקיש דארטין ביי דעם מיש דארף די תורה זאגן אז דער מיש זאל זיין מהור אונג ער זאל גיט זיין סמא . צו לערנען אונג דעם דין אז דער מיש קען ווערין סמא . ווייל ריש לקיש האט גיוואלט זאגן אז דער מיש זאל גיט קענען סמא ווערין דאס ביש לקיש ווארום ריש לקיש האט גיוואלט פאר דתנב עי השתן מהורה מנני שהוא פסא פאר וואס שטייט אין די תורה אויף דעם ריינעם מיש . דער מיש זאל זיין ריין . ער זאל גיט זיין סמא . געוויס מיינט קען אז ער קען ווערין סמא . פאר וואס קען דער מיש ווערין סמא מ"ל עץ העשוי לנחת הוא דאך אהילציענע פלי וואס איז געמאכט גיווארין זיא זאל אייביג שטיין אויף איין ארמ ויך מ"ל עץ העשוי לנחת אינו מקבל סומאה אונג אלעל הילציענע פלים וואס זענען געמאכט גיווארין זיא זאל אייביג שטיין אויף איין ארמ ווערין גיט סמא זיא מנני נאר דער פסוק גערוגט אונג אז דער מיש קען זא סמא וועבן אונג ער איז גיט געמאכט גיווארין ער זאל אייביג שטיין אויף איין ארמ שמבטיחין אותו לעולי רגלים יעדער יום וואס דריא

יודין זענען אריין געקוקען אין דעם הויף פון בית המקדש האט קען אויפגעוהויבן דעם מיש ויפראו דהם דהם הפנים אונ קען האט זיי געווינען דעם דהם הפנים . די צוועלף חלות וואס זענען גילענען אויף דעם מיש ואומרים דהם קען האט גיוואלט צו זיין . צו דריא יודין ראו חיבתכם לפני המקום וקחמ איינער ליבשאפט וויא איז זענט געליבט פאר גאט מאי חיבתכם וואס איז גיווען דאס ליבשאפט מנני יהושע בן לוי וויא רבי יהושע בן לוי האט גיוואלט דאס רבי יהושע בן לוי ווארום רבי יהושע בן לוי האט גיוואלט גם גרול נעשה דהם הפנים בריא דעם דהם הפנים איז גימאהן גיווארין אנרויסקע גם פליקו כסדורו זיין אראפ געקען פון מיש איז גיווען אוזי נוי דאס ארויף לייגן אויף דעם מיש . אוזי ווי דריא צוועלף חלות זענען גיווען ווארעם ווען קען האט זיי געלייגט אויף דעם מיש . אוזי זענען זיין גיווען ווארעם ווען קען האט זיין אראפ גענוקען פון מיש אין אכט מאג שפעטער זאל האט נאר דא בריא דריא מנורה מהורה מנני שהיא פסחה קענען מיר גיט זאגן דריבער שטייט מהורה זיא זאל זיין ריין אונ גיט סמא צו לערנען אונג אז די מנורה קען ווערין סמא פשיטא געוויס קען דריא מנורה ווערין סמא מ"ל פסחת נינהו די מנורה איז דאך פון אזאך וואס ווערט גישמאלצן ופון זאל דא ויך פסחת מקבלין סומאה אונג אכלי וואס איז געמאכט פון אזאך וואס ווערט גישמאלצן קען זיא ווערין סמא . צו וואס זאגט דריא תורה דעם ווארט מהורה ביי די מנורה אלא שירי פשיטה פסחת מהרה נאר די תורה זאגט אונג אז פון דעם ריינעם ארמ פון היקעל האט קען געווינען צו משה רבינו נוי די מנורה זאל געמאכט ווערין פסחא רבי יוס' בבב' יהודה אפר מיר האבין גילערוגט רבי יוסי בר יהודה זאגט ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים אקאסטין צו די חרות אונג דער מיש צום דהם הפנים אונ דריא מנורה . זענען אראפ געקוקען פייערדיגע פון היקעל וראה משה עשה כמותן אונ משה האט זיין גיווען האט ער אויך געמאכט אזעלכע שטאט ווארום עם שטייט

בשלה יום ה גמרא

כשמלקין ויהי חס :
 בתבניתם. אחרון וסולמן
 מנורה כל וכתוב אשר אחת
 מראה כהן אלמא הרואה :
 הכי נמי. דמשכן של אש
 ירד ען המשים כמיהה :
 הכא כתיב כמשפמו .
 משמע הלכותיו נאמרו לו :
 התם כתיב בתבניתם :
 משמע להרואה כמותם :
 חגור כמין פסיקא . חגור
 כדרך חוממי שרונים למשח
 מלאכה נאה חוגרין עלמין שלל

וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה כהר
 אלא מעתה והקמות את המשכן כמשפמו אשר
 הראת כהר הכי נמי הבא כתיב כמשפמו התם
 כתיב בתבניתם אמר ר' חייו בר אנא אמר
 ר' יוחנן נבדיל חגור כמין פסיקא היה והראה
 לו למשה מעשה מנורה דכ' וזה מעש' המנורה.
 הנא דבי ר' ישמעאל ג' רברים היו קשין לו
 למשה עד שהראה לו הקב"ה כצבעו ואלו
 הן מנורה וראש חורש ושרצים. מנורה רכתיב
 וזה קעשה המנורה. ור"ח רכתיב החורש
 הוה לכס ראש חרשים. שרצים רכתיב וזה
 לכס הממא וי"א אף הלכות שחיטה שנאמר
 וזה אשר תעשה על המזבח :

יהו עכרין כנגדיהם :
 ראש חרש . כשעת מולד
 לכנה אינה נלמית כי אם
 משען ואינה נכרת כדלמרי'
 כר"ה הכוה רחמים או כוה
 רחמים : שרצים . לא היה
 מכיר אבות עמאל ואיזה
 סהור : הלכות שחיטה .
 לא היה מבין מהיכן היא
 עוברת : וזה אשר תעשה
 על המזבח . ועשייה
 תחלת זכימה וכתיב : וזה
 אלמא הרואה כאלבע :

אין פסוק נאמ האמ גינאנט צו משה וראה ועשה
 בתבניתם אשר אתה מראה כהר וזה אמר מאך אזעלבע
 פלים ווי קען האמ דיר געווינען אויף דעם בארג .
 פירענט דיא גמרא אלא משעה גאר איצט וויא רז
 זאגסט או פייערדיגע פלים האמ געווינען
 צו משה, אז עם שטייט אין פסוק נאמ האמ
 גינאנט צו משה והקמות את המשכן כמשפמו אשר הראת
 כהר הכי נני רז זאקסט אויף שפעלען דעם משפן ווי
 זיין דין איז נואם רז ביזט געווינען גינאריין אויף
 דעם בארג, העקטו אויך זאנן אז עם איז אראפ
 געקוקטן פון הויפעל אפייערדיגער משפן.
 זענעקערט די גמרא הקא כתיב כמשפמו דא ביי דעם
 משפן שטייט כמשפמו אשר הראת כהר. רז
 זאקסט מאכין דעם משפן ווי זיין דין נואם רז
 ביזט געווינען גינאריין אויף דעם בארג, די רינים
 פון משפן האמ אים גאט גינאנט אויף דעם בארג,
 אפער גיט געווינען אמשפן התם קתיב בתבניתם אשר
 אתה מראה כהר דאקט בייא דיא פלים שטייט
 בתבניתם. ווי דער געשטאלט פון די פלים וואס
 רז ביזט געווינען גינאריין אויף דעם בארג, זאגט
 אזוי דער פסוק אז דיא פלים זענען געווינען
 גינאריין צו משה אויף דעם בארג אפד רבי תניא בר
 אבא אפד רבי יוחנן רבי חיאי בר אבא האמ גינאנט
 פון רבי יוחנןס וועגן גבריאל חגור פסין פסיקא היה
 דער מלאך נבדיל אוי גיווען גענארטילט מיט
 אזוי אנארטיל וויא איין ארבייטער העראה לו משה
 קעשה מנורה אונ עד האמ געווינען צו משה ווי די
 מנורה זאל געמאכט ווערין דקתיב ויה פעשה המנורה
 ונארום עם שטייט אין פסוק דאם איז די ארבייט
 פון די מנורה, אז קען זאגט דאם איז, האמ קען

והדר בשלה דף ס"ג ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

אמר רבי יהודה בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה דהא כל שיחא ויומין מתברכין יומאם שביעאה.
 וכל יומא יהיב מההוא כרכה דקביל כההוא יומא דליה וע"ד חמר משה איש על יותר ממנו עד כקר. מ"ט
 בגין ללא יהיב ולא יוויף יומא דל לחבריה אלא כל חד וחד שליט בלחודו כההוא יומא דליה. דהא לא שליט יומא
 ביומא דחבריה בניני כך כל אינון (נ"א ח"ר יהודה כל יומא ביומא מתברך מההוא יומא עלאה יומא שביעאה
 ומתברכין כל שיחא ויומין כל חד וחד בלחודו וכל יומא יהיב ביומא דליה. מההוא כרכה דקביל מההוא יומא
 עלאה וע"ד משה חמר איש אל יותר ממנו עד כקר דהא לא שליט יומא ביומא דלא דליה וכל אינון חמשה יומין
 שלטין

שלישן ביומיהו ואשתכח ביה מה דקבילו ויומא שתיחא אשתכח ביה יתיר. וזולא הא כהא דלחמ רבי אלעזר מאי דכתיב יום השני ולא אחר הכי בכל שאר יומין. אלא הכי אוקמה השני דלודווגא (כ"א דלודווגא) ביה מסרויחא לתקנא פתורא למלכא ובג"כ אשתכחו ביה תרין חולקין חד ליומיה וחד לתקנא כחדותא דמלכא במסרויחא וההוא ליליא חדותא דמסרויחא במלכא וזווגא דלהוה ומתברכאן כל שיהא יומין כל חד חד בלחודיו. בגין כך בעי כר לסקרא פתוריה בליליא דשבתא בגין דשארי עליה ברכאן מלעילא וברכתא לא אשתכח על פתורא ריקניא (והאז ליליא חדותא דמסרויחא במלכא וזווגא דלהוה). בג"כ ת"ם ידעינן רזא דא זווגא דלהוה מע"ש לע"ש :

הלכה פסוקה

יוסף דחק

מוסר

הרמב"ם הלכות תשובה פרק ב

מלוקט מספרי מוסר

ברית הלשון וברית המעור הם מכוונים ואם ידבר דברים האסורים כמו לשון הרע ושקר ובלות הסף ולילנות מלכד עונשו גדולו על כל דיבור ודיבור. עוד זאת יחיה שטמאלין קומו בלילה וסוגם גם כברית המעור הוא לא ייע ואשם. ואי לו אהפ על נפשו כי מרעה אל רעה ילא עד שיסתור כחטא ויוסר פקודתם מחוכו ואם יזוח הסת"א. לכן יתעורר מאל ויתנבר כלרי לשון אל' ה יאף וסכה לטווא אס' ישוב אל' ה'

(א) כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו ומדד הן נגאלין שנאמר ויהי כי יבאו עליך כל הבררים וגר' ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושבת ה' אלהיך וגו' : (ב) גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינת שגא' שובה ישראל עד ה' ונאמר שובו עדי נאס' ה' ונאמר אם תשוב ישראל נאס' ה' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה כי תרבו : (ג) התשובה מקרבת את הרחוקי' אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ וכרוחק ותועבה והיהם הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד וכן אתה מוצא

(א) כל הנביאים כולן צוו על התשובה אלא גביאים

ברית הלשון וברית המעור הם מכוונים ואם ידבר דברים האסורים אוב ער נועט ריידין אנעלבע כיד ונאס מען קאר ניט ריידין כמו לשון הרע ושקר ובלות הסף וליצנות דהיינו לשון הרע אונ פאשלייט אונ מיאוסה רייד אונ לאכין פון תורה אונ מצות סגבר עקישו הקראי על פי דבור ודבור אויסער דעם שפראך ונאס דארף קוקען אויף אים פאר יעדער ווארט ונאס ער האט גירעט ער ואת יתירה דאס נועט ער נאך האבין אאיערעניען שפראך שפספסאן אותו בלייה בייא נביתת קועט קען אים מטמא זיין מיט קרי ופוגם גם בברית המעור אונ ער נועט וינדענען מיט דעם ברית קודש אויף יהוא לא ייע ואשם אונ ער נועט נאר ניט וויסען אונ נועט זיין פארשולדיגט ואי לו אהי על נפשו ויניא צו אים אונ ויני צו זיין לשמה פי פרעה אי געה יניא ער איז ארויס גענאנגען פון איין שלעקטס צום אנדערין שלעקטס. פון איין עבירה צו דיא אנדערע עבירה, פריער האט ער געווינדעט מיט דעם מויר, נאכדעם האט ער געווינדעט מיט דעם ברית קודש ער שיינפירש בתמא בזו ער נועט איינגינווארצילט אין די וינד ויפיר הקדושה מחוכו ורשם ניחא חסידא אחרי' דיא הייליגקייט נועט ארויס גיין פון אים אונ דארט נועט רוהען דיא מוסקאה לכו יתעורר פאר דריבער זאל ער זיך שטארק דערנוועקן ויתנבר בארי לשון אל' ה' אונ ער נאר זיך שטארקין ויני אפייב ער זאל אהיין תשובה צו נאט ויף שיהיה חסוא אונ אפילו ער האט פיר געווינדעט אס' לשון אל' ה' אויב ער נועט

האבין גיבאמין אויף התשובה ואי ישראל נגאלין אלא בתשובה יודין ועליו ניט אויסקעליינט נוערין פון גלות סידרין נאר אז זיי נועלין קאהן התשובה תבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו ויפיר הו נגאלין ויפיר הו נגאלין די תורה האט צו גינאגט אז דער סוף נועט זיין איידער די יודין נועלין דארפן אויסקעליינט נוערין פון גלות נועלין זיי אהיין התשובה אונ באקד נאך די התשובה נועלין זיי אויסקעליינט נוערין שנאמר ונארום עם שמיית אין פסוק ויהי כי יבאו עליך כל הבררים האלה ושבת עד ה' אלהיך וגו' ושבת ה' אלהיך אונ עם נועט זיין אז אויף דיר נועלין קוקען דיא אלע זאכין ודי אלע קללות אונ דו וקעסט דיה צוריק קערין בזו צו נאט. נועט נאט דיה צוריק קערין אין דיין לאנד : (ב) גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינת שגא' שובה ישראל עד ה' ונאמר שובו עדי נאס' ה' ונאמר אם תשוב ישראל נאס' ה' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה כי תרבו : (ג) התשובה מקרבת את הרחוקי' אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ וכרוחק ותועבה והיהם הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד וכן אתה מוצא

ווייטערט אונ אויסווערדיג ביי נאט והיהם הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד אונ היינט אז ער האט גיטאהן תשובה אזי ער געלייבט אונ גליקטיג אונ נאגט אונ אפריינד צו נאט וכן אתה מוצא אונ אוי

ימינו פשוטה לקבל שנים אלו בכל לב וידע כי הדבר תלוי בו
וסכל לנסתר מסייעין אוחז ובמטה"כ כי לא אספיק כמות המת
נאם ה' אלהים והשיבו ומיו :

שבלשון שהקב"ה מרחק החומאים בהם מקרב את
השבים בין יחיד בין רבים שנאמר והיה במקום אשר
יאמר להם לא עמו אתם יאמר להם בני אל חי ונאמר
יעלה בימיו אם יהיה האיש הזה יכניחו חותם על יד
יאמי וכיון ששב בגלותו נאמר בדרובכל בנו ביום ההוא נאם ה'
ושמתיך כחותם :

ביכניהו ברשעתו בחבו את האיש הזה עירי גבר לא
יאמי וכיון ששב בגלותו נאמר בדרובכל בנו ביום ההוא נאם ה'
ושמתיך כחותם :

זך צוריק קערין צו נאם ימינו פשוטה קבלי שנים
אזיו בקל לב אזיו ויין רעקטע האגמ אויסגעשפרייט
ער נאר צו זעקען דרא מענטשין וואס קערין זיך
צו אים מיט זייער גאנצע הארץ גרע פי הדבר היי
בו דער זינדנער נאר וויסען או דרא נאך פון
השוקה גיהער נאר צו אים והבא ליהרר ספיגין
אוחז אונ דער וואס קומט זיך בייגיגען פון זיינע
זינד העלפט מען אים ער נאר ריין ווערין יכמי
שאמר הכתוב ויניא דער נביא יחזקאל האט גיואגמ
כי לא אהפוך כמות הכת נאם ה' אלהים וישיבו וחי נאם
נאגמ איך וייר גיט דער מענטש נאר שטארבין
קערט צוריק צו מיר מזהקת השוקה וועט איר
לעבין אויף ביידע וועלטיין :

געפינסטו שגלישין שהקדוש ברוך הוא מרחק החוסאים
מיט דעם זעקביגען לשון וואס נאט דער ווייטערט
דיא זינדנע פון זיך דהם מקרב השנים מיט דעם
זעקביגען לשון דער זענטערט נאט צו זיך דיא
זינדנע נאכדעם ויניא זיי האבין גיטאהן השוקה
אונ זענען גיווארין צדיקים בן יחיד בן רבים סייא
איון מענטש מיהקת השוקה אונ סיי פיל מענטשין
מזהקת השוקה שנאמר ווארום עם שמיית אין פסוק
והיה במקום אשר יאמר להם לא עמו אתם יאמר להם בני
אי חי אונ עם וועט זיין אויף דעם ארט וואס עם
פלעגט גיואגמ ווערין אויף ויניא איר זענט גיט
מיין פאלק וועט אויף ויניא גיואגמ ווערין ויניא
זענען דיא קינדער פון דעם לעבעדיגען נאט
והאמר ביכניהו ברשעתו ווען דער קלף יבגיה אזו
קענטש ער נאר ויין אלזיין גבר לא יציל בטיי ער נאר ויין אמענטש וואס נאר גיין סאהל בגליקען
אם יהיה האיש הזה וכניהו חותם על יד ימיני אויב דער מענטש יכניהו וואלט גיווען ויניא אהתיקה אויף
מיין רעקטע האגמ וואלט איך אים פון דארט אפגערוקט ויטן ששב בגלותו אונ וייר ער האט
גיטאהן השוקה ווען ער אזו פארטריבען גיווארין נאמר בדרובכל בני ביום ההוא נאם ה' אקחד ורובכל בן
שאלתיאל עבדי נאם ה' ושפתיך פחותם אזו גיואגמ גיווארין פיניא זיין וזהו זרובכל נאט נאגמ אין
דעם טאג ועל איך דיה זעמען דו זרובכל בן שאלתיאל מיין קנעקט נאגמ נאט איך וועל
דיך טאהן ויניא אהתיקה אויף מיין האגמ :

גיווען ארשע אזו אויף אים גיואגמ גיווארין פתבו את האיש הזה עירי איר נאלט שרייבין אויף דעם
מענטש ער נאר ויין אלזיין גבר לא יציל בטיי ער נאר ויין אמענטש וואס נאר גיין סאהל בגליקען
אם יהיה האיש הזה וכניהו חותם על יד ימיני אויב דער מענטש יכניהו וואלט גיווען ויניא אהתיקה אויף
מיין רעקטע האגמ וואלט איך אים פון דארט אפגערוקט ויטן ששב בגלותו אונ וייר ער האט
גיטאהן השוקה ווען ער אזו פארטריבען גיווארין נאמר בדרובכל בני ביום ההוא נאם ה' אקחד ורובכל בן
שאלתיאל עבדי נאם ה' ושפתיך פחותם אזו גיואגמ גיווארין פיניא זיין וזהו זרובכל נאט נאגמ אין
דעם טאג ועל איך דיה זעמען דו זרובכל בן שאלתיאל מיין קנעקט נאגמ נאט איך וועל
דיך טאהן ויניא אהתיקה אויף מיין האגמ :

בשרת ליר ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ח נגד מילוי ב"ן רד' ה' ה' ותעשה מטנו צירוף יהיה בניקוד ששי

כא וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדְיִם עֹזָה

כא וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדְיִם עֹזָה

כא וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדְיִם עֹזָה

רשבים

בעל המורים

(כא) ברוח קדים בדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח מיישב ומקריש את הנהרות;
כא) ברוח קדים בדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח מיישב ומקריש את הנהרות;
כא) ברוח קדים בדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח מיישב ומקריש את הנהרות;
כא) ברוח קדים בדרך ארץ עשה הקב"ה שהרוח מיישב ומקריש את הנהרות;

רש"י

(כא) ברוח קדים עזה (מכילתא) כרוח קדים שהיא עזה שברוחות הוא הרוח שהקב"ה נפרע בה מן הרשעים שנה' (ירמיה ית) כרוח קדים אפילס (הושע יג) יבא קדים רוח ה' (יחזקאל כז) רוח הקדים שברך כלב יעוס (ישעיה

פירוש לתורת אלהים

(כא) גיש האט משה גענייגט זיין האגמ אויף דעם ים וינד האט נאט געפירט דעם ים בריח מיט אשטוקן

כָּל־הַלַּיְלָה וַיֵּשֶׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרָבָה
 וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: כֵּן וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בַּתּוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
 חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: כֵּן וַיַּרְדֵּפוּ
 מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל־סוּם
 פְּרַעֲהַ רֹכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:
 כִּי וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף

לַיְלָא וַשְׁוֵי יַת יַמָּא
 לַיַּבֵּשְׁתָּא וְאַתְּבָעוּ מֵיָּא:
 כֵּן וַעֲלֹו בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֹו
 יַמָּא בְּיַבֵּשְׁתָּא וּמֵיָּא לָהֹוּן
 שׁוּרִין מִיַּמִּינְהֹוּן
 וּמִשְׂמָאלְהֹוּן: כֵּן וַרְדִּפוּ
 מִצְרָאִי וַעֲבָדוּ בַּתְּרִיחֹוּן
 כָּל־סוּמֹת פְּרַעֲהַ
 רֹתִיכֹוּהִי וּפְרָשֹׁוּהִי לָגֹו
 יַמָּא: כִּי וַיְהִי בַּשְּׁמֶרֶת

בעל המורים

כשנבקע : (כד) כששמרת הבוקר . כ' הכל ואירך ויבאו בחור
 המחנה כששמרת הבוקר בני שאלו כלהמו עם אנשי יבש גלעד
 רש"י

שפתי חכמים

ס דהא ככר גלמך ויבש את הים למרבה אפי' להליל ויבקע
 הים : ע' דמלת כל הוא מורה על דבר שהוא רבים וסוס הוא
 לשון יחיד ולא הסוס ורכב כלומר כולם אבל הכל הוא קשה דלא
 כתב אלא סוס לשון יחיד וכו' וזכו ויורן תמימת הלא"ס שכתב
 וכו' : פ' שהוא לשון המתנה : צ' שכל השקפה שנמקרה לרעה
 ולקול למשמרות שיר של מלאכי השרת כת את חכר כת לשה
 ומרת : וישקף . ויבט כלומר פנה אליהם להשיחה צ' .

(כו) הגה ברוח הקשה ביום קדים : ויבקעו המים . כל
 מים ס שנבולס (מכילתא) : (כג) כל סום פרעה . וכו'
 סום חמד הי ע' אלא מגיד שאין כולם חסוכין לפני המקום
 אלא כסום חמד : (כד) באשמרת הבקר . (בכרות ג)
 שלשת חלקי הלילה קרוין אשמרת וזאתה שלפני הבקר
 קורא אשמרת הבקר . ואומר אני לפי שהלילה חלוק
 לתקיס לכך קרוי אשמרת וזהו שתרנגס אונקלוס פ
 מרת : וישקף . ויבט כלומר פנה אליהם להשיחה צ' .

עניני נמי הים

ביבשה . נעשה הים יבשה . וע"כ כתיב חומה כוא"ו כילז שהים
 היה להם לחומה ומחסה . אבל שאר בני ישראל שהיו מקטני
 אמנה . ולא ראו לקפון לים והסתונו עד שנעשה הים יבשה
 עליהם אמר הכתוב ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים . ר"ל
 במקום שהיה תחלה ים . וכשבו נעשה יבשה . והמים להם חומה .
 חומה כתיב . שעליהם נתמלא הים חמה . מדוע לא האמינו
 בה' לקפון עד הכה כחוף הים כבוד שהיה הים סוער :
 (כד) ויהי באשמורת הבקר וכו' יסר את אופן סורבביתו וגו' .
 כתב הרב ע"כ ע"כ למה הולך לסכת האורמים . גם
 כלתי ואת הים הקב"ה יכול להטביעם בים . והקב"ה אינו עושה
 כש כשאינו נלכך להבס . והענין החוססות כתבו בנמ"ס ערכין

(ככ) ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה וגו' . י"ט להכין
 כפסוק זה כתיב תחלה כחוף הים ואח"כ ביבשה . וכתיב
 חומה כוא"ו . ואח"כ כתיב לספור ובני ישראל הלכו ביבשה כחוף
 הים . תחלה ביבשה ואח"כ בתוך הים . וכתיב והמים להם חמה
 בלא אפי' . ור"ל דרשו שנתמלא הים עליהם חמה . מדוע בלא
 סטנויים האלה פה . ונבול לומר ע"פ דרשת רז"ל אלא הים
 היו גדולו אמנה וקטני אמנה . שבת כנימון קפלו תוך הים .
 ונתמלן כן עמימד קפן תוך הים כבוד שהיה הים סוער .
 כי היו ממחינים לכבוד ה' ומשה שיעללו ע"י סוס . וכן היה .
 שהים היה להם לחומה ומחסה . ועל אלו אנשים בלא הכתוב
 הראשון ויבואו בני ישראל לשבת כנימון ונתמלן כחוף הים ואח"כ

פירוש לתורה אלהים

אשמתארקין וויגט פון סורח פי אנאנצע נאכט
 נישט אונ ער האט גיטאהן דעם ים צו פריקען
 ויבקעט אונ דרא וואסער פון דער אנאנצער וועלט
 זענען צו שפאלטן גיטארין : (כב) ויבאו זענען
 געקומען די יודין הייך הים אין ים ביבשה אין דער
 פריקעניש ימים אונ דאס וואסער פון דעם ים
 איז גינען דעם צו ווי חמה ווי אקאהער מיטיגס פון
 ויער רעכטע זייט וישמאמס אונ פון ויער לינקע
 זייט : (כג) וירדפו אונ די מצרים האבין געיאמט די
 ישראל ויבאו אונ די מצרים זענען געקומען אהרבים
 נאך די ישראל כל סום אלע פערד פון פרעה רכט
 זיין רייט וואגן ופרשו אונ ויגע רייטער האבין
 אלע געיאמט דרא ישראל אונ זענען געקומען אי
 חוף הים אין ים : (כד) ויהי אונ אז גם איז גיטארין
 באשמרת נאמט פון דער פריה וישקף האט נאמ
 פידינגען וערין . נאמט דרא תורח נאמט האט געקוקט אויף דרא
 ויבא דרא תורח דער ציפיקס פון רחמים ווי . דריבער נאמט דער פסוק
 ויהי באשמרת הבקר . דרא עם איז גיטארין פאר סאג .
 וישקף ה' . האט נאמט געקוקט אויף דרא מצרים . וישקף
 מיינט מען ער האט געקוקט צום שרעקטן . ה' מיינט פאר
 נאמט זען ער האט דריקנות . אפילו דער מרת דרתימים
 האט אויך גוזר גינען אויף דרא מצרים ויבא ויבא דער
 מצרים מיט אפיגרידען זייל איז מיט אונאקין .

אונקלוס

**יְהוָה אֱלֹהֵי מִצְרַיִם מְצָרִים בְּעַמּוּד
 אֵשׁ וְעָנָן וַיָּהֵם אֶת מִתְנֵה מִצְרַיִם׃
 כֹּה וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ
 בַּכִּבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה**

**צִפְרָא וְאַסְתְּרִי
 דְּמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָא
 בְּעַמּוּדָא דְּאַשְׁמָא וְעָנָא
 וְשִׁישׁ יְת מִשְׁרִיתָא
 דְּמִצְרָא׃ כֹּה וַאֲעֲדִי יְת
 לְגַבְדִּי רִתִּיבְהוֹן וַיִּמְדַּבֵּר
 דְּהוֹן בְּתַקוּף וַאֲמַרוּ**

רשבים

כָּאן . וַיִּשְׁקֹף אֶלמִיּוֹךְ דְּבִקְרָא אֲרוֹנֵה וַיֵּרָא אֶחָּ הַמַּלְךְ כְּמוֹ שֶׁהָיָה אֲחֵינוּךְ
 מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים כִּן הָיָה אֲרוֹנֵה מֶלֶךְ בְּדַכְתִּיב אֶחָּ הַכֵּל כְּמוֹ אֲרוֹנֵה
 הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ : וַיִּסֵּס . כ' כַּמַּס' דִּין וְלִדְרָךְ וַיִּסֵּס ה' אֶחָּ סִירָלָה לִּמְרָ
 כְּמוֹ שֶׁכְּבָרֵה הָיָה עַמּוּד סַעֵן יוֹרֵד וּמִתַּלַּח אֲרוֹן הַקְּרָקֵט וְעוֹסֵהוּ
 עֵט עַמּוּד הָאֵשׁ מִרְחִימוּ וְהוּא פְּלַמִּי סוֹסִינָה מִשְׁתַּמְטוֹת כִּן הָיָה
 כְּסִירָלָה וְכִמוֹ שֶׁסֵּס גִּרְסַס כֶּהֱל קִישוֹן כִּךְ כִּכְלָן פִּלְטָן הָיָה
 לִיבְסָה : (כֹּה) וַיִּהְנֶהוּ כִּכְלָן . ע' שְׁמֵר חִכְרָה הַעֲוֹדָה :

רשבים
 (כד) בעמוד אש וענן . בקולות של ברד ואש מחלחת
 וענן . ברכתיב וירעם ה' בקול גדול והיהום : ויהם .
 מהומות קול : (כה) ויסר את אופן מרכבותיו .
 כשראו מצרים שנתהפכו היו מורתיב את אופני
 העגלות להטותם אחריהם כדי לנסות ולברות אתור
 ולא יכלו אלא היו מנהגים ומטים אותם לפנות לאתור
 בכבדות ובקושי גדול כי היו העגלות והרכב מרובות זו
 לפני זו . ולמה היו עושים כך לפי שאמרו מצרים

שפתי חכמים

פון מהסקיסה ממטון קדשך שגדול כח מקנה עניים וכו' :
 ק שכן בקיסה המים הזקופים הימה ארץ יבשה שהרי ישראל
 עברו הים יבשה אם כן שענן מתלח הארץ כחמור הים
 שיששה נקיעו חמר שעברו ישראל ואח"כ בא עמוד האש והרחיב
 אותו : ר פירוש של שלס לטון סנטון אחר טולה וכו' :
 סגנית ר שלסה . ושינו בסרקי ר"א בנו של רבי יוסי
 אב לכולן (ש"א ו) וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתים
 גשרו הגלגלים והמרכבות נגרות והיושבים בהם נעים

רשי"ח

והרגו והסתי אף הוא לטון הכסה כמו (כמדבר
 כג) עדה נופים לחלק סכותה : בעמוד אש וענן .
 עמוד ענן יורד ועושה אותו כעט ועמוד אש מרחימו
 ק ועלפי סוסיסה משתממות (מכילתא) : וירכס לטון
 מהומה לשטרדיושו"ן כלעו (בעטיוונג) וירכס נפל
 הגלילי כל מקוס שנאמר בו מהומה הרעשת קול הוא זה
 ויהוהום : (כה) ויסר את אופן מרכבותיו . מכה האש
 ואיכריהו מתפרקין : וינהגו בכבדות . כהנהגה שהיא

עניני נסי הים
 (דף טו) שישאל לא עברו כל אורך הים ולא כל רוחם הים מן
 הקפה אל הקפה . רק עברו קלח מיהם כחני עגול כקפת .
 וכאילו לא גופא שכתבו לתוך הים כזה הלך ולא מיהם . וזה
 ידוע שנעשה בהים י"ב סבילין להיב כסטים . וכל סבילי וסבילי
 היה חני עגול כקפת . וזה ידוע כי הדרך המקוף אח דרך

אחר . הדרך המקוף הוא יוצר ארוך מהדרך הניקף . וא"כ כלן
 שהיו י"ב דרכים וכאילו היקוף אח חכרו היה הדרך ה"ב המקוף
 היא דרכים הוא היוצר ארוך מכל הסבילין . והסבילי ס"א היה
 יוצר ארוך מהסבילי הו"ד וכן כולם . והסבילי ס"א הוא פ"ח יוצר
 קצר מכולם . וזה ידוע שלא על הים ליתמו לסיוח רלוט ושוכ

לקושים על התורה

דער ארשיין ואנט דער פיינערדיגער זייל האט פארברענט
 דיא רענע , אונ דער וואלדין האט נאם געמאכט דיא
 קרד נאם אונשער דיא רייטוועגין , דריבער זענען דיא
 רייטוועגין שווער גענאנגען אויף די קרד , אונ די מצריים
 האבין גינאנט מיר מוויג אנטוויסין , ווארום מיר זענן אז
 נאט האלט מיט אויגן בלעקקט גיט זענען זיין פכוד , נאר
 זענען דיא זרות נאט דיא יידין האבין געהאט פון אויגן ,
 אונ דיא מכות נאט דיא האט אויגן גישלאגן אין מצרים
 איז אויף גינען זענען דיא יידין , דער פשר נריא ריזא
 שרייבט זען נאט האט געוואלט דערשרייקען די מצריים
 אין ים , איז געקומען דער שר פון מצרים אונ האט גישרעקט
 בייא דעם בית דין נאט אין היקער גיא זאלן זאגן פאר
 נאט משפט מען דיא מצריים זיי זאלן דערשרייקען זענען
 אין ים , דיא מצריים זענען עכומ"ז אונ דיא יידין זענען
 עכומ"ז , שוואער נעט איר זאגן זייל דיא מצריים האבין
 געארבעט מיט דיא יידין , דאם זענען דיא מצריים גיט
 שולדיג , ווארום נאט האט אזוי גינן זענען אויף די יידין
 זייא זאלן זיין געקעט אין מצרים , האט נאט גערופען דעם
 מלךה מיקא , אונ האט אים דערציילט נאט דער שר פון
 מצרים נאנט , איז עס איז גינען אגורה פון נאט אויף דיא
 יידין זיי זאלן ארבעטן אין מצרים , האט דער מלךה מיקאל גינאנט ,
 זאלן ארבעטן אין מצרים , אבער עס איז גיט גינען אגורה פון נאט אז דיא
 מצריים זאלן דערשרייקען זענען אין ים :

פירוש לתורת אלהים
 געקוקט צו די מנהגה סצרים בעמוד אש מיט דער
 פיינערדיגער זייל זענן אונ מיט אנוואלקין , רש"י
 שרייבט דער עמוד ענן האט געמאכט דעם ים
 אזוי וויא ליים אונ ד , עמוד אש האט היים
 געמאכט דאם ליים אונ דאם האט גיפריט אין
 דיא פים פון דיא פערד זענען דיא קלאען אראפ
 גיפאלין זייהם אונ נאט האט פאר שוועקלט דיא
 מנהגה מצרים : (כה) גיט אונ נאט האט אפ גיטאון
 אה די רעדער פון דעם ריים זאגן , ווארום סחמת
 דעם פיינער זענען פארברענט גינארין די רעדער
 אונ דיא זענען האבין זיף גישלאפעט אן רעדער
 אונ עס האט זייער גישלאפעלט דיא מענטשין
 נאט זענען געזעסן אין זייא ביי זייערע איברים
 זענען צו רירט גינארין זינגעהו אונ נאט האט
 געפירט די מצרים נבדיות מיט שוועקרים זייאם
 האבין דיא סצרים גינאנט אנטפס מיר זענען

מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְתָם לָהֶם
 בַּמִּצְרִים: פ רביעי טו וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם
 וַיֵּשְׁבוּ הַיָּמִים עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכְבּוֹ
 וְעַל־פָּרָשָׁיו: כו וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
 עַל־הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בְּכַךְ
 לְאֹתָנָו וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ
 וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

מִצְרָאֵי גְעֻרֹק מִן קִדְם
 יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הוּא
 נְבֻדְחַדְא דִּינִי בְעַבְדִּי הָיוּ
 קָרְבִין בַּמִּצְרַיִם: כו וַיֹּאמֶר
 יְיָ מֹשֶׁה אָרִים יַת יָדְךָ
 עַל יָמָא וַיִּתְּוֹבוּן מֵיָא עַל
 מִצְרָאֵי עַל דְּתִיבְהוֹן וְעַל
 פָּרָשֵׁיהוֹן: כו וַיֹּארִים מֹשֶׁה
 יַת יְדֵיהָ עַל יָמָא וַתֵּב
 יָמָא לְעֵידוֹן צִפְרָא
 לְתוֹקְפֵיהָ וּמִצְרָאֵי עָרְקוּן
 לְקַדְמוֹתֵיהָ וְשָׁעִיק יְיָ יַת
 רַחֲמֵי אֱמָרִים נָסִים . מִטֵּה יָא : וַיִּנְעַר
 יְיָ אֶת . מִטְּרֵדוֹן דֵּי :

רשבים

בעל המורים

(כו) לפנות בוקר. כ"י כהן. ואריך ויזכור אלהים לפנות בוקר ששורה
 אלהים לפנות בוקר: ללחנתו. לחותות לחלו הפתה בק"ס פס
 סים כעשה כראשית שיעקב לפני יסאל:

ובא להם חים לקראת פניהם:

שפתי חכמים

רש"י

ש ד"י ויש משמע וישבו עוד על רכבו ופרשיו חס חים דהא פדיון
 סיו וקפיו עד אחר שנספ ירו על סיס גיפ ישיבו למקום וכו'!
 ככלה וקשה להם כמדה שמדלו ויכבדו לכו הוא ועבדיו
 אף כלא וינהגו ככבודות: נלחם להם במצרים.
 כמלריים. ד"ח כמלריים ברחן מלריים שכסש שאלו לוקים
 המים. שזקופים ועומדים כזומה ישיבו ש למקום ויכבו על מלריים: (כו) לפנות בוקר. לפת שהבקר פונה
 לכא: לאירנהו. לתקפה הראשון: נסים לקראתו. שהו מהוממים ומטורשים ורנין לקראת המים: וינער
 דו'. כאלם שמתער את הקדירה והסוף העליון למטה והמתחול למעלה כך היו עולין ויורדין ומשתכרין בים
 ונתן הקדום ברוך הוא כהם חיות לקבל היסורין: וינער. ובטק והאז ל' סוף כלשון ארמי ובכנה יש כמ"א:
 עניני נפי חים

ככראשונה רק אחר שערך האחרון מכל ישראל מהים אל שפת
 הים. וד"ח יקשה כיון שהמלריים נכבשו להים כאלו הי"ב שנינו
 חיבך אחר הי"ב שבעים. א"כ אוחן המלריים שהלכו אחר ישראל
 כה"א. שנינו הפסוקים שס"ב היו קלרים מהשכל הי"ב המקיף
 את כל השכלין. א"כ אלו המלריים ילאו אל שפת הים קודם
 פירוש לתורת אלהים

אֲנִי־מְלֹאֲכֵי־יָם כִּפְנֵי פֶאָר רִיא יִשְׂרָאֵל כִּי וַיִּוָּרֵם נָאֵם
 הָאֵלֶם פֶּאָר וַיִּיא מְלַחְקָה בְּפָנֵיהֶם סִיט דִּי מִצְרַיִם.
 אֲדַעַר אוּוִי אִיו רַעַר פֶּשֶׁם נָאֵם הָאֵלֶם מְלַחְקָה
 אִיו לֹאנְד מִצְרַיִם. וַיִּוָּרֵם אוּוִי וַיִּיא דִּיא מִצְרַיִם
 וַיִּוָּרֵם הָאֵבִין גְּעִינְגָם נָאֵךְ דִּיא יִשְׂרָאֵל וְעָנְעַן
 גִּישְׁלָאֲנִין גִּיוֹרָאִין בִּיִיא דַעַם יִם אוּוִי דִּיא מִצְרַיִם
 וַיִּוָּרֵם וְעָנְעַן גְּעַלְבִּיבִין אִיו מִצְרַיִם וְעָנְעַן וַיִּיא
 דְּרִאֲשֵׁין אוּוִי גִישְׁלָאֲנִין אִיו מִצְרַיִם וְעָנְעַן וַיִּיא
 נָאֵם גִּישְׁלָאֲנִין צוּ מֹשֶׁה נִטֵּה יָדֵין בִּינִין הָאֵנֵם אוּוִי
 דַעַם יִם וְשָׁבוּ אוּוִי דַאֵם וַיִּוָּרֵם וַאֲלִין וְיִדְעַר
 קַעֲרִין אוּוִי דִּי מִצְרַיִם. וַיִּוָּרֵם דִּי וַיִּוָּרֵם וְעָנְעַן
 פְּרִיעַר גְּעַלְבִּיבִין שְׁמִיין בִּיו דִּיא יִשְׂרָאֵל וְעָנְעַן
 אִיבְעַר גִּישְׁלָאֲנִין אוּוִי הִינֵם וַאֲלִין דִּיא וַיִּוָּרֵם
 וַיִּוָּרֵם קַעֲרִין אוּוִי וַאֲלִין בְּדַעֲקוֹן דִּיא מִצְרַיִם אוּוִי
 דִּיא רִיִּים וְעָנְעַן סִיט דִּי בִּיבְעַר: (כו) וַיִּטֵּה מֹשֶׁה
 הָאֵם מֹשֶׁה גְּעִינְגָם וַיִּין הָאֵנֵם אוּוִי דַעַם יִם וְשָׁב

כח וישבו המים ויכסו את הרכב
 ואת הפרשים לכל חיל פרעה
 הבאים אחריהם בים לאנשאר
 בהם עד אחר : מט ובני ישראל
 הלכו ביבשה בתוך הים והמים
 להם חמה מימנם ומשמאלם :
 ל וישע יהוה ביום ההוא את
 ישראל מיד מצרים וירא ישראל

מצראי בנו ימא : כח ותבו
 מיא וחפו ית רתיבא
 וית פרשיא לכל משרית
 פרעה בערו פתריהון
 בימא דא אישתאר בתוך
 עד חד : כט ובני ישראל
 הלכו ביבשתא בנו ימא
 ומיא להון שהון שורין
 מימיניהון ומשמאלהון :
 ל ופרק יי ביומא ההוא
 ית ישראל מידא ומצראי
 ויחוא ישראל ית מצראי

תולדות אהרן

יהקים לס : ימא ה : ויחא ישראל : כטס :

*בראש עמוד ביה שמו מימון רשבים

(כט) ובני ישראל . כאשר הלכו ביבשה בתוך הים : (ל) וירא ישראל . אשר על שפת הים . את מצרים
 רשבים

(כח) ויכסו את הרכב וכו' לבל חיל פרעה . כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יחירה כמו לכל כליז העשה נחשת וכן
 (שמות כז) לכל כלי המזקן לכל עבודתו ויתדותם ויתחריהם לכל כליהם ואינם אלא תיקון לשון : (ל) וירא ישראל

דעת זקנים מעבלי התוספות

(כח) לא נשאר בהם עד אחר . אבל אחר נשאר והוא
 פרעה דכתיב בספר תהלים אחד מהם לא נותר היינו
 סבל עמו :

(כט) והמים להם חמה . חמה חסר כתיב לפי שכתלחה
 נהמלא הים חמה עליהם עד שכא נברואל וישם כחוסת
 בתוך הים והיה סכרה על הים ואומר לפים שבמינס
 הנהרו בישראל שעתידין לקבל התורה שנתנה כימינו של
 הקב"ה שנאמר מימינו אש דת לנו ואמר לים שכשסאלם הותרו בישראל שעתידין להניח תהלין בשמאל חוד ואמר

לקושים על התורה

(כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים וגו' . די יודין
 וענעו גענאנגען אויף די מרגקענעש אין ים .
 אונ אין מרגקעריגען פסקו שטייט די יודין וענען גענאנגען
 אין ים אויף דיא מרגקענעש , דער כלי יקר שרייבט ביי
 דיא יודין וואס וענען געשטאנען געבין ים וענען גינוען
 צווייגערלייא , צדיקים וואס האבין געקלויבט אז וואס משה
 זאגט אז אמת , אונ אזעלכע יודין וואס האבין ווייניג
 געקלויבט , דיא צדיקים וענען בארד אריין גענאנגען אין
 ים , אפילו וויא האבן קיין מרגקענעש געזעהן , אונ אז
 דיא זענען שוין גינוען אין ים אז דער ים מרגקען גינוארין ,
 אויף וויא זאגט דער פסקו דיא יודין וענען גענאנגען אין
 ים , אונ ווען וויא זענען שוין גינוען אין ים , וענען וויא
 גענאנגען אויף די מרגקענעש , אונ דיא יודין וואס האבין
 ניט שטארק געקלויבט אונ האבין מורא געבאט אריין צו
 גיין אין ים , האבין וויא געווארט , אז דער ים איז גינוארין
 מרגקען וענען וויא אזוי'ס גענאנגען אויף דיא מרגקענעש
 וואס אין ים , אויף וויא זאגט דער פסקו דיא יודין וענען
 גענאנגען אויף דיא מרגקענעש וואס אין ים :
 (י) וירא ישראל את מצרים בת ע"י שפת הים . דער אור
 החרים שרייבט דער ים האט ארויס גינוארפין
 דיא מצרים לעבעדיג אויף דעם גרעג ים , וויא אזוי'ס גרעג ים
 זאלין זעקן געזען געקחה , אונ אויף דעם גרעג ים זענען וויא געפייגעט , זאגט דער פסקו דיא יודין האבין גינוען
 וויא דיא מצרים שיינערין אויף דעם גרעג ים :

את מצרים מת על שפת הים :
 לא ירא ישראל את ה' הנדלה
 אשר עשה יהוה במצרים וירא
 העם את יהוה ויאמינו ביהוה
 ובמשה עבדו : פ מו * אז ישיר
 משה ובני ישראל את השירה

מיתין על ב'ף וטא :
 לא וזוא ישראל ית גבורת
 ידא רבחא די עבר יי
 במצראי ודחיו עמא מן
 קדם יי ודמינו בממרא
 דיי וכןבואת משה
 עבדיה : * ב'גן שפת
 משה ובני ישראל ית

תולדות אהרן
 או ישיך . ר"ט הל :

בעל המורים

צ"ט גרס ס"ח רמה שהא כנינו' סבל מניה : (ה) ויאמינו . כ' ויאמינו (ה) ויאמינו אבשי נוטה כאלהים כדלויא' כמדרש לא כאלר כסס עד אחר שגשאר אחר והוא פרשט והלך לניווה ומלך ספ והוא ויאמינו אבשי נוטה כאלהים וכר למה כשראה כמלרים ועל הים : וכמשה . כ' וכמשה עבדו . וידבר העם כאלהים וכמשה . לומר לך המולק על רבו כחולק על הפקנים והמאמין בדברי חכמים כמאמין שכנים : (ה) אז ישיר . כ' כאל ודודי או יסיר ישראל . לומר אע"פ שלא הזכיר שם משה מ"ז גם הוא אמר שירה כמו כנאן אלא שלא הזכירו שלקה ע"י המים : אז ישיר . אמר ילשון שנתרעמתי ומאז כאתי אל פרעה כחוטו ל' אחמיל לשבח ולקנס : יסיר . יו"ד שיר שיע"ד שירות סס . יס . כאל רש"י

רש"י

ממים ומבועים בים : על שפת הים . כשהיו ישראל על שפת הים ראו כיר את הים שב על פני המצרים ומבועו כחוכו זהו עיקר פשוטו . ובענין זה פירשתי כבדראשית . וישמע את קול ה' אלהים כחלהך בגן לרות היום : (לא) ויאמינו בה' . שאף במדבר לא

שפתו חכמים

ת א"ך היו יטולין לנאמן הא נכטעו כ"ס : א דקסא לנשי' דלני"ז או ער דיסיר משמע לעתיד ואו לשון עבר הוא דלא ער ומתוך או כשראה הס כלומר דיסיר קאי ממשכס : ב ר"ל

את מצרים מת . שפלטו הים על שפתו ת כדי שלא יאמרו ישראל כסס שאנו עולים מלד זה כך הם עולין מלד אחר רחוק ממנו וירדפו אחריו : (ה) את ה' הנדלה . את הגבורה הגדולה שעתה יד על הקב"ה והמפרשו יתקן לשון אחר ענין הדבור : (ה) אז ישיר (יהושע) אז ידבר יהושע . וכן (מ"א ז) וכית יעשה לו לנו שיעיר וכן עשה . ויאמרו לאמר ב' אשירה לה' . וכן כיהושע כשראה הכס אמר לו לנו שידבר וכן עשה לו לאמר לענין כל ישראל . וכן שירת הכהן שפחה בה אז ישיר ישראל שפחה כהן ע"ש המחשבה נאמרה זהו ליישב

דעת וקנים מבעלי התוספות

למים שלאחרים ההורו בישראל שעתירים להתעסק בציצית מאחרים והמים שומעין דבריו ועסדין חובות ונחלק להם הים לשנים עשר קרית כדו שירה ככל שבט ושבת שביל כדו ובחובות הים שבין כל אחד ואחד היו חובות ומספרים זה ער כדו יישב דעתם ה' ויהים להם רחם . ולפי המדרש הוא נראה שהתעסק בציצית צריך להשליך הציצית להתעסק בציצית מאחרים היינו בשעת העטיפה (ה) אז ישיר משה . אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע באו קראתי תגר לפניך כחכבי מאו כאתי אל פרעה וגו' וכאן

שפתו חכמים

הראשון נכדו עניין א"ע 'כחן הים כלא אופנים כטיס וכסס . ואו כשאלה האחרון מכל ישראל אל הכיכס . אז נטא משה את ידו על הים והסחיל לסיחו הולך ופוער וטובעו כל המלחים עד אחד מהם לא נותר . וזה שאמר הכתוב ויהי כלשמותה כהקל

עניני נבי הים

לאחריו ולי נראה ראין צריך רחא ראמרין במדרש שעתירין רבאותה שעה כל הפלית וכל הציצית מאחרים : להתעסק בציצית מאחרים היינו בשעת העטיפה (ה) אז ישיר משה . אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע באו קראתי תגר לפניך כחכבי מאו כאתי אל פרעה וגו' וכאן

לקוטים על התורה

(א) אז ישיר משה וגו' . דער מדרש נאגמט פון דיא צייט וואס נאגמט האט זשאפין אפעקטש אויף דער וועלט ביי די יודין זענען געשטאנען געבין ים האט גייער גיט גיזאגט שידה פאר גאט , נאר די יודין ביי דעם ים , גאט זשאפין ארם הראשון אונ ער האט גיט גיזאגט שידה , גאט האט גייעקטע אפגאס אבינו פון מאד'ה יידין , אונ פון דיא קלבים אונ ער האט גיט גיזאגט שידה , גאט האט גייעקטע יקק ער נאר גיט גיזאקטין ווערין בייא דיא עקרה , אונ ער האט גיט גיזאגט שידה , גאט האט גייעקטע געקב פון דעם קל'ה אונ פון זעלן אונ פון שקם אונ ער האט גיט גיזאגט שידה , וויא די יודין זענען געקומען צום ים , אונ דער ים איז פאר וויא גיזאקטין גיזאקטין , האבין וויא בארד גיזאגט שידה פאר גאט , האט גאט הארץ ער זאל זינגען מיט די ישראל אה די שידה צו גאט , ודער קורדש שרייבט פון דאנען לערנען סיר אז עס נעם זיין תהנית הקמים ווארום עס זאל שמיין שר וואקמ דער מייקש גינען ער גאט גיזאגט עס שמיים אבער ישיר איז מייקש ער נועם זינגען בקוטר אז עס נועם זיין תהנית

הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כייגאה גאה סוס ורכבו רמה בים: י עזי וזמרת יה

תושב חתא הדא קדם יי
ואמרו למימר לשבח
ונודי קדם יי ארי אתנאי
על גייתנאי וגיאותא
דליה הוא סוסיא ורכביה
רמא בימא: ב תוקפי

תרא ויאתו למר . סוס ל : אשירה . רמא ל : רשבים

ימותו ברעב : (א) גאה גאה . גצחון מלחמה קורין
גאות בכמה מקומות . השב גמול על גאים . בית
גאים יסח ה' הגולים והחומסים בגאות רשע ירלק
עני : רמה בים . תרגום של השליך . וכן רומי קשת :
(ב) עזי וזמרת יה . עזי וזמרת שבח ישראל יה והוא
זמרה ליל לישועה . עזי חספ קמין ויור' וזמרה כמו
רמתי בניים . חיושבי בשמים . שכני בחגוי סלע . אבל עזי אליך אשורה . פירוש עזי שלי : וזמרת . כמו ושכורת
זלא מיין . וכן חספר שערתי בשרי . כפילו של ראש הפסוק ורוח על פני יחלוף . חספר שערתי הרוח בשרי . וכן
תרגם רב יוסף שצלהב שלהביחא בשרי . הרי וזמרת חסר כמו שכורת ושערתי . ואנהו (ואייפה) . כמו הניה

בעל הטורים

פלוני . יסוע . דבור . חס . דוד . שלמה . חוקי . וסוה
לעמיר : אשיר . ג' הכ וליך אכני ל' אכני אשירה כמו
בכלן טעמו כים סוף גס סס נתל קישון גרסם וליך אשירה נא
לידיו שירת דודי נלמנו על סס גפן ממלרים קשיע : (ג) עזי .
ג' הכ וליך כסלל וליך עזי וזמרת יס ה' ויחי לי לישועה ואכנתס
מים כשגון ממעטיו קישועה וזו שאר'ל סמים מחוקים סיו מוליס
רמתי בניים . חיושבי בשמים . שכני בחגוי סלע . אבל עזי אליך אשורה . פירוש עזי שלי : וזמרת . כמו ושכורת
זלא מיין . וכן חספר שערתי בשרי . כפילו של ראש הפסוק ורוח על פני יחלוף . חספר שערתי הרוח בשרי . וכן
תרגם רב יוסף שצלהב שלהביחא בשרי . הרי וזמרת חסר כמו שכורת ושערתי . ואנהו (ואייפה) . כמו הניה

רש"י

פסוק . אכל מדרשו ארז'ל מכלן רמו לתחית הממים
ג מן תורה וכן כנולן חוץ משל שלמה שפירסוהו כקש
לכנות ולא כנה . ואין לומר ליישב כלן היה כשאר
ככה יעשה איוב (במדבר ט) על פי ה' ימי . ויש
לעשר ודס לעשות כשהוא נלחס כחכירו ומתגבר עניו מפילון מן ההוס וכאן סוס ורוכבו רמה בים וכל שאי אפשר
לעשר ע"ו וזלחו טפל צו ז' גלות כמו כי גלות עשה וכן כל השירה תחל כפולה עזי וזמרת יה ויחי לי
לישועה ה' איס מלמטה ה' שמו וכן כולס ברש"י (ישן) . ד"א כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלס בו
שוד יס בו חוספת ולא כמדת מלך כשר ודס שמקלסין אחו ואין צו : סוס ורכבו . שני קשרים זה בזה והמים
מעלין אחוס לרוס ומורידין אחוס לעומק ואינן נפרדין : רמה . השליך וכן (דליא ג) רמנו לנו אחון גילה
אכן כחוב אחד אומר רמה וכתוב אחד אומר ירה מלמד שהו עולין לרוס ויורדין לחתוס כמו (איוב לח) מי ירה
אכן כנתה מלמעלה למטה : (ב) עזי וזמרת יה . אונקלוס תרגם חוקפי ומושכחתי עזי כמו עזי כשור'ק וזמרת כמו
וזמרת ד ואני תמה על כלן המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו ה במקרא אלא בג' מקומות שהוא סמוך אלא וזמרת
וכל שאר מקומות נקוד שור'ק (ירמיה סז) ה' עזי ומעזי (תהלים נט) עזי אליך אשירה . וכן כל תיבה כש שתי אחותיות
הנקודה מלמטה וס כשהיא מלרבת בזהו לשיטת ואין השניה (בש"א) בחקף ו הראשונה כתיבה בשור'ק כגון עזי עזי
דוק חק חקי עול עולו יסור עולו כל כולו ושלשים על כולו ולא ג' עזי וזמרת של כלן וכל ישעיה ושל תהלים . נקודה
בקמ"ץ חקף . ועוד אין כחדת חסכ כחוב וזמרת אלא וזמרת של כלן וכל ישעיה ל כך אי אומר
לישב ל' המקרא שאין עזי כמו עזי ולא וזמרת כמו וזמרת אלא עזי שס דבר הוא כמו (סס קנב) חיושבי בשמים
(עובדיה א) שוכני בחגוי סלע (דברים לג) שוכני סנה . וזכו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא

דעת וקנים מבעלי התוספות

אני סקלס לצנין . ד"א או בניס' שמונה יומר בזכות הסיכה
שניתנה לשמונה קרע על הים דכתיב לנחר ים סוף לגורים
יפכ בחרבטנין וגו' .

לפנות כקר לחימו וטובעו על המלרים אחד חסס לא נומר :

אמרו חז"ל כקסו מלאכי הכרת לומר שירה אמר לנס הקב"ס

פירוש לתורת אלדריס

המתים נועם דענצקאל משה אויף זינגען שירדה
ויאמרו אונ זיי האבין גינגאנט גאבר אזוי צו זאגין .
ודער קרדרש שרייבט ויאמרו אונ זיי האבין גינגאנט
לאמד קען זאל זאגין דיא שירדה אויף דור דורות
אשירה לאקער זינגען צו זאמם זיי ווארום גאר ער
האט גיהערשט גינגא איבער אלע הערשאפט סופ
ראם פערר מיט זיינע רייטער רפא זענען גיירע
גינען צו נוף גינגיפט אונ ראם וואקער האט ניי
ארזיף אונ אראפ גינארפין אונ זייא האבין זיך אייגס פון רעס אנגרערין גיט אפ גישירד : (כ) עזי
ראם שטארקייט וזמרת אונ ראם פאר שניינרונג

דשקף ה' אל תחנה מלרים ורלס סכמה מלרייס ולא ג"כ ליבס
קודס שילאו הסנקיס והלוכוס כשכילוס פלרוכיס פחילונוס .
לכן יוסה חת מתנה מלרים יוסר חת אוסן מרכבוס וינסכו
בכלידות . ועזי' ילאו תחנה כל ישראל עד אחד ממים אל ספרו .
והמלרייס גררו עדיין איס כחור ה' . ולא יושב סיס
(ג) עזי וזמרת יה ויחי לי לישועה . פירוש הפסוק הוא

לקומים על התורה

גינגאנט אויף דוא קענעןשין האב איך גענואמט . וזיא גם
שטייט אין פסוק אז ישיר משה וקני זענען . באקאמ'ס
קאמ משה מיט דיא יידין גענועגען . אונ דער נואמט אז
זיינען אויף שיקה . וזיא גם שטייט אין פסוק אז יקלא
שחוק פיני . באקאמ'ס נועם דערשפייט נוערן אונקער כויל
מיט קריי . צו זייזין אז גאט האט זיך געקרייט מיט
אונקער שירדה וואס סיי האבין פאר אים גענועגען :

(ג) עזי וזמרת יה וגו' . דער אלרשך זאמט סיי וזייסין אז
מיט דעם שם יה האט גאט באשאפן פינדע וועל'סין

ויהירלי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארמנותיו: יהיה איש מלחמה יהיה שמו: מרבבת

ותשבחתי דחיליא י אמר
במירמה ונתה לי לפריק
דון אחיה ואבני היה
מקדש אלהא דאבתיה
ואמפת קדמותיה: ג יימרי
נצחון קרבני יי שמייה:
ירתיכי פרעה ומשרתיה

תראי זה אלי . שבט כג : ה' חוב מלתם . סוקס ככ :

בער הטורים

מקרקע היס ושאנו מים כששון: (ד) מרכבות . ד' כמסור' הכא
ואידך ואת מרכבות השמש שרף כשא בני יאשיבו כשבער ע"א
מלמד שפרעה וחילו היו מליריו ע"א שלם ככנדיסס ואידך גבי
רש"י

לחיבת השם כמו (שופטים ה') לערות ה' (ישעיה ט') כבערת
ה' (קהלת ג) על דברת בני האדם . ולשון וזמרת לשון
(ויקרא כה) לא תזמור (ישעיה כה) זמיר עריוס ל' כזוח
וכריחה . עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה ואל תחמה
על לשון ויהי שלם לאמר היה ח שש לנו מקראות מדברים
ולדביר ויעש ללעות סביב היה לו לומר עשה ללעות סביב . וכן
עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם (כמדבר יד)
שס לו) והנסיים אשר שלח משה וגו' וימתו מתו היה לו לומר (שמות ח)
ולאשר לא שס לבו אל דבר ה' ויעזוב היה לו לומר עזב : זה אלי .
ואנורו . אונקלוס תרגם לשון גור (ישעיה ל) טוה שאכן (שס מה)
וכמנו לכחי עולם כגון מה דודך מדוד דודי לח ואדום וכל הענין:
אלי לא חתי תחלת הקדושה אלא ממוקמת ועומדת לי הקדושה
מלחמה כעל מלחמה כמו (רות א) חיש נעמי וכל חיש כלחם
לנכור: ה' שמו . מלחמותיו לא ככלי זין אלא בשמו הוא כלחם
כמותו ה' שמו . מלחמותיו לא ככלי זין אלא בשמו הוא כלחם
כמותו ה' שמו . מלחמותיו לא ככלי זין אלא בשמו הוא כלחם

רשבים

והמועגה דימתי כת ציון . ואינו לשון גוה משולח .
כי כפל סופו מוכיח: ואנוהו וארמנותיו . שנייה לשון
כיבוד להקב"ה: (ג) ה' שמו . נודע ה' משפט עשה :

שפתי חכמים

פירוש של זמרת וזמרתיה מסו ויחי לי לישועה וכי היס לו השנם
לישועה מהרגלי: ח ולפי התרגום חיש לה' עני וזמרת פי
עני ושכתי הוא יח ויחי לי לישועה מלחא אחריתא היא: ח סוסף
מלה זה דלית אלי חתי מלה כפני ענמו הוא וסיח משמעותו

זו וזה דוגמתו (מ"א 1) פת קירות הכית סביב להליכל
ועליו וישע ללעות סביב היה לו לומר עשה ללעות סביב . וכן
עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם (כמדבר יד)
שס לו) והנסיים אשר שלח משה וגו' וימתו מתו היה לו לומר (שמות ח)
ולאשר לא שס לבו אל דבר ה' ויעזוב היה לו לומר עזב : זה אלי .
ואנורו . אונקלוס תרגם לשון גור (ישעיה ל) טוה שאכן (שס מה)
וכמנו לכחי עולם כגון מה דודך מדוד דודי לח ואדום וכל הענין:
אלי לא חתי תחלת הקדושה אלא ממוקמת ועומדת לי הקדושה
מלחמה כעל מלחמה כמו (רות א) חיש נעמי וכל חיש כלחם
לנכור: ה' שמו . מלחמותיו לא ככלי זין אלא בשמו הוא כלחם
כמותו ה' שמו . מלחמותיו לא ככלי זין אלא בשמו הוא כלחם

עניני נבי חיים

מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה . ויש להכין
ח"כ למה הכיח הקב"ה אותנו לומר שירה . וסחיתון הוא כי
פירוש לתורה אלהים

די שונאים ייהי דאם איז גיווען צו קיר אהילף זי
אלי דער איז מיין נאם . ורשעי שרייבט גאט האט
זיך אליין באנוינען אונ האבין אויף אים גענוינען
אונ האבין גוזאנט זיך אלי ואנוהו . אונ איך וועל
באשיינען אים . בלובר איך וועל דער צייגען זיין
שוויקניט אונ זיין לויב צו אלע ענטששין ונאם
זענען אויף דער וועלט . אדער אנוהו איך וועל
אים באבין אואנהנגן דאס הייקט איך וועל
גאהען אביח המקדש' איז דער גאט ייז מיין
פאטער בלובר גיט פון מיר האט זיך אן גיהויבין
די קדושה ונאם גאט איז צו מיר אגאט גייערסט
די קדושה איז שוין בייא מיר מוחזק פון די טעג פון עלטערין בלובר ער איז דער גאט פון מייע
עלטערין וירשפ'ת' אונ איך וועל דער הייבין אים: (ג) יי גאט איש אהאד מלחמה נאם ער איז מנצח אין
דער מלחמה יי גאט שמו איז זיין נאמען . ורשעי שרייבט אזוי איז דער פשט יי שמו . גאט האלמ
גיט מלחמה מיט כלי זיין אזוי ווי אמענטש נאר מיט זיין הייליגען נאמען . אדער אזוי איז דער
פשט יי איש מלחמה . אפילו ווען ער האלמ מלחמה אונ איז זיך נוקם אין זייע פייגד יי שמו .
איז פארט זיין נאמען יי . דאס איז דיא מדה פון דחמים . בלובר ער האט דחמנות אויף זייע
בשעפעניש אונ שפיינט זיא גיט וויא אבשר ודם אז ער איז עוסק אין אמלחמה מוז ער אנועק
טארפין אלע זייע עסקים מחמת ער קאן גיט פארום צוויי זאכין מיט אפאהל . אדער השיח קאן
מלחמה האלמין אונ אדערע עסקים דער בייא אויך פארום: (ד) פרקבית פרעה דיא רייטנענין פון
פרעה

**פְּרָעָה וַיִּזְרְזוּ יָרֵה בַיָּם וּמִבְּחַר
 שְׁלֵשִׁי טַבְּעוּ בַיָּם־סוּף: הַתְּהֵמַת
 יִכְסִימוּ יָרְדוּ בַמְּצוֹלֹת כְּמוֹ־אָבֶן:
 וַיְמִינֵךְ יְהוָה נְאֻדְרֵי בַפֶּתַח יְמִינֶךָ**

תולדות אהרן

ימין ה' ע"ד

בעל המורים

שנא מרככות כדוד שהלך להסלים עם סמכוי ולעבוד ע"א
 ככל אני לא ידעתי נפשי נכוד ע"א אלא מרככות עמי נדיב
 בדכתיב רוכב שמים עמוך: ומכח: כ' הכל אויך ומכח
 כמורו ירדו לפנח שלחה שטעבני ניס ירדו לפנח אויכירכ
 כסלעים שבים: (ה) במצולות, כ' ירדו במצולות ואת חודיפס
 השלכת במצולות כמחשכים במצולות. שהיו כמחשכים במצולות
 כדכתיב ויהי העין והמושך: (ו) ככה: ד' כמסורה הכל אויך

רש"י

ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עלמו
 מכל עסקים ואין בו כח לעשות זו וזו: (ד) ירה
 בים. שדי בימא. שדי לטון ירייה וכן הוא אומר (שמות יט) או ירה יורה ת"ל או אשתדלה איכהדי והתי"ו
 משמח כאלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר י כמו מרכב משכב מקרא קדש: טב בעו. (מכילתא) אין
 פזיזה אלא במקום טעם כטעמיה ביון מולכה (ירמיה לח) יוטבע ימיהו מלמד שטעם היס טעם
 לגמול להם כמדתם שטיעבדו את ישראל כחומר ובלבנים: (ה) יכסימו. כמו יכסוס והי"ו האמצעית יתירה בו
 ודך התקראות כך כמו (דברים ח) ובקרך ולאך ריכיון (תהלים לו) ריוון מרשן ביתך והי"ו ראשונה
 שמשמעה לו. עתיד כך פרשו טעמו כיס סוף כדי שיחזרו האים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא כגודתו
 ודרכו להיות נקדק וכסימו כמלמו"ס (גם כלן מוכה להיות חולם כמ"ס): כמו אבן. ובמקום אחר ללו כשפרת
 ובמקום אחר יאכלמו כקס. הרשעים קקס הולכים ומטרופין עלין ויורדין. בינונים כאבן. והכסרים כשפרת שכו מיד:
 (ו) ימינך ימינך. כ' פממים כשישראל עושין את רגונו של מקום כשמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להליל

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ו) ימינך ה' נאדרי בכח. כמור רבתי עם ולפי שהיה
 לו לכתוב נאדרת שהרי ימין לשון נקבה היא. וי"ם שהוא
 מוסב על תיבת השם והוא כמו הוי"ב:

שלי אני מומר ומשורר לה' ולא על מלאתן של המורים:

פירוש לתורת אלהים

**פְּרָעָה וַיִּזְרְזוּ יָרֵה בַיָּם הָאֵם עַר גִּינוּארְפִי
 אִין ים וּמִבְּחַר אִין די אִים דְּעָרוּוִיִּיִּטְעַע שְׁלֵשִׁי פִין
 זַיַּנְעַע עַלְרִיִּטְעַע טַבְּעוּ בַיָּם סוּף זַעְנַען פִּירוּוִּנְקַעַן
 גִּינוּארְפִין אִין ים סוּף: (ה) תְּהֵמַת דִּיא אָפּ גְּרוּנְד
 יִכְסִימוּ הָאִבִּין בְּדַעְקַט די מְצִרוּם יְרִידוּ זַיַּיִּי הָאִבִּין
 גִּינְדִּירְטַט בְּמְצוֹלֹת אִין דְּעַר טַיִפְעַנִּישׁ כְּמוֹ אָבֶן אִוִּין
 ווי אִשְׁמִיין. פִּלוּמַר אִוִּין ווי מַעַן נוּאָרְפַט אִשְׁמִיין
 אִין נוּאָקְעַר פִּאלְט עַר אָרַאפּ אִוִּין זַעְנַעַן דִּיא
 מְצִרוּם אִוִּין אָרַאפּ גִּיפִאלִין אִין ים. רִשִׁי שְׁרִיִּיבְט
 אָמַאְהַל שְׁמִיט יָרְדוּ בַמְּצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן. זַיַּיִּי
 הָאִבִּין גִּינְדִּירְטַט אִין דְּעַר טַיִפְעַנִּישׁ אִוִּין זַיַּיִּי
 אִשְׁמִיין. אִונ אָמַאְהַל שְׁמִיט צִלְלו בְּפִרְתַּת. זַיַּיִּי
 זַעְנַעַן אִיין זַעְוִנְקַעַן גִּינוּארְפִין אִוִּין ווי בְּלִיַּיִּי נוּאָם
 אִין שְׁנוּעַרְעַר פִּון אִשְׁמִיין. אִונ אָמַאְהַל שְׁמִיט**

רשבי"ם
 (ד) ירה בים. כמו וירור המורים. דרך והשליך:
 (ה) וכסימו. וכסימו היה לו לומר (פי' בחולם) אך
 בשביל וא"ו הראשון (בשורק) בא גם השני. וכן מוצאיו
 ומובאיו. היה לו לומר מובאיו. מן בא מובא. או
 מן קם מקום. מן לן מלון. אבל בשביל מוצאו אמר
 מובאיו: (ו) ימינך ה'. שאמה נאדרי בכח היא תרעין
 שפתיים חכמים

פאל אנוז אל אחר הוא ל"ם כאלו אמר זה אלי והלוי אנו
 והרמונהו וקל: י' שלא תהמר מ"ם פעולה היא והוא כמו מן
 בים. שדי בימא. שדי לטון ירייה וכן הוא אומר (שמות יט)
 משמח כאלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר י כמו מרכב
 פזיזה אלא במקום טעם כטעמיה ביון מולכה (ירמיה לח)
 לגמול להם כמדתם שטיעבדו את ישראל כחומר ובלבנים:
 ודך התקראות כך כמו (דברים ח) ובקרך ולאך ריכיון
 שמשמעה לו. עתיד כך פרשו טעמו כיס סוף כדי שיחזרו
 ודרכו להיות נקדק וכסימו כמלמו"ס (גם כלן מוכה להיות חולם
 ובמקום אחר יאכלמו כקס. הרשעים קקס הולכים ומטרופין
 (ו) ימינך ימינך. כ' פממים כשישראל עושין את רגונו של מקום
 כשמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להליל

עניני נבי הים

של עשתן והלחן של עממן לכן לא הניח ה"ח לומר שירח
 על מלאתן של מורים. כי חז"ל אין הקב"ה שחם כמלאתן של
 רשעים. אבל ישראל לא אמרו הכישה על מלאתן של מורים אלא
 על יצועת עממן ועל גזלות לכן הניח הש"ח לומר שירח. וכן
 אמרו ישראל כשירחם עו' וזמרת ה' ויהי לי לישועה. על יצועת

לוקטים על התורה

דאם מיינש קען דרעך דיא תורה וואס איך וועל געמען.
 וועט מען וויסען דעם נאמען יי. אז נאט האט פאסין
 פיידע ווערטיין. זה א"י. דאס איז מין נאט. יעדער ויד
 האט גינען פייא דעם ים דעם פבאר פון נאט. וויא דיא
 גמרא זאגט אפילו: אריבער האט גינען פייא דעם ים
 מער וויא דער נביא: הַקִּיָּלֵה הָאֵם גִּינְעַתֵּן פִּיַּא דַעַם טִיִּיָּה
 פִּכָּר. פִּיַּיִּי דַעַם ים הָאֵם יַעֲדֵרֵי יוֹד גִּינְעַנְט ווייזין מיט
 דעם פינגער פה א"י. דאס איז מין נאט. נאגרה. איך
 וועל מאכן ווא אים אוואהנגנג אויף דער ערד. ביז איצט
 איז נאט בעוואקסט נאר אין היקעל. פייא דיא סלאבים.
 פון איצט אונ ווייטער וועט נאט בעוואקסט ווערן אויף די
 וועלט אויך. אלהי אבי וארומקנהו. איך וועל אים גרויס
 מאכען און דער וועלט זיין וויא מיינע וועלטן אפיקהם
 יצחק יעקב האבין אים גרויס געמאכט:
 (ו) ימינך ה' נאדרי בכח וכו'. משה אונ דיא ימין האבין
 גינאנט וויא גרויס זענען דיא וואנדער פון נאט

יאכלמו בקש. זיי זענען פארברענט גינארין אזוינוי שטרוי די רשעים פון די מצרים זענען גינען
 אזוי וויא שטרוי דאס וואקער האט זיין אראפ גינארפין אונ זענען ווידער אויף געשווימען אונ
 זיי האבין זיך געמישעט אונ האבין ניט גיקאנט געה דער טרינקען ווערן אונ די וואס זענען ניט
 גינען גרויסע רשעים זענען זיין אראפ גיפאלין אויף דעם גרונד אזוי ווי אשמיין אבער ניט טייף
 אונ האבין זיך אריסול געמישעט. אונ דיא בעסקע פון דיא מצרים זענען טייף פארוואקען
 גינארין אזוי ווי בלייא אונ האבין זיך גאר ניט געמישעט: (י) ימינך ה' דיין העכטע האנט נאט

יִמְיֵיךָ יי תִּבְרַת סְנֵאָה : יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב : וּבִרְבִּי גֵאוֹנֵךְ
 וּבִמְצֵי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְנוּן : תִּהְיֶה קִמְיֵךְ תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֵאֲכַלְמוּ
 רִגְוֵךְ שְׂצִיחֵינֵנוּן כְּגֹרָא : בְּקִישׁ יִיבְרִיחַ אֶפְיֵךְ גַּעְרָמוּ מִיִּם נִצְבֹּו
 לְקִישׁא : ה וּבְמִימְר פּוֹמֶךָ

בעל המורים

הרימי ככה קולך לחיטק גולא אהוניה לראשונה . ואורך איש
 חיל ככה . קול י' ככה . וזו שמרו שמדמין אוחו לכריתיו :
 (א) הקים קמך : כ' תפרום קמך : שאין קמך עולה חמיר . פ"כ
 תפרום קמך : תשלח . ה' . תשלח חרוך . תכלייהם תשלח .
 תלמד כמו שלקו הם על הים לכן תכלייהם והרם תכלייהם
 ואורך שלח תשלח את האם . תשלח חרוך יבראון . אבל ישראל
 עברו ושלחו את כדכתיב תשלח קליריה עד ים מ"מ לא נכנסו
 לארץ כדכתיב שלח תשלח את האם ואת הכנים תקח לך שלח
 הארצו מעל מיו והמיתם כמדבר וקח את הכנים והכניסם לארץ
 מ"מ יש להם חלק לעולם הכל כדכתיב תשלח חרוך יבראון :
 (ח) וברוח . ד' כמסורה הכל ואורך וברוח שפיו ימית רשע .
 וברוח כפר . שברוחו מיתת הרשעים ומכפרם . ואורך וברוח פיו
 רשע

רשבים
 אויב . ימין הוא לשון נקבה כדכתיב ימין ה' רומסה .
 ומקרא זה כעין נשאו נרות ה' נשאו נרות קולם .
 עד בתי רשעים ה' עד בתי רשעים יעלוון . כי הנת
 אויבך ה' . כי הגה אויבך יאברו . חצי הראשון
 אינו מסיים דברו עד שיבא חצי האחרון וכפולו ומשלים
 דברו . אך בחצי הראשון מזכיר כמו הוא מדרב .
 (ז) תהרום קמך . לשון הסרה ממשפיל ומכניע הרב
 מקומתו . וכן נ' הירוס אל ה' ממקוםם להתקרב ולראות .
 וכן ויהרסך ממצבך (ח) וברוח אפיך . כרוח קדים עזה
 כל הלילה : גערמו . גבהו למעלה כמו ערימת חטים

שפתי חכמים

המוכר : כ ולא תפרס לשון עתיד וכן פירש על תפרום
 ל' לטעו ולמד שלל אכעוס דכשעפס נחה וכו' : מ פ' נוס כמו
 שפטרס ויולך לפתוס תחורי כפני וכו' : ז פירש כערוך טוקטס
 חושתה ומשמין קעשת תחוטו וטחמסין לטעו תחוטו ומחסינס
 אותה וכן נראה מפירש' : שס : ז"ל שגנבה לזוי סמסוס
 דתרה לשון שריפס הוא פ"כ חרון נמי לשון שריפס הוא דמיון
 נשאו נרות ה' נשאו נרות קולם . לא לנו ה' לא לנו (הושע ב) אשנה
 נלס . ה' אשנה את השמים (שופטים א) אנכי לנה' אנכי אשירה (תהלים קכד) לויה ה' וכו' לויה ה' אשירה
 לנו בקוס עלינו אדם (שופטים ה) עורי דבורה עורי עורי דברי שיר (ישעיה כו) תרמסנה רגל גלגל עני
 (תהלים קלו) ותן ארלם לנחלה נחלה לישראל עבדו : נאדררי . היו"ל יתירה כמו רכתי עס שרתי כמדיוות
 נטובתי יוס : הרעץ אויב . חמיר היא רועלת ומשברת האויב כ דדומה לו ויערשו יורוללו את בני ישראל
 בשופטים (ס"ו) (ח) ד"א ימיק הנאלרת ככה היא משברת ומלקה (אויב) : (ז) וברוב גאוך . אם היד
 כלבד רועלת האויב כשהוא מרומם כרוב גאונו אז יירום קמיו ואם כרוב גאונו כלד אויביו הרמיס קיי כשלה
 בשל חרון אף יואכלמו : דהדרם . חמיר אתה הורם קמך הרמיס נגדך ומי הם הקמיס כנגדו אלו הקמיס על
 ישראל וכן הוא (אומר) (תהלים פג) כי הנה איבויך יימיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אוחס
 אויביו על מקוס : (ח) וברוב אפיך . היואל אשני תחוריס על אף דבר הכחוב כביכול כשיכניה דוגמיות מלך כשר וס
 כדי להשמיע אזון הכריות כפי ההוה שיכלו להבין דבר כשאלס כיוע יואל רוח הגמוריו וכן (תהלים יד) עלה עשן
 בלשן וכן (איוב ד) ומרוח אפי יכלו והוה שומר (ישעיה מח) למען שמי אחרך אפי ל כשעופו נחה נשימות ארוכה וכשהוא
 כועס שיימותו קלרה (סס) ותלהתי אחטק לך ולמען תלהתי אשיס חטס מ כלפני לפתוס תחורי כפני אף והרוח שלח
 יאלו . לך כשבילי אחטק כמו נלקה בחטס ב מוסכת שבת (דף נא) כך נראה בעיני . וכל אף ומרון שבמקרא אני
 אומר כן חרה אף כמו (איוב ז) ועלמי חרה מני חורב לשון שריפה ומוקד שגמוריס מתחממיס ומחוריס צבת הקף
 ומרון מגורת חרה מ כמו רצון מגזרת רלה וכן חמה לשון המימות על כן הוא אומר (אסתר א) וחמתו בצרה בו וכוונת
 החמה אומר התקרה דעמו : גערמו מיס . אונקלוס תרסב לשון ערמימות ולשון לחות המקרא כמו (שיר ז) ערמת
 חטים ולצו כמו נל ויכה : גערמו מיס . ממוקד רוח שלח מאפיך ויכשו המיס והס נעשו כמין גלים וכריות על ערימה

דעת זקנים סכעלי החוטפות

(ח) וברוח אפיך וגו' נשפת ברוחך וגו' . שדרך העולם חיים
 ע"י חוס ורוח האף שהוא חם הבים הקשויים בקרה
 מתחלחלים ונעשים צלולים וע"י רוח הפה שהוא קר נקררים
 ונעשים ליד ובאן על ידי רוח אפו שר הבוים גערמו חיים
 שני נסים גדולים ולכן כתיב מי כמך שני עפעמיס ובספרים
 שהקב"ה שותק כארם אום ושותק למכעיסיו ומאריך להם אפו עד שישבו : נעשו

עניני נפי חים

(ח) וברוח אפיך גערמו מיס וגו' אמר איב ארדוף וגו' .
 ויש להבין מהו כשייכות של חמר אויב לפסוק הקולס וכמה

פירוש לתורה אלהים

גאריי איו גיווארין כעשויינט בנת מיס קראפט
 הייך : יי דיין רעכטע האנטם גאנט תרעץ אויב צו
 ברעכט דעם פיינד : (ז) ויברו אום מיס פיר גאונך
 דיין הערשאפט תהוס שמוסמו צו פירען דער הייך

לוקוטים על התורה
 אז פירעה אונ דיא סגריים האבין גיקענט אויסקאלטין אזוי
 פיל כמות . אונ יי דיין האבין גיקענט אויסקאלטין אזוי
 אשנערעך ארבעט אונ אזוי סר' צרות דאם איו גיווען אזוי
 דיא רעכטע האנטס פון גאט האט זייא געשפארטן מיס בלם

דיינע פיינד וואס שטייען אויף אקענין דיר אונ ווער זענען דיא וואס שטייען אויף אקענין גאט
 דאם איו דיא וואס שטייען אויף אקענין די ישראל אונ ווילען זייא שלעכטס טאוןן תשיח דו שוקם
 שיקען הייך דיין צארין יאגלמו ער מוהטם פארברענען געש אזוי וויא שפירי : (ח) וברוח אונ מיס
 דעם ווינטם אפיך פון דיינע גאז לעקער גערייב פ"ס זענען די זואקער פארגלעזערעך גיווארין נצבו אונ

סוֹבְרֵיהּ בְּתוֹקְפָהּ לְדִירָא
 דְּקִדְשָׁהּ: יִשְׁמְעוּ עֲמִמָּיָא
 זְעוּ דְחֵלָא אֲחֵרְתִּינוּ
 לְדִהוּ יִתְבִּין בְּפִלְשֵׁת:
 מוּ בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רַבְרַבִּי
 אָדוּם תְּקִיפֵי מוֹאֵב
 אֲחֵרִינוּ רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ
 פִּלְ דִּהוּ יִתְבִּין בְּכַנְעֵן:

בְּעֵזֶךָ אֶל־נִינָה קְדִישָׁה: יִשְׁמְעוּ
 עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֲחֵז יִשְׁבִי פִלְשֵׁת:
 מוּ אֲזוּ נִבְהִלוּ אֱלֹפֵי אֱדוּם אֵילֵי מוֹאֵב
 יֵאֲחֹזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנַעַן:

יום ו כרי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והמפרה:

מִן תְּפִילַּ עֲלֵיהוּן אִימְתָא
 וְדַחֲלִתָא בְּמִגְוֵי תוֹקְפָהּ
 יִשְׁתַּקִּין כְּאֲבָנָא עַד
 דִּיעֲבַר עֲמָהּ יִית אֲרֻנָּא
 עַד דִּיעֲבַר עֲמָהּ לְנֵן דִּי
 פִּרְקָתָא יִת יִרְדָּא:

מִן תִּפְלַ עֲלֵיהֶם אִימְתָהּ וּפְחַד בְּגִדְלָ
 זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֲבָן עַד־יַעֲבַר עִמָּךְ
 יִהְיֶה עַד־יַעֲבַר עִם־זֵו קִנִּית:

הולרות אהרן אל טה קדש. רב כט: טפול פליס. טטה ט: עד יצונו. כדית ד: טס
 טו קים. פסחים טו:

רשבים

בעל הבורים
 קנית כשגאלת אותם וכללו ילדסם אז כריה חדשה: (יד) אמו.
 כ' במסורה בין ולידך אמו בקרנות המזבח מלמד שחטו מיל ועדס
 והולך לחטו בקרנות המזבח ועוד מד מלשנא אחרתא שמאל
 כעשומו וזה אמו:

ולדורישם את ארץ כנען שהיא גוה קרשך: (יד) מן)
 יושבו פלשת. אלוים אדום. אילי מואב. כל אלו
 שכיני ארץ ישראל: (טו) עד יעבור. שניהם עד
 יעבור את הירדן אל ארץ ישראל ככל אחר של עברת
 חדרון כעין ימיר ה'. לפי המשמש בגרול זרועך. כמו בזרוע גדלך וכן קדוש היכלך בתהלים. כמו היכל קרשך:

שפתים חכמים

(יד) ירגזון. ר מתרגזין: וישובו פלשת. מפני שהרגו
 את בני אפרים שמיהרו את הקץ ש וילאו כחוקה מסופר
 בדברי הימים והרגום אנשי גת: (טו) אלוים אדום
 אילי מואב. (מכילתא) והלא אז היה לטה לירח כלס
 שהיו לא עליהם הלוכים ת חלל מפני אונות שהיו
 מתאוננים ומלשערים על כבודם א של ישראל:
 אמרו עלינו הם בחים לבלותינו ולרס את ארצנו:
 על הקרובים ב כענין שנאמר (יחשע ב) כי
 כתרגמו: קניית. חכנת משאר אומות כחפן ג הקניו

פירוש דהורת אלהים
 געפירט גניד מיט דיין שטארקייט אי צו דיין
 הייליגען וואהנגנג: (יד) ששעי גמים דיא פעלקער
 האבין דאס גיהערט: גיין וענען זייא דערשטראקין
 גינוארין חיל גיאו אציטערניש האט אן גיחאפט
 יושב די זיצער מיינט מען די וואס וואהנגען פלשת
 אין לאנד פלשתים: (טו) אי דענסטמאהל גהי
 זענען דערשטראקין גינוארין אייני פון הארדין פון
 אדום איי מואב די הארדין פון מואב יחשבו האט
 אן גיחאפט זייא גיאו אציטערניש גימי זיי וענען
 צו נאנגען אלע וואהנערס פון קנען: (טו) משה
 רבינו האט גיגעטין השירת אונ האט אזוי גיאנט
 תפיל עם זאל פאלין עליהם אויף זייא אויף דיא פלשתים אימתי איין פארקט ופתי אונ אנגוסין
 גדידי דורך דיין גרויסע שטארקייט: רבו זיי זאלין שנויגין פאנו אזוי ווי אשמיין זי יעבד ביו עם וועט
 איבער פארין עקד דיין פאלק: גאט גלוקר ביו דיין פאלק ישראל וועלען איבער פארין דעם
 מייך ארנון זי יעבד ביו דיין פאלק וועלען איבער פארין דעם ירגזים דאס פאלק האסמו געליבט
 אזוי נויא עם איז געליבט אונ זעקד טייער בייא אפענגיש זאק נואם זר קייטם דיא

טום: ר כלומר לשון כוח הוא כוח לשון עתיד: ש טהם פשוט
 משפורה גורת בין הכתבים שהוא שלבים טהם קודם טגלד
 יתק: ר ת כמילתא שזוי אל תרז ואל תחגר טם מלחמה נעטו
 טים הרים קודם טכנת וחק אס נכתבו טנת הארבעים ללחם
 ושר עיין כחוספות ככ"ק דף ל"ט: א (מכילתא) ונתמלו טמא
 יעשו טמא מניב על ריב טנין רועי אכרסם וטע זטנין יעקב טעשו:
 ב דל"כ תרתי ל"ל: ג דק"ל והלא כל הטום כולו קטיו נו כמ"ט
 גמגו. נמסו כמו (תהלים עה) כרכיבים תמונגנה.
 (טו) תפול עליהם אימתה. (מכילתא) על הרמקים:
 טמענו את אחר הוכים גוי: עד יעבור עד יעבור.

לקוחים על ההורה

תפיל עם זאל פאלין עליהם אויף זייא אויף דיא פלשתים אימתי איין פארקט ופתי אונ אנגוסין
 גדידי דורך דיין גרויסע שטארקייט: רבו זיי זאלין שנויגין פאנו אזוי ווי אשמיין זי יעבד ביו עם וועט
 איבער פארין עקד דיין פאלק: גאט גלוקר ביו דיין פאלק ישראל וועלען איבער פארין דעם
 מייך ארנון זי יעבד ביו דיין פאלק וועלען איבער פארין דעם ירגזים דאס פאלק האסמו געליבט
 אזוי נויא עם איז געליבט אונ זעקד טייער בייא אפענגיש זאק נואם זר קייטם דיא

י תבאמו ותפעלמו בחר נחלתך
 מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש
 אדני פוננו ידך: יהוה ומלך
 לעלם ועד: כי בא סוס פרעה
 ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה
 עליהם אתמי הים ובני ישראל
 הלכו ביבשה בתוך הים: פ
 ותקח מרים הנביאה אחות אהרן

י פעלינו ותשרינו
 במדרא דאחסנתך אתר
 מתקן לבית שכינתך
 אתקנתא י מקדשא י
 אתקנה ידך: יהוה י
 מלכותיה קאים לעלם
 ועלמי עלמאי: יש ארי
 על סוסות פרעה
 ברהיכוהי ובפרשוהי
 בקימא ואתיב י עליהון
 ית מי ימא ובני ישראל
 הלכו ביבשתא בנוימא:
 ונסיבת מרים נביאה
 אחותיה דאהרן ית תופא

תורה תבאמו . מכות סס : פעלה . מסהרין כס : מקדש ה' . כליות לג : ה' ימלך . שריונין כד : ותקח מרים . מנילה יד :

בעל המורים

(י) לשבתך . ג' כמסורה הכא ולידך כנה כניתי בית וזול לך
 מנון לשבתך עלוניס . וחנירו כד"י זהו שאלו"ל כמ"ק שלמטה
 מנון כנגד כמ"ק שלמטה . מנון לשבתך פעלת ה' כנה כניתי
 בית וזול לך מנון לשבתך כנגדו : לשבתך כנינוט' ירושלים ליון :
 ידך . יוד' יתורה כשכיל' נכסו שנטשו כמקדש יושכיל' י קדושות
 שנתקדשה הלקן : (יח) ה' ימלך פסוק לומר לך כשיבוא העם
 שיאמרו ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד או תפסוק מלכות
 ש"א : משה הקדים ה' לאלטו' ודך הקדים מלכות לה' שנאמר
 ימלך ה' לעולם לפי שפייס וירדו כשפיס ימות לא רלה להזכיר
 ה' על הרעה :

רשבים
 (יז) מקדש . קרף של מקדש דגושה ודלית רפה וכן
 הצמינו . וכן משה עיני מפלשתיס . הרגש שבקוף של
 מקדש ערשה וכן את החמף (שבו) מניע . ולכך הדלית
 של אחירו רפה . וכן הצמינו . וכן משתי : (יח) ה' ימלך .
 לאחר שתחישבו בארץ ישראל תודע מלכותו של הקב"ה
 ככל המלכות : (יט) כי בא סוס . וניעורו בים . וישראל
 כבר הלכו ביבשה בתוך הים . או ותקח מרים הנביאה
 וגו' וכמורה באשר צוה ה' את משה ויניחהו אהרן לפני
 העדות למשמורת . וכן בירמיה כי בא ירמיה אל בית
 הבודואל החנונית וישב שם ירמיה ימים רבים וישלח המלך צדקיהו ויקהו : (כ) הנביאה . קודא בעל דברי שבח
 או תוכחות בני אדם : אחות אהרן . על שם הבכור קורא אחות כמו שפירשתי אצל אחות נביית ואחות לושן :

רשי"ו

כדמים יקרים שהכבי על האדם : (יז) תבאמו . נתכבא
 משה שלח יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאלו (נראה שלח
 יכנסו לארץ וכו') והכי איתא בהדיא פ' יש נחמין
 דף י"ט ובמכילתא הכניס יכנסו ולא האבות אף
 שלא נזר גזירת מרגלים עדיין מ"מ ינבא ולא ידע
 מה ינבא מהרש"ל : (ל) מכוון לשבתך . מקדש של משה
 מכיוון ד כנגד כסא של מעלה אשר פעלת : מקדש .
 העטם עליו זקן גדול להפרידו מתיבת השם שלאחריו
 נכרא ביד אחת שנאמר (יעשה מה) אף ידי יסדה ארץ ועמודים
 שיה ימלך לעולם ועד לעמודי לבא סבל המלוכה של . ל' לעולם ועד .
 פתוחה ה' אכל (ירמיה כט) ואנכי היודע ועד שהיו' בו שימוש קמולה ו היא : (יט) כי בא סוס פרעה . ז כאשר בא :
 (כ) ותקח מרים הנביאה . היכן נתכבאה כשהיתה אחות אהרן קודם שגולל משה אמרה עתידה אמי שתלך בן וכו' עניני נמי ובוית הים

שפתי כחמי"ד
 אל עליון קונה שמים וארץ אלה כ"ד (ג"א) מדכתיב מכוון
 ולא כתיב מקום (נח"י) וז"ל תביאלו ותטעמו ככר נחמין ואחתי
 הר הוא מכוון לשבתך של מעלה אשר פעלת וזולת פעלת קאי
 אלשבתך דכתיבו כסא של מעלה ולא כל הכר מכוון אלה המקדש
 אשר כונו ידך הוא מכוון ר"ל מכוון ע"ש : ד' ר"ל היינו סגול
 שהוא פתח קטן תחת העי"ן של ועד : ו' ר"ל ירמי שהוא קמך
 קטן ול' היא קאי על המלה של ועד : (נח"י) וז"ל מפני שכל
 סוס פרעה לפיכך ותקח מרים וזוה נחמין ככר כאשר בא אז

המקדש אשר כונו ידך ה' הכיב בית המקדש שהעולם
 נכרא ביד אחת שנאמר (יעשה מה) אף ידי יסדה ארץ ועמודים
 שיה ימלך לעולם ועד לעמודי לבא סבל המלוכה של . ל' לעולם ועד .
 פתוחה ה' אכל (ירמיה כט) ואנכי היודע ועד שהיו' בו שימוש קמולה ו היא : (יט) כי בא סוס פרעה . ז כאשר בא :
 (כ) ותקח מרים הנביאה . היכן נתכבאה כשהיתה אחות אהרן קודם שגולל משה אמרה עתידה אמי שתלך בן וכו' עניני נמי ובוית הים

פירוש לתורת אלהים
 ישראל משה ואהרן ומרים שנים כמדברת הנגואה . אכל עתה
 כאשר ראו קריעת ים סוף . הכירו גדולת מדרגת משה עליהם .
 והנירו כי נגואת משה מאלד נעלה עליהם . והס נפרדים

רכיס מקסיס מדוע
 והרכ בעל מ"ה כח וז"ל ויתכן
 לדעתי כפי הפשט שעד שנהיב עיני קריעת ים סוף היו כעניי

זאך פאר פיל לעלם : (יז) תבאמו דו זאלקטם
 ברענגען די ישראל ותטעמו אונ דו זאלקטם פלאנצין
 זיי גבר אויף דעם בארג . נחמין דרין ארץ כבוד דאם
 ארמט וואס איז אן געברייט צו דרין ויצוגג פלגת' י
 וואס דו גאט האקט גינערקטם יקדש דאם
 הייליגקייט אדני גאט כונו וואס ביינע הענט
 האבין אן געברייט : (יח) יי יקדו לעינים ועד גאט

אונקלוס

אֶת־הַתָּף בִּידָה וַתַּצְאֵן כָּל־הַנְּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בַתְּפִים וּבַמַּחֲלָת׃ כִּי וַתַּעַן
 לָהֶם מִרִים שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־נָאָה
 נָאָה סוּם וּלְכַבּוּ רָמָה בַּיָּם׃ ס
 כִּי וַיַּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף
 וַיַּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיִּלְכְּבוּ שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם׃
 כִּי וַיָּבֹאוּ מֵרְתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת

בִּידָה וַנִּפְקֹוּ כִּד נְשִׂיא
 בַּתְּרָאָה בַּתְּפִין וּבַחֲנִינִין׃
 כִּי וַיַּעֲנִיא לָהֶן מִרִים
 שִׁבְחוּ וַאֲדוּ קָדָם יי אַרְי
 אֶתְנִיא עַל נִיחֲנִיא
 וַנִּיאֲתִיא דִּילִיה הִיא
 סוּסִיא וּרְכַבִּיה רָמָה
 בַּיָּמָ׃ כִּי וַאֲסִיל מֹשֶׁה
 יֵת יִשְׂרָאֵל מִיָּמָה דְסוּף
 וַנִּפְקֹוּ לְמִדְבַּרָה דְחֲנִיא
 וַאֲדוּ תַלְתָּא יוֹמִין
 בַּמִּדְבַּרָה וְלֹא אִשְׁכְּחוּ
 מַיָּ׃ כִּי וַאֲתוּ לְמֵרָה וְלֹא
 יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מַיָּה מִמֶּרָה

תריא ויטו שנסם כ"ק כב: ויבאו רמסה ערקין ס:

רשבים

(כב) ויסע. הפעיל. אבל יסע. הוא עצמו נסע. וכן ויפל בקרב מכתבו. ויגש את פר לשון ספעיל. אבל ויפול ויגש. לשון פועל.

כנגד מרס שנאמר ויסע כען חקתי: (כב) מרתה. כ' במסורה הכל ולידך כי אחי מרתה כירמיה מה הם היו ממרים בה' אף שפתי חכמים

זחקה מרים: ח' אע"פ שלא נכתב במרים רק ספוק הראשון מ"מ קצר ומדך על השירה הנוכחת: מ' דל"כ ויסע משה ליל הרי חמיר היו נוספים ע"פ הגבורה: ו' ואת והא כתוב ויגלו את מרים ופרש"י שפאלה שאין בה דלים. וי"ל דהכל מוירי כמטעמויות שבו להם: כ' ר"ל תורי זכב היינו כזת הם

אומר והם עונין אחריו ומרים אמרה שירה ח לגשים ברחם שעתרו מרים סוסייה כבסכסיי זהב וכסף ואבנים טובות (מכילתא) והיו ישראל מולאין אותם כיום מ וגדולה היתה כזות הם י מביזה מרים שנאמר (שיר א) תורי זהב נעשה לך עם נקודת הכסף ב לפיכך הולך ה' איתן בעל כרחם: (כג) ויבאו מרתה. כמו למרה ה"ל כסוף תיכב במקום למ"ד כחילתה והתי"ו הוא במקום ה"ל השגרת כביבת מרה ובסמיכתה כשיא דבקה לה"ל שהוא מוסיף במקום הלמ"ד תהפך הה"ל של שיש לתי"ו וכן כל ה"ל שהוא שרש כביבת תהפך לתי"ו כסמיכתה כמו (ישעיה כז) וכן עין לי. (חסרת א) וחמתו בערה בו הרי ה"ל של שורש נהפכה לתי"ו מפני שנמכרה אל הו"ל הנוספת. ח' בעד דאמה (כראשית

ענינו נפי וביות הים

כנבואתם. ומשה הוא כלדו עבד ה' נקרא. ומרים שזה לאהרן כנביאתם. ע"כ אמר מרים הנביאה אחות אהרן. עורים מתיחסת כנבואתה רק לאהרן לריוחה נקראת אחותו. אבל אינה מתיחסת למשה כנבואתו. כי אינם שוים כנבואה: (כג) ויסע משה את ישראל מים סוף וכו' עד סוף הענין. כתב הרב כהנ"ק שמתלבט עזרה הכתוב ויחיה ד' ען וגו' על בפורו הפסעווי. וירג כן דרך כלל על רעיון יקר ונחמד מאד ללמד. והוא שכלל המונים והעמים כהלא לו מאד. עד שמקרו סרעם ימדרו לו מיו כמים המרים. וזכור וישים תמיד סרעליים סאלה ע"י סכלו כזכרה ונחת כל סהלאה ויחם סתמלאהו

דעת זקנים כובעלי התוספות

(כג) וילכו שלשת ימים. כשיצאו ישראל מסצרים נשלו מים מרחוקם ככליהם כלו המים נתרעבו מיר שנאמר וילינו העם. היה להם לחמך במשה ולא עשו אלא נתרעבו מיר. ד"א וילכו שלשת ימים דרשיו רשומות שלשה ימים הלכו במדבר ולא מצאו תורה שבמשלו למים ולפיכך סדרו והולכך התקינו הקדשנים להיות קורין בתורה שני וחמישי שלא יהי שלשה ימים כלא תורה:

הכשרון להחוק כען המים הנלחמים המעמדים לו ככשר וגמול. פירוש לתורת אלהים

אין ים: (כב) ויסע משה את ישראל מים סוף אונ משה האם אונקע געצויגין די ישראל פון דעם ים סוף גיבא אונ זיי ונענען ארוים גינאנגען צו דער סדקרב שור וליכו אונ זייא ונענען גינאנגען דריי טאג אין דער סדקרב זייא אונ האבין געטפונען וואסער: (כג) ויבאו אונ זייא ונענען געטפונען און דעם ארץ וואס ווערט גערופען קרה ויא אונ זיי האבין גיט גיקאנט סרינגען דאס וואסער פון דעם ארץ

מִים מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל־יַד
 קָרָא שְׁמָהּ מָרָה: כִּי וַיִּלְנוּ הָעַם
 עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה:
 כִּי וַיַּעַק אֶל־יְהוָה וַיִּזְרְחוּ יְהוָה עֵינָי
 וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם:
 שֵׁם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ:
 כִּי וַיֹּאמֶר אֶם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל

ארי קרדין אינו על פן
 קרא שמה מרה:
 כי ואתעצמו עמא על
 משה למימר מה נשתה:
 כי וצדי קדם יי ואלפיה
 יי אעא ורמא למיא
 זבסמו מיא תמן נוד ליה
 קים ודון ותמן נמיה:
 כי ויאמר אם קבלא
 תקביל במימרא דיי
 תולדות אהרן
 חק ומשפט ספרדיין כג: ויאמר אם
 נלכות ו:

רשבים

בעל הטורים

(כה) ויורה. לשון יורה משפטיך: שם של חוק ומשפט.
 שם כמרה על ידי עלילות (הנסיון) אשר שם (להצמיאם)
 למים ואחר כך ריפא להם את המים התחיל לזוכיהם
 שיקבלו עליהם את החוקים ואת המשפטים אשר יאמרו
 והוא יעשה צורכיהם. והיאך שם לו חוק ומשפט
 שאמר להם אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך וגו'

הכא נמי: (כה) שם לו חוק ומשפט. זה פרה אדומה ששם
 זה המר ממתיק המרים כך פרה אדומה מטרתה העמלים
 ומשפחת הטורים: שם. בגימטרי' פרה אדומה: חק ומשפט.
 ב' נחמ' הלא ויודך כיוסוע וזשם לו חק ומשפט בשם כסכת
 כרית שם ישראל. ויודך וללמד כישאל חק ומשפט כעורא מה
 התם נתנו להם חקים ומשפטים אף כיוסוע לאלו בו כיום ייתנה
 להם התורה שקבלו לנכוד את ה' וכן כעורא נחמדש להם כתב

שפתי חכמים

רש"י

ונקודות הכסף היינו כיות מזרים כלולתא כמדרש: ל ריל על
 האלם שמתנון: ב ויל שבת מפסח הקהל מוד אחריו. אינ
 מדכתיב בדרבות אחרות כלשך לוימך ופירש רש"י כלשך לוימך
 כמרה. ופרה אדומה מדכתיב חק וגבי פרה אדומה כתיב נמי
 חקת. והמפרשים אחריו כוז כלמילתא וכמנרא נוכרו מלות
 אחרות יעוין שם: ב כתב הר"ם לא ידעמי מי סכרתי לרש"י

ל' הגה אחתי בבלה. לנפש חיה (איוב לב) וזהמחו חיתו
 להם. בין הרמה ותשכחו הרמחה: (כד) וילכו. ל' נפעל
 היה וכן התרגם לשון נפעל הוא ואתרעמו וכן דרך ל' תלונה
 להסב הדבור אל האדם ל מהלוגן מתרועע ולא אמר לוגן
 רועע וכן יאמר הליעו דקונועליש"ט ש"י מוסב הדבור אליו
 כאמרו ש"י: (כה) שם שם לו. כמרה נתן להם מקלת פרכיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה
 אדומה מ ודיין (סגברדו מ): ושם נסחו. לעט וראה קי ערפן שלא נמלכו במשה כל' יפה ב' כקס
 עליו רחמים שיהיה לנו מים לשחות אלא נחלוננו: (כו) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם:

עניני נפי וביות הים

דעת וקנים מבעלי התוספות

אחרי עובו כית חומר עת תשוב רוחו אל הלהים אשר נתנו.
 ע"ד מחולל. התקן עומך כפרודור כני שמכנס לטרקלין וז"ל
 ימתקו לו ימי חיו אף כי יסוככה לרה ונוקה. וכלי תלונה יש
 פיל סובלו כי נעל עליו. וירמוז במלמד ויורכו ה' ען אל ען החיים אשר כתרך כגן שהוא כניו אל הסללחה הפתלית. לומר

(כה) חק ומשפט. חק שהוא משפט זה כבוד אב ואם:
 הכתיב ויורכו ה' ען וימתקו המים. כי כוכבו ען חיים זה
 פיל סובלו כי נעל עליו. וירמוז במלמד ויורכו ה' ען אל ען החיים אשר כתרך כגן שהוא כניו אל הסללחה הפתלית. לומר

לקומים על התורה

פירוש לתורת אלהים

(כו) ויאמר אם שמוע תשמע וגו'. ונאם משה האם
 גיואגט צו די יודין וועלין מיר פארשפיינן קיט
 אמשור. צוויי קעקערע סעקשין האבין אפארל גינגער
 טיגט אין איין צוקער איין אנאקט הויז. די ביידע סעקשין
 האבין זיך גיט גינגעט. אונ זענען גיווען פון ווייטע שטעט.
 איינער האט געהייסן מאיר דער אנדערער האט געהייסן
 קרדכי. בייא נאקט האט קרדכי געזנגט בייא דעם מאיר
 טויטענדר רופט. אין דער פריה האט מאיר געשריגען אויף
 קרדכי. ער זאל אים צוריק געבין דיא טויטענדר רופט. עס

קרה כי נוראום ויי זענען גיווען ביטער על דרום
 האט קען גערופען דאם ארט קרה ווייל דאם
 וואקער פון דעם ארט איז גיווען ביטער:
 (כה) גיווען האט דאם פאלק גיקריגט אויף משה
 יאמר אונ האבין גינאגט סה ונאם וועלין מיר
 קרינגען: (כה) ויזעק האט משה געשריגען צו
 גאט אונ האט הפלה גימאהן דיא ישראל זאלין
 האבין צו מרינגען גיורוי האט גאט גיווינען צו
 משה אהאלץ וישגו האט משה דאם האלץ אריין גיווארפין אין דעם וואקער ויפסקין איז דאם וואקער
 זים גיווארין שם דארטין שם האט גאט גימאהן כי צו אים צו דיא יודין חוק אגינעץ פלוקר דארטין
 אין קרה האט גאט גיגעבן זיך דיא ישראל עמליכע מצוה ויי זאלין עוסק זיין אין וי ויפסקין
 אונ אנריכט וישם. אונ דארטין גיטוי האט געפרובט דאם פאלק אונ האט גיזעהן אז גיט
 זענען קריגען. ווארום וייא האבין זיך גאט בראטין מיט משה צו אנגן מיט גוטע ריידן אז גיט
 השיית ער זאל זיך אויף אנגן ברחם ניין מיר זאלין האבין וואקער צו מרינגען אונ וייא האבין
 גיט אזוי גימאהן גאר וייא האבין גיקריגט: (כה) ויאמר האט משה גינאגט צו דיא ישראל פון
 גאטס וועגין אם שמוע תשמע אויב די וועקט הערין קיך דעם קול פון דיין גאט פלוקר די וועקט

אונקלוס

אֵלֶיהָ וּדְכַשֵּׁר בְּעִינוּהִי
 תַעֲבִיד וּתְצִיַת לְקַדּוּזִיהִי
 וְתִשָּׁר בְּלִ קְיֻמוֹהִי כֹל
 מְרַעִין דִּי שְׁוִיַתִּי בְּמַצְרִים
 לֹא אֲשׁוּי עֲלֶיהָ אֲרִי אֲנִי
 יְיָ אֱסָף: כִּי וְאֵתָּה לְאֵיֶם
 וְתִמְן תַּרְתִּי עֲסְרֵי מִבְּעִין
 דְּמִיִּין וְשִׁבְעִין דִּיקְלוֹן

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיִּשָּׁר בְּעִנְיֹן תַעֲשֶׂה
 וְהָאֲזִנָּת לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַת כָּל־חֻקָּיו
 כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בַּמִּצְרַיִם
 לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְאֵךָ:
 חֲמִישִׁים כִּי וַיָּבֵאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים
 עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים

תולדות אהרן

כל המחלה : סנהדרין 15 : אילנס . יסבות 17

בער המורים

על תורה : (כו) מחלה . אמותיות הלזם ופחותיות המלה לומר לך
 שסמוכים ושלשה מניו חללים תלוים כמרה ופת שחיות כמלה
 ויקחון על מים מכתלות ולכן סמך לו עימות מים : רוסףך .
 הפ"א רפואה שברפואה שנילו עמים נחה כפשוטו ושכילי אדם
 נח נקוט ועל כן רופא כפרסת משפטים דגוש :

לחמך ואת מימך והפירותיו מחלה מקרבך :

רשבים

ושמרת כל חקיו שצויה אתכם : (כו) כל המחלה אשר
 שמתי במצרים . שעשיתי מיטוהם דם ולא היה להם
 מים לשותה לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אשר
 רפאתי למים . כדכתיב לשון זה כולושיע כשרופא
 המים . כל המחלה במים מדבר . כדכתיב ובדרך את

שפתי חכמים

לפי וס נסבו על המלות שאין ענין לו עם חק ומשפט שנתן
 להם ולא פירו על המלות שנתן להם לנסוחם אפי יקבלו כשמה
 אם לא שאו יחייבך יותר מה שכתב אחריו מיד והיה אם שמוע
 תשמע וגו' ע"כ וי"ל דפי קאי וס נסבו על המלות שזויה להם
 הלי"ל שם על חק ומשפט וכסו וסם ל"ל דומם משמע ענין
 אחר מהם שאלמר לפני זה לכן פי' נסבו לעם על המלות וכו' :
 ודק"ל להם לא ישים היאך אמר אני וי' רופאך ל"פ וס אשים
 וכו' וה"ל אם שמוע תשמע וגו' אז לא אשים אבל אם לא תשמע
 אז אשים עליך אבל הרי הוא בלא הושמח וכו' : ע ר"ל שמה
 נשמע שה"ל רפואה וכו' שמוענת החוליו לכה : פ דק"ל וי"ל
 המנין : צ ר"ל שפי ה"ל מולאין וחותן אבל אין לפרש שזדמתי

רש"י

תעשה . היא עשייה : והאזנת . תטה אונים לדקק
 בהם : כל חקיו . דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא
 שום טעם וילך הרע מקנטר עליהם מה איסור באלו למה
 נאסרו כגון לבשית כללים ואכילת חזיר ופסח הדומה
 וכיוצא בהם : לא אשים עליך . ואם אשים הרי הוא
 כלא הושמח כ : כי אני ה' רופאך זה מדרשו (מכילתא)
 ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך ומלמדך תורה ומלות למען
 תגלל מהם כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים
 שמחזירים אותך לדי חולי וזהו חיוון מלות וכן הוא
 אומר (משלי ג) רפאות תהי ע לשרך : (ז) שתיים
 צ להם : ושבעים תמרים . כנגד ע' זקנים :

דעת זקנים מעלי התוספות

(כו) כי אני ה' רופאך . המשפילך בדרך זו התל שלא הבא ירד
 מחלה רפואה המוהיר לאהבה לו אל תאכל שאכל פגוני
 שלא תבא ירדי חולי רק אם שמוע תשמע וגו' כל הבהירה
 וכו' כי אני ה' המוהירך קודם שלא תעשה דבר המביאך
 ירדי מחלה וכאב שעבירה . במיאה ירדי מחלה שאמך נד

עשרה עינות מים . כנגד י"ב שטעים פ נודמו

עניני בני וביות הים

כי כהשקפת החכמים המקווה יהיו לכל בלע דעת כל הפעולות
 הנמשכות כשילו אל בלנד נקלות אבל הכוונות ומחוקות כענין
 מהמקיים המרים ההלקחים לתוכה לבעלי השכל שים מחוקים
 עליהם או הכוונת כמתחוקים לתוקם סבראות הנכס להם . כי
 על זה אמר המשורר הכתמים מזהב ומפר רכ ומחוקים מדכס
 ונותף לזים . ויאמר שזורה להם עין כי כי ימתקו להם המים
 הטובים אשר היו מחלה למרים להם טעם מרי נכס
 השכס שרואים איש מוקף או מוקף סולך ודל ויאמר לו כי לרני
 החסיה מחולו זה . ויאמר חיו תח"ל אך בשלה הנזים . החלפין
 תשמע אל דברי הרופא . הכני שחכיע רלוק אל דעתו לא
 שחשדל שחכיע דעתו ללונדך כמו שיקרה לחולים העקשים .

לקומים על התורה

אין קיינער גיט ג'ווען אין לשטוב גאר דו , ג'עוים האסטו
 ג'ענעקליך דיא טוינענד רופף , אונ קרדכי האט ג'עצייקונט
 ער האט גיט ג'ענוקען , וויא מאיר האט ג'עזען אז ער קען
 זיך גאר גיט העלפן ג'ענין קרדכי . האט מאיר ג'יאנגט צו
 קרדכי אויב דו וועסט מיר גיט ג'עבן דיא טוינענד רופף
 קען איך מאכין מיט ג'יושן אז אלע זיינע ציין פון מויל
 זאלן אויס שפלין , האט קרדכי ג'יאנגט אפילו דו וועסט

פירוש לתורה אלהים
 אויף דיר מקבץ זיין גאטס מצות והישר אונ וואם
 רעכט פארטיג אין גאטס אויגין וועסטו מאהן
 והאמת אונ דו וועסט פאר געקען ג'עזוהיו זיינע
 מצות ושפרת אונ דו וועסט היטען פי גאר זיינע
 ג'ווען דאס מיינט קען אנעלעקע מצות וואם דו
 ווייסט קיין טעם גיט צו זיין דהיינו מצות פרה

אדער בלאים זאגט דיר גאט אזוי צו פי גאר דיא קרענק אשר וואם איך האב ג'יטאהן אין מצרים
 יא ועל איך אויף דיר גיט מאהן פי ווארום איך גאט בין דיין היילער . פלוקר אונ לעדין דייך
 תורה ומצות דארך דיא תורה ומצות וועסטו ניצור ווערין פון אלע קראנקהייט אוי וויא
 אדאקטער זאגט צו אקענש אז דו וועסט גיט עסקין דיא זאך וועסטו גיט קראנק ניי און האט
 השירה ג'זאגט צו די ישראל אז איר וועט היטען מיין תורה ומצות וועט איר גיט האבין קיין שום
 קראנקייט : (כו) וענען די ישראל אועק ג'יאנגען פון קרה ויבאו אונ וענען געקומען אין אללים ושם
 אונ דארטין אין ג'ווען שתיים עשרה צ'ווערף גיטת קנואל ברונעס טאקער ושבעים אונ ויפעצין

וַיִּשְׂרוּ תַמָּן עַל מַיָּא :
 * וְנִמְלִיזוּ מֵאֵילִים וְאִתּוֹ כָּל
 בְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְמַדְבְּרָא דְסִין דִּי בִין
 אֵילִים וּבִין סִינֵי בְּחַמְשָׁא
 עֲמָרָא וּמָא לְיִרְחָא תִּנְיָנָא
 דְּמִי פְקִהוֹן מֵאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם : וְאַתְרַעְמוּ כָּל
 בְּנִישְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
 מֹשֶׁה וְעַל אֲהֲרֹן
 בְּמַדְבְּרָא : וְנִאֲמְרוּ לְהוֹן
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּנִי דְמִיתָנָא
 קֳדָם

וַיַּחְנוּ שָׁם עַל-הַמַּיִם : מַזָּא וַיִּסְעוּ
 מֵאֵילִים וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 אֶל-מַדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילִים וּבֵין
 סִינֵי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :
 וַיִּלִּינוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-
 מֹשֶׁה וְעַל-אֲהֲרֹן בְּמַדְבַּר : וַיֹּאמְרוּ
 אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ

בעל המורים
 * יולונו קרי
 (א) סין . בני הסנה ונקרא סיני ע"ש יוד' דכות שנתנו בו :
 רש"י

רשבים
 (א) בחמשה עשר יום לחדש השני . אז פסקו להם
 שפתי חכמים

(א) בחמשה עשר יום . נתפרש היום של חתייה זו
 לפי שבו כיום בלתי התורה שכולאו ממזרים והולרכו
 למן למדיני שאלנו משירי הבק' (או משירי המלה) ששים
 וחתה כטודות ק יורד להם מן כע"ו בלייר ויום ח'
 שבתה היה ר' כדלחתא מתכסת שבת (דף עו) :
 (ב) וילונו . לפי שכלה הלחם : (ג) מי יתן מותנו .

לכן שעכשו נכראו דבא כתיב חין כל חדש חתה השמש :
 ק' אע"כ שנתפלו י"ו ימים מניסן ומליזר ביו ע"ו ימים עד יורדת
 המן וח"כ הוא ס"ב טודות סעודה רשונה היה חולתי שבת כחלבים
 דהיינו לול ע"ו ובט"ו שמרת ילוא : ר' מיתכתיב שבת ימים
 חלקטו וביים הכינטי ליריחתי שבת הוא ולא יהיה בו . הקשה
 הרג"ס שזוכה מה"י קה"ל (לפי שברוש"ל לחולת הכלתי שזעת
 שמתו ולינו ע"כ דבר כמו מותנו (כחולס) חלל כמו

דעת זקנים מבעלי התוספות
 קציר ביום נחלה יג' . והבצירה היא רפואה לאדם שנאמר
 ולכל בשרו כרפא יתברר יוסף קרא . וכל זה בתפרש כמו
 וירש אין כל ולא יעור כל חסרו שום דבר מחסרו . וכן
 הכא שום דבר בהתפתחה לא אשים עליך :

עניני נסי וביזות הים
 והסליחי ששמים כשעל כל מה שילוך כשני מיני ההפנה . אם
 כענינים התמדיים מהאכול והתמסק והטילו והסניה וכיוצא . ואם
 ככלתי תדורין כגון ההרקות והרקומות הרפואות . וכזה המתלה
 הקשה אשר הכפיתו על חולת . חסר אשר השתלתי כרפואתי
 לבלתי שמורו כל התנאים הללו [לפי שברוש"ל לחולת הכלתי שזעת
 רוסףך מחולתי אשר חלה בו . וזה כענין מנחור ככתוב כחולי

ודלא חף יזוק ולא יועיל' לא אסכח אותה עליך . וכי אני ודאי

לקוטים על התורה

פירוש לתורה אלהים
 טייטעל ביימער ונתני האבין זיי דארטין גערודקט
 בייא דעם וואסער : (א) ונסי האבין זייא אונעק
 גיצויגין פון אלים ונבאי אונ' זענען געקומען קי'
 גאר די גדה יודין אז צי דער מדרג וואס ווערט
 גערופען סין אשר וואס דיא מדרג איז בין אלים
 צווישען אלים ויזו אונ' צווישען דעם בארג סיני
 זענען זייא אהין געקומען בחמשה אין דעם פונף-
 צעהנטן טאג אין אנדערין חודש לצאתם צו וייער
 ארויס גיין פון מצרים אין חודש איר : (ב) וילינו
 האבין אלע יודין געקריגט אויף משה אונ' אויף
 אהרן אין דער מדרג : (ג) ואפרו האבין דיא יודין
 צו זיי גיזאגט מי ווער וואלט גיגעבין כותי מיר

אזוי מאכין . וועל' איך דיר אויך גיט געבין דיא טויזענד
 רובל' . ווארום איך ווייס ווא עס וואהקט אדאקטאר וואס
 קען אריין שטעלן זייע ציין אין בוז' . האט מאיר גיזאגט
 איך בין דאך דער דאקטאר וואס שטעלט אריין דיא זייע
 ציין . זאג איך דיר אז איך וועל' דיר קיין זייע ציין אריין
 שטעלן סיידן דו וועסט מיר געבין דיא טויזענד רובל' .
 געסער גיב מיר באך' די טויזענד רובל' וועסטו גיט זייין
 וסודים . אזוי האט משה גיזאגט צו דיא יודין אזויב איר
 וועט דערין דיא שטימפונען וואס אונ' איר וועט שיקן
 אלץ וואס גאט גיזעלט וועל' איך אויף איך גיט שיקן די
 קראנקייטן וואס איך האב גיזאגן אויף די מצריים . סאקער
 וועט איר זאגן ווער קען דאס שיקן אלץ וואס גאט האט
 גיזאגט . אונ' מוז' האבן פאר קראנקייטן אונ' מידעציען
 אויף גיט . ווארום עס זענען דא דאקטוירים אונ' מידעציען
 וואס מאכין געוונד' דעם מענטשין . האט משה גיזאגט איר
 האט אטעות . איר זאל'ט גיט מייצען אז דיא מידעציען

היילן דעם מענטש . גאט הייב'ט דעם מענטש מיט דיא מידעציען .
 פארשטיין וואס דיא קראנקייט איז אונ' ער זאל' געבייגען וועלען
 מידעציען ער זאל' דיר געבין . קענטו געוונד' ווערין
 אפער אז גאט וועט צוגעבען די צייט די חכמה פון דאקטאר .
 אונ' וועט מאכין ער זאל' די מינוט פארקעסין וועל'ע
 מידעציען ער זאל' דיר געבין . וועסטו גיט געוונד' ווערין .
 בין איך דאך ביין דאקטאר . אונ' זאג' דיר אז איך וועל' דיר
 אנדערש גיט געוונד' מאכין . סיידן דו וועסט שיקן מיניג
 סאז'ת :

(ב) וילונו וגו' במדבר . דער ררכי יוסף שרייבט ווען דיא יודין
 זענען אונעק געזאגט פון אלים האבין זייא
 געטייגט זייא וועלען גיין באך' אין ארץ ישראל דירק וועל'ע
 וועג עס וועט זיין . דירק פלשמים . אדער
 דורד

אונקרוס

קדם יי פארעא דמצרים
 כד הוינא יתבין על דודי
 פושרא וכד הוינא אכלין
 לחמא ושבעון ארי
 אפקתון יתנא למדברא
 הדין ? קמלא ית פרי
 קהלא הדין בכפנא :
 ויאמר יי למשה הא אנא
 מחית לבון לחמא מן
 שמיא ויפקון עמא

בִּירְיֵהוּהָ בְּאַרְצֵן מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ
 עַל־סִיר הַבֶּשֶׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם
 לְשֹׁבַע פִּי־הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־
 הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת־כָּל־
 הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעַב : ס י וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה הֲנֵנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם
 מִן־הַשָּׁמַיִם וַיַּצֵּא הָעָם וּלְקַטְוֵי דְבַר־

תולדות אהרן
 בני עמסיר : חמית ט : לחם : יומא ט :
 וילא רעס : טס :

בעל המורים

(ג) לשוכס 'ד' נמס' דין : ואידך וכלתס לשוכס : וכלתס
 לחמס לשוכס : לידה שלח להס לשוכס : מלמד שנס מלמדים וימן
 להס הק"ה ספוקיהס כמו שרשו רבותיו ו"ל הדגס השח וכו' אלא
 במלמדים חסס וכי תעביס על דמךך שמתנו להס חסס השח וכו' אלא
 סקקיהס היה מוזנין להס דגוס כדקדיס וכויו לידה שלח להס לשוכס :

רש"י

עשותו תוחטו שוכנו לעשות אהנוו להנות אהנוו למות
 אהנוו : ותרגומו לוי ש דמיתלח כמו לו מתנו : הלואי
 והיינו מתים : (ד) ילקט יום בלומר : לורך אכלתה יום
 ילקטו ביומו ת ולא ילקטו היום ללורך מחר (מכילתא) :

ומפני שזורך היום הוא לכהת דברים לכן פי' המכוון פס לורך
 להודיע שמהל ביומו דקקע עם מלת ולקטו לא עם יום הסמוך
 כס לא יודע מזה זמן לקיסתו לך מוסיקי ככד ואמר ילקטו ביומו

עניני נבי ובוית היום

שהשכל יסכים עמסס וגס שחשומר החקיס הכליס כפעולות
 מיוחדות תריות שאין כדעת עורן ועס זכ כל הכולס אשכ
 שמתו כמלריס לכלתי שמעס לקוילי רחשוס כשמחתי להס שח
 חת עמי ויחוו לי כמכרר : לא אהיס עורך כי אני ה' רופאך
 ודלוי כשחשומר הסדר :

המן

ח"ו אין ללסס להס ללכול ונגד ללכוס ועוליס שאלו להס ואין .
 אירך יכול הלסס ללססו כחוסר ועולת כחלול' כצירובין עניות
 מעבירין חת הלסס על דעמו ועל דעת קונו : סכס הכ' כיתרונ' :
 היינו חס יחי' ללסס גדול הללחס ככל אכר אשכ ויכסס וחסכ
 ירכייו לו : וחס וכלל ושכח חת ה' הללח' : וחס' שמה הפ"ה

פירוש לתורת אלהים

זאריין גיווען שטארבען בלומר הלנאי וואפען
 מיר גיישטארביין ביר דארך גאמס האנט אין לאגד
 מצרים בשתני וואס מיר זענען דארטין גיועסין
 על ביי דעם טאפ מיט פלייש מיר האבין גיגעסין
 פלייש באכלט אונ דארטין האבין מיר גיגעסין
 זאט מיט כרוים וואקט אונז בעקער גיווען פון
 דעם פי וואס איר האט אונז ארויס גיצויגן אין
 דער מדבר קהית צו שייטען גאר דאס איין
 זאכילונג דארך הויגנרע : (ד) ויאמר האט גאט
 גזאגט צו משה הנני מססיר איה ועל מאכין
 געגענען צו אייה כרוים פון דעם הימלע וויצא
 אונ דאס פאלק זאל ארויס גיין אונ זאל קרויבין
 פון מצרים גאר איר האט אונז ארויס גענומען פון מצרים .

רשבים

עונות שהוציאו מסצרים : (ג) ביר ה' : מיתח (הבאים)
 כבלח אלי קבר ולא ברעב : על סיר הבשר : כמו ועלו
 כטה כונשה : (ד) ויצא העם ולקטו דבר יום בימו : אף
 אם יתבוננו ללקט הרבה לא יבארו בביתם אלא (יום)
 דבר יום ביכנו בדכתיב וימורו בעומר : איש לפי אבלו

שפתי חכמים

למדבר סין יום שנת היה וקסה וזל ככר נלשו כמרה על השנת
 וכו' וסח' יל כחמסס עבר יום למסד השי דכתיב בקרל לא
 קאי אלא לויבואו אכל נסיעתו לא היה אלא כשני כסכת דהיינו
 כירי יום ושני כיה כנחי' : ש פי' דלא התרגום מהתרגם על
 מין יתן מותו לוי דמיתלח כמו שחרגס על לו מתנו וולו מתנו
 שפוטס ספירוס הלואי דהיינו מתים א"כ מי יתן מותנו כמו ספירוס
 פלואי היינו מתים דהיינו שנתנו : ר' פירוש דבר ענין וזורך
 אכלתה היום כס הסופק מלת ולקטו כיון מלת יום וכיון מלת כיומו
 לו שא"כ יהיה ספירוס לורך היום כנלוחת יום וחין לו טעס : כס

הנפשי הלוח שאמר לו הרופא ולאו יש תקוה לאחריתך אך אם
 שמוע תשמעו לקולי : והוא קבלת עול השמיטה והלמוד : והישר
 כעניני תעסס : ולא הישר כענין : שלא תהרהר לאחר מה לו
 שחשש מזה וז טוב שחששנו בענין אחר : וזה כמה שחלון
 נמלת ששמעיתו כנלוחת ככל המשעיס המורגלים ככל תיי האלס

עניני

(ד) ויאמר ה' אל משה הנני מססיר לכם לחם מן השמים
 וגו' למען אכסנו הליך בתורתו וכו' : ככת הכס כ"ח לורך
 להכין איר יחי' ונסס אהס ע"י הנון : והענין כי כ"ו סכות
 שסס מניעות גדולות לשלמות הנפש למעק החורה והעבודה :
 סכס רחשונס היה הכססין פכנסס : דמקוט : רעס ר"ל : כ"א

לקוטי על התורה

היה איין אנדער קרניח , או ויאי האבין דערנעקן משה
 אונ אהרן ספירען ויאי אריין אין דער מדבר : האבין ויאי
 געקריגט מיט משה , צו וואס ספירקטו אונז אין אמדער ,
 גיוען מיר זענען גיווען אין מצרים אונ מיר האבין געארבעט
 האבין מיר געהאט צו עסין , אונ אז קען איז גיישטארביין ,
 איז דאס שטארביין גיווען דורך גאט וואס ער האט גוזר
 גיווען אז אפעקטש כמו שטארביין , אדער אז איר האט
 אונז אריין געפירט אין דער מדבר , וואס אהרן האבין געארבעט
 שטארביין פון היגנער , געויען מיר דאך שטארביין דורך
 אייה גיט דורך גאט , אז גאט האט אונז ארויס גענומען
 פון מצרים אונ ויאי אונז גוטעס סאקו , וועט ער דאך גיט
 זאגן מיר זאריין גיין אין מדבר , געוויס איז אוינס פון
 ביינע , אדער גאט האט אונז ארויס גענומען פון מצרים
 אונ איר ספירט אונז אין דער מדבר מיט אייער אייגענעס
 ווילען , וועלדין סיינונג איר האט פון דעם מדבר ווייסן
 מיר גאך גיט , אדער ער גיט גאט אונז ארויס גענומען

יום בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיֶּלֶךְ
 בַּתּוֹרַתִי אִם-לֹא : וְהָיָה בְּיוֹם
 הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה
 מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם אֶיּוֹם :
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עָרַב וַיְדַעְתֶּם כִּי יְהוָה
 הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :

וַיִּלְקְטוּן פְּתָגִים יוֹם בְּיוֹמֵיהּ
 בְּדִלִי בְּאֲנָסִינוּ הַיֶּלֶכְוּן
 בַּתּוֹרַתִי אִם לֹא : הַיּוֹמִי
 בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנְוּ
 יַת דִּי יִתְוּן וְהָיָ עַל חַד
 תְּבִין עַד דִּילְקַטּוּן יוֹם יוֹם :
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְמִשָּׂא
 וַחֲדַעְוּ אֲרִי יִי אֲפִיק
 וְהִכּוּן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :

תולדות אהרן
 ויום יום שנת ק"ז

בעל הטורים

לד) אנסנו הילך בתורתו שלא יצאנה החורה אלא לאוכלי המן :
 (ה) והיה משנה . כל מעשה השבת כפול . שני כשמים . שתי ככרות
 כמו שפירש בפרשת והיה עקב ויערך וירעובך : (ה) והכינו . את אשר תאפו אפו . ואת אשר תבשלו
 בשלו : והיה משנה . אע"פ שבכל יום לא מצאו אלא עומר לגלגלת ביום הששי ימצאו כפולים שני העומר
 לאחד : (ו) כי ה' הוציא אתכם . ולא כמו שאמרתם כי הוציאם אותנו :

שפתי חכמים

והוסיף עוד ולא לקטו סיוס לנורך מתר להודיע שאין כוונת
 הכתוב שזוכה ללקוט רק שלא ילקוט סיוס לנורך מתר הרה"ס :
 א ולמטן חכמים הוא דבוק כלום מן השמים ע"י עם המלות
 התלויות בו דשיינו עמדת שבת ושלא ילקטו סיוס לנורך מתר
 לא עם הסמוך לו שהוא ללקטו דבר יום כיומו עליו ויבן שנת
 שזכורתי שלא ילקטו סיוס לנורך מתר סוף למטן אנסנו את
 וקיים מצותו כזה אם לא חזר לא יתכן למה יראה למטן אנסנו את
 לא תותירו ולא תכלות שבת : ב אבל לא כמו שפירש כפי עקב
 בני לנסותך לדעת השמור מצותיו שלא תנסה ולא תהסרה אחריו
 דהתם דבוק בסיוס עם הענין דלעיל מיניה והנסיון שאלל
 הענין שירשו שלא תהסר אחריו אבל הכא דלא נזכר שום ענין
 ועל לא יתכן לפרש בסיוס שלא תהסר אחר מצותיו . (גיא)
 דכאן א"ל לפרש את הטהרה שאין אחרים ללמד חכמה אויך את
 לא תהסרה שא"כ לא היה נכסיו ביום דאם יתכן לומר חכמה אויך את
 השמור מצותיו אם לא אבל לקמן הם דכרי משא אחר ונז'
 לנסותך את הטהרה אחר ית"ש : ג כלומר ולא ימנעו על כל
 ששעו דהיינו עשרה עומרים כמותן מן הכתוב : ד כמו בערב גרסינן
 כמו שכתוב אחריו ויאמר משא כתת ס' לבס בערב :

רש"י
 למען אנסנו הילך בתורתו . אם ישמרו את מצות
 התלויות בו ב שלא יותירו ממנו ולא יאלו בשבת ללקוט :
 (ה) והיה משנה . ליום ולמחרת : משנה . על שהיו
 ירגילים ללקוט יום יום על שחר ימות השבוע ג ואומר
 אני אשר יבואו ויהיה ויהיה לאחר שיבואו ויאלו משנה
 במדעה על אשר ילקטו וימדדו יום יום וזהו לקטו לחם
 משנה בלקוטו היה נמצא לחם משנה . וזהו על כן הוא
 נותן לכם ביום הזה העשר לחם יומיים נותן לכם ברכה (פוש"ן)
 דבית לתלמות העומר פטמים לחם יומיים : (ו) ערב .
 כמו ד לערב : וירעתם כ"ה ה' הוציא אתכם מארץ
 מצרים . לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו תדעו כי
 לא אצטו המוציאם אלא ה' הוציא אתכם שיגיד לכם את

עניני הבן

רוב ועשר אל חתן לו כי יתרותו ותכונות שיהיה סבות
 ודולה ליעול תורה ומלות לכן נמדבר שש נתן להם הקב"ה
 התיבה . וזהו הקב"ה שלא יהיה להם שום סבה ומניעה לעסק
 התיבה והמלות . לא יתרותו ולא תכונות . לכן נתן להם לחם

לקומים על התורה

אוג בא"ד אין מקרים אין גיועין אייער איער איה איל איל
 אויך פייער אין דער פדבר . אוג וואס דיא יודין האבין
 גיזאנט מיר זענען גיזעסין ביאי דעם פאם פלייש אוג מיר
 האבין גיזעסין גרויט צו זעט . וואס זענען גיוען דיא
 רייכע יודין . וואס זענען רייה גיזוארין פון דיא סקה דעם .

פירוש לתורת אלהים
 דאם קרויט דבר יום ויום פיר קען ברארף עסין
 אקאנ דיימו זאלין זיין רעם קאנ נאר אזוי פיר
 קרויבין אקער זיי זאלין גיט קרויבין היינט וואס
 זיין ברארפין עסין קארנין זענען פון וועגין רעם
 טעם אקטן איך וועל זיין פארבען הינד אויב זיין

וועלדין גיין הייבט אויב זיין וועלדין הייבט מיין תורה וואס איך האב זיי גיבאמין זיי זאלין דער
 פון גיט זאלין אויף קארנין אוג זיין זאלין אוס שבת גיט קרויבין אזוי וואס ווייטער וועט זשטיין
 אס לא אויב גיט : (ה) והיה אוג עם וועט זיין ביום הששי אין רעם ועקבטען קאנ והכתי אוג זיין
 זאלין אן גרייטען את וואס זיין וועלדין ברענגען והיה אוג עם וועט זיין משנה צוויי קאהל אזוי פיר
 זי פון רעם קאס וואס זיי קרויבין אלע טאג פון דער וואך זיין וועלדין קער גיט אריין ברענגען
 אין דרוי אריין נאר ווי די אנדערע טעג פון דער וואך אוג דער נאך וועלדין זיין אין דער היים
 קעקסען וועט זיין צוויי קאהל אזוי פיר : (ו) ויאמר אוג משה מיט אהרן האבין גיזאנט צו דיא יודין
 ערב אקעגין אבינט דאס הייבט פאר נאכט ויקבטען וועט איר וויקען כי אז גאט האט אייך אויס
 גיזענען

וּבִבְקֵר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה
 בְּשִׁמְעוּ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עַל־יְהוָה
 וְנַחְנוּ מָה כִּי תִלְוֵנוּ עֲלֵינוּ: ה וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעָרַב בְּעָר
 לֶאֱכֹל וּלְחָם בְּבִבְקֵר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעַ
 יְהוָה אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
 מַלְיָנִים עָלְיוּ וְנַחְנוּ מָה לֹא־עֲלֵנוּ
 תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: ט וַיֹּאמֶר

וּצְפִירָא וְתַחֲוֹן ית יקרא
 דניי כד שמיע קדמוהי ית
 תורעמתכון על יי ונחנא
 מה ארי תתרעמתון
 עדנא: ה ואמר משה
 בדיתון יי לכוון בדמשא
 בישרא למיכל ודחמא
 בצפרא למשבע פד
 שמיע קדם יי ית
 תורעמתכון די אתון
 מתרעמין עלוהי ונחנא
 מה קא עדנא תורעמתכון
 אלהו על מימרא דיי:
 ואמר משה לאהרן

אֶתְלֵינוּ קִרְי

תרא ובקר וראיתם . שנת מן : כחה ה' נכס . יומא עט : ונחנו מס . חוליקט : לא עליו . סהדיין קי :

בעל הטורים

שתי נרות . זכור ושומר : (י) כשמשו . ג' כחמ' הכל ואיך
 ורא כלל לנס כשמשו את נרות ואיך כשמשו את דברי האלם
 שאלתם מחרס מלאה ר"ל דהא הרבה בהמות היו לנס :
 והתכרך בלכזו לאמר שלום יהיה לי לא ישמע לו ה' :

רשבים

(ז) ובוקר וראיתם את כבוד ה' .

שפתי חכמים

השלי: (ז) ובקר וראיתם . לא על הכבוד שנאמר
 והנה כבוד ה' נראה בענן כאשר זה חלל כך אמר להם
 ערב ודעתם כי היכולת בידו ליתן תאוותם ובשר יתן אף
 לא בפסם מאירות תננה להם כי שלא כהונן שאלתם
 לאתו ו ומכרס מלאה והלחם ששאלתם לנודך בידידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידה להם דרך חבה
 בבקר שיש שעות להכניו ועל מלמעה ועל מלמעה כמות כקופסא : את תלנותיכם על ה' . כמו אשר ז' על ה' :
 ונחננו מה . מה אונחנו השוכין : כי תלינו עלינו . שתרעימו עלינו את הכל את בניכם ונאכיסם ובנותיכם וערב רב .
 וכן כרהו ארי זקוק לפרש תליו כל' וקפילו מפני דגשותו וקרייתו שאלו היה רפה הייתי מפרשו כל' תפעלו כמו
 (שמות יז) וילן העם על משה אז אס היה דגוש ואין בו ח"ד ובקרא תלונו הייתי מפרשו ל' תתלוננו עשקיו הוא
 ממשע תליו את אחריה כמו במרגלים (במדבר יד) וילינו עליו את כל העדה : (ח) בשר לאכול . ולא לשבע .
 למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשבע . ומה ראה להוריד להם בבקר ובשר עברכ לפי שאלתם שאלו
 כהונן שא"ל לו לאדם כלל לאדם אכל בשר שאלו כהונן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם
 שלא בשר לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהונן : אשר אתם מלינים עליו . את האחרים השומעים

הז שיה בלאו זום ולא בכקר של מחרתו . ג"א : ר' ל'
 ששאלתם תורו שלא לנודך כי האדם יכול להיות כלא כשר . ועוד
 ששאלתם מחרס מלאה ר"ל דהא הרבה בהמות היו לנס :
 ז' דפשונו משמע שעתה ישמע שגלוטיהם עליו והרי הקב"ה

עניני המן

זה היום נכדו ולא יזכר . וכזה לא יהי' להם לא תרעות ולא
 חסרות . לכן אמר למען אנכס עמה הילך בחורתי אס לא . כי
 עמה לא יהיה להם שום מניעה ויעיבו עליו הפסח הורה ועוד:

עוד שום התללות . לכן אמרו חז"ל לא תכנס תורה אלף לאוכלי מן .
 וחס"כ הניו ממטיר לנס להם מן השמים כלי שום יגיעה וטרה רק
 ואלו העם ולקפו להם גמור . עוד יזכר דרכי ימי כיומו . רק על

פירוש פתרת אלהים

גיציגין פון דעם לאנד מצרים : (ז) ובקר און אין
 דער פרי וראיתם וועט איר זעהן דעם פבוד פון
 גאט בשמיט דען ער האט גיהערט אה איינער קריג
 וואס איר האט גיקריגט אויף אים ונחננו און מיר
 איה משה מיט אהרן פה וואס אנגען פון קאר
 חשבו כי וואס איר האט געמאכט קריגען אויף
 אונז איינער וויינער און איינער קינדער :

קבוצים על התורה

זיין דער מדרש זאגט ווען עס איז גיווען אין מצרים אלץ
 וואסערן קבוצ , און די מצרים זאגין גיט געהאט וואסער
 צום פרינגען , האבין זיין געקויפט וואסער פון די יודין ,
 אז זיין האבין געזאגט דעם יודין פאר די וואסער , איז
 דאס געפליגען וואסער צום פרינגען , און אז דער מצרי
 קאנט אונזעק גענוגען די וואסער פון דעם יוד וואסער
 גינארין בלוט , און אז זיין זענען גינארין בייד האבין זיי
 גיגעסין פלייש אויף :

(ח) ויאמר משה האם משה גינאגט קתה אז קאט וועט אייך געבין געבן אין אביגט בשר פלייש צו
 עסקין ונהם און פרויט וועט ער אייך געבין אין דער פרי איר ואלט עסקין און איר ואלט זאם ויין בשמיט
 דען גאט האט גיהערט איינער קריג אשר וואס איר מאכט אנדערע אויף קריגען אויף אים ונחננו
 מה און וואס זענען מיר נאר חשבו יא איינער קריג איז גיט אויף אונז כי נאר אויף גאט : (ט) ויאמר

מִשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִבּוּ לִפְנֵי יְהוָה פִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם: וַיְהִי כַדְבָר אֶהְרֹן אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהָיָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵנָן: פ שִׁשִּׁי יָד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יִבְשָׁמְעֵתִי אֶת־תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְרֶךְ תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: י וַיְהִי בְּעָרֵב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכֶּם אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְרֶךְ הָיְתָה שֹׁכְבַת הַטֵּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה: י וַתַּעַל שֹׁכְבַת הַטֵּל וְהָיָה

אומר לך בנשוא דבני ישראל קריבו קדם י ארי שמיע קדמותי ית תורעמתכון: י והנה פד מלי אהרן עם פד בנישוא דבני ישראל ואתפניאו למדברא והא יקרא די אתגלי בענא: י ומלי י עם משה למימר: יב שמיע קדמי ית תורעמת בני ישראל מלי עמהון למימר בין שמישא תיכרון בישרא ובצפרא תשבועין לחמא ותדעון ארי אנא י אלהכון: י והנה ברמשא וסליקת שליו וחפת ית משירתא ובצפרא הנה נחתת מלא סחור סחור למשירתא: יד וסליקת נחתת מלא והא על אפי

תולדות אהרן

פסלו . יומא : ו זמל עכנ . ט :

בעל המורים

(ו) ויהי כדבר אהרן . ולא מסה כי כבוד אהרן היו הענינים לך סמו וסנה כדוד י' רמזה בענין (יג) השלי . כ' כמסורה הכל ויודך ויאסרו את השלי . לומר עם ככלן אספו ממנו הרבה אלף

רש"י

אחסם מתלוננים: (ט) קרבו . למקום שהעני ירד : (יג) השלו . מין שוף ובמ מולד (יומא עה) : היתה שבתת הטל . הטל שזכב על המן וכמקום אחר הוא חומר (כמדכי יא) וכרדת הטל וגו' (יומא עה מכלתא) הטל יורד על הלחן והמן יורד עליו וחומר יורד על עליו והרי הוא כמינוח בקוססא : (יד) ותעל שבתת הטל וגו' . כשהחמה זורחת עולה הטל ששל המן לקראת החמה אף אם תמלא שפוסרת את בליה על ותסחוס את סיה ומיחה כחמה היא עולה מאליה כחומר . ור"ז שהטל עולה פירוש לתורת אלהים

רש"י

שימטיר לכם לחם בבוקר : (יב) וידעתם כי אני ה' אלהיכם . אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים : (יד) ותעל שכבת הטל . שהיה מצפה את המן ומכסתו

שפתי חכמים

מקודם לכן נ"כ היה יודע אלף רק להודיע התלונות הסן על מי (יג) השלו . מין שוף ובמ מולד (יומא עה) : היתה שבתת הטל . הטל שזכב על המן וכמקום אחר הוא חומר (כמדכי יא) וכרדת הטל וגו' (יומא עה מכלתא) הטל יורד על הלחן והמן יורד עליו וחומר יורד על עליו והרי הוא כמינוח בקוססא : (יד) ותעל שבתת הטל וגו' . כשהחמה זורחת עולה הטל ששל המן לקראת החמה אף אם תמלא שפוסרת את בליה על ותסחוס את סיה ומיחה כחמה היא עולה מאליה כחומר . ור"ז שהטל עולה פירוש לתורת אלהים

האם משה גיזאנט צו אהרן אמר זאנ צו אלע יודין קרבו גינעקנט פאר גאט פלוקר גינעקנט צו דעם ארץ ווא גאט נועט זיך בווינען צו אייה כי ווארום גאט האט גיהערט אייער קריג : (ו) יהי אונ עם איז גינען גבר אהרן האט גירעט די נוערער צו די יודין ויפס אונ די יודין האבין זיך גיהערט צו דער סדבר והנה אונ דער קבוד פון גאט זיך בווינען אין דעם וואלקין : (יא) ויבר האט גאט גירעט צו משה אזוי צו ואגין : (יב) שפעתי איך האב גיהערט די קריג פון די יודין דריבער זאנ איך ליר ביר די משה רייר צו זיי גאבר

על פני המדבר דק מחספס דק
ככפר על הארץ: ויראו בני
ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן
הוא כי לא ידעו מה יהוא ויאמר
משה אליהם הוא הלחם אשר נתן
יהוה לכם לאכלה: וזה הדבר
אשר צוה יהוה לקחו מלפני איש
לפי אכלו עמר לגלגלת מספר
נפשותיכם איש לאשר באהלו

מדברא בעדק מקלף
בעדק כגיר כגלגל על
ארעא: ויחזו בני
ישראל ויאמרו נבר
לאחיהי מנא הוא ארי
לא ידעין מה הוא ויאמר
משה להון הוא לחמא
דיהב וי כבון למיכל:
וידין פתגמא די פקיד וי
קדמו מניה נבר לפום
מי כליה עומרא
לנדרגתא מניו נפשתיכון
נבר דדי במשכניה

תולדות אהרן

דק מחספס: עס: אריס אל אחיו: פירושו

רשבים

ורדך מל לעלות: מחספס. אין לו חבר ופירושו
(לפי) עניינו מסור: ככפור. שקורין גרוש"א:
(טו) ויאמרו איש אל אחיו מן הוא. לפי שלא ידעו
מה הוא. וגם דונש פתרו כן. וסוף המקרא מוכיח.
כי לא ידעו מה הוא. ואני אומר מן הוא. הרגובו של מי ולפי שהוא לשון מצרי ובאותו לשון היו רבילין.
כתבו משה באותו לשון שאמרו להודיענו שלפיכך ויקראו בית ישראל את שמו מן על שהיו תמימים ואמרו
מן הוא כמו מה הוא. וכן יגר שהרותא. ובמהו הפיל מור הוא הגורל לא היה צריך לכתוב אלא הפיל
הגורל הואיל ובלשון הקדש נכתבה המגילה. אלא להודיענו על קראו לימים האלה פורים על שם הפור.
ואלו לא נכתב מחילה כלשון שהיו אומרים באותו מלכות לא היינו יודעים למה נקרא פורים:

שפתי חכמים

כן ואמר שהם אומן שעל ה': ח ר"ל א"ט"פ מסדר השולס
לחם עולם מן הארץ ומי יודע מן שמים כהן היה הפוך
שהמן הוא לחם יורד מן שמים ופל עולם מן הארץ כדליתא
מתחומא: מ ר"ל לפי שפירש לעיל כשהחמה זורחת עולם העל
והי מפרש עשוי והכי פשטן הקרא וכענות וכו' נתגלה וראו
אחור לא שכליתיהו נהמה אלא לפי מדרש ר"ל שפירש העליה
מן הארץ ל"ל שפירש והנה על פני המדבר מורה על הוייתו
פעולות העל מן הארץ יורד כהן על פני המדבר: על פירושו
מתי טרות ומתוח הם: כ ר"ל לא שהמן דומה למרחי גיר

בעל המורים
ספסוק ולכן חזרו והתולנונו עליו: (יה) מחספס. בנימקרי עולם
רמ"ה סיה: המן נכלע כרמ"ה איכרים: (טו) זה הסכר אשר
זוט ה'. כוז הספסוק יש כל אל"ף כיהא לומר לך כל המתיק
את השורה מן זין לו ה' פרסכתו כלל שורה כאלוהי המן:

מן הארץ ח באויר וכעלות שכבת העל נתגלה המן וראו
מה והנה על פני המדבר וכו': דק. דבר דק: מחספס.
מגולה ואין דומה לו במקרא. ו"ל מחספס חל הפיסה
ודלוסקמא י שכלשון משנה. כשתגלה שכבת העל ראו
שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שתי שכבות העל.
ואונקלוס תרגם מקלף לשון מחסוף הלכן: ככפור. כסור
גלגל"א כלעז (רייף געפאררען) דעדק כגיר כאלני גיר
והוא מין אבט שחור כדלחמירין גבי כסוי הדס הגיר והורנין.

דעדק כגיר כגלגל על ארעא דק היה כגיר כ וטוכב מוגלד כקרח על הארץ. וכן פירושו דק ככפור שטוח קלוע
ומחור כגליל. דק טייכ"ש כלעז: (דיו) שהיה מגלד גלד דק מלמעלה וכגיר שתרנס אונקלוס חוספת הוא על
לשון העכריות ואין לו תיבה כפסוק: (טו) מן הוא. הכנת מזון הוא כמו (דניאל ח) וימן להם המלך: כי לא
ירעו מה הוא. שיקלוחו בשמו: (טו) עומר. סס מדה: מספר נפשותיכם. כפי מין נפשות טיש לאיש באלג

פירוש לתורת אלהים

דער וזגן אזוי וניא דער סדר איז פמיר אז די וזגן
גייט אויף גייט דער קאה אויף אקענין אונ אז
דער קאה איז אויף גענאנאנען איז אויפגנדעקט
גינארין דער קן אונ קען האט גינעקן והנה עי
איבער דער מדבר איז גינוען פארשפרייט אזאך
וואס איז זק דין מסתפס אנפלקעקט זק דין כפפור
אזוי ווי אייז זק אויף דער ערד: (טו) ויהי האבין
די ודין דאס דער ויעקו ויאמרו האבין ויזא גינאנאנען
איינער צום אנדערין פן היא דאס איז אין אן-
גרייטונג פון שפייז ניו ווארום ויזא האבין גיט
געוואקט וואס דאס איז וי זאלין דאס רופען ביי

וין נאמען ויאמר האט משה צו ויזא גינאנאנען
דאס איז דאס פרויט אשר וואס גאט האט אייך
גינעבין צו עסין: (טו) וה תברך דאס איז די רייר
וואס גאט האט גיבאמין וויא אזוי איר זאלט ויך
נוהג ויין מיט דעם קן קמי איר זאלט קלויבין פון
אים איש אימליכער מענטש וויא פיל ער דארף
עסין אין איין מצת לעת אונ ווי פיל איז די קאס
עסר קאס וואס ווערט גערופען עומר גענוג צו
אימליכען מענטש פסר רעם צאל גפשותיכם פון
איינער גפשות איש אימליכער מענטש יאשר צו
היא מענטשין וואס זענען באהי אין ויין גיצעלא

תקחו: " ויעשו כן בני ישראל
 וילקטו המרבה והממעט: " וימדו
 בעמר ולא העדיף המרבה
 והממעט לא החסיר איש לפי
 אכלו לקטו: " ויאמר משה אליהם
 איש אל יותר ממנו עד בקר:
 " ולא שמעו אל משה ויותרו
 אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים
 ויבאש ויקצף עליהם משה:

תסבון: " ועבדו כן בני
 ישראל וילקטו דאסגו
 ודאזער: " ויבדו בעמרא
 ולא אוחר דאסגו ודאזער
 לא חסר נבר דפוס
 מיכדיה לקטו: " יש ואמר
 משה דהון אנש לא
 ישאר מניה עד צפרא:
 כ ולא קבילו מן משה
 ואשארו גובריא מניה
 עד צפרא ורחיש רחישא
 וסרי ורגזו עליהון משה:

תולדות אהרן

ויחזרו. עס: כנקר. כלות כז:

בעל הטורים

(כ) ויחזרו. כ' כמסורה הכל. ואידך ויחזרו כדכר ה' התם
 שהחזירו כדכר ה' כשתלם בו כדכר והלא שעברו על דבר ה'
 והחזירו כגלה בו קללה: וירם. ג' דין ואידך וירם כבוד ה'
 וירם לבס זה נסות הרוח ולכן כשתלם שניה שאלמר וירם כבוד ה'
 כאלו דוחק רגלי השכינה ועוד וירם לבס שאם רם לבסו שיש בו

רשבים
 (ז) וילקטו. בלא עומר ובלא מדה: (יח) וימדו
 בבתיים. וימדו. מן מדר. סבב. מן וימדו:

מעל הכרוב דלמדין כפי' דקטוע כל מ' שיש בו נסות הרוח
 נסות הרוח ירום תולעים וזה שפנינו מלך מלך הוי ספל רוח

שפתי חכמים

שכרי ניר הוא שמור חלל דק היה כביר אבל כאלת המן היה
 לכן: כ' לא סהוי סם אשקו שעברו על גזירתו של מספ רכיני
 והרבו והמעטו ועומר לגלגולת שא"כ מאי ויעשו כן: כ' מדכת'
 אשקו דכ"מ שאלמר אשקו או נליס הוא דתן ואלכירם: ג' כאלו
 אמר והתלעו תולעים ולא לשון הרמה ופירושו הגביה תולעים
 כי לא מנינו וירם פועל יולא: ד' הרמכין. כל שאין להפכו כי

תקחו עומר לכל גולגולת: (ז) המרבה והממעט. יש
 שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט כ' וכשכאלו לביתם מדרו
 בעומר איש איש מה שלקטו ומאלו שהמרכה ללקוט לא
 העדיף על עומר לגולגולת אכר כאלו והמעטע ללקוט לא
 מלך חסר מעומר לגולגולת וזהו כס גדול שנעשה בו:
 (כ) ויותרו אנשים. (ש"ה) דתן מ ואלכירם: וירם תולעים. ל' נרמה: ויבאש. ה"ו מקרא הסוך ס כשתחלה
 עניני המן

ולכסוי העודף והשלים מה שחסר ונעשה להם כס נפלא כי
 כשמדדוהו בעומר מאלוהו עומתם עומר לגולגולת איש לכל אשר
 כאלו לא העדיף המרבה והמעט לא החסיר. תמים היה זה
 הפלא לנורף ההיסה הגדולה מענין הספוק. וראה להם כענינם

פירוש לתורה אלהים

גאר איש אימליבער מענטש נאך זיין געזין נאך
 האט ער געקליבען בלורם אפילו אין פעלד
 האבין זיי געקליבען איינער ווייניגער און איינער
 מער. אבער אז זיי זענען געקומען אהיים איז מער
 גיט גינען גאר איין עוקר צו אימליבען מענטש
 אונג ראם איז גינען אגרויסער גס: (יש) ויאמר משה
 האט משה גינאנט צו די ישראל איש איין מענטש
 זאל פון דעם קון גיט לאזין ביון מארגין: (כ) ויא
 שקמו אל כשה האבין דיא ישראל גיט גיהערט צו
 משה ויחזרו אונג אמטיל מענטשין האבין גילאזט
 פון דעם קון אייף מארגין אונג זייא זענען גינען
 דתן ואלכירם גיט אונג גס איז גינארין ווערערס אין
 דעם קון וואס זייא האבין גילאזט ויבאש אונג גס
 איז מיאוס גינארין ויבאש איז משה ברגזו גינארין
 אייף דיא מענטשין וואס האבין גילאזט פון דעם

תקחו זאקט איר געמען: (ז) ויעשו כן האבין דיא
 ישראל אזוי גיבאדן וילקטו אונג זייא האבין
 געקליבען דעם קון הפרה עם איז גינען אעקליבער
 וואס האט מער געקליבען ווי איין עוקר והממעט
 זינג עם איז גינען אעקליבער וואס האט געקליבען
 ווייניגער פון איין עומר: (יח) גאר נאם האט
 אגרויסין גס ביווען אז זיי זענען געקומען צו זיף
 אהיים וימדו האבין זייא גימאסטין דעם קון אויף
 דעם קאם וואס ווערט גערופען עוקר ויא דער
 וואס האט פיל קון געקליבען אין פעלד האט ער
 אין דער היים גיט איבעריג געהאט פון איין עוקר
 צו אימליבען מענטש והממעט אונג דער וואס האט
 ווייניג געקליבען אין פעלד לא החסיר איז ביי אים
 אין דער היים גיט גינען ווייניגער פון איין עוקר
 צו אימליבען מענטש וואס ביא אים איז גינען

א וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כַּפִּי אֹכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנַמֵּם :
 כב ויהי | ביום השלישי לקטו לחם
 משנה שני העמר לאחד ויבאו

אם וילקטו יתיה בצפר
 בצפר נבר בפום מיכה
 ומה דמשתאר מגיה על
 אפי חקלא פד חם עליה
 שמשא פשר : כב ויהי
 ביוםא שתיאחא לקטו
 לחא על חד תרין תרין
 עמרין פחד ונתו קד

תר"א וחס פסא : סג : לחס פסא . סבא פיו :

בעל השורים

שחקו לנוט שמש (כל) וחס השמש ונמס . ד' במוקרה . הכא ואידך וחס סולא חכי כנען . וחס לחזיוי המלך . אם ישכנו שנים וחס להם . כלתיאח אונף כיה מרבר הכל אס כעלא חוך ג' חדשוי ויליס ספך כן ט' לראשו או כן ז' לחמין כדיח מי שנמלא העומר שלו היה אצוו וזה אס ישכנו שנים וחס להם ה' מחברר פ"י . וחס השמש וכן אס זרק לה קידושין ספך קרוב לו ספך קרוב לה אס נמלא עומרה ככיתוי היה קרוב לפ' וחס נמלא ככיתוי אכיה היה קרוב לו וחס לחזיוי המלך שדורס כסכדורין על קידושין וחס השמש שהיה מחברר . על ידו וכן עבד כנעני זה אומר עלי הוא זה אומר עלי הוא ככיתוי שנמלא עומרו שלו היה זה היה וחס הוא אכי כנען . חלוטו אכי הרע"ז וז' . ונמס . כ' סכא ואידך שניו יחרוב ונמס שהיה המן ניםס ושוחין נאנטו החיות והפע"ל לדין אותו ואוכיין וטועמין כהם עעס מן והיו חורקין שניםס ונמס על עוכהם של ישראל : (ככ) לאחד . כ' בתמורה הכא ואידך כהם חפשו לאחד כמספרס . כל א' סיתה מנחמו פשרון אחד וככה סכא עס העומר סיתס מנחמו שני

שפתי חכמים

הוא לחס אכירים ואין דרכו לנבלש אלא החולטוס היו זו חמלה ומחמת החולטוס בבלים (רש"ל) ואין דבריו נלאין כפרי במיב כקרה כלאר ליה מסג ולא הכליש ורמה לא היטה זו : ע' לא שהלכת נחם דאי"כ מה יחבלו : א' פוערין חקנוס על ונמס שעל ידי השמש נמסו פוערין : צ' לא שגווט הם ללוקט פכלים כעכור סיום ומחר מנטי שדיוט פזין הנון יורד לחמר שאי"כ לחם כאו פועריו פ ע"י השמש מתחמם ומפסיר : ונמס . דישטקרי"ר (זא גיין אז שמעלעו) . רזונמתי כסכדורין כסוף ד' מיוזת : (ככ) לקטו לחם משנה . כשמדרו את לקיטתס כהלהיסס מלאו פכלים צ' שני העומר לאחד . ומ"א לחס משנה אותו היום כשנחה לשבח כריוטו ועמנו (מכילתא) (שאס להביד שניםס היו הלא חתיב שני העומר לאחד אלא

עניני המן

דעת זקנים סבעלי התוספות
 (ככ) שני העומר . וכל ימות השנה היו עושין מן העומר שני חכמים ואי"כ ביום הששי היו עושין משני העומר לאחד ארבעה חכמים וביום הששי אוביין בהן אחר וגשאר שלשת והיה רהם לעשות משנה רבבת שכבת אוביין אחד כי ירד שלתם לאבוי רחם לכל סעודה וגשאר לובת שני חכמים ויהיו רהם לחם משנה והיה ריאה שאין ברצוין בשני כבורת במנחת כשבת . אבנס ואיטי סה"ר כירנתן שהיח כוצע בשני כבורת במנחה כשבת וקבלתי מס"ר אברהם

ולסרות מן כלכס כי בני אדם גם בני איש יחד פשיר ואוכיין ככל מה שסס חיים פעולתם אלו ואלו הם רליס לנבקס אוכל ננפעס אלא שרובים יתחנפו עלני חלקים מהס פמהקריס לזורכס ומהס פועריוס עליו . וסכס וילויס מן הפולס מלאס ססממעטיס לא חצרו לו דרכי כי ככר הוח אס נפשו עד עת פת ונס המרנס לא מעלה מן ג' כי ישעיר וירכס ככור ביתו לא ישאר כידו ילמסח מלך מעלו ולא ירד חחריו ככורו . חס מופס גדול ולפוסתק . חלדס . כי סיפוקו אחר כסעודק הוה ענין רע מן חלסיס לכני חלדס לענות בו לחרוב דמו ולקטון כנעשו . ולזה ככא סננה עלוי איש לא יומר ממנו עד בקר . כי לא הותר להם רק על ענין כדוך ה' יוס יוס . והגיע ממחמדו קנחס שלא שמטו אל חסע ולמנוח או החמירו אכילתם ולא חלטיסו ענחס לאכול ממנו כדי לשמור אותו ליום מחר כמו שסוח ענין סרכס בני אדם שמהקריס חס ענימן מכל עובד לשמור ממונס לעבלי כשומיין . ולזהיית זוהי ספעל סוח מתכונס רעס ופחיתות כנפע קנף עליהם חס חמנס פעלה זו רמה וככאש כדי שיחשוררו אלו החלסיס החטוליס ספוק לו היתנוטס סללו לסויך . כהם חקוס עפר רמה וחולעה מבלי השאיר להם נעמה . פ"כ יסנו ויכנסו כה' ויחנקו כנפוטס כעודס על אדמתס ויזכו לשני עלתמות :

(ככ-כג) ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויאמר אליהם הוא אשר רבו ח' וגו' . עד ספוק כע . רש"י פ"י קד"ה עד אהם מהלחס חשל הידוט הוה ככיו הוול לקי כרכב פ"י רשעטיס מחננין הכשרים עכ"ל . וקספס הכי ע"ז לכורה רש"י ענינו סותר דכריו ומחמלה כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה ויטולו כן כשילי סעודס ויגידו למס . לרש"י שאלונה מה יס מיוזים ומחל ליה לחמו שעדיין לה הניד להס פ' סכט שנלוסה לומר לכל ויהי כס ויהי כס ויהי כס אס חלסיס ואל אח' חש יכיליו על סולו וזאת ואלר לכי הוה אחר דכ"ה שגלעוטיי לומר לכל לטכ ולכך כעכא כפחוט סחמר לו עד אהס מחמסה ואל סולויו מן סכלל . עכ"ל רש"י ז"ל . הרי חמע כחן כעשכיל כד נענס מסה ולא חמוס ככדי סולא לקי כרכל ושוד קסח אי"כ פירוש לתורת אלהים

אשר רבו ח' וגו' . עד ספוק כע . רש"י פ"י קד"ה עד אהם מהלחס חשל הידוט הוה ככיו הוול לקי כרכב פ"י רשעטיס מחננין הכשרים עכ"ל . וקספס הכי ע"ז לכורה רש"י ענינו סותר דכריו ומחמלה כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה ויטולו כן כשילי סעודס ויגידו למס . לרש"י שאלונה מה יס מיוזים ומחל ליה לחמו שעדיין לה הניד להס פ' סכט שנלוסה לומר לכל ויהי כס ויהי כס ויהי כס אס חלסיס ואל אח' חש יכיליו על סולו וזאת ואלר לכי הוה אחר דכ"ה שגלעוטיי לומר לכל לטכ ולכך כעכא כפחוט סחמר לו עד אהס מחמסה ואל סולויו מן סכלל . עכ"ל רש"י ז"ל . הרי חמע כחן כעשכיל כד נענס מסה ולא חמוס ככדי סולא לקי כרכל ושוד קסח אי"כ פירוש לתורת אלהים

אשר רבו ח' וגו' . עד ספוק כע . רש"י פ"י קד"ה עד אהם מהלחס חשל הידוט הוה ככיו הוול לקי כרכב פ"י רשעטיס מחננין הכשרים עכ"ל . וקספס הכי ע"ז לכורה רש"י ענינו סותר דכריו ומחמלה כתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה ויטולו כן כשילי סעודס ויגידו למס . לרש"י שאלונה מה יס מיוזים ומחל ליה לחמו שעדיין לה הניד להס פ' סכט שנלוסה לומר לכל ויהי כס ויהי כס ויהי כס אס חלסיס ואל אח' חש יכיליו על סולו וזאת ואלר לכי הוה אחר דכ"ה שגלעוטיי לומר לכל לטכ ולכך כעכא כפחוט סחמר לו עד אהס מחמסה ואל סולויו מן סכלל . עכ"ל רש"י ז"ל . הרי חמע כחן כעשכיל כד נענס מסה ולא חמוס ככדי סולא לקי כרכל ושוד קסח אי"כ פירוש לתורת אלהים

אין גיעמין ייאבין זיי דרין עין אספילט אסמגס פון
 קן האבין זיי אספילט דאס נוקסם וזאס השית
 סוהמס כים רי ישראל : (ככ) ויהי אונ עם איז גינען
 גיום הששי אין דער זעקסמין סאג פון דער גאה
 דאס איז פרייאקאג גאפי האבין זיי זעקליבען דעם
 קן ווי פיר זיי פלעגין קלויבין אלע סאג נאר אז
 זיי האבין אין דער היים איבער גיקאקסמין איז
 גינען נחם צונוי סאהל אזוי פיל כרויס שני צווי
 בעקסמליה צו אפארשון וגיאי זעגן זעקעקען אלע
 העורין

כַּל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּדוּ לַמֶּשֶׁה :
 כַּג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה שִׁבְתֹּן שַׁבְּתֹן קִדְשׁ לַיהוָה
 מִחַר אֶת אֲשֶׁר־תֹּאפוּ אִפּוּ וְאֶת
 אֲשֶׁר־תְּבַשְׂלוּ בַשִּׁלּוֹ וְאֶת כָּל־
 הָעֵדָף תִּנְיְחוּ לָכֶם לַמִּשְׁמֶרֶת עַד־
 הַבֶּקֶר : כִּד וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ

בְּרַבְרֵי בְּנֵי־שֵׁתָא וְחַיִּיאוּ
 לְמֹשֶׁה : כַּג וַאֲמַר לְהוֹן
 הוּא דִּי מְרִיל יִי שְׂבֵא
 שַׁבְּתָא קִדְשָׁא קִדְשָׁא יִי
 מִחַר יַת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין
 לְמִימָא אִפּוּ וְנַת דִּי אֲתוֹן
 עֲתִידִין לְבַשְׂשָׂא בְּשִׁילּוֹ
 וְנַת כָּפֵּי מוֹתְרָא אֲצִנְעוּ
 לְכֹון לְמִטְרָא עַד צַפְרָא :
 כִּד וַאֲצִנְעוּ יַתִּיהָ עַד צַפְרָא
 כַּמָּא דִּי פְקִיד מֹשֶׁה וְלֹא

תולרות אהרן
 אם חסר . כ"ה ט :

בער המורים

עשרונים ואילת במדבר אחד לכבש האחד יותר להקדיש שהוא
 אחד וכן מני מעטו לאחד ממספרים כמו עשיתים לכבש כן מעטו
 עשרון אחד יותר להקדיש : (כג) שבתון שבת קודש . הקדוש
 שבתון לשבת ואח"כ קודש ובפרט ויקהל הקדוש קודש לשבת
 זהיה לכס קודש שבת שבתון לה' לומר שמוסיפין מחול על הקודש
 כנתינתו ויניחיתו ע"יך שבתה קודש שיכל ע"יך הקדושה
 ולאחר שילא הקדושה וכן נזקקו אחד נאמר את שבתותי תשמרו
 הקדוש שבת לשמירה ונזקקו חסר הקדוש שמירה לשבת כהיה
 לתקן לה לא הוסיפו במתקן שבת להשירה אחריו שאמר
 לישות מעטת שבת נגון לרחוק כמתקן שנתתם לנורך ישראל :

רשכים

(כב) ויגידו למשה ה' מה שמצאו משנה ואם יותירו סמנו
 עד מחר . ומשה לא הגיד להם עד עתה מה שאמר לו
 הקב"ה כיום הראשון והיה ביום הששי (וכו' וביאור)
 והביאו את אשר לקטו והיה משנה : (כג) ויאמר אלהים
 הוא אשר דבר ה' . מיום ראשון ואני לא הגדתי לכם .
 ומשה נחבון שיהיו תמיהים כשימצאו משנה להודיע להם
 עתה כבדו של יום השבת : תאמו אמו . היה לו לומר
 בחטף פתח קפו . כמו כן אכל אכל . מן אכר אמר . מן
 אלה אפה לשון צווי אלא בשביל שאינו מחוברך האחריו
 אלא מנוגן כרביע עשתי ימים מנוגוני המלכים לכן נקוד
 (הושע ד' י"ח) : כדו ולא הביאיש . ואפילו רימה

שפתי חכמים

הנשיאים כשדלו שהיה להם להם משנה להגיד הדבר למשה
 והשיבם הוא אשר דבר ה' וגו' : כן ק"ל לנפשות שמעט מס
 שכר אפו וכפלו יאפו ויכפלו עור . לכן פירש מה שאתם רואים
 לומר לכם ולכך נעשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאחכם
 מה שאתם רואים לאסות כתנוד אפו היום ק הכל לשני
 לשון אפייה טפל בלחם ולי בישול בתנביל : למשמרת .

ביצירי ולא מצאחי דוגמתו אלא הבו . הבו קלון כנגיה
 ריש"י

משונה בעטם (וריה) : ויגידו למשה . שאלוהו מה
 היום מיומים ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה
 פרשת שבת שלגמרי לומר להם כיום הששי והיכינו וגו'
 עד שבת אף זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שלגמרי
 ולא הוילוחו מן הכלל : (כג) את אשר תאפו אמו .
 ימים ומה שאתם לריכים לכשל ממנו במים בשלו היום .

דעת וקנין מבעלי התוספות

וראיה מדיאית התם ראו כי ה' נתן לכם השבת וגו' אמ"ר
 יצחק אם יאמרו אליכם אומות העולם למה אתם שמורים
 את השבת השיבו להם ראו הנס שבכל יום חיה יורד ישראל
 מן פרידה אחת וכשבת שתי פרידות הם' כפולות כל' שכל
 פנידה שיוורה בשביל שבת יורדת כפולה בלחמה וכך היו
 עושין כיום הששי שהרי היו עושין חצוי העומר לחם אחר
 וכשבאין לאפות העומר והיו משני העומר לאחד כשבי
 שבת היה כל חצי העומר נשני לחמים הרי כל ששה
 לחמים העומר וחצי וכל העולה פנידה היו ארבעין שני
 לחמים כי דרך לאכול כשבת יותר מסעודת של חול מפני
 נשמה היתירה . ולפי זה תמצא שהיה להם בשבת במנחה

ענינו המן
 למה ככל פעם שישאל חקולו לא נענש משה משום נכדי הולא
 כו' רק כאלן . ונראה לתרץ אם היה משה מגיד להם והיה כיום
 הששי והכינו את אשר יביא קודש כל יום הששי . אז כולאי
 היתה חוקה מאל דענין כל ישראל אמונת מלות שבת ע"י
 רלוחם כחוש שנקתו לכבוד משה ושוב לא היו לריכין לנסות
 את השם כיום שבת לרלות אם נפל מן שבת או לא . ומשה
 חשב עמ"ם לא ינסו ישאלו את הקב"ה לנבט מן שבת אם לא .
 לא יגיד להם פרשת שבת עד לאחר שגלת זקני העדה . כי
 כרלות השנוי עשתי יום הששי ימים ימים כולאי יאמרו אמר
 משה . ומשה עשה כזה . כי כלתה לתקלת העם לא הספיק זה
 עד שנת ה' והלנו לרלות אם נפל מן שבת או לא . והיה
 משה הוא גברס להם לכא לנפיון הזה כנגנחו . והקב"ה יודע
 דהא מדכתיב והיה כיום הששי ע"כ שכלו דוסיס כיום ששני

פתשנות ידע כל זה . לכן הוסיף על פ' שנת קודש יום [ששני] .

פירוש לתורת אליהם

נאם את וואם איר ווילט קארנין באקין אזי באקט
 היינט פרייטאג וזאת אונ וואם איר ווילט קארנין
 קאקין צשני קאקט היינט וזאת אונ דאם איבערניגע
 תניחו זאלט איר אייך צו אהיטונגן לאזין אויף
 קארנין : (כד) ויניחו אותה האבין ריא ישאל דעם
 איבערניגען מן גלגאום ליגען באשר נוי משה האם
 זיי גיהייסין וזא אונ צר אזי ניט מיאום גינארין

העררין פון דער עדה ויגידו אונ האבין דאם
 גינאנט צו משה אונ האבין אים גיפרענט וואם
 בטייט דאם וואם היינט איז צוויי קאהל אזוי פיל
 וויא פסיד : (כג) ויאמר האם משה גינאנט צו דיא
 העררין הוא דאם איז וואם נאם האם גינאנט צו
 קיר אונ האם גיהייסין איך זאל אייך זאגין שבתון
 דוהאונגן שבת דער הייליגער שבת איז קארנין צו

וְרַמָּה לֹא־הִיְתָה בּוֹ : כִּי וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם
לִיהוֹה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה :
כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַמְהוּ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ :
כִּי וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם
לְדַקְּטָ וְלֹא מִצְאוּ : ס כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה

סרי וריחשא לא תה
 ביה : כה ואמר משה
 אכלוהו יומא דין ארי
 שבתא יומא דין קדם יי
 יומא דין לא תשכחניה
 בחקלא : כו שתא יומין
 תלקמהו וביומא
 שביעה שבתא לא יהא
 ביה : כו והוה ביומא
 שביעה נפקו מן עמא
 למקט ולא מצאו :
 כה ואמר יי למשה עד

הוא ויאמר משה : שבת קיי : שש ימים : שש כו : ויצי ביום : שש קיי :

בעל המורים

רמס : כי במספר דין ואורך רחמה חכספ עליסם למר לך שאין
 סרמה שלטת בפתים כשבת ואין סרמה שלטת באוכלו כמן
 כדליחא כהחוכר אח הספינה : (כו) ללקוט : כי במפורס סבל ואורך ללקוט כדסר אמר מה החס ילפינן ' ל קט ג' לט ל קט
 רשיו

רשבים
 שרגילה לבא מותרה לא היתה בו : (כז) לא יהיה בו .
 כדליחא כהחוכר אח הספינה : (כו) ללקוט : כי במפורס סבל ואורך ללקוט כדסר אמר מה החס ילפינן ' ל קט ג' לט ל קט
 שפתי חכמים

ר לנניהו : (כה) ויאמר משה אכלוהו היום וגו' .
 (מכילתא) שחרית שהיו רביןין אללח וללקוט כזו לאלול
 אם ללא אם לאו ש אמר להם את שבידכם אכלו לשרע
 חזרו לטניו וסאלוהו מהו ללחא ל אמר להם שבת היום
 ראה אותם . דואגים שמה פסק המן ולא ירד עוד אמר
 להם היום לא תמלאוהו : ת"ל היום היום לא תמלאוהו
 אכל מחר תמלאוהו : (כו) וביום השביעי שבת . שבת
 הוא המן לא יהיה בו . ולא בא הכתוב אללח לרבות

וכו' . וגם זה לא יתכן כפשוטו דמה לו ליעלם אוך ויאלוהו
 לכ"ס שיליסו שילפו ויעלו לנורך מחר : ר' כמו ויחה לעדת
 בני ישראל נחשמה ולא כמו ושמתם את משמרתם פקודש וז"ל
 משמרת המזבח : ש' דכל כי הוא תמינת עטם אשלמטלס וז"ל
 ניהא או שאלתם יהיה אם יאלו ללקוט כמהם וסחי להם את
 שבידכם אכלו כי שבת היום ואמרו ללקוט היום לא תמלאוהו אכל
 אם היתה שאלתם אם רשאים לאללו היה די כמה שהשיב אכלוהו
 סיס אכל כי שבת למת ליה תמינת עטם אלל ודלי השאלה לא
 היתה על האכילה אלל אם ללחא . ואפשר כי דברי משה סעטה
 אותם שאמר להם ואל כל העורך הניחו לכם למשמרת וסירש"י
 לנניהו והיו סבורים לנניהו כמשמשו ולא לאללו ליום המתחר כמו
 וסיה לכם למשמרת לדורותיכם מ"ס"ה שאלוהו אם ללחא ולא על

סאכילה : ת כי סיו סבורים שמה לנורך סעודה שבת אין להם
 דעת זקנים כבעלי התוספות

עניני המן

שני ככרות הויכך יש נהגו לבצוע בשני ככרות גם בכנהה
 אבל קרוש יבא דאמ"י שבת שחרית דא סקרשי אי נאר
 יחר סאת יום השבת כדססיק בסס"י ביצה :

וכסו וגו' היה קודם יום הששי . ולא היה משה מגיד להם חייך
 וסכינו וגו' ואח"כ לכביניס יום ששי היו לוקמים להם משנה לא
 היה ניכר הסיון יבוליס למר שבלט לקיים מצות הקדוש כרוך
 סול ללקוט שני סמורים סבת כה הששי . ולא כונו ללכות והסיון כל
 ממילא ואמנות מצות שבת כה תמלא ולא היה מתעבת הסכין
 סעה שמשא לא גלה להם מצות וסיה ביום הששי עד לאחר שאלה

סכין ניכר מתוך מעשיסם ולא סיס קטרוג עליסם מן ספטן . אכל
 זקני העדה מס יום מיומיס גרס להם לישראל לכות ס' אם יעזב
 פירושו לתורת אלהים

לקומים על התורה

דקס אונ וערסיס איז גיט גינוען אין אים : (כה) גיאמך
 האם משה גינאגם צו די ישראל אום שבת אכיה
 נואם איז אייה געבליבען פון געכטין עקם היינט
 די נוארום היינט איז שבת צו נאט , ורשיו שרייבם
 אז עס איז געקומען שבת פריה זענען די ישראל
 געקומען צו משה אונ האפיין אים גיפןענט אויב
 זיין זאלין ארויס גיין קלויבין האם ער זיין
 גינגעפערט דאם נואם איז אייה געבליבען פון
 געכטין עקם היינט , פאר נאכט זענען זיי ווירער

(כה) ויאמר משה אכלוהו היום וגו' .
 צו דיא יידין איר זאלט גיט סיינען אז דער
 קן נעמט קלויבין אויף זינגטאג נעמט איר אים אויף קענען
 עסין , נאר היינט איר אים עקין , אונ אויב איר
 נעמט קלויבין רעם קן אויף זינגטאג נעמט ער נוערעקריג נוערין .
 ווארום נואם ער איז היינט גיט נוערעקריג גינאראין , איז
 נאר וויל היינט איז שבת , נאר היינט נעמט איר גיט
 געפיען קן אין פעלר , וויל אין דעם סאג האם נאט
 געוהרען פון זיין ארבעט נוען ער האם גשאמין די נועלט ,
 דריבער איז אויף דעם סאג קיין קן גשאמין גינאראין :

געקומען צו משה פרעגין אויב זיי זאלין ארויס גיין קלויבין האם ער זיין גינגעפערט שבת היום .
 היינט איז שבת האם משה גינעקן אז זיין זארגיין סאקער האם ער קן אויף גינעקט אונ נעמט
 שוין סער גיט זיין האם משה צו זיי גינאגם היום . היינט נעמט איר אים גיט געפונען אין פעלר
 אבער סארגיין נעמט דער קן ווירער גיין : (כו) ששה זעקס סאג זאלט איר קלויבין אים גיט אונ דעם
 זיבעטין סאג איז שבת יא יהיה בו דער קן נעמט גיט זיין אין אים : (כז) ויהי אונ עם איז גינוען גיט
 אין דעם זיבעטין סאג . זאט זענען אטייל פון דעם סאלק ארויס גינאנען קלויבין זא סנא האפיין זיי
 גיט געפונען : (כה) ויאמר האם נאט גינאגם צו משה עד איה ביו ויין לאנג נאה סאנאס נעמט איר

גיט געפונען : (כה) ויאמר האם נאט גינאגם צו משה עד איה ביו ויין לאנג נאה סאנאס נעמט איר

אַיְמְתֵי אֲתוֹן מְסָרְבִין
 לְמִיטְר פִּקּוּדֵי אַוּרְבִּיתֵי:
 כַּס חָזוֹ אַרְבִּי יֵי יִהְיֶה לְכוֹן
 שִׁבְתָּא עַל כֵּן הוּא יִהְיֶה
 לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה
 לָהֶם הָרִין יוֹמִין תִּיבּוּ
 אַנְשֵׁי תַחְתּוּהֵי לָא יפּוֹק
 אַנְשֵׁי מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה: ל וְנַחוּ עֲמָא
 בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה: לֵא וַיִּקְרֹוּ
 בֵּית יִשְׂרָאֵל יְת שְׁמִיה
 וְתֵא עַד אֵלֵי ג' ק"פ ט: שבו ארבע עשר
 מה: טל יאל ארבע עשר עירובין ג:

בעל הטורים
 חף הכל שנים לקטו ביום הששי ונאלו וביום השבת יאלו לקטוע השלישי ולא נאלו: (בט) אל יאל ג' בנוספה. הכא ואיך אל יאל פליט מן העיר כולו אלא אלו מןקטונו

רשבים
 המן: (ל) וישבתו העם. מכאן ואילך ביום השביעי:
 היינו חוץ לדי אמות לפי שאלה חוץ לחתום אל יאל פליט מן העיר

שפתי חכמים

ללא ללקוע חבל לכעודת הילול שבו חול לרבים ללא כזי
 הששי מכוין לשבת ואין מכין לחול לכך חזרו לשלול: אל דלילכ
 הא כבר נאמר כי שבת היום לה' היום לא תמלאוהו אלא וכו':
 ב פיודש דלך מוכל הדויה: רעומחין כעדה קוליה ומיני פעסיה
 וירק טוב וכלו להלוה חוהין קוליה פעסיה כל בהלויין מן כרוב
 הטוב ונמלא ככדי הלא לקי כרכל כך זה ככדי ישראל שחטאו
 לקה חף מי שלח חטא. וה"ל דלעיל פירש' בעלזנו שחלה
 שמרדו כחמש עופי שלל הגיד לשרלח פרשה המן עד שאלו.
 וי"ל דהא וכה גרמח דזי משום עפס שלל הגיד להם מלח שבת
 לחוד למח לא הוכיח הקב"ה את משח מיד שלל הגיד לכן ולמה
 המתין עד כלן חלא דלזי משום משל הדיוט והי משום עפס משל
 הדיוט לחוד לכל אוחו כלן יותר מבעשר מקוהין שחטאו
 ישראל חלא משום עפס השני גם כן: ג כלומר ראו כעניינם כי
 נוחן לכם כעבר שבת להם שמה: כתב הרא"ש חבל לא ידעתי
 מרובה ונחן בו להם משנה כי לם כרכה חוספה עובה היא ואם כעבור שביום השביעי עובת בו המן ואיינו יורד הו"ל לכתוב על
 כן לא יורד המן ביום השבת וכו' ויחין מה שחירץ. ונראה לי כיון שבס כיום הששי אחד המרבה הרבה נולד ואחד הממעיט
 אחד לא מלאו כי אם הם משנה שני עומרים לגלגולת ואם כרכה היום הששי הוא תשטיר להם לא תמלאו כי אם להם משנה וחו' לא
 חלא דלזי מלאו הכי יורד להם משנה ביום הששי כדי שיהלכו ביום הששי וביום השביעי וחו' שכתב רש"י שברי כיום נכפה כלל
 פירש שבת להם להם יומים כלוהר דוקא להם יומים וחו' לא: ד מדכתיב שבו שחמע שלא יאלו מקוהין ש"ל דלמור ללך וזה
 חיזו דהא כתיב וימאלו איש מקושש ש"מ דמורר ליך ל"ט מכלן וכו': ה' כיון דכתיב שבו איש תחתיו פ"י תחתיו וכשה תחת

עניני המן

מאמר והיה ביום הששי ולמה המתין הקב"ה לפעוט למשה עד
 שיאלו מן העם ללקטו ביום השביעי. אך הכה כתמו עיקר עובשו
 של משה היה על שחזר מאמר והיה ביום הששי אך לך ומן
 שלא יתהם התקלה כפועל ככיוון העם לא היה שום מקום ל: ייטן:
 כיון ששמה היה ספור שלא יקטונו עוד כי יספיק להם השניור

פירוש לתורת אלהים

תחתי ויצמט אימליכער אויף זיין אָרמט אַי זַצא עֵם
 זַאל קִיין קִועַנְקְשֵׁ אַרוּים גִּיין פּוּן זַיין אָרמט אַין
 דַעס זִיבְעַטִין טאַג. כְּלוּמָר עַר זַאל גַיט גִיין אַין
 פִּעֵלדִר אַרִיין קְלוּיבִין קֵן אַום שִׁבְתָּה: (ג) וַיִּשְׁבְּתוּ
 הָעַם הָאֵשֶׁת דַאם פּאַרְק גַעֲרוּהָט אַין דַעס זִיבְעַטִין
 טאַג: (יא) וַיִּקְרָאוּ אֹנֶן רִוא יוֹדִיין הַאֲבוּיַן גַעֲרוּפִעַן
 דַעס נַאֲקָען פּוּן דַעס זַשְׁבִּיין קֵן הוּא אֹנֶן דַעַר קֵן

ג'יט וְעֵלִיין חִיטְען סִייַן גִּבְאַט אַונ סִייַן תּוֹרָה:
 (כס) אונ דאם האט אויף גאט ג'נאגט צו משה עד
 זאל זאגין צו ד'א ישראל האו זעהט פי אז גאט
 אל'יין מיט זיין קבור האט אייך ג'נעקיין אונ האט
 אייך מזהיר ג'נוען אויף דעם שבת צי גן דרום
 שוהט ער אייך אגם אונ ג'יט אייך אין דעם
 זַעֲקָטִין טַאג בְּרוּיט אויף צוויי טאַג שְׁבִי איש

מצות השם

שלאמר אל יאל איש ממקומו ביום השביעי:
 אייילין און אזוי באדך אז קען גייט מער נוי צווייא סווענד
 אייילין קומט אים פלוקות און דיא מצוה אין נזקט סיי פיא
 זקרים סיי ביי נקבות און אויף גערין זעדין און יעדעד צייט ג
 אי

(כד) (לאו ג] שלא ילך אדם חוץ לחמוס בשבת
 (כס) אָל יַצֵּא אִישׁ מִמִּקְוַמוֹ וְגו'. מן דעם סמוק דערקען מיד
 ארויס די לא תעשה. אז קען פאר ג'יט ג'יין אום
 זַקַּת קַער פּוּן אִיין תַּחִּום שִׁבְתָּה. דַאם אִיין צווייא סווענד

את־שמוֹ מן־וְהוּא פִזְרַע גַּד לָכֵן
 וְשַׁעֲמוֹ בַצְפִּיחַת בְּדָבָשׁ : לֵב וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוֶּה יְהוָה
 מִלֵּא הָעֵמֶר מִכֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְת
 לְדַרְתֵיכֶם לְמַעַן אִירְאוּ אֶת־הַקָּהִים
 אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר
 בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :
 לֵב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן קַח צַנְצָנֶת
 אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֵמֶר מִן
 וְהִנֵּה אֹתוֹ לְפָנַי יְהוָה לְמִשְׁמַרְת

מנא והוא פזרע גד לכן
 גידא חניר ומעמיה
 פאסקריטון בדבש :
 לב ואמר משה דין
 פהקמא די פקיד יי מדי
 עומרא מניה למטרא
 לדריבון גדיל דיהוון ית
 לקמא די אוקלית יתבון
 פמדבבא באסקותי
 יתבון מארעא למצרים :
 לב ואמר משה לאהרן סב
 צנצנת חדא והב תמן
 קלי עומרא מנא ואצנע
 יתיה קדם יי למטרא
 לדריבון

תולדות אהרן
 נדבש . יומא טה : ומן טסה . סוריות ז ב
 זמני ה' . סוריות טס :

בער המורים

היינו תחום שנת . כולו הטוס אים אל יאל רמו לכד לוקין על
 עירובי תחומין דבר תורה : לדבש לזעון ירלו את הללס . ר"ת
 אליס לומר טיהא שמור עד טיהא אליס : (ג) והנס . כי מטמי
 כמו האנונים קודם טחינה וכתיהשה מתוקין
 כשמוכה לסיכך והיה טעמו (כשמנה) לשמנוניה . כמו האנונים
 (מ"א) שם והיה טעמו כטעם לשד השמן)
 און לו חבר אבל צפחת מים בלי הוא : גד . מין
 הברולח כדכתיב להלן ועינו בעין הברולח . אבל זרע גד אינו לבן
 ארזן שהיה שם ארזן הערות : קח צנצנת אתת

רשבים

ולהלן הוא אומר והיה
 פירשו רבותינו כדבש
 אומר לפי פשוטו
 ברחים או רכו כמרוכה
 כתיב כאן וטעמו (מ"א) שם
 והיה טעמו כטעם לשד השמן)
 און לו חבר אבל צפחת מים בלי הוא : גד . מין
 הברולח כדכתיב להלן ועינו בעין הברולח . אבל זרע גד אינו לבן
 ארזן שהיה שם ארזן הערות : קח צנצנת אתת

שפתי חכמים

למות נוסו כי אמות ואלס כדי לפטט ידיו ורגליו : ו דהא
 (קאריאלדער) זרע שלו עגול ואינו לבן והמן היה לבן ואינו כמשל לזרע גד
 חלל לעינו העגול כזרע גד היה
 בלשם שטעמו ארוח בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון חכמים והוא מרגיש על אונקלוס
 נגנייה : לדריבון . בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיח למה אין אחס עוסקים בחורה
 חתום מלאכתו ונעסק בחורה מהיכן נתפרנס הוליא להם ללנות המן אמר להם אחס רחו דבר ה'
 חתום לא נלמד אלס רחו כזה נתפרנסו אכתיכס הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו : (ג) צנצנת . ללוחית
 חתום חתומו : והנה אותו לפני ה' . לפני הארזן ולא נלמד מקרא זה עד שצננה חלל מועד חלל סנכנת כלן

רש"י

עשכ ששמו קוליילדר"י
 לעין המגול כזרע גד היה
 חתום חתומו : והנה אותו לפני ה' . לפני הארזן ולא נלמד מקרא זה עד שצננה חלל מועד חלל סנכנת כלן

עניני המן

ושאלמו אמונת מלות שנת . אמנס
 כיום כטעם לשד השמן . פירשו רבותינו כדבש
 אומר לפי פשוטו
 ברחים או רכו כמרוכה
 כתיב כאן וטעמו (מ"א) שם והיה טעמו כטעם לשד השמן)
 און לו חבר אבל צפחת מים בלי הוא : גד . מין
 הברולח כדכתיב להלן ועינו בעין הברולח . אבל זרע גד אינו לבן
 ארזן שהיה שם ארזן הערות : קח צנצנת אתת

קח צנצנת אחת . אינו יודע של מה ויהי של כסף או
 של זהב או של חרס ת" צנצנת דבר המציץ מחבורו
 לא נעש משה עד עתה ולכן מסמך ככתוב חתף אחר פסוק
 פירוש לתורת אלהים

ואל דאם בהאקלמין דרזוחים צו אייערע געבירט
 זמשן פון וענין ירא אייערע דורות וואס נאך אייך
 זאלין זעהן דעם פרויס זאך וואס איך האב אייך
 געמאכט זאסן אין דער מדרב ביציצי אז איך
 האב אייך אויס גיצויגין פון דעם לאנד מצרים :
 (ג) ויאמר האם משה גיזאגט צו אהרן קח געם
 אגלאז ומן אונ ואלקסט געבין אין דעם גלאז אפול
 מעקסטיל מן והנה אותי אונ לייג דאם אניערע זמני יי
 פאר גאט . פרוקר פאר דעם ארון עם זאל זיין
 לזימרת

לדְרִיכוֹן : לֵד פִּמָּא דִּי
 פִּקִּד יִי לְמִשָּׁה
 וְאַנְעִינְיָה אֶהְרֵן קָדָם
 סְהִדְחָא לְמִטְרָא : לֵה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶכְלוּ יַת מְנָא
 אַרְבְּעִין שָׁנִין עַד דְּעִלּוּ
 לְאַרְעֵי יְחִיבְתָּא יַת מְנָא
 אֶכְלוּ עַד דְּאַתּוּ לְסִיפֵי
 אַרְעָא דְבָנֵינֵי : לֵו וְעוֹמְרָא
 חֵד מִן עֶשְׂרָא בְּתַתַּת
 סֵאִין הוּא : א וְנִמְלִדוּ כִּלְ
 כְּנִישְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמְדְּבָרָא דְסִין
 לְמִטְלִינְהוֹן עַל מִימְרָא
 דִּי וְשָׂרוּ בְּרִפְיִדִים וְלִית
 מִיא לְמִשְׁתֵּי עֲמָא : ב וְנִצְוּ

ת"א לריווקוס . סוריוס עס : ונני
 ישרא . קרוזין לה : וסעמר .
 פירוזין עג : כרפידים . ססדרין קז : וימנו
 כרפידים . פרזין סז : וירב הכס סס . עס :

בעל המורים

פכה ויחיד וסנה אל סקלע נדדעון מה הסס נחטכל מאלוי גס
 סמן נכלע כליכורס ונחטכל מאלוי : (ל) וסעמר עשרית האיסה .

רש"י

כפרשת המן : (לה) ארבעים שנה . והלא חסר
 ל' יום שהרי כט"ו כחור ירד להם המן תחלה וכט"ו
 בניסן ספק ז' שנאלר (יהושע ה) ויטבות המן ממחרת
 אלף מניד שטננות שהוליו ישראל ממלרים טעמו כהס
 טעס מן : אל ארץ נושבת . לאחר שעברו את הירדן
 שנאלר (דברים ג) אטברה נל וחרלה את הארץ הטובה אשר
 רש"י (סן) : אל קצה ארץ כנען . כחמלת הנבול קודס
 זה את זה אל כערבות מואב כשמת משה כז' כאלר
 העומר כשטה עטר בניסן שנאלר (יהושע ה) ויאכלו מעביר
 דעת זקנים מבעלי התוספות

ונני : (לד) לפני העדות . הארון : (לה) אל קצה
 ארץ כנען . כדכתיב ביהושע וישובת המן מסחרת :

שפתי חכמים

ככל מקום שמונת לפני ה' הוא דכל העולם שלו : ז ואל"ף הא
 רש"י בעלמו פירש לטיל דכט"ו ירד להם הלפ"ף תחילה . וי"ל מה
 שנקט רש"י נעיל ע"ז ר"ל תחלה ע"ז ומה שנקט הכ"ט ע"ז הוא
 סוף ע"ז יום דשדין הלילה אחר היום שעבר והוי סוף ע"ז כיון
 (כ"א) שזוהי שבעבר הירדן מיושבת וטובה
 נשבת יחבתא ר"ל מיושבת .
 כמלאו כמחשיון
 מן מלירד ונחטקו ממן שלקטו כז כיוס על שקריו
 ממחרת הפסח : (ל) עשרית האיפסה . האיסה שלש
 עניני המן

ויכי כיוס השניעי ילאו מן הסס ללקוט ולא מלאו . לכן ויאלר
 ה' אל משה עד אנה ונאלס וגו' ונאלס לנסוח את ה' רלו כי
 ויהי לנס להספיק הסיוי סנין יום השני לשאר הימים להאמין
 מלות שכת בלא כסיון :

פירוש לתורה אלהים

למשפחת צו אהימונג דריווחיכס צו אייער געבירט :
 (נד) כפאר אזוי נוי גאט האט גיבאמין צו משה אז
 אהרן ואל סאהן נגיחתי אהרן האט אהרן דאס גלאז
 מיט מן גילייגט לפני העדות פאר דעם ארון וואס
 דיא תורה ליגט דרינען למשפחת דער מן ואל זיין
 צו אהימונג : (יה) ויני ישראל אונ דיא יודין אבני
 האבין גיגעכין דעם מן ארבעים שנה פערציג יאהר
 עד כואס מן זיין זענען געקומען אל ארץ נושבת צו
 דעם לאנד וואס זיין האבין זיך דארטין געזעצט
 דאס מיינט מען ארץ כנען אה מן אבני דעם מן
 האבין זיי גיגעסין עד כואס מן זיי זענען געקומען

צום אנהייב ארץ כנען (נו) זאגט דער פסוק והיוסר
 אונ דער עוקר איז אצעהקט חלק מן אזוי אקאס
 וואס נערט אזוי גערופין : (א) גיטע אונ דיא יודין
 האבין געצויגן למקשיכס צו זיינערע ציהאונג וואס
 איז גיווען פל יי דורך נאקס מויר . בלוקר אז
 גאט האט זיי גייהיסין גיין זענען זיי גיגאנגען אונ
 אז ער האט גייהיסין רהען האבין זיין גערוקט
 נגיחי אונ זיי האבין גערוקט אין דעם ארם רפידים
 ויחי מיס אונ דארטין איז גיט גיווען דאס
 פאלק ואל מריוקען : (ב) וירב האט דאס פאלק
 זיך געקריגט מיט משה ניאסרי אונ זיין האבין

תַּנְדִּילְנוּ מִיָּם וּנְשַׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם
 מִשֶּׁה מַה־תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֹן
 אֶת־יְהוָה: וַיֹּצֵמָא שֵׁם הָעַם לַמִּיּוֹם
 וַיֵּלֶן הָעַם עַל־מִשֶּׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה
 הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי
 וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בְּצֵמָא: וַיֹּצֵעַק
 מִשֶּׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה
 לָעַם הַזֶּה עוֹד מַעַט וּסְקָלְנִי: הוּאֹמֶר
 יְהוָה אֶל־מִשֶּׁה עֵבֶר לִפְנֵי הָעַם וּקַח
 אֶתְךָ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּבֶן אֲשֶׁר
 הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיַדְךָ
 וְהִלַּכְתָּ: וַיְהַנְּנִי עִמָּד לִפְנֵיךָ שֵׁם אֶעֱלֶ־

עִמָּא עִם מִשֶּׁה וְאָמְרוּ הִבּוּ
 לְנָא מִיָּא וּנְשַׁתִּי וַאֲמַר
 לְדוֹן מִשֶּׁה מָה אַתּוֹן נִצְוֹן
 עִמִּי מָה אַתּוֹן מִנְסֹן קָדָם
 יי: וַיֹּצֵחִי תִמְן עִמָּא
 לְמִיָּא וְאֶתְרַעַם עִמָּא עַל
 מִשֶּׁה וַאֲמַר לְמָא דְנִין
 אֲסִיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם
 לְקַמְלָא יְתִי וְיַת בְּנֵי וְיַת
 בְּעִירֵי בְּצֵחֻתָא: וַיֹּצֵלִי
 מִשֶּׁה קָדָם יי לְמִיָּמַר מָה
 אֶעֱבִיד לְעִמָּא דְדִין עוֹד
 וְעִיר פִּזֹן וּרְגֻמֹנִי:
 הוּאֹמֶר יי לְמִשֶּׁה עִיבֶר
 קָדָם עִמָּא וּדְבַר עִמָּא
 מִסְבִּי יִשְׂרָאֵל וְחֻמְרָךְ דִּי
 מַחִיתָא בְּיַהּ יַת נְהִירָא סַב
 בְּיַדְךָ וְתִיּוּל: וַיֹּהֵא אָנָּא
 קִאִים קָדָמְךָ תִּמְן עַל
 תְּרִיא וְעִבְרָא חֶדֶר: סְטִיבִילִי עַל
 עוֹמֵד: כֵּל עַל עַל

בעל הטורים

סמוך והעומר לפרשת המן רמו שיכלו המן עו שקריבו העומר :
 (ב) תריבון . ב' מה תריבון עמדי . האתם תריבון לבעל . אם
 לא תריבון ללמדך שכל המריב עם רבו כללו נזריב עם הקב"ה
 וכלו מניב כשילו ע"א וכו' אם תריבון לבעל : (ג) למים . ה'
 במסורה דין ואידך רפחתי למים . היו כל אחל לנו למים .

והדריהם שלחו לעיריהם למים . ולא לחל למים . פי' אם
 ימלאו למים שאדריהם יסלחו לעיריהם ולא ימלאו מים לנו
 למים דהיינו תורה ויתרפאו המים ולא יהיה לא רעב ללחם ולא
 לחל למים : בעלינו . כ' במסורה דין ואידך חמטע כי סגלתי'א
 כמתקופתו של קרח לומר שאותם עלמם סס שדכרו ככאל :

סמין והסאה ו' קבין והקב ד' לוגין והלוג ו' כזינים נמלא
 עשירית החיפה מ"ג כזינים וחומש כזיה ח והוא שיעור
 לחלה ולמנחת : (ב) מה תנסון . לומר היכול לתת מים
 כדרך ציה : (ד) עור העמ . אם אמתין עוד מעט
 ויסקלוגי : (ה) עובר לפני העם . וראה אם יסקלוך
 לעדות שראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור ולא יאמרו
 מעינות היו סס מימי קדם : ובטך אשר הכית בו את היאור חלה
 שחיו ישראל לאומרים על המטה שאינו מוכן חלה לפרענות בו לקח פרעה ומזריים כמה מכות במצרים ועל הים לכך
 פירוש לתורה אלהים

גְּזִיאָנְתָּמַי הַטְּ גִּישׁ אוֹיְנוּ וְנֹאסְעַר וְנִשְׁתָּה אוֹן גְּזִיאָרִין
 הַאֲבִין צוּ פְרִיקְרֵקְעוּ וַיִּשְׁרֵי הָאֵם מִשֶּׁה צוּ וַיִּי גְזִיאָנְתָּ
 פִּה וְנֹאם קְרִינְתָּ אִיר כִּיט כִּיר פִּה קִבְּטוֹן וְנֹאם
 פְּרוֹבְטָ אִיר גָּאֵם : (ג) וַיִּצְמָא אִיוֹ דְּאִמְרִין דָּאֵם
 פֶּאֲלֵק דְּאִרְשָׁמִיג גְּיוֹאֲרִין צוּ וְנֹאסְעַר וַיִּנְוֹ הַאֲבִין
 וַיִּיא גְּעַקְרִינְתָּ אוֹיִפּ מִשֶּׁה וַיִּשְׁרֵי אוֹן דָּאֵם פֶּאֲלֵק
 דָּאֵם אוֹיוֹ גְּזִיאָנְתָּ לְמָה וְנֹארוֹם הַגְּלִיטֵי דְּהַאֲסֵמוֹ אוֹיִפּ
 גִּבְרַאֲרַקְט אוֹינוּ פִּזֹן מִצְרַיִם לְמִיָּה צוּ מִיִּטְרִין אוֹתִי
 כִּיף וְיַת גְּנִי אוֹן מִיִּנְעָה קִנְדְּעַר וְיַת קִנְיֵי אוֹן מִיִּנְעָה
 קִבְּטוֹת בְּצָמָ אִין דְּאִרְשָׁם : (ד) וַיִּצְעַק הָאֵם מִשֶּׁה

הַצִּוֹר בְּחֹרֵב וְהַבֵּית בְּצוֹר וַיֵּצֵאוּ
 מִמֶּנּוּ מִים וְשָׂתָה הָעַם וַיַּעַשׂ בֵּן
 מִשָּׁה לְעֵינָיו זָקֵנֵי יִשְׂרָאֵל : וַיִּקְרָא
 שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיבוֹ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה
 לֵאמֹר הִישׁ יְהוָה בְּקַרְבָּנוּ אִם־אֵין :
 פ הַ וַיָּבֵא עִמְלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל

מִינְרָא בְּחֹרֵב וְהַבֵּית וְהַיִּמְחִי
 בְּמִינְרָא וַיִּפְקֹד מִנְיַה מִיָּא
 וַיִּשְׁתִּי עִמָּא וַעֲבַד בֵּן
 מִשָּׁה לְעֵינָיו סְבִי יִשְׂרָאֵל :
 וַיִּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא
 נְסִימָא וּמְצִוְתָא עַל דְּנָצוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַד דְּנִסְיָאוּ
 קָדָם יִי לְמִסְרָ הָאִית
 שְׂכִינְתָא דִּי בִּינְנָא אִם
 דָּא : הַ וַיָּבֵא עִמְלֶק וַיִּלָּחֶם
 קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל
 הו"א והבית נצור : עס : ויהי עמלק
 עס קיה :

רשבים

(ז) היש ח' בקרבנו. אם יתן לנו מים :

בעל הטורים

(ז) אם אין. ד' במס' דין ויודק אם אין אהה דכר נבי חשלוס כחשין לו לנחל למחמה עם ויר. אם אין אהה שומע יי. סים כה ען אם אין. ס' חכני אחרתי כי הויל ארץ טוכה ורחכס אם אין חויד שחמה לרד לבלחם ככהויל אם אין דלכשלוס דמייירי כמלחמה כמו שארז' אם לא שחמה מרגלים לא סיו לרזינין לבלי

שפתים שלמים

ימחין : י ואע"פ שאינו מביא כשירושו מדרש בסמיכות אלא כמקום שהפסוקים נכתבים שלא על הסדר אבל כהוא הויל בכרת שחשמן זו לוו לביהס כתיבם כמקום אחד . (ג) דק"ל דה"ל וילא מעלק וכו' כדכתיב וילא סיוון לקראחט לכך נרשו כי ספי הוילח סמוכה למעלה עד ונא הלכל וכו' כי סס אמרו סים פי

רש"י

גאמר אשר הכית בו את היאור ויראו עתה שאף לטובה הוא מוכן : (ו) והבית בצור. על הניזר לא נאמר אלא בצור מכלל שהמטה היה של מין דבן־חוק ושמו ספסירטון והניזר נקבע ספסיו : (ח) ויבא עמלק וגו'. סמד פרשה זו למקרא זה י לומר תמיד חני זכיכס ומוזמן לכל לרכיכס וחסס אומרים הויל ה' בקרבנו אם אין חייכס שהכלל כה וטקד אחכס וחסס לועקיס אלי ותדעון הויל חני . משל לחדס שהרכיב כנו על כתפו וילא לדרך היה חווחו הכן רוחה חפץ ואומר אכח טול חפץ זה ותן לי וואל

עניני מלחמת עמלק

(ח) יובא עמלק וילחם עם ישראל ברמירוס וגו'. הקושיח כפסוקים אלו הם . א' חזונו אחר משה מנמנו לישוע להלחם כעמלק אשר לא זיהו ה' . ולמה משה כעמלו לא לחם כעמלק . ולמה ספדי' כעמלו לא לחם כעמלק . ב' למה נלחם משה לראש כנגדס דוקא . אם להסלל . הלא כתיב ממעמקיס קרחוץ ס' . ג' מה עסס וירי מהס ככדיס ויקחו אכן וישמו חתויו היה לו לומר ויקחו חניניס וישמו חתה וירושויו . ד' מה עסס ויהי ידיו חמונה עד כה חשנה והלא ככר אחר שהוא מרים ומניח . ה' מה עסס וילחם וישוע מה עסס אומרו לפי

רעת וקניס כבעלי התועפות

(ח) יובא עמלק . המה למה איחר הלהחם עם ישראל עד ככשו וילא בא כיו שררו לכרובים שלא היו כי אם שבעים נפש . י' שאמר לו הקב"ה לאברהם ועבדו וענו אוחס . וכשמת אברמו אברהם ע"ה הספיל החוב על יצחק . קרחוץ ס' . ג' מה עסס וירי מהס ככדיס ויקחו אכן וישמו חתויו היה לו לומר ויקחו חניניס וישמו חתה וירושויו . ד' מה עסס ויהי ידיו חמונה עד כה חשנה והלא ככר אחר שהוא מרים ומניח . ה' מה עסס וילחם וישוע מה עסס אומרו לפי

פירוש לתורת אלהים

איה ועל שמיין פאר דיר שם נארטין על הצור ביי דעם שמיין וואס איז אין חורב : לפיה אונ דו זאלקס זעלאנין דעם שמיין וזיא ווערין פון אים ארויס גיין וואסער וישנה אונ דעם פאלק זאל מרינגען וזעס בן האם משה און גיטאקין פאר די אויגין פון די געזעטע ישראל : (ו) ויבא האם משה לערופין שם הכיכ דעם נאמען פון ארם משה ויכריב דאם איז מייטש פרוב אונ קריב אונ סחמת וואס האם זע דאם אויז גערופין על ריב פון וועגין דעם וואס דיא וידין האבין געקריגט ועל נסוים אה : אונ פון וועגין דעם וואס וייא האבין געפרובט נאם נאסר צו זאגין סיר ווייסין גיט תיש : אויב נאם איז דא צווישען אויגן אים אין אויב גיט : (ח) ויבא אונ עמלק איז געקומען ויגהם אונ האם מלחמה גיהאלטין

לוקוטים על התורה

(ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל וגו' . דער ילקוט ראובני שבייבט רבי ברוםפראי האם וינאגט סון רבי יוחננס וועגין עמלק איז געקומען פון ד'עם . עמלק איז גיזען בייא ד'עם אים פדעגין אעצה . עמלק האם גינאגט צו ד'עם איה ווייס אז ר' געקומט צו עגין אעצה . אונ ר' סראקמט שפסעריג אויף ש'עכקס צו סקוה . אונ ויער עס געקומט פון דיר אעצה ויערט גיט געשפאריבלט . עמלק האם גינאגט צו ד'עם ועד נאר וואס די וידין האבין גיטאקין צו דיא סקריים . וויא פיל סוכות האבין די סקריים

ספר הישר

(ח) ויבא עמלק וגו' . פאר וואס נאם איז אויז שפארק בייז אויף עמלק סער וויא אויף אלע שפלקער וואס האבין גיטאקין שלעכטס צו דיא וידין . וואס נאם גיטאקין פון זאל אפסעקין דעם נאמען פון עמלק . דער מדרש דופס דעם אונז פארלאזן אין דער פרק אונ . ער רהט נאר גיט צווישען אויגן . רבי יהושע בן קרחה זאגט וואס שפיית נאך

פרקי דרבי אליעזר

ינו הנש בן בקרבנו וגו' . רבי יוחנן בן נורי זאגט נאך די אלע שפארקייטס אונ וואנדער וואס הקב"ה האם גיטאקין מיט דיא וידין אין מצרים אונ ביי דעם : וס האבין וייא נאך געפרובט הקב"ה זעקוה סאקל אונ האבין גיערט ש'עכקסע רייר אויף הקב"ה ויי האבין גינאגט הקב"ה האם אונז פארלאזן אין דער פרק אונ . ער רהט נאר גיט צווישען אויגן . רבי יהושע בן קרחה זאגט וואס שפיית נאך

בְּרִפְיָם: וַיֹּאמֶר מִשֶׁה אֱלֹהֵי־שָׁמַיְךָ בְּחַרְלָנוּ אֲנָשִׁים וַיְצַא הַלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֶר אֲנֹכִי נִצֵּב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:

תורא בעמלק פחד . יומא זי :

בעל הטורים

עם ישראל כרפידים . בנימי' רפו ידיהם מן המלחמה : (ט) ולא . כי ככל ואיך ולא הסדה שאמר לו ללחם מן לפנים :

רש"י

ותן לו וכן שניה וכן שלישיה פגשו בלחם אחד אמר לו אותו הבן ראית את הלחם אמר לו לחי' איך יודע היכן אני השליכו מעליי וזה הכלב וגשכו : (ט) בחר לנו . לי ולך השגוה לו מכלן אמרו יהי כבוד תלמודך מביב עליך כשלך וכבוד חביבך כמורא רבך מנין שנאמר (במדבר יב) ויאמר להבן אל משה כי אלני והלא אהרן גדול מלחמי היה ושעה את חזירו כרובי . מורא רבך כמורא מלחמי מנין שנאמר (סו"א) אלני משה כללם כלם מן העולם חיובין הם כלליה המורדים כך כאלו מרדו בהקדוה ברוך הוא : וצא הלחם . אל מן הענן והלחם בו (מכילתא) : מחר . בעת המלחמה ב לחי' ר"ח כמר לנו אשׁים שידועין לבעל כשמים

קברנו ולכן ויבא עמלק ע"כ . (נח"י) לפי מה שכתבתי ל"ט להכיר לו חייביו בכמיתות הכתיבה אלא בכמיתות יחור לטון א"ס דהכי קשה לר"י דמלת כרפידים הוא מיתר דהא לעיל כתיב וחתו כרפידים וכו' יתרו כתיב וישטו מרפידים ממילא כל הסופר דבניו ובניו היה כרפידים אלא לכן נכתב כרפידים לומר לך שמעשה רפידים גרם . ויבא עמלק ולכן אמר הרב סמוך פרשה זו ומקרא זה ולא אמר לפרשה זו היינו שמוין הסמיות הוא על זה הסמוך בלד : ב דל"כ למע מחר דוקא אלא שהוא עת המלחמה ואמר לחי' נכך וגו' הודיענו בזה שמלת מחר דקבה עם לחי' נכך וגו' וצא להשמיענו שמתר בעת המלחמה לחי' נכך ומתפלל עליך כדי לזרז את ידועה ולחוקקה בעת המלחמה שיהא כעוה בתפלתי סא מהם שהוא מתפלל בעת המלחמה שיליח על כל פנים אכל אי קאי אלמנטא ככל נכך נשמיענו :

שפתי חכמים

קברנו ולכן ויבא עמלק ע"כ . (נח"י) לפי מה שכתבתי ל"ט להכיר לו חייביו בכמיתות הכתיבה אלא בכמיתות יחור לטון א"ס דהכי קשה לר"י דמלת כרפידים הוא מיתר דהא לעיל כתיב וחתו כרפידים וכו' יתרו כתיב וישטו מרפידים ממילא כל הסופר דבניו ובניו היה כרפידים אלא לכן נכתב כרפידים לומר לך שמעשה רפידים גרם . ויבא עמלק ולכן אמר הרב סמוך פרשה זו ומקרא זה ולא אמר לפרשה זו היינו שמוין הסמיות הוא על זה הסמוך בלד : ב דל"כ למע מחר דוקא אלא שהוא עת המלחמה ואמר לחי' נכך וגו' הודיענו בזה שמלת מחר דקבה עם לחי' נכך וגו' וצא להשמיענו שמתר בעת המלחמה לחי' נכך ומתפלל עליך כדי לזרז את ידועה ולחוקקה בעת המלחמה שיהא כעוה בתפלתי סא מהם שהוא מתפלל בעת המלחמה שיליח על כל פנים אכל אי קאי אלמנטא ככל נכך נשמיענו :

לכך : בחר לנו אנשים . נבחרים ויראי מעט שמהא זכותן

דעת וקנים בעמלי התוספות

ובשעת יצחק הוטל על יעקב ובניו ועשו ובניו ואמר עמלק הרשע לבנו אם אכרית את יעקב וירעו יהיה החיוב מוטל עלי לך הכהן עד שיצאו כבצרים שכבר נפרע הריב ואז בא להלחם עמלק :

עניני מלחמת עמלק

פיר . ו' ומסו ושים לחזיו ידועה . ו' כספור זה יחד הקב"ה וצא המלחמה אל עמלק שאלחמ המהא את זכר עמלק וכו' ויחד חמיה לישראל מלחמה את זכר עמלק . להיות עם בני ישראל אלא אכיהם שכמים כיום גדל ורומם ככל אשר עשה להם כנרנים ועל הים וזף אשר קדם להם בלחם זבמים וכשלו להם פשוט בו על ריבם וכו' וצא לחי' ה' : ב קברנו זה

ולא עיר אלא שהרימו יד בלתייהם כמה שנקשו לפניו . היה להם מלחמת עמלק בעת ההיא ככה נבאיה ועומה כלי ספק .

פירוש לתורת אלהים

כימ רי וישאל את רעם ארם כרפידים : (ט) ויאמר האם מישה גיזאנמט צו ויושע בחר לני קלויב אוים כענקבשין וצא אונ גיי האלמט בלחקה כימ עקלק . ורש"י שרייבמט מישה האמט גיזאנמט בחר לנו אנשים . קלויב אוים כענקבשין אונ זיי זאלין זיין גבורים נאמט פארקמטע זיער זכות זאל ביי שמיין אין דער בלחקה אונ גיי ארוים פון דיא ענגי כבוד אונ האלמט בלחקה מיט עקלק . ארער דער פשט איז קלויב אוים אועלדע כענקבשין נואם זיין קאנען כחטל זיין בישוף . נוארום דיא עקלקים זענען גיווען גרויסע קכשפים סתה מארגין בשעת בלחקה אונ זינד וועל איך שמיין ויפסה אונ דעם געקליבען שפעיער וועל איך נעמען

לוקמים על התורה

גיטאקו צו די יודין . קארמך דיא יודין האבין גיטאקו אויז פ"ה שפעעקס צו די מצריים . ווי פ"ה שפעעקס זיערין זיין נאך קארן צו אנדערע פעלקער . נואם אין ביינ געה זאל איך קארן מיט דיא יודין . האמט כעקס גיזאנמט צו עקלק גיטא האל"ט בלחקה מיט די יודין . אונ איזב דו זיעקט גיט בלחקה האל"טו מיט דיא יודין זעקסטו זיי גיט זיין נעקען אבער אמלקקה גענין די יודין פעקסטו מאכין . ווי"ה דער זכות פון די יודין איז נאך ווי"ה זיין זענען זייערמלא פון אבקהם . דעם זיערביגען זכות האקסטו דאך אויך . נוארום רז ביימ אויך א זייערמלא פון אבקהם . ריזיער איז עקלק זעקוסען בלחקה האל"טו מיט דיא יודין . אזוי האמט המן דעציערילש פאר אפשו"ש דער ארבעטער פון די יודין ראם איז גיווען מישה האמט געהאמט אפלימיר ויושע גו גו גר איז גיווען ארצמ אן רבקות . האמט מישה גיזאנמט צו איים

על ראש הנגבה אויף דער הייה פון דעם בארג

משלי חכמים

עקלק קלב . דען ער איז אזוי וויא אדנקט . וועלן סיר נעבין צו פארשמיין דעם ענגן כיס נואם איז עקלק גלייך צו אהנקט . דען דער שטיינער איז אז אקענקש גיים אין אדנקרף . נואם אין דאך איז אין יעדער שטוב דא אהנקט . אז דיא הינקט דער זעהן אפרקטירן פעקמט חייבין זיין באלד אן זי גילען . אונ עקלק נאר גיט געפארמקט . נאר ער האמט זיך גישפעלט גענין זיי ווי אבער נואם איז אפרקטירן ווי"ה קען האמט ביי

פרקי דרבי אליעזר
נאך דיא חיד . ונבא עקלק . הקב"ה האמט אויף דיא יודין געשיקט עקלק ער זא"י זיי אפרמאין . דער פירונג ביי דער וועלט איז אז איינער קומט פון וועג גיט קען אים געסין אונ פירקען . אונ עקלק האמט גיעהן דיא יודין זענען אים געפארמקט פון זי אפרעט פון כבדים אונ אפרמאטעם פון וועג . אונ וועגן דעם רבקות אויף דיא יודין האמט

קדם יי בדיי י מבנד
 יהושע קמא די אמר ליה
 משה ?אנחא קרבא
 בעמלק ומשה אהרן
 וחור סליקו רביש רמתא:
 יא והנה פד מרים משה
 ידוהי ומתנגרין דבית

תרא וסי עלאי ריש מ:
 רשב"ם

(יא) כאשר ירים משה ידו והמטה: ואבר ישראל. שכן ררך עורכי מלחמה כל זמן שרואים הרמת נסים קונטנט' בליל הן מתגברין. וכשהוא מושלך רגילין לגוס ולהנצח:
 ריש"י

למי שכני עמלק מחטפין היו: (י) ומשה אהרן וחור. שכתענית היו שריוס: חור. כנה של מרים היה וכלכ מכאן לתענית שלכיס טעשה לעכור לפני התיבה

דעת וקנים מבעלי התוספות

(י) ומשה ואהרן וחור. פירש"י חור בנה של מרים היה וכן בפרשת ואלה המשפטים פ' כן שחור בנה של מרים ואביו כלב שגא' ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. את אפרת זו מרים כדא' בס' מושה ומקש' העולם אדרבה כמשה סמיק ותמת עובדה זו מרים ולמה נקרא משה עובדה שחבל עובדה ובאותו מסוק כתיב ותמת עובדה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וא"כ לא זו היא מרים וגם כן משמע דחור ראוי בנה של מרים דהא כן אפרת הרה. ואוסר אור ירשה פירש"י וקושיא שריוס אינה קושיא כי כן הפסוק לנהיבס. ואפשר טעון זה כמה שאמר אשר טס לו כדרך כעלמות

פירוש לתורת אלהים

אין מיין האמת: (י) ויש האמ יהושע גימטאון אזוי וויא משה האמ אים גימטאון התיבה צו מלחמה האלקיין מיט עמלק וישה אונ משה מיט אהרן אונ חור דער וזהן פון מרים ילי וענען אויף גימטאנען אויף דעם שפיין פון דער הייה אונ האבין הפלה גימטאון: (יא) והנה אונ עם אין גיטוען פאשר אז משה האמ אויף גיהויבין וינע העגבט צו גאט אונ הפלה גימטאון ונבר האבין דיא געטהקע קענטשין פון שקב דן, וייל ניא וענען גיטוען פרוקי דרבי אליעזר

משלי חכמים

ויוסיין נאך אים מיט גרויס געשערייא, אויב דער מענטש שרעקט ניש פאר נישד שרייען אונ קען ניש ויין קנים צו נייא נאר ער גייט זיין ונען נישער, ווערין דיא הינט פיר שרייענדיג אונ ער גייט דורך זיין ונען בשלום, אבער אז ער ווערט רען ישראלקין פאר נישד שרייען, אונ ער הייבט אויף אן שרייען, אונ שלאגט נייא מיט שפעקענס אונ ווערפט אויף זיין אשטיינע אונ נייא אנטשיפן פאר אים, דער וייל האט דער הערם אטייעט וואס איז אקריען עק דארף דאס געשריי פון דיא הינט מיט דעם סענטש אונ איז געקומען געשווייגט צו לויפן אין סיפסין דארף גענין דעם סענטש אונ בילד פלאצן גענין דיא פור אונ גענין דעם סענטש אונ דער מענטש שלאגט אים אויף מיט אשפעקן אונ ווארפט אויף אים שפייער ער זאל אים אונעק פרייבן פון דיא פור, אז דער הונט ווערט ער קען דא נאר ניש שאפן, לויפט ער אויסער דיא פור אונ גייט אים זיין פלאצן גענין דעם סענטש ער דארף פון דיא פור פון הינטען אונ בייסט די פלאצקעס דיא שפייעט וואס אייגנט אראפ

נעכטע וייט פון משה, חור איז געשטאנען ביים די לינגע וייט פון משה, אונ אלע יודין וענען געשטאנען אויסער וינגערע געשאלטן אונ וויא וויא האבין גיטוען משה קנים אויף וינגע קניה, האבין וויא אויף געקניט, ווי משה איז געמאלן

וּכְאֶשֶׁר יָנִיחַ יְהוָה וְגַבַּר עַמְלָק :
יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּבָרִים וַיְקַח וַאֲבִן
וַיֵּשִׁימוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן
וַחֲזֹר תִּמְכוּ בְיָדֵי מֹזֶה אַחַד וּמֹזֶה

ישראל וכד פנה ידוהי
 ומתנבדיו דבית עמלק:
 יב ודי משה יקבו ונסבו
 אבנא ושימו תחתיה
 ויהיב עקב ואהרן וחור
 סעדין בידיהי מקא חד

ת"א וי' עס' כ'טס ד'

רש"י

משה נולדות תירו המלמה וכו' כדתיא כר"ה : אחר תחתיו נתיקור דיו : ויקחו. וזכר ומור : אבן (יב) וידי משה כבדים. כשכיל שנתעלל במלוה ומנה

עניני מלחמת עמלק

עס אלהיה ויאמר משה אל יהושע כחר לט אנשים. עתה שטורע העטע אסר לז ילא ה' כנלחמס ללוות למסע לעשות למס חול ויקח לו כלב את חור והוליד לו את חור וחור והוליד את אורי וגו'. ובסופה פירש'י כלב בן חצרון הוא ומשני בן שפנה מעצת מרגלים אכתי בן קנו הוא דתביב ויזכרה עתניאל בן קנו אחי כלב אמר רבא חור בנת דקנו היח דיקא נטי דתביב כלב בן קנו הקניו של'ם ומסקי עובת זו מרים ולמה נקראה עובתה שהכל עובתו וכל דהיינו כשהיתה מצורע' ופרך חזיר את עובתה והלא אשתו היחה א"ר יוחנן ולמך שכל הנושא אשה לשם שמים מעלה שציו הכתוב כאלו ידחה. ואת יריעות פ"י גם היא מרים ולמה נקרא שמה יריעות שהיו פניה רחבות ליריעות לבנות וכתוב והלא בניה אל תיקרי בניה אלא בניה פ"י כלב בעלה ונקרא ישר על שם שישיר עצמו. ושוכב על ששב מעצת מרגלים ואררין על שם שרדה ביצרו ולפיכך אני אומר ששם מפרש כל שמות כלב וכל שמות מרים עובתה ויריעות ואפרת ונקרא' אפרת על שחיה בעלת חן כמו אפריון נטמיה ואומר אני דה"פ קראא וסר המקרא ודרשוה וממת עובתה זו מרים ויקח לו כלב את אפרת דהיינו נטי מרים עצמת ותלד לו את חור קרומ בותה והשתא נתיא הכל לבסין. עני ראש. ראש בכוח אבות. הגבעה בכוח אמהות :

לוקמים על התורה

וייא , נאבדעם ויאי די יודין ונענען ארביע ענאנאנעו דעם
נב , איז אויף זיי געקומען דער רשע עמלק. ער האט געהאט
אין הארצין אפינקטשאפט אויף דיא יודין וועגין די כבודה
און דיא כבוד וואס וועקב דאס אנוועק גענומען פון געטו.
אוי ער געקומען אויף זיי הארטיגן מיט זיי מלקמה , און
ווייל די יודין האבן זיך גיין מורב גילערויגט , דריבער
ווארט ער געקענט הרגן דיא יודין , און דער רשע עמלק
האט געענטקט מינשלין פון שבת בן פון אונזער די ווארטן
און האט זייא געהרגט , ווייל ביי זיי איז גינען די עכומ"ז
וואס מיקה האט געמאכט וווי עס שטייט אין ספר שושנים
קפיטול יח :

אונקטער גילעהנט יומה אחד אונ פון דער אנדערער זייט האט דער אנדערער אונקטער גילעהנט גיהי

משלי חכמים

הונסער דיא סור , זעהס מען דיא שלעכטקייט פון דעס הונס , ערשטנס געסט ער זיך ניש אמסור פון דיא שלעק וואס מען האט גישלאסן די פריערדיגע הינס פון זיי האבן געמאכט אנטלויפן , צווייטנס פאר וואס האט ער ניש געזאגט ביי דיא פור מיט דעס מענטש וועלן קיסען צו אים , דריטס ער דאמאלס אנהייבן שרייבן , פאר וואס האט ער ניש געקענט זיין פנס גאר ער איז גילאפן פון איז עק דארף ביי צום צווייטן עק דארף , ערשט מען אז ער איז געקעט פון די אקע פריערדיגע הינס , עינט הינס האבן געקליען ווען מען איז געקומען צו זייא , און דער הינס איז גילאפן פאראויס אים אנגעקען , דאס ועלדיגע איז גיטען ביי געלעק , די מצויים האבן גילעקט גיטאקן צו די יודין זענען די יודין געקומען צו זיי אין לאנד , און עמלק האט גיטען

צווישען אונז ארער גיין נאכדעם האט משה געטראכט אויב איך וועל איה זייא פאר' שטעמען , און אז מען פארשעקט אונס געטעש האט מען גיין חלק עולם הבא , גאר איה וועל זיי רעקמאנען די מלקמה פון עמלק וועלן זיי שוין וויסען וואס איך געמאכט וועגן זיי , דער עגון איז ווי אפלה וואס געהאט אשיינעם ווייז' גארטין

וּמָכָא חַד וְהוּאָה יְהוָה
 פְּרִישָׁן בְּצִדוֹ עַד דְּעָאָר
 שְׁמֵשׁאֵי יִי וְתִכְר יְהוֹשֻׁעַ
 יִת עֲמִלְק וְיִת עֲמִיָּה
 דְּפִתְנָם דְּחֵרֵב יִי וְאָמַר
 יִי לְמִשְׁה פְּתַב דָּא
 דְּזִכְרָנָא בְּסַפְרָא וְשׁוּי
 תְּרֵא וְיַחְלֹש יְהוֹשֻׁעַ וְזַחְסִי קִינ וְכַח
 זַחַח וְגִינֵה זִי

ומכא חד והואה יהוה
 פרישן בצידו עד דעאר
 שמשאיי יי ותכר יהושע
 ית עמלק וית עמיה
 דפתנמ דחירב יי ואמר
 יי למשה פתב דא
 דזכרנא בספרא ושוי
 תרא ויחלוש יהושע וזחסי קין וכח
 זחח וגינה זי

בעל הטורים

(יב) אמונה עד כל השמש. שזכור ונות אבות. אמונה זה
 אברהם דכתיב והאמין בה. עד כל אז יצחק דכתיב כיה ויצחק
 כל מלא. השמש זה יעקב דכתיב כיה ויין שם כי כל השמש
 (יד) זכרון כספר וזים כלזוי. ר"ת זכור שרן אחר דמן של ישראל

רש"י

שריין כזער חף אזי אהיה עמהם כזער: ויהי ידיו
 אמונה. ויהי משה ל ידיו כזמונה פרוצות השמים
 כחפלה נלמנה מ ונכונה: עד בא השמש. שהיו
 עמלקים מתכבין את השעות כאלטרולוגיא"ה כלזיו שעה
 הם נלחים והעמדו להם משה חמה וערכב את השעות:
 (יג) ויחלוש יהושע. מתך רשעי גבוריו ולא
 למדים שעשו על פי הדבורים של שכינה: (יד) כתב
 הזומות (מזלחא): ושים באזני יהושע. המכנים

דעת זקנים

דעת זקנים מבעלי התוספות
 (יג) ויחלוש. חפשי עליו הנורא ושלשה: שימח יש לו פור
 נורל חולש. ד"א לכך כתיב ויחלוש ולא כתיב ויכה לפי
 שעמלק חחח בכובעים היה ובהר לו אנשים שאינן עתידין
 צמות באותה מחלמה. וכן יהושע עשה כן דכתיב בחר לנו
 אנשים דמשמש קיימים ובריאם לכך לא היה יהושע יכור
 ההגם אלא חתך יריהם וירגילהם והוה ויחלוש:

שסגנחת את סרה מישראל. ומחמת ששמה היה גבוה הרכה יתר
 משם ע"כ ויקטלו און וישימו תחת משה שיכב עליה ויוכלו להסין
 פירוש דתורת אלהים

דדיו ריא הענט פון משה אמונה נואר האפמיג, בלוקר ער האט די הענט פארשפרייט און האט
 קלפה גיטאקן צו גאט מיט גרויס אמונה ער ביי
 דיא וזן און אונטער געמאנגען: (יג) ויחלוש און
 יהושע האט שלאה געמאכט עמלק מיט זיין
 פאלק זיי חב דורך דער שארף פון דער שווער:
 (יד) ויאמר האט גאט גיזאגט צו משה כהוב ואת
 שרייב דאס צו אונדערענשי אין דער ספר תורה
 אז עמלק אין דער גרשטער וואס איז געקומען
 מלחמה האלטין מיט די ישראל ושים און זאג אין די
 ישראל אין ארץ ישראל ער זאל זאגן די ישראל זיי זאלין
 בציאהלין צו עמלק זיין שכר זאגט גאט

פרקי רבבי אליעזר

אמרין, ביי די ספר פון וויינגארטין האט ער אנגעבוידן
 אנרויסן הונט, ער זאל גיינעם אריין אין וויינגארטין,
 אמתל איז דער קלף גינעסין אויף א אויבערשטע שטוב
 און האט געקוקט דורך דעם גענקסטע אויף דעם ווייג
 ארטיין, האט ער גינעקן זיי וויין גוטער פרייג גייט אריין
 אין וויינגארטין און וויל בייסן סולויבן האט דער קלף
 אונטאק גיטאקן צום הונט אין דער הונט ארויף אויף דעם
 פארניגט, איז ער גילאסין מלחמה האלטין מיט דעם ערב רב וואס זענען
 געגאנגען אויפער די פתח, דריבער זאגט דער מדרש

(יב) אמונה. קיומו לרוד דודר. וכן וחלים רעים
 ובאמנים. חלואים ארכובים וקומים: (יג) ויחלוש. נצחם.
 בדכתיב קול ענות חלושה: (יד) באזני יהושע. שימלך
 עליהם ויקיים מצותי למחות את שם עמלק:

שפתי חכמים

ד קל' ויהי מיכני ויהי פירוש ויהי שכ אל משה ולא עי ידיו:
 מ פירוש מנונת רש"ל: ד קל' דכתיב ויחלוש יהושע וגו' לפי
 חרכ אלס הכנס לפי חרכ לא נעשו חלשים אלא נהרבו ל"ם ולא
 השאירו וכו': מ פירוש לפי שלא הוכר כחמית המלחמה דכרי
 הש"י אלא כתיב ויאמר משה אל יהושע שמע שמענו מזה
 לך הולך רש"י לפרס שעל פי הדבור היה עושה ומזכות מזה
 השאיר אלא חלשים שכהם נ ולא הרגם כולם מלאן את
 ואת זכרון. שכן עמלק להדווג לישראל קודם לכל
 את ישראל לארץ שיהיה את ישראל לשלם לו את גמולו כאן
 עניני מלחמת עמלק

וכת לא מהטועים וגם שנינו גבורים אנשי חיל. והסתוק והיה
 לכן חיל כי מחר אכני נכב על ראש הכנענו ומטע האלהים כידי
 ויהיו ידיו פרוצות השמים כחפלה לפימ ולרעות שלא יא קוף
 מלפניו יתעלה להכשילם כחלמה כמו שיתייב משעור מרדס
 ויהי כלשם הרים משה ידו כחפלה היה מעביר וכו' ה' מישראל
 והיו גשורים על טענם ידו כחפלה כי היו ריני רכבות יותר
 מעמלק. ובאשר יניה ידו מוכרד משאה ובכר עמלק מחמת
 וזכור ויאמר וזכור ויהי קשה להם להגביס ויהימם להרים ידו
 ויהי מלחמה וזכור ויהי קשה להם להגביס ויהימם להרים ידו
 וזכור ויאמר וזכור ויהי קשה להם להגביס ויהימם להרים ידו

קדושים על התורה

(יד) ויאמר ה' אל משה וגו'. דעד ילקוט זאגט אטעם
 פאר וואס איז גאט ביי אויף עמלק פער ווא
 אויף אלע פעלקער וואס האבין געהאלטן מלחמה מיט די
 יודין, רבנשל עם איז גינען אונטאק מיט הייעס וואסער,
 אפע פענקשין האבין מורא געהאט אריין צו גיין אין דיא
 וואגע, איז געקומען אייגער און איז אריין געשרינגען
 אין די וואגע, ער האט זיך פאקא אפגעפריט, ער האט אפער
 די וואסער אפגעקליקט פאר אנדערע פענקשין, אנדערעם
 זענען אנדערע פענקשין אויף אריינגעשרינגען אין דיא
 וואסער, דאס זעלביגע איז גינען מיט עמלק, נוען דיא

אין די אויערין פון יהושע וואס ער נועט בריינגען די
 ישראל אין ארץ ישראל ער זאל זאגן די ישראל זיי זאלין
 בציאהלין צו עמלק זיין שכר זאגט גאט

משלי חכמים

וריא גאט האט גישלאסן די מצריים אין מצרים, און די מצריים
 זענען דערשרינגען גינארין אין מ, דאס אלץ האט גאט גיטאקן
 פון די יודים זענען, אונטערקל האט גאר גיט מורא געזאגט פאר
 גאט און איז געקומען מלחמה האלטין מיט די יודין, אונ זיי
 האט גיט גיקענט אין האלטין דעם צאם און ווארשן ביי די יודין
 נעלן קוביצן צו אים ער זאל גיט זיי מלחמה האלטין, גאר ער
 איז געקומען צו לויסן פון זיין זאגן צו די יודין מיט זיי מלחמה
 האלטין, און אז ער גיט גיקענט מיט זיי מלחמה האלטין פון
 זענען געגאנגען אויפער די פתח, דריבער זאגט דער מדרש

כִּי־מָחָה אֶמְחֶה אֶת־יֹכֵר עֲמֹלָק
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם : מו וַיְבֹן מֹשֶׁה
 מִזִּבְחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אֲנָסִי :
 מז וַיֹּאמֶר כִּי־יֵרֵד עַל־כֵּס יְהוָה מִלְּחָמָה
 דְּחִילָא דְשִׁכְנִיתָיָה עַל פּוֹרְסִיָּה יִקְרָא דְעֲתִיד דְיַפְתַּח קֶרְבָּא קֶדָם יי

קדם יהושע ארי מִמְחָה
 אֶמְחִית ית דְּיֹכֵרָא דְעֲמֹלָק
 מִתַּחַת שְׁמַיָא : מו וַבְּנָא
 מֹשֶׁה מִדְּבַחָא וַיִּפְתַּח
 עֲלוּתָה קֶדָם יי דְעַבְדַּד לַיהוָה
 נְסִיָּן : מז וַאֲמַר בְּשִׁבְעָה
 אֶמְרָא דָּא מִן קֶדָם
 דְּחִילָא דְשִׁכְנִיתָיָה עַל פּוֹרְסִיָּה יִקְרָא דְעֲתִיד דְיַפְתַּח קֶרְבָּא קֶדָם יי

תרא' כי יר על כס יי . ברובות נח : רשבים

בעל הטורים

כוננו : מחה המחוס . בני' כל הפון . אמחה ב' נמסרה הכל
 ואיך נמסרו של החס נמחו לו אשר נחף אף עמלק לריכוס
 נמחונו שלא יסר לו שום זכר ולכן נעש' מחוס השאיר לו
 שום זכר : (טו) נסי . ב' נמסרה הכל ואיך זול עמים ארוס
 נסי מה החס נס ממש כמו וכנס על הגבעה אף כלן נס ממש
 שקרא להקני' נסי ודגלי : (טז) כי יר . יוד' על כי יוד בני'
 דוד : מדר דר . בני' לימו משה :

כי מחה אמחה וגו' . כי אני רוצה שימחה את שמו :
 ה' נסי . שהמטה של הקב"ה היה לנס על הגבעה
 וגם לתעור ימים אותו הקב"ה לנס על ההרים להלחם
 בעמלק שהרי אמר לו עכשיו כי מחה אמחה את זכר
 עמלק וזהו שמפרש הולך : (טו) ויאמר כי יר על כס
 יה וגו' . לכך אני קורא שם המזבח ה' נסי . רוגמת
 שם ארס ששמו אליעזר או עמנו אל שהרי תרום
 הקב"ה את ירו על כסאו וישבע כי מלחמה לו בעמלק מדר רך
 רוגמת כי אשא אל שמים ירי . והו עיקר פשוט .
 וי"ם בכתוביה ירי וחוק על כסא יה שוהו כסא מלכי ישראל
 או תהיה מלחמה בעמלק . ואין בראה כלל בעניני
 שבי תהיה יר היה לו לומר . אבל למעלה הוא מוסב כמו
 שפירשתי ופירושו שהרי יר על כס יה :

שפתי חכמים

דחס לא על פי הדבור היה לא היה לו ליהושע להניח החלשים
 אלה היה לו להרוג את כולם : על חן כזה כמה ענינים האחד
 שאמר ירו של הקב"ה לא די סחס שמעשתי ירו של משה כמובן
 מן הכתוב ועוד שאמר הורמה לא שרוד של הקב"ה על כסאו
 תמיד אלא שהורמה אליו לני שעה כמו כי אשא אל שמים ירי
 וכו' ע"ס (נקל"מ) : חסלת פרשת בשלה

רמזו לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ : כי
 מחה אמחה . לכן אני מוזכר כן כי חסן אני למחוחו :
 (טו) ויקרא שמו . של מזבח : ה' נסי . הקב"ה עשה
 לנו כלן נס גדול . לא שהמזבח קרוי ה' אלא המזכיר
 שמו של מזבח זכר את החס שעשה המקום ה' הוא נס
 ירו של הקב"ה הורמה ליבעע ע בכסאו להיות לו מלחמה
 ואיבה בעמלק עולמית ומזה כס ולא נאמר כסא וחק השס נחלק
 לחלוץ נבעע הקב"ה שאין שום שלס ואין כסאו שלס
 עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהיה השס
 שלס והכסא שלס שנאמר (תהלים ט) החיוב תמו חרבות
 נלגה זהו עמלק ככתוב בו (עמוס א') ועברתו שמה נלח
 (תהלים טס) ועירם נתשת אבד זכרם המה מקו אומב
 אחריו וה' לעולם ישב הכי השס שלס כוונ למשפט כסאו
 הכי כסאו שלס : חסלת פרשת בשלה

רעת וקמים בעלי התוספות

(יר) כי מחה אמחה . מחה כעולם הוא אמחה לעולם
 תבא : את זכר עמלק . זכר וכו' הפון ועמלק כמשמעות
 (טו) ויאמר כי יר על כס יה . מ' שהתהיה מזוכה של
 הקב"ה מתגברת על כסאו או יתחס בעמלק כי הוא
 ב' מזוכה . ומשם הרי"א יר' שמעתי רכי יר קאי אעמלק
 ובפרשה כי תצא תכיר חסותה את זכר עמלק ולא קשיא
 פירוש לתורת אלהים
 אונ פון דעקסווענין זאג איה דיר אזוי זי נוארום
 כחח אפ קעקין אַמחה איה וויר אפ קעקין את זכר
 דאס גירעבעניש פון עמלק פסחה חשפים פון
 אונטער דעם היקועל : (טו) ויבן האם משה
 גיקאָהעט אַמזבַּח וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֲנָסִי אונ ער האם גערופין
 דעם גאָמען פון דעם מזבַּח זי גאָט נסי האם אונז
 אױף דעם אָרט אָנס גיטאָהן : (ט) ויאמר האם משה גיזאָגט
 זי גאָט אױף גיהויבין ויין האָגט אונ .

עניני מלחמת עמלק

פגשע ע"כ ראו אותו כל ישראל והנינו כי רק ע"י חסלת משה
 פס נושעים ע"כ שענדו גם הם את לנס לשמים כחפזיה . וכל
 זה לא הושל רק להחליט את עמלק לא לבלותו לגמרי . ומתמה
 שעוד לא שכנס מחת הקני' מישראל . ע"כ לא רצה לגלות
 משום רכישא ליה רחבא כתיב כי מחה את זכר עמלק

לקוטים על התורה

יריין נענין אריים געמאנגען פון מַזְרֵים , איין ווייער מוזא
 געמאלין אויף אלע געקלער , אלע פערקער האבין מוזא
 געמאט צו האַלטיין מ'חַקֶּה מיט דיא יירין , וויי אַפֿלֶא איז
 געקלער אונ האַט געזאָגט מ'חַקֶּה מיט די יירין , אַפֿילוי
 אַר האַט גענומען פון וויי ויין שפּראַך , פון דעקסווענין
 האַט אַר זאָגט גענומען פון די פערקער ווייער אַרעק , זיי
 זאָלן גיין מוזא האַבין פאר דיא יירין אונ גיט פאר גאָט :
 אױף דעם אָרט אָנס גיטאָהן : (ט) ויאמר האם משה גיזאָגט
 זי גאָט אױף גיהויבין ויין האָגט אונ .

משלי חכמים

אז עמלק איז געקלבען צו אַרדיג , אונ גאָט האַט גיבאָסן דיא
 יירין זאָלן האַבן אַזײַביג פיינדשאַפֿט צו עמלק , וויי עמלק
 האַט אַזײַביגע פיינדשאַפֿט אין תּאָרעין צו דיא יירין , אַר האַט
 פייגט דאָס תּייליקייט פון דיא יירין :
 פייגט , אזוי האַט משה גיזאָגט איה וועל דערקאָמען דיא יירין
 די פּוֹרְסִיָּה איה וועל עמלק גיזאָגט זיין וועלן זיין וויסען וואָס
 איה וויר זיין דערקאָמען :

בְּבֵרַת עֲמֶלְק לְשִׁצְיֹתָיו וְקָדְרֵי עֲלֵמָא : פ פ פ

קט"ו . י"ד למנינ' ס' . פנאי' ס' . ומפטיין וכו' וכו' אשה נביאה כשופטים ס' ד :

רעה וקנים מעלי התוספות

עניני מלחמת עמלק

לישראל מחיית עמלק . רק אמר למשה שיאמר ליהושע כהנא' שהקלים כעלמו ימחה את עמלק . ובאשר יבואו ישראל אל המנוחה והנחלה ויעבדו את ה' כלב תמים אז הם כעלמו ימחו את זכר עמלק מחמת השמים . זה חוכן כונת העקרה כקטור ושינוי לשון מעט :

הא כשופטם ידו על ישראל תמחה הא כשופטם ידו על כהנא' אמתה אני דכתיב מלחמה לה' בעצמי ובכבודו בעמלק . וירושלים קראו כסאו של הקב"ה ואין כסאו שלם עד שכירתי זרעו של עמלק וכתבי וה' יעלום ישב כונן לטשפם כסאו ולכן אין הסתים שמששים בשם יה כדכתיב לא דמחיס יהלורה לפי שאין יכולים להחם בעמלק כסוון שמתו ולכן אמר דוד לא אמתה כי ארמה ואספר מעשה יה

יסור יסרני יה ולמות לא נחנני . וכתוב אבוא כם אורה ית :

פירוש לתורת אלהים

האם נישוארין ביאי זיין שמי' מלחמה קאמ' זאל האבין אמלקתה אונ אסיינד'שאפט מיט עמלק

שירת דבורה

הפטרת בשלח בשופטים סימן ד' ה'

א ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא
 שפטת את ישראל בעת ההיא :
 ב והיא יושבת תחת תמר דבורה בין הרמה ובין
 בית אל בחר אפרים ויעלו אליה בני ישראל
 למשפט : ג ותשלח ותקרא לבןק בן אבינעם
 מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא ציה יהיה
 אלהי ישראל רק ומשכת בחר תבור ולקחת
 עמו עשרת אלפים איש מפני נפתלי ומפני
 זבלון : ד ומשכתי אלקי אל נחל קישון את
 סיסרא שר צבא יבין ואת רכבו ואת המונו
 ונתתיהו בידך : ה ויאמר אליה פרק אס תלכי
 עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלקי
 ו ותאמר הלא אלקי עמו אפס פי לא תהיה
 תפארתך על הדרך אשר אתה הולך פי ביד
 אשה ימכר יהוה את סיסרא ותקם דבורה ותלך
 עם בןק קדשה : ו ויועק בןק את יבין ואת
 נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש
 ותעל עמו דבורה : ח ותבר תקינו נפרד מקון
 מפני חוב חתן משה ויט אהלו עד ארון בצענים
 אשר את קדש : ט ויגדו לסיסרא פי עלה בןק
 בן אבינעם הר תבור : י ויועק סיסרא את כל
 רכבו תשע מאות רכב פרזל ואת כל העם
 אשר אתו מחרשת הגוים אל נחל קישון :

אנכי זה אנכי אשרה אומר זה
 אלקי ישראל . זו פארשטיין
 די ווערפטן ויאמר דבורה האם נישוארין
 ועליו סיר זעהו למשל אמלק ויאם
 קענען שיינס אויף פיל גרויסע קרינות
 קם זאל איינער קספן אים לויבין אונ
 זאבן אויף אים עד געוועלטיגס אויף
 די קרינה , ויאם פון ווייס אז יא אים
 אקליינע קרינה , אים דאס גיט ארויב ,
 גאר אשאנדע פאר דעם פלך , גאם
 ויאם עד אז אמלק אויף דאס גאנצע
 וועלט אונ אויף אלע היקלען . פון
 רעקסעווענין זאנעם עד אויף ד' איד בן
 דער גאם פון ד' יודין , ווייל ד' יודין
 זענען פון אים מינער וויא ד' גאנצע
 וועלט , אזוי האם גיזאנעם דבורה זען
 דאס האם געווענען פאר גאם , אנכי
 זה . ויא אזוי קען איד זאבן אז איד
 בן ד' גאם , גאם ויאם זיין מלוכה אז
 אזוי גרויס , אויף דאס גאנצע וועלט
 אונ אויף אלע היקלען ויאם דארטן
 זענען פלאקיס שריס אופנים חיות
 תוקלען . זאל איד קענען זאבן דאס
 ווערפטן . איד בן ד' גאם , איד
 גיזער אדער יא אז גאם , נארדום איד
 געה דאך אז דורך סיר האם גאם
 גיזערפון דאס יודין , דריבער אנכי
 אשרה . וועל איד זינגען ד' גאם ,
 אונד לאמיר ישראל . דריבער וועל
 איד זינגען ד' גאם , ווייל איד געה אז
 גאם ווערעם געווען אלזי ישראל . דער
 גאם פון דאס יודין , האם גאם אונזע
 גילאזין אלע שריס אונ אופנים אונ
 חיות תוקלען אונ פלאקיס , אונ עד
 תוקלען זיין זאפן איד בן ד' גאם
 פון דאס יודין , זעהן סיר וויא שיינער
 דאס יודין זענען ביים גאם , דריבער
 קען איד זינגען ד' גאם אויף די תוקלען
 ויאם עד גאם גיזערפון אז ד' יודין :

והקביו כצאת השמש בגבורתו . דיא
 נמרד ואנס איין פיערע פעריל האם
 גיהאנגען אויף אברהם אבינו'ס
 האלדן און אז איין שלאפער האם
 גיקוקס אויף דעם פעריל איז ער באלד
 געוונד גינארין , און אז אברהם
 אבינו איז נפטר גינארין האם השי"ת
 אויף גיהאנגען דיא פעריל אויף דעם
 ראד פון דער וונן , דער מיטונג פון
 דער געמא און , דאס מיל מיט דעם
 האלדן פון אברהם אבינו איז גיעען
 אזוי טייער ווי אפיערע פעריל , ער
 האם געדין גילערנס דאס גרויסקייט
 פון השי"ת און מען זאל דינק השי"ת
 און אז אשלאפער וואס זיין געשקת איז
 גיעען שלאפ , ער איז גיעווען זידיג
 האם אברהם אבינו אים צו געדין
 השובה צו סאקן , איז די געשקת פאלד
 גיחילס גינארין , און אז אברהם
 אבינו איז גישטארבן איז דאך גיש
 גיעווען ווער עס זאל געבין צו פארר
 שפירן דיא מענטשן דאס גרויסקייט
 פון השי"ת און צו ערקלערן זיי אז זיי
 זאלן דינק און לויבן צו השי"ת ,
 האם השי"ת די פעריל אויף גיהאנגען
 אויף דעם ראד פון דער וונן , דאס
 מינס מען יעדער מענטש זאל זעהן
 דאס גרויסקייט פון השי"ת פון דער
 וונן וואס ער האם גשאפן וואס זיא
 איז פיל מיט חכמה וועס ער דאך דעם
 דינק און לויבן צו השי"ת , דאס
 ועלכע ואנס דבורה די גביאה ואהביו .
 גאסס ליב מאכערס טהען געדינק
 יעדן מענטש דאס גרויסקייט פון
 גאם כצאת השמש בגבורתו . אזוי
 פון דער וונן וואס גיט ארויס קיט
 איר שראקייט זעהס מען דאך דאס
 גרויסקייט פון גאם , אזוי די צדיקים
 גערען געדין דאס גרויסקייט פון
 גאם און מען זאל אים דינק :

יִתְאָמַר דְּבוֹרָה אֶל־בָּרַק קוֹם כִּי יְהִי הַיּוֹם אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיַדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
 וַיִּרַד בָּרַק מִתּוֹר וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:
 יְבוֹיָהֶם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־
 הַמַּחֲנֶה לְפִי־יְהוָה לְפָנֶי בָרַק וַיִּרַד סִיסְרָא מֵעַל
 הַמִּרְפֵּבָה וַיִּנֶּם בְּרוּגְלוֹ: ַי וּבָרַק רָדַף אַחֲרָי הָרֶכֶב
 וְאַחֲרָי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה
 סִיסְרָא לְפִי־יְהוָה לֹא נִשְׁאָר עַד־אֶחָד: ַי וְסִיסְרָא
 נָם בְּרוּגְלוֹ אֶל־אֵהָל יַעֲלֵ אֵשֶׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי
 שְׁלוֹם בֵּין יִבִּין מִלֶּדֶד־חֲצוֹר וַיִּבִּין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי:
 מִוִּתְצֵא יַעֲלֵ לְקִרְאֵת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי
 סוּרָה אֵלָי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלָיָה הָאֵהָלָה וַתִּכְסְהוּ
 בְּשֹׁמֵיכָה: ַי מִוַּיֹּאמֶר אֵלָיָה הַשְׁקִינִי־נָא מַעַט־מִים כִּי
 צִמְתִּי וַתַּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקְהוּ וַתִּכְסְהוּ:
 ַי וַיֹּאמֶר אֵלָיָה עַמֵּד פֶּתַח הָאֵהָל וְהִנֵּה אִם־אִישׁ
 יָבֹא וְשָׁאֲךָ וְאָמַר הִישַׁבְהָ אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:
 ַי וַתַּקַּח יַעֲלֵ אֵשֶׁת־חֵבֶר אֶת־יַתֵּד הָאֵהָל וַתִּשֶׁם
 אֶת־הַמִּקְבַּת בְּיָדָהּ וַתִּבֹּא אֵלָיו בְּקֶאֱט וַתַּחַקַּע
 אֶת־יַתֵּד בְּרַקְתּוֹ וַתַּצְנַח בְּאַרְצָ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף
 וַיִּמָּת: ַי וְהִנֵּה בָרַק רָדַף אֶת־סִיסְרָא וַתְּצֵא יַעֲלֵ
 לְקִרְאֵתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־
 אָתָּה מִבְּקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלָיָה וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפַל מֵת
 וְהַיַּתֵּד בְּרַקְתּוֹ: ַי וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת
 יִבִּין מִלֶּדֶד־כִּנְעַן לְפָנֶי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ַי וַתִּלְךְ יָד
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוּד וַקְּשָׁה עַל יִבִּין מִלֶּדֶד־כִּנְעַן
 עַד אֲשֶׁר חִבְּרִיתוֹ אֶת יִבִּין מִלֶּדֶד־כִּנְעַן:

כאן מתחילין הספרדים

א ותשר דבורה וברק בן אבינעם ביום ההוא לאמר : ג כפרע פרעות
 בישראל כהתנדב עם ברכו יהוה : ג שמעו מלכים האיזנו
 רזנים אנכי ליהוה אנכי אשירה אומר ליהוה אלהי ישראל : ד יהוה

פירוש ע"ט

יך גיטאהן באווייליגען און האבין תשובה גיטאהן
 כתי : לויכט טיגט גאט אויף דער הילף וואס
 ער האט אייך גיהאקפן : (ג) שמע הערמט צו איר
 מלכס האויט פאר נעכט דינעם טייכט הארין אזוי
 איך ווער לויבן גאט אנכי אשירה איך וועל זינגען
 איר איך ווער לויבן זיי : צו גאט איהו ישראל דער
 גאט פון דיא ישראל : (ד) : גאט גצאחד אין דיין
 ארויס

(א) ותשר דבורה און זיא האם געוונגען שירה צו
 גאט דיא גביאה דבורה וברק און ברק
 דער וונן פון אבינועם ביום ההוא דעם דאווען טאג
 גאט זיי האבן אזוי גינאנט : (ב) כפרע אז הקב"ה
 האט גיטאהן ברעען אין דיא וישראל פרעות
 ברעקעניש דורך די עובדי פוכבים ווייל זיי האבן
 געווינדעט אפער בהתנדב עס אז דאס פאלק האט

בצאתך משעיר בצעדה משרה אדום ארץ רעשה גם-שמים נמפו
 גם-עבים נמפו מים: ה הרים נולו מפני יהוה זה סיני מפני יהוה
 אלהי ישראל: ו בימי שמגר בן-ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכני
 נתיבות ילכנו ארחות עקלקלות: ז חדלו פרוזן בישראל חדלו עד
 שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל: ח יבחר אלהים חדשים או לחם
 שערים מן אסיראה ורמח בארבעים אלף בישראל: ט לפי לחוקקי
 ישראל המתנדבים בעם ברכו יהוה: י רכבי אתנות צחורות ישובי
 על-מדין והלכני על-דרך שיחוי: יא מקול מחצצים בין משאפים שם
 יתנו צדקות יהוה צדקת פרוזנו בישראל או ירדו לשערים עסייחות:
 יב עורי עורי דבורה עורי עורי דברי-שיר קום ברוך ושבתי שביח בך
 אבינעם: יג אז יכר שריד לאדירים עם יהוה ירדלי בגבורים: יד מני

פרוש ע"מ

גינוראין געווינען ביי די ישראל רופח אונג אשפוי
 בארבעים און דיא ישראל האבין ברארפט מלחמה
 האלמין מיט די פערציג טויזנד הארין פון דעם
 חיל פון סיקרא האבין וויא גיט ברארפט טויזן
 קיין פאנצער אונג קיין שפיז נאר גאט ביה האט
 וויא פאר מוקמלט: (ט) זיי מיינן הארץ חתקמי צו
 די קרציילער פון ישראל מינימט מען דיא תלמידי
 חכמים המתנדבים וואס וויא האבין בווייליגט צו
 נאגין דעם פאלק ישראל ברכי דוכיט גאט אונ
 טוהט השוכה צו אים: (ז) דוכי די הארין אונ די
 סוחרים וואס מעגין היינט רייטין אויף אהנות
 צחירות ווייסע איינליין און מורא אונג ישיב די דינים
 וואס וויא מעגין היינט ויצען אויף דעם דין צו
 פסקנן איין דין אמת אונג האבין שוין קיין מורא
 גיט פאר קיינעם והלכני אונג דיא וואס גייען אויף
 דעם וועג שיחוי ואלין ווי ריידן אונג דערציילן די
 גסים פון גאט ביה: (יא) מקול פון דעם קול סחצצים
 די שטיינדליך בין צווישען די שעפערס שם דארטין
 זאל מען דערציילן די צדקות פון גאט אונג נאה
 זאלט איר דערציילן צדקות פרוזנו פון די אפענע
 שטעט צווישען די ישראל פרוזנו און דענסטמאקאל
 אז גאט האט אונג גיהאלפן ירדו האבין גענויארמ
 ישערים צו די אפענע שטעט עס: ז דאס פאלק פון
 גאט אונג האבין שוין קיין מורא גיט געהאט:
 (יב) זאגט דבורה צו זיך עירי דער וועק דיה עירי
 דער וועק אונג שטארק דיה דבורה עירי עירי דער
 וועק דיה דגוי שיר רייד שירה צו גאט קים ברוך
 שטיי אויף דו ברוך ושבתי אונג פאנג דיין גיפנקעניש
 דער וזהן פון אבינעם: (יג) אז דענסטמאקאל ירד
 האט גיטאהן גיטעלטיגען שריד דאס איבער
 בלייבונג פון דיא ישראל אדירים עס איבער דיא
 שטארקע פעלקער: יד גאט ירד דיא מיר גיגעבן
 איין גיטעלטיקייט בגבורים איבער דיא גבורים:

ארויס גיין משעיר די עוכבי פוקבים צו געבין די
 תורה אויף דעם בארג שעיר בצעדה אין דיין מאהן
 מרעטין משרה אדום פון דעם פעלד אדום צו געבין
 זיי די תורה האבין ווי גיט גיטאלט מקבל זיין די
 תורה ארץ דיא ערד געשה האט דענסטמאקאל
 גיצימערט נם שמים דיא הימלען נספוי וויא האבין
 געטרופט טויא פון התנה גם אויף גיט די וואלקין
 נספוי האבין געטרופט מים וואסער: (ה) הרים נולו
 די פערד האבין גיטאהן רינען אונג וויא ווענען צו
 גאנצען אזוי וויא וואסער: ז דער דאוונער בארג
 סיני וואס אויף אים איז גיווען רויה אונג גרויסע
 קולות אונג בליצען אונג פייער דאס איז אלץ גיווען
 ספני: פאר גאט אהי דער גאט פון דיא ישראל:
 (ז) בימי אין די טעג שפני בן ענת שמגר דער וזהן
 פון ענת גיטי אין די טעג פון יעל וואס ווי האבין
 אויף גיטאפט איבער די ישראל חילי האבין דיא
 ישראל פאר מיטין פון צו גיין ארחות ויער וועג
 סחמת ווי האבין מורא גיהאט פאר דיא עוכבי
 פוקבים והלכני נתיבות אונג דיא וואס ווענען יא
 גינאנען אין די שטעצקעס גינאנען ווי גינאנען
 ארחות קרמקע וועגין: (א) חילי פרוזן ווי האבין פאר
 מיטין צו ויצען אין אפענע שטעט גיטאהן וויא
 די ישראל חילי ווי האבין פאר מיטין פלומור וויא
 האבין מורא גיהאט צו ויצען אין אפענע שטעט
 נאר אין פעסקעט שטעט וואס עס איז אהזקת עד
 שפמי ביי וואנען איה דבורה בין אויף געשמאנען
 שפמי איה בין אויף געשמאנען אם בישראל איין
 מוטער צו ישראל: (ח) יבחר אז די ישראל האבין
 זיך אויס דער ווייקט אונג אויס גיקלביען איהים
 חדשים גייע אפ געמער אז הם שערין דענסטמאקאל
 האבין וויא געמוט מלחמה האלמין אין ויערע
 שטעט אבער ועהט היינט אז ווי האבין השוכה
 גיטאהן פון אפאנצער אם וזה אויב עס איז

אפרים שרשם בעמלק אחריה בנימין בעממיה מני מזיר ירדו מחקקים ומזבולן משכים בשבט ספר: מי ושרי ביששכר עסדברה ויששכר כן ברך בעמק שלח ברנליו בפלגות ראובן גדלים חקקי-לב: מי לפה ישבת בין המשפתים לשמע שרקות עדרים לפלגות ראובן גדלים חקקי-לב: יי גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אנזות אשר ישב לחוף ימים ועל-מפרציו ישכן: יי זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה: יי באו מלכים נלחמו או נלחמו מלכי כנען בתענה על-מי מגדו בצע כסף לא לקחו: כ מן-שמים נלחמו הפוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא: כא נחל קישון גרפם נחל קרומים נחל

פירוש ע"ט

אנקלוספין. אונ שקט אשר ישב איז גינעסין ביין בארמין פון דיא ימים יני אונ אויף זיינע פערטע שטעט האט ער גיטאקן ריהען פרי ער זאל זיך אפ הויטען זיין לאנד: (יח) אָבער דאס שקט זכרון עס איז אויף פאלק וואס האט מבנה גיונוען אונ מקפיר גיונוען זיין לייב גמות צו שטארבין ער איז יא געגאנגען צו דער מלחמה. אונ דאס שקט גפסלי וענען אויף געגאנגען על מרומי אויף דיא הייה פון דעם פערד צו דער מלחמה אויף דעם בארג תבור: (יט) באו זענען געקוקען די מלכים. נחמו אונ האבין מלחמה גיהאלטין מיט די ישראל אינדענסקסאהיל נחמו האבין מלחמה געהאלטין די מלכי כנען מיט דיא ישראל אין דער שטאט פענה אונ זייער מנהג האט געגרייכט ביז אין דער שטאט מי מנידו ציע די מלכי כנען האבין אפילו דער פאר קיין שבר גיט גענומען ביי סיסרא האבין אים געהאלפן נחמו האט זיך געשיקט פון ישראל: (כ) דרום האט זיך געשיקט פון שפים פון דעם היקעל מיט זיין מלחמה האלטין אונערקע וואס זיין זעמען קיין געלט גיט נחמו האבין מיט זיין מלחמה געהאלטין הכובים דיא שטערין מססיותם פון זייער טרים נחמו האבין זיי מלחמה געהאלטין מיט סיסרא: (כא) נתי קישון דער טייה קישון גרפם האט זיי אויס גישטערצט ווארום דיא שטערין האבין הייס געמאכט דיא פאנצערס פון זיין זענען זיי געגאנגען אין טייה קישון זיין אפ קילען זענען זיין דער טרונגען גינארין נתי קרומים דער טייה פון קישון האט פריער ערב גיונוען דעם שר פון דעם ים גשעת או די מצריים זענען דער טרונגען גינארין אין ים האט דער ים זיי גיט גינאלט ארויס ווארפן פרי דיא פיש זאלין האבין צו עסין האט זיך גינאלט צו אים נוייט די ישראל האבין מורא מאקער זענען דיא מצריים אויף אריבער געגאנגען פון דער אנדערער זייט ווארף זיי ארויס טויטער הייט אונ

(יד) מי אפרים פון שקט אפרים איז ארויס געקוקען שרשם זייער ווארציל מיינט מען יהושע בן נון בעמק האט ער גיוועלטיגט אין עמלק אחריה נאך דיר פלומר נאך יהושע גיטען וועט אויף שטיין שאור המכה וואס ער איז פון שקט בנמין בעממיה אין דיין פאר לאשענען קוילין פלומר ער וועט זיי גאר אויס הרגנען פאר לעשין מיט כפיר פון מכיר ירדו האבין גענידערט מיט כרס אין דער מלחמה מחקקים קריצערס מיינט מען גרויסע הארין יסובין אונ פון שקט זכרון זענען אויף געגאנגען מיט ברך אפילו דיא וואס מושכים זיין ציהען אונ שרייבין גשם סיסר מיט דער פערדער פון די סופרים דאס מיינט מען די תיח אונ סבל שפן די איבריגע זענען אונדראי געגאנגען: (טו) ושרי ביששכר אונ דיא הארין פון יששכר מיינט מען די סנהדרין עס דבורה זענען זיין המיד מיט דבורה צו פסקנן דינים ויששכר אונ דאס איבריגע פאלק פון יששכר צו ברך אוי ברך פלומר זענען גינאלטען מיט ברך צו פאלק אין וואס ער האט זיי גישאפט געט אין טאל שנה איז ער ווארין געשיקט גרנזיי מיט זיינע פים פלומר ער האט זיין געשיקט צו וואס ער האט פנדארפט אבער בנמיה או ער האט זיך אפ געטיילט ראובן פלומר ער איז גיט געקוקען צו דער מלחמה גרויס זענען גרויס די מהשבות אונ די גרמות פון זיין הארץ: (טז) נתי ווארום גיטען גינעסין ביו צווישען דיא גימארקין פון דער מלחמה ששמו צו הערין שריקת דיא שמוצערין פון די סטאדעס דאס הייקט פון דעם פאלק פון דער מלחמה צו נעהן וועלכע צד עס וועט מנצח זיין די מלחמה וועסטו אים נאך זיין זקנות צו דעם אפ מיינלונג: (יז) נתי דיא ישראל וואס זענען אין גלעד בעבר האט גערוהט פון זענער זייט ירדן אונ איז גיט געקוקען העלפן צו דער מלחמה. אונ שקט בן נתי ווארום האט ער איין געואמלט זיין געלט אין די שפען פרי ער זאל

קִישוֹן תִּדְרָכֶי נִפְשֵׁי עוֹ: כִּי אִזּוּ הַלְמוּ עֲקָבֵי-סוֹם מִדִּהְרוֹת דִּהְרוֹת אֲפִירֹיו:
 כִּי אִזּוּ מְרוֹז אִמֵּר מִלֶּאֱד יְהוָה אֲרוֹר יִשְׁבִּיחַ כִּי לֹא-בָאוּ לַעֲזוֹת
 יְהוָה לַעֲזוֹת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: כִּי הַתְּבָרָה מִנְּשִׁים יַעַל אִשֶׁת חֵבֶר הַקְּנִי
 מִנְּשִׁים כְּאַהֲלֵ תְּבָרָה: כִּי מִיָּם שָׁאֵל חֵלֶב נִתְּנָה בַסֶּפֶל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה
 חֲמָאָה: כִּי יָדָה לִיתֵד תִּשְׁלַחנָה וַיִּמְיֶנָה לְהַלְמוֹת עַמְלִים וְחִלְמָה סִיסְרָא
 מַחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמַחֲזָה וְחִלְפָה רַקְתּוֹ: כִּי בִין רִגְלֶיהָ כָּרַע נִפְלֵ שָׁכַב בֵּין
 רִגְלֶיהָ כָּרַע נִפְלֵ כַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נִפְלֵ שְׂדוּד: כִּי בַעַד הַחֲלוּן נִשְׁקַפָּה
 וַחֲתִיבֵב אִם סִיסְרָא בַעַד הָאֲשֻׁנֵב מְדוּעַ בִּשְׁשׁ רַכְבּוֹ לִבּוֹא מְדוּעַ אַחֲרָיו
 פְּעַמֵּי מַרְכָּבוֹתָיו: כִּי חֲכָמוֹת שְׂרוֹתֶיהָ תַעֲנֶנָּה אִתְּהִיא תִשִּׁיב אֲמָרֶיהָ
 לָהּ: לֹא יִמְצְאוּ יַחֲקֹו שְׁלַל רַחֵם רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ זָבֵר שְׁלַל צְבָעִים
 לְסִיסְרָא שְׁלַל צְבָעִים רַקְמָה צְבָע רַקְמָתִים לְצִיֹּאֲרֵי שְׁלָל: לֹא כֵן יֵאבְדּוּ

פירוש ע"ט

צום נאגיל תשחנה האם זיא גישקרעקט ויסנה אונ
 איר רעקטע האנט האט זיא גישקרעקט צום
 האקער הקטות צו שלאגין עמלים דיא וואס זענען
 מיר מינט מען סיקרא וואס ער איז גינען מיר
 והקפה אונ זיא האט גישלאגין סיקרא חתקה ראשו
 זיא האט צו קריצט זיין קאפ יתחזה זיא האט
 געוואנדעט והקפה אונ זיא האט דרקה גישלאגין
 רתתו זיין שלעף: (כז) בין רגליה צווישען אירע פיס
 כרע האט ער געקניט נפי ער איז געפאלן שבע ער
 איז גילעגן בין רגליה צווישען אירע פיס כרע האט
 ער געקניט נפי ער איז וויכער אמהל געפאלן
 באשר כרע ווי ער האט געקניט שם נפי דארט איז
 ער געפאלן שריר דער רויבער מינט מען סיקרא:
 (כח) בעד החלון דרקה דעם פענקטער נשקפה האט
 זיא געקוקט ותבב אונ זיא האט גירעט אס דיא
 מוסער פון סיקרא נפי דרקה דעם פענקטער וואס
 האט זיא גיזאנט מרדע נוארום ביש זאקט רכבו זיין
 רייטער צו קוקען מרדע נוארום אחרו זאקט עמפי די
 קרית פון זייער רייט וועגין: (כט) חכמות די קלונע
 שרותיה פון אירע הארניקטעס תענה מוהען איר
 ענפערין אס היא זיא האט אויה איר הארץ אויס
 גירעט וואס פאר וואנדער איה סיה וואס מיין
 וזהו זאקט זיה: (ל) היא פאר נואר סנאו זיי געפינען
 יחלקו שני זייא צו טיילין זיה מיט זאק רויב רחם
 אפראקט רחמים צווייא סראקט וראש נפי צו
 איטליקען מעקנש פרוקר איטליכער מעקנש
 האט אונדא צוויי דריי שיינע בתולות וואס ער
 לונט מיט זייא שני גופארבטע זאק רויב אונ
 גופארבטע קליידער איז דא צו סיקרא שני
 גופארבטע זאק רויב רחם ורעה גינעקט גינעפארבטע
 וואס עס איז גינעקט אויה ביידע זייטן צווארי שני
 דאס איז זייער זאק רויב וואס זיי גייען אויה דעם

איה וועל דיר אפ געבין אנרערע מעקנשין אונ
 דער טייה קישון זאל זיין איין ערב היינט האט
 דער נחל קישון זיי אונעק גיטראגין אין ים אריין
 הקרי נפשי מיין לייב מוהט מרעמין מיט מיניע
 פיס עו די שטארקע פון קנען: (כב) אז רעקט-
 מאהל הקטו זענען געשלאגין גינארין עקבי סיס די
 קרית פון דיא פער גבורים האבין גימארט שפרינגען
 דהרות וואס זיינע גבורים האבין גימארט שפרינגען
 זייערע פערר אין דער מלחמה נוארום חתמת די
 היץ פון די שטערין איז גינארין דיא ערד הייס
 איז אראפ געפאלן דיא קלאען פון זיי: (כג) אוי
 פאר פלוקט זאל ווערין מרו דער שטערין מרו
 אפר האט גיזאנט סלאד דער שלים זי פון גאט
 מינט מען כרע אוי פאר פלוקט ארו עס זאל
 ווערין פאר פלוקט ישיבה דיא זייערס נוארום כי
 יא באו זיי זענען גיט געקוקען ענה צו הילף צו
 דעם פאלק פון גאט אז זייא האבין מלחמה
 געמאלטין מיט די גבורים פון סיקרא: (כד) תבנה
 זיא נאר גיבעקנשט ווערין מנשים מיין פון אלע
 ווייבער די זעל דאס ווייב פון חבר תקני מנשים
 פון די ווייבער באהי וואס עס שטייט געשריבען
 בייא זיי אהל מינט מען שרה רבקה רחל לאה
 תבנה זאל זעל אויה אזוי גיבעקנשט ווערין:
 (כה) מיט שאל דער שונא סיקרא האט זיא גיבעטין
 זיא זאל אים געבין וואסער צו טרינקען חלב האט
 זיא אים גינעבין מילה צו טרינקען צו פרויבן אים
 אויב ער האט אנגעווארין דאס הארץ אונ האט
 זיה דער שראקין טעט ער גיט וויפען קיין חילוק
 צווישען וואסער אונ צווישען מילה נפשי אין דעם
 געקין וואס מען טרינקט אדריס וואסער וואס
 וועקט אן נערופן מיט אדריס הקריבה האט זיא
 גינעקנט הקיח פוסער: (כו) ידה איר האנט זיהר

הפמרת בשלח

כָּרְ-אֵיבִיבָהּ יְהוָה וְאֶתְלִיבּוּ כִצְיַת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרַתוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ אֲרָבָעִים שָׁנָה :

פירוש ע"מ

האלקין: (יא) וְאֶתְלִיבּוּ כִצְיַת הַשֶּׁמֶשׁ אֲרָבָעִים שָׁנָה מִיַּם אֲפֹאֲלֶשֶׁת וּזְנָן גִּיט אַרְוִים מִיַּם זֵינן שְׂמֵאֲרָקִיִּים בְּלֹמְדָר אֲזוּי כִּרְיִיטָם מִדְּהַט זֵי אִיךָ מְרִיִּיטָמִין בּו אֲזוּי זְאֵלִין פֶּאָר לְאֲרִין וְעֲרִין אֲלֶע בִּינְעָע פִּינְדָּר פִּון דִּיר גָּאָט אֲזוּי וְיִיא סִיכְרָא אִיז פֶּאָר לְאֲרִין גִּיּוּאֲרִין וְהַבִּי אֲזוּי וַיִּנְעָע לִיב הַקָּעֶר זְאֵלִין זֵינן כִּצְיַת אֲזוּי וְיִיא אֲזוּ דִּיר

אמר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפמרת ומומור ה' מלך נאות לבש לו מומור שיר ימים השבת וה' מלך יל"ה דכרו משנה וחלכה ממדר טהרות שהוא גד היסוד כמיתת היום :

עיקר תוי"מ

משנה פרה פרק ו

ברמנורא

פרק ו א המקדש. מי חטא. הכא ליתון מאסר הפרה לתוך המים והוא קדוש האמור ככולי מכליתין: או על הצד. על זרו של כלי: ואח"כ נפל לשוקת. על המים שבתוך השוקת פסולין אותו המים להוציא דכתיב ולקח ונתן עד שיכא האסר בתוך המים מכה אדם: נטל מן השפופרת ובסה. כעל אסר מן השפופרת ובסה השפופרת קודם שיקדש להיוו קודם האסר כמים: או שהגוף את הדלת. קודם שיקדש:

הקדוש כשר. להיוו האסר שזירו ולפי שהלכה אינה פוסלת באסר כדאמרן. והמים פסולים. לנעשה מלאכה עם המים שטעו (ט"ף) טרק פרת חטאת שטעו שהמלאכה פוסלת כמים עד שיטילו את האסר: זקפה בארץ. לאחר שנטל את האסר מן השפופרת הניח השפופרת בדרך קודם שיתן האסר כמים: פסול. המלאכה להיוו המים לפי שעשה מלאכה עם המים ואם הניח השפופרת בידו וכפה ידו עליו' כדי שלא יתפור האסר שבתוכה ואח"כ נתן האסר על המים כשר המלאכה להיוו המים לזכר אחר שם מלאכה: לפי שא"א. לשמור האסר שבתוך השפופרת אם לא יכופ ידו על פיה שהרי אינו יכול להוסיב הפקק על פיה עד שיקדש. פי' אחר זקפה בדרך הניח האסר (א) בדרך פסול האסר דכתיב למשמרת (ובאכר אינה משמרת) ואם נתן

[א] פסול. ומיירי שטעמו חזר וזוחח מידו לשוקת דלוי מכוון יתו כשר. ה"ל: [ב] נפל כ"י. הא אפי' הוא כשר דכתיבה על ידו לזכר אחר שם נמיכה ה"ל: (א) היינו שפופרת עם האסר דכאסר לא שייך זקפיס

פרק ו א המקדש ונפל הקדוש על ידו או על הצד ואח"כ נפל על השוקת [א] פסול. [ב] נפל מן השפופרת לשוקת פסול. נטל מן השפופרת ובסה או שהגוף את הדלת. הקדוש כשר. והמים פסולים. זקפה בארץ פסול. לתוך ידו

פרק ו א המקדש. איינער האט גיהאלטן די אש פון ריא פרה אדומה ארויף צו שיטען אויף דיא נואקער נפלי הקדוש על ידו איז ארויף גיפאלן די אש אויף זיין האנט, אונ פון די האנט איז אריין גיפאלן די אש אויף די נואקער נואם אין קארעטע או על הצד אדער די אש איז ניט גיפאלן אויף דיא האנט נאר די אש איז גיפאלן אויף דער זייט פון די קארעטע ואחר כך נפלי שוקת דער גאף איז די אש נואם איז גילענין אויף דיא זייט פון דיא קארעטע אריין גיפאלן אינגווייניג אויף דיא נואקער נואם אין די קארעטע פסול איז די נואקער פסול צו שפריצען פון איר אויף אטקא נפלי מן השפופרת שוקת אויב די אש איז פון זיך אליין אריין גיפאלן פון דעם רער וואס אינגווייניג איז גיווען די אש אין די קארעטע נואקער פסול איז דיא נואקער פסול צו שפריצען פון איר אויף אטקא נפלי מן השפופרת ער האט גענוקען אביסול אש פון דעם רער נואם אינגווייניג ליגט דיא אש זקפה אונ ער האט צו גידעקט דיא רער איידער ער האט ארויף גישאטן די אש אויף די נואקער או שהגוף את הדלת אדער ער האט צו גימאכט די (חק לישראל ע"ט) (שמות ה"ב)

מיר פון זיין שטוב איידער ער האט ארויף גישאטן די אש אויף די נואקער, אדער ער האט גיטאהן איין אנדער קלאכה, נאכדעם וויא ער האט גענוקען דיא אש איידער ער האט די אש אריין גישאטן אין דיא נואקער נוייל ער האט גיטאהן אקלאכה צווישען נעקען דיא אש, אונ ארויף שיטען זיי אויף דיא נואקער, איז דער רין הקדוש כשר די אש נואם ער האלט אין האנט איז כשר, נוייל אקלאכה מאכט ניט פסול דיא אש והמים פסולים אונ דיא נואקער איז פסול זקפה בארץ או ער האט ארויס גענוקען אש פון דיא רער, אונ ער האט די רער אנועק גישאטן אויף דיא ערד, איידער ער האט אריין גישאטן דיא אש אויף די נואקער, דאס אנועק שטעלן דיא רער אויף די ערד הייט אקלאכה פסול איז די נואקער פסול חמ"ד ידו אדער או ער האט גיהאלטן דיא רער אין האנט, אונ האט ארויס גענוקען אביסול אש, אונ מיט דיא אנדערע האנט האט ער צו גימאכט די רער ער האט געלייגט די האנט אויף די רער נואם אינגווייניג איז די אש זיי זאלן ניט אויס גישאטן נערין, דער גאף האט ער ארויף גישאטן

האמר לתוך ידו כשר דאספר לעומר וספיר קרין כי' למשמרת ולפי' נרסין לפי שאספר: ב היה קדוש צף ע"פ המים. שנתן על המים אפר הרבה ולאספר עליו קרי קדוש: גומל. מחמתו אפר: ומקדש. כי מים אחרים ואפי' בלוחם שנגע במקדש וחומר ומקדש כמה פעמים אלא שמנגנו: ולף את המים. הוא מן המים המקודשים על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים. והאספר נשאר בשליו הכלי: והכבמים אומרים וכו'.

אלה משפחה קאלי וכלל כסוי ומש"ה פסול. ועתו"ט: (ג) והוא דלעול כב' שקמות זריכה כשפוסרת כמו עירוב מקואות דשמי כלו בחוד כלו שמתחבר דכבר מועט: (ג) רש"י ולדבריו מיידי כמלוי וכמטה חני המקדש

כשר מפני שאספר (גמ' שא"א): ב היה קדוש צף ע"פ המים ר' מאיר ורבי שמעון אומרים גומל ומקדש. והכבמים אומרים כל שנגע במים אין מקדשין בו ולף את המים ונמצא קדוש מלמפן ה' מאיר ור' שמעון אומרים סנגב ומקדש. והכבמים אומרים כל שנגע במים אין מקדשין בו: ג המקדש בשוקת והספי בתוכה. אע"פ שפיו צר כל שהוא המים שבתוכה כשרשין. אם היה ספוג המים שבתוכה פסולים. כיצד יעשה ולף עד שהוא מניע לספוג. נגע בספוג אף על פי שהמים צפין עד גביו כל שהן פסולין: ד נתן ידו או רגלו

הוא הארדין ממנו יורדים סיף סיף: אע"פ שפיו צר. פחות משפופרת הגוד (ב) המים שנתכוו מקודשים וכו' וכלהו כחכמי' בתרומיה: נכנס עם מאמר הסרה כלל דהו כאלו מחזירים למים שזשוקת: היה ספוג. אם כשנת מללוי ה' ספוג כשוקת. המים הכלועים כשנת ליעול המים כדי שלא יתערבו המים שנספגו שהם פסולים עם המים שנספגו כולם: נגע בספוג. נגע בספוג אף על פי שהמים צפין עד גביו כל שהן פסולין: ד נתן ידו או רגלו

כספוג פסולים דמים חיים אל כלי כעין ואין הספוג כלי: יולף עד שהוא מניע לספוג. כשנת ליעול המים וליתנם כלליות שוקך (ג) כל המים עד שמגיע לספוג אבל לא יספוג מן המים שנספגו כלל כדי שלא יתערבו המים שנספגו שהם פסולים עם המים שנספגו כולם: נגע בספוג. נגע בספוג אף על פי שהמים צפין עד גביו כל שהן פסולין: ד נתן ידו או רגלו. והתערבו כשכרים ונפסלו כולם: ד נתן ידו או רגלו.

גישאמין דיא אש אויף די וואסער כשר איז דיא וואסער קשר ספגי שאי אפטר טייל עם איז גיט מעגלאך. ער זאל גיט צו מאכין די דער מיט די האנט. ווארים די אש וועט פאר שאמין ווערין: ב היה קדוש צף על פני המים אויב ער האט ארויף גישאמין פיר אש אויף דיא וואסער. או די אש שוויקט ארום אויבין אויף דעם וואסער. סרןקען רבי באר ורבי שבען אפרים רבי מאיר און רבי שמעון זאגין נמי יקבש ער מעג אראפ געמען אביסול אש פון דיא וואסער. און ארויף שפען אויף אנדערע וואסער ער זאל זיי הייליג מאכין. און אפילו די אש וואס איז נאם גינווארין טריקונט ער זיי און שיט זיי ארויף אויף אנדערע וואסער זיין זאלן ווערין הייליג ונקיים אפרים און דיא דבמים זאגין כי שנגע במים דיא אש וואס האט אן געריקט דאס וואסער אין קבשין כי הייליגט מען גיט מיט דיא אש אנדערע וואסער זוף את המים אויב ער האט געשפריצט פון דיא וואסער וואס מיט ער אש אויף מענטשן און אויף פלים וואס זענען גינוען טבא. ביי ער האט אויס געשפריצט די נאנצע וואסער ונקבץ קדיש קדיש אין דיא אש געבליקען אונטען רבי באר ורבי שבען אפרים רבי מאיר און רבי שמעון זאגין נמי יקבש ער טריקונט אפ דיא אש און שיט זיין ארויף אין אנדערע וואסער און די אנדערע וואסער ווערט הייליג ונקיים אפרים און די חבמים זאגין כי שנגע במים אין קבשין כי דיא אש וואס האט אן געריקט דאס וואסער. הייליגט מען שוין גיט מיט זיי אנדערע וואסער: ג הקבש בשוקת אויב איינער האט ארויף גישאמין אש אויף דיא וואסער וואס אין קארעטע ונקבץ בתוכה און אין דיא קארעטע איז גינוען אקריגול מיט וואסער בונדער אף על

לחוק הקבית ורזה למלאותם לקדוש ונתן ידו למעלה בראש הר כשחטק כעין לומר כדי שיעברו המים דרך ידו לחכות של קדוש וכו' עלי ידקות הראוין לאכיל' ומקבלים טומאה: פסולים. המים כדילמין כפ"ק דזבחים מדכתיב מקוה מים יהי כסור היימת ע"י טהרה תהא. וזע"ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב ילפני מני' כל היות. והכי הוי משמעות דקרא היימת של כל מים המטהרים ע"י טהרה תהא בין שחתה מהוך לחות להיות מקוה או מלאוי הוי מהוה לחות ע"י

וארש' פי' דיתק סינו שמים: (ד) ולא דמי למים המשתק מן המעין לחכות כעלי קנים דנת וגמים לאו כלי' נכחו ואפילו קודם שפסיקין:

או עלי ירקות כרי שיעברו המים לחכות פסולים. עלי קנים ועלי אגוזי בשרים. זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול. ודבר שאינו מקבל טומאה בשר: ה' המפניה את המעין לתוך הנת או לתוך הנבים פסולים לזכים ולמצורעים ולקדש בהן מי חמאת חפני שלא נתמלאן כבלי:

דבר שאינו מקבל טומאה: ה' המפניה את המעין לתוך הנת. עשה חרין מן המים עד הנת כדי שיפלו שם מי המעין וזא"כ הפסיקין: גת. כור שטושין לפני הנת

כדי לקבל את הין קרוי גת: גבים. לשון עשה הגחל הזה גבים האמור בספר מלכים והוא רקק של מים: פסולים לזכים. לפיכך' ללאו מים חיים נעשו: ולמצורעים. כענין מים חיים לזכות עליו עם דם האסור: ולקדש בהן מי חמאת. כענין מים חיים והגי כיון להפסיקו לאו מים חיים נעשו. והא דקמין מטי' שלא נתמלאו כבלי כדי לטובלן לקדוש ככל עיני חפני' כח לקדש כתיב הנת או כתיב הנבים עלמו (ד):

אוקטער גישקעלט די האנט אָדער די פיס או עי' יבית אָדער ער האט גענוקען קלעקער פון גרינווארן וואס קען גען וויא עסין אונ ער האט ווי גימאכט ווי אריבער גי' שיעברו המים נקבית דיא וואקער זאל גיין איבער דיא האנט אָדער איבער די פיס אָדער איבער די קלעקער. גלייך אין די פאס פסילים: וענען די וואקער פסול צו די אש פון דיא פרה אדוקה. אָדער אז ער האט גימאכט אריבער פון עי' קנים קלעקער פון ראר שטעקקדיק זעלי אונ אונ קלעקער פון נים בויער. אז דיא וואקער זאל ריגען דורך וויא כיו אין דיא פאס גשרים איז די וואקער קשר צו די אש פון די פרה אדוקה נח הפני' דאס איז דער קלל דבר שהיא מקביל טומאה אז ער האט גימאכט אריבער פון אזוי אזאך וואס קען טמא וערין. דיא וואקער וואס גייט דורך די ריגע פטי' אונ פסול צו די אש פון דיא פרה אדוקה ודבר שאינו קביל' טמאה אונ אז ער האט גימאכט אריבער פון אזוי אזאך וואס וערט גיט טמא. די וואקער וואס גייט דורך די ריגע גשר איז קשר צו דיא אש פון די פרה אדוקה:

רש"י גמרא נדה דף י"ז ע"ב

מתחייב בנפשו. כלומר הוא גורם לעלמו: דמו בראשו. נעשה על עלמו וחוכת דמו נדרשת מתחייב בנפשו. כלומר הוא גורם לעלמו: דמו בראשו. נעשה על עלמו וחוכת דמו נדרשת

אמר רבי שמעון בן יוחאי רבי שמעון בן יוחאי האט גי'אנטם חסדש דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו. האוכל שום קלוף וכצל קלוף וכיצה קלופה והשוהה משקין מווינין שעבר עליהם הליקה והלן כבית הקברות והנוטל צפרניו וזרקן לרשות הרבים

הלילה . אכלהו קאי אטוס והמקו דם ומשמש ממתו אוכל שום קלוף מל : עיקרו . סערו שבראש כלל ומסקו : בסילתא . וכו' ואף על גב דמנחי בסילתא ומציורי וחמותי רוח רעה שורה עליהן ורא אמרו

אלא דלא שייר בהן עיקרן או קליפתן אבל שייר בהן עיקרן או קליפתן זית לן בה :
 זהו עיקרן או קליפתו די סגנה אינו נאמר אויב עד האט אפגעשיילט דיא קנאכט אדער די ציגעלע אין נאנצין און האט אראפגענוקען פון זיי די נאנצע שאלאכץ און פון דעם שאלאכץ איז אויף זיי נאר גיט געקליבען און די האר וואס אויף דעם קעפיל האט ער אויך אפגעריסן אזוי שייר גיט עיקרו או קליפתו זית ? דא אבער אז ער האט אפגעשיילט די קנאכט אדער די ציגעלעס אין נאנצין און פון דעם שאלאכץ איז אויף זיי נאר גיט געקליבען . נאר דא האר וואס אויף דעם קעפיל איז נא געקליבען . אדער ער האט אפגעריסן געקטיון דא האר וואס אויף דעם קעפיל און גיט אפ געשיילט . מען קען זיין עסקן :

און אז ער שניידט אפ די נעגיל און ווארפט זיי אין גאס והמקו דם ופשיש קטוה און אז קען האט אים גיעפינט אאדער , און נאכדעם האט ער באלד קשקש הטטה גיווען אזוי שום קיף פריער איז געשמואנען אז קען עסט קנאכט ציגעלע אייער וואס זענען אפגעשיילט גיווארין געקטיון און זענען גילענין אונאנצע נאכט , איז אסקנה ואף זי גב רפניו בסילתא ופציורי וחמיסי רוח רעה שורה עליהן ורא דלא שייר די קנאכט , ציגעלע , אייער , זענען געלענין אין אפלי און די בלי איז גיווען פארברענדן און פאר דחוקות פון דעסמוענין הרהט אויף זיין אמוקאה , און אז קען עסט איינע פון דיא זאכין איז אסקנה צום שטארקין גא אסקו אלא דלא שייר

זוהר יתרו רה פ"ח ע"ב

ח"ח בסעותי אלן אשתמושו ישראל דליוון בני מלכא דליוון בני מהימנותא ומאל דפינס חד סעודתא מנייהו אחוי פנימותא גליעל ורחוי גרמיה דלאו מבני מלכא עלאה דלאו דלאו מבסי היכלא דמלכא הוא דלאו מועטא קדישא דישראל הוא ויהבין עליה חומרא דחלת מלין דליא דגיהנס וגו' . וזא חוי בכלהו שאר זמנין וזמנין קשי כשי כר נש לחדי ולמחדי למכני . וזא הוא חדי בלחודו ולא יחבי למכני עושיה סגי דא בלחודו חדי ולא יחבי לדו לחרא . עליה כתיב (מלכא ב) וזריתי פרש על פניכס פרש תיכס . וזא חוי כבשתא חדי אע"ג דלא יחבי לחרא לא יחבין עליה עושא כשאר זמנין דחבי כתיב פרש תיכס . פרש תיכס קאמר ולא פרש שבחכס . וכתיב (ישעיה א) חדסיכס ומועדיכס ל' לבר נש כשמתא חררא כשמתא עלאה נשמתא דכל שלימו בה ב"י ומסו דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יהיבין ל' לבר נש כשמתא חררא כשמתא עלאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דחתי . ובגניי כך חרקי שנת . מהו שנת . שנת דקודשא כריך הוא שנת דחיהו שלים מכל סערוי אחר רכי יוסי ודאי כך הוא . ווי ל' לבר נש דלא אשליס חדותא דמלכא קדישא . ומאל חדותא דלילי . אלון חלת סעודתא מהימנותא . סעודתי דלכרסא ילמך ויעקב כלילן כהו וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלימותא מכל סערוי :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מלוכת מספרי מוסר

הרב"ם הלכות שבת פרק ז'

(א) אסור לומר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת אע"פ שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקורם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה כדי שלא תהיה שבת קלה כעוניהו ויכאו לעשות בעצמן (ב) עכו"ם שעשה מלאכה מעצמו בשבת קאי שנתבא רוחו לשוב בתשובה דער מעקבש וואס זיין הארץ באוויליקיט אים צו טאהן תשובה שמיכה שנת צדיקה אזוי ביימ די ארץ ער אומקערקטיון זעקן צו היפען שבת וויא דער דין איז זי המה בתקאתו בתקלה תמוזת שבי ובגאה תספרא אחרא טוייל דורה וייגע זינד איז אנטעק גענאנגען פון אים זיין הייליקייט , און די מוסקאה איז אריין געקוקטן מי שנתה רוחו לשוב בתשובה דער מעקבש וואס זיין הארץ באוויליקיט אים צו טאהן תשובה שמיכה שנת צדיקה אזוי ביימ די ארץ ער אומקערקטיון זעקן צו היפען שבת וויא דער דין איז זי המה בתקאתו בתקלה תמוזת שבי ובגאה תספרא אחרא טוייל דורה וייגע זינד איז אנטעק גענאנגען פון אים זיין הייליקייט , און די מוסקאה איז אריין געקוקטן

הרב"ם הלכות שבת פרק ז' (א) אסור לומר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת אע"פ שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקורם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה כדי שלא תהיה שבת קלה כעוניהו ויכאו לעשות בעצמן (ב) עכו"ם שעשה מלאכה מעצמו בשבת קאי שנתבא רוחו לשוב בתשובה דער מעקבש וואס זיין הארץ באוויליקיט אים צו טאהן תשובה שמיכה שנת צדיקה אזוי ביימ די ארץ ער אומקערקטיון זעקן צו היפען שבת וויא דער דין איז זי המה בתקאתו בתקלה תמוזת שבי ובגאה תספרא אחרא טוייל דורה וייגע זינד איז אנטעק גענאנגען פון אים זיין הייליקייט , און די מוסקאה איז אריין געקוקטן

אזא אסור פרייג סופרים און דאס האבן די רבנן געאסקרט די שיא תהיה שבת קלה גענייהו ויכאו געשות בעצמו טוייל שבת ואל גיט ויין גרינג בייא דעם יודין . אז ער נועט מענין זאגן אעכו"ם ער זאל טאהן פון נייגעמוענין אומלאכה אום שבת , נועט ער אליין אויך טאהן אומלאכה אום שבת , אדער ער נועט העלפין דעם עכו"ם בייא דא ארבעט : (ב) עכו"ם שעשה מלאכה מעצמו בשבת אויב אעכו"ם

והקטגורים שזכרו בחקלאותי הם חונים סביב סביב לו. והסומר שבה כאלו מקיים החורף כלה ויבא סניגורים ויהיו המלאכי חבלים וכהיות שהם נבל החשובה נמשך עליו כשנה ילוד ממשיכה וזוהם הפסול אשר בקרבו וממלא כי כשמינה שנה חקקו נפשו וגופו. ולרדף שינוי כמה שאלו נשבת שהם לעג שעת לקיים מלוחו ויחברך ו"ש ושמרתם את השנה כי קדש פיה לכם להחמית כליו אפי' נדבר שמהו הנלם ועונג קדש הוא

בו מהסמינה יוד אחריו ישראל ואם עשה בשביל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אמור. ליקט עשבים

אם בשביל ישראל עשה אותה אמור ליהנות מאותה מלאכה עד מוצאי שבת וימתין בכדי שתעשה והוא שלא יהא חרבו בפרהסי' עד שירעו בו רבים שרבו זה בשביל פלוני היא נעשה בשבת ואם בשביל עצמו בלבד עשה אותה ליהנות בה בשבת: (ג) כיצד עבדים שמרליק את הבר משתמש לאורו ישראל ואם עשה בשביל ישראל אמור. עשה עבדים כבש לירד בשביל ישראל אמור. מילא מים להשקות בהמתו משקה מן

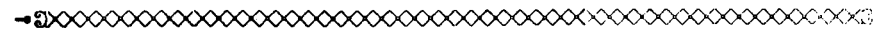
אין אים והקטגוריים שנגראו בחמאיתו הם חונים סביב סביב יו אונ די מלאכי חבלה ושלעקבם מלאכים) נואם זענען באשאמין גינארין דררר זיינע זינד דרררען ארעם אים ויהשפר שבת אונ רער מענקש נואם היט שבת קאילו מקיים התורה בלה אזי גלייה ווי ער נואמט מקנים גינען די באנציע תורה ויבואו סניגורים ויהיו הפלאכי חבלה נועלין קומען מלאכים נואם וועלין בשאמין ווערין פון דיא מצות שבת אונ וועלין אנועק שמויסין די מלאכי חבלה ויהיית שהיא בעל השובה וישלך עליו בשבת ניצוי מהשקינה דוחה הספרא אחרא אשר בקרבו אונ נויל ער אזי אבעל השובה אונ שבת ציהט ער ארויף אויף זיך אפונק פון דיא שבינה. נועט ער אנועק שמויסין דיא טובאזה נואם אין אים אזי גינארין וינצא כי בשמירת שבת נחמטו נפשו וגופו נועט עפענדין ווערין אז נויל ער נועט הישוען שבת נועט פארשעקערט ווערין זיין נשמה אונ זיין גוף זררד שיכוון בהם אובל בשבת שהיא זענג השבה גמיים מצותו ויהפך נוען ער נועט עסין שבת דארף ער מראקטין אז ער עקט צו פערענעניגען דעם טאג שבת. צו מקיים זיין נואם גאט האט גיבאמין ויה שאמר דאם איז נואם דער פסוק ואגמ וישמרתם את השבת כי קודש היא לכם איר זאלת הישוען דעם שבת. ויאררם דער שבת אזי ביי אייה הייזיג התנאתם פון אייער הגאזה נועגין גיוסר אזוי מיינט דער פסוק אפילו נדבר שהיא הגאזה ויען אפילו די זאך נואם דער מענקש מוהמט אונ שבת פון וועגין פערענעניגען קודש היא דארף דאם

עכרים האט דיא ליקט אנגעצונדין פאר דעם יודינים וועגין. קאר היט דער יוד ניצען ביי די ליקטניקייט אום שבת עשה עכרים כפש זינד בו מהסמינה אויב אעכרים האט געמאכט אפטרעפ אום שבת ער זאל דררר דעם מרעפ אראפ גיין פון די שיף גיד אחריו ישראי קעג אייד אויף אראפ גיין פון די שיף דררר דעם מרעפ ואם עשה בשביל ישראי אמור אונ אויב דער עכרים האט געמאכט דעם מרעפ פאר דעם יודינים וועגין. קאר היט דער יוד אראפ גיין אום שבת פון די שיף דררר דעם מרעפ מיטא פים והשקות בהמתו שבת אחריו ישראי אויב אין נאם איז גינען אברווען אונ אעכרים האט אנגישעפט וואסער פון ברונען אום שבת ער זאל נעבין די וואסער מרינגען צו זיין בהמה. אונ אין דיא בלי איז געבליבען אפיוסול וואסער. ארער דער עכרים האט חממה נעהאמט אונ האט גיט גינען אום עסין זיין בהמה דיא וואסער צו מרינגען. מעג אייד נעמען די וואסער אונ נעבין זיין בהמה צו מרינגען אום שבת ואם בשביל ישראי אמור אונ אויב דער עכרים האט אנגישעפט זיא וואסער פאר דעם יודינים וועגין. קאר היט דער יוד ניצען די וואסער אום שבת ליקט עשבים וההכי בהמתו אויב דער עכרים האט געקליבען ואפגעריסען גראו אום שבת צו נעבין עסין זיין בהמה פנים ישראי בהמתו זאכוי מהו מעג דער יוד זאלין זיין בהמה זאל עסין פון דעם גראו

והוא שלא יהא אותו עכו"ם מכיר לאותו ישראל
שמו ירכה במלאכתו כשבילו ונמצא עושה בשביל
ישראל וכן כל דבר שאסור להרכות בו לא יהנה
בו כשבת אלא אם כן אינו מכירו :

אום שבת והוא שלא יהא אותו עכו"ם מכיר לאותו ישראל
דאם איז נאר אויב דער עכו"ם איז גיט בקענט
מיט דעם יוד , אָבער אז דער עכו"ם איז בקענט
מיט דעם יוד , טאר גיט דער יוד ניצען דיא
נואסער פאר זיך אָדער פאר ויין בהמה אונ טאר
גיט לאוין ויין בהמה עסין פון דעם גראו שאט
ירבה במלאכתו בשבילו טאמער וועט דער עכו"ם
ארבעטן ביי דעם נואסער אָדער ביי דעם גראו
עפעס מער עס זאל ויין פאר דעם יודי'נס וועגן
אויך ונמצא עושה בשביל ישראל האט דער עכו"ם
געארבעט פאר דעם יודי'נס וועגן אום שבת וכן
כל דבר שאסור להרכות בו לא יהנה בו בשבת אלא אם כן
אינו מכירו און אזוי אלע אנדערע זאכן וואס דער
עכו"ם טאר גיט טאקן אום שבת אפילו מער פון דעם יודי'נס וועגן , טאר גיט דער יוד הנאה
האבן פון דעם עכו"ם ארבעט אום שבת , טאמער וועט טאקי דער עכו"ם טאקן אום שבת
עפעס מער עס זאל ויין פאר דעם יודי'נס וועגן אויך , סיידין דער עכו"ם מיט דעם יוד וענען גיט
באקענט , וועט דער עכו"ם גיט טאקן עפעס מער פאר דעם יודי'נס וועגן , ווייל ער קען אים גיט :

עכו"ם טאר גיט טאקן אום שבת אפילו מער פון דעם יודי'נס וועגן , טאר גיט דער יוד הנאה
האבן פון דעם עכו"ם ארבעט אום שבת , טאמער וועט טאקי דער עכו"ם טאקן אום שבת
עפעס מער עס זאל ויין פאר דעם יודי'נס וועגן אויך , סיידין דער עכו"ם מיט דעם יוד וענען גיט
באקענט , וועט דער עכו"ם גיט טאקן עפעס מער פאר דעם יודי'נס וועגן , ווייל ער קען אים גיט :

עניני קבלת התורה

וְיִשְׁמַע יְהוָה. דיא גמרא פֿרענט וואס האט
יהוה גיהערט וואס ער איז געקומען צו
משה און צו דיא יודין רבי אליעזר המודעי
זאגט יהוה האט גיהערט אז הקב"ה האט גיגענין
די הורה צו די יודין , וועגן די הורה איז גינען
דער עיקר קומען פון יהוה , ווארום ווען די הורה
איז גיגענין גיטארין צו דיא יודין , האבן אלע
קלינס אויף דער וועלט געציימערט , אונ האבן
זיך פארואמולט צו בלעם , אונ האבן גיפֿרענט
ביי אים וואס וענען די דינערין וואס מיר הערין
אונ דיא בליצען וואס מיר זעהן , טאמער וויל
הקב"ה בריינגען אמבול אויף דער וועלט אזוי
וויא ער האט געבריינגט אמבול אין די צייט פון
נח , האט בלעם צו זייא גיזאגט , הקב"ה האט
גישווארין ער זאל גיט בריינגען נאך אמאהל
אמבול , האבן דיא מלכים גיזאגט צו בלעם
טאמער אמבול פון נואסער וועט הקב"ה גיט
בריינגען אויף דער וועלט , אָבער ער וועט
בריינגען אמבול פון פייער אויף דער וועלט ,
האט בלעם צו זיי גיזאגט הקב"ה וועט קיין מבוול
בריינגען אויף דער וועלט , גיט פון נואסער און
גיט פון פייער , נאר די דינערין וואס איר הערט
אונ דיא בליצען וואס איר זעהט , דאס איז ווייל

עניני קבלת התורה

פעלקער דינען צו זיין וויא דיא פארצייטיגע פעלקער פלעגן דינען צו די וונן. די לקנה. אונ די סולות ווארום הקב"ה האט צו גינעלטיגען אויף אלע. טייל ער האט אלע פשאפן. דער ילקום זאגט פיר מענטשין האבן גיזאגט פיר זאכן. ווען אנדערע מענטשין וואלטן דאס זאגן וואלט מען געלאכט פון זיי. דיא פיר מענטשין זענען משה יתרו שלמה נבוכדנצר. משה האט גיזאגט העזר פמים פעלו. די מעשים פון הקב"ה זענען נאך. עס איז אין זיין קיין פעלער דא. בי קר רביו משפט. זיינע אלע וועגן זענען מיט משפט. וויא דער דין דארף זיין. ווען דאס וואלט גיזאגט איין אנדער מענטש ניט משה וואלט מען פון אים געלאכט. מען וואלט אים גיפרעגט פון וואס ווייסטו אז עס איז אזוי. נאר ווייל עס שטייט אין פסוק יודיע רביו למשה. הקב"ה האט געמאכט וויסען זיינע וועגן. זיין פירונג צו משה. האט משה געוואקט דעם פירונג פון הקב"ה אויף דער וועלט. שלמה הסלק האט גיזאגט את הכל עשה ופה בעתו. הקב"ה האט געמאכט אלץ גוט יעדער זאך אין זיין צייט. ווען דאס וואלט גיזאגט איין אנדער מענטש ניט שלמה וואלט מען געלאכט פון אים. מען וואלט אים גיפרעגט פון וואס ווייסטו וועלכעס איז גוט אונ וועלכעס איז ניט גוט. נאר ווייל אויף דעם טיש פון שלמה האט קיין זאך גיפעלט. האט ער געוואקט וועלכע זאך איז גוט אונ וועלכע זאך איז גוט גוט רבי יוסי ברבי חנינא זאגט אפילו אין חדש תמוז איז גינען אויף דעם טיש פון שלמה קרור. חריין. נבוכדנצר האט גיזאגט וכל בירי ארעא קלא חשיבין. אלע מענטשין וואס וואהנען אויף דער ערד זענען גירעכונג ווי נאר גישט זענען הקב"ה. ווען דאס וואלט גיזאגט איין אנדער מענטש ניט נבוכדנצר וואלט מען געלאכט פון אים. אויף וואס האט דער מענטש גינעלטיגט אפילו אויף אפליג אויף גיט. פון וואס ווייסטו ער צו זאגן אפיינונג אויף דיא מליכה פון הקב"ה. נאר נבוכדנצר וואס ער איז גינען דער גרויסער מלך. אונ הקב"ה האט אים געמאכט געוועלטיגען

אפילו אויף די חיות פון פעלד. ער האט געוואקט וויא גרויס איז דיא מליכה פון הקב"ה. ער האט גיקענט זאגן אלע איין וואהנער פון דער וועלט זענען נאר גישט זענען הקב"ה. יתרו ווייל ער האט געדינט אלע געצין בילדער וואס זענען אויף דער וועלט אונ ער האט גיזעהן אלע געצין בילדער זענען נאר גישט. דריבער האט ער גיקענט זאגן גאט איז גרעסער פון אלע געמער וואס דיא פעלקער דינען צו. זיין רבי אליעזר המדעי זאגט יתרו האט גינהערט אין סדן דעם וואנדער אז הקב"ה האט גישפאלטן דעם ים פאר די יודים וועגן. דריבער איז ער געקומען צו משה אונ צו דיא יודין ער זאל זיך קנייר זיין. זיידער הקב"ה האט גישפאלטן דעם ים האבן אלע פעלקער געמיינט עס זענען דא צוויי געמער איינער וואס טוהט שפענדיג נאר שלעכטס. אונ איינער וואס טוהט שפענדיג נאר גוטס. אבער ווען הקב"ה האט גישפאלטן דעם ים אונ די מצרים האט ער דערטרונגען אונ די יודין האט ער גירעמעט. האט שוין יתרו געוואקט אז איין גאט איז נאר דא. דער גאט טוהט גוטס אונ טוהט שלעכטס. דריבער שטייט אין פסוק ויחד יתרו. ויחד איז אזוי ווי עס וואלט געשאמאנען ויחד. יתרו האט געזאגט. ער האט גיזאגט הקב"ה איז נאר איינער. איין גאט אויף דער וועלט. אונ דריבער האט יתרו פאך-לאזן זיין נאך צו פארמעגן אין סדן אונ איז געקומען צו משה אין דער כדור. אונ פיל מענטשין פון דיא פעלקער וואס האבן גיזעהן יתרו וואס ער איז אהבס אונ אפגן איבער אלע געצין בילדער פון דער וועלט. אונ ער האט זיך אפגעשיידט פון אלע געצין בילדער אונ ער זאגט איצט ווייס איך אז דער גאט פון דיא יודין נאר ער איז זאגט אונ אויסער אים איז קיין גאט דא אויף דער וועלט. האבן זיין זיך אויף דער ווייטערט פון זייערע געצין בילדער. אונ האבן זיך קנייר גינען. איז דורך זיין געהייליגט גיטארין דער זאמען פון הקב"ה אויף דער וועלט. דריבער שטייט דיא פרושה פון יתרו אין דער תורה :

